

თენგიზ
კვირკველია

რუსულ
ქართული
ხუროთმოძღვრული
განმარტებითი
ლექსიკონი



თენგიზ კვირკველია, ხუროთმოძღვარი, საქართველოს დამსახურებული არქიტექტორი, პროფესორი – განუზომელია მისი ღვაწლი ქართული არქიტექტურისა და ქალაქთმშენებლობის, თბილისის ხუროთმოძღვრების ისტორიისა და მისი პოპულარიზაციის საქმეში. მისმა ღრმა მეცნიერულმა კვლევამ დიდი როლი შეასრულა თბილისის რეკონსტრუქცია-რესტავრაციის პრაქტიკული ხორცშესხმის პროცესში. იგი წლების მანძილზე ხელმძღვანელობდა არქიტექტორთა ჯგუფს, რომელიც მის მიერ შემუშავებული მეთოდით იკვლევდა თბილისის ისტორიულ განაშენიანებას და ამზადებდა მეცნიერულად დასაბუთებულ მასალას ძველი ქალაქის რეკონსტრუქციის პრობლემების დასამუშავებლად.

მის მრავალმხრივ მეცნიერულ და პრაქტიკულ საქმიანობაში, რომელიც 90-ზე მეტ სამეცნიერო ნაშრომში (მათ შორის 13 მონოგრაფია) და 50-მდე პუბლიცისტური ხასიათის სტატიაში აისახა, დიდი ადგილი ეკავა აგრეთვე ტერმინოლოგიური ხასიათის კვლევასაც. სწორედ მან შექმნა პირველი ხუროთმოძღვრების განმარტებითი ლექსიკონი ქართულ ენაზე, რომელიც დღესაც არქიტექტორების, და არა მარტო მათი, სამაგიდო წიგნია.

თენგიზ კვირკველიას არქივში დარჩა გამოსაქვეყნებლად სრულიად მომზადებული რუსულ-ქართული ხუროთმოძღვრული განმარტებითი ლექსიკონის ახალი, გაფართოებული და შევსებული რედაქცია, რომლის გამოქვეყნება თავის დროზე თვითონ ავტორმა ვერ მოასწრო. ამ წიგნის გამოქვეყნება, საფიქრებელია, დიდ სამსახურს გაუწევს არქიტექტურით დაინტერესებულ ყველა მკითხველს.

რედაქტორი

გურამ კვირკველია



წინასიტყვაობა

თქვენ წინაშეა რუსულ-ქართული ზუროთმოდერული განმარტებითი ლექსიკონის შექმნის პირველი ცდა. მართალია, ადრე – 1961 წელს, ავტორმა გამოაქვეყნა მოკლე რუსულ-ქართული ზუროთმოდერული ლექსიკონი, მაგრამ მასში ზუროთმოდერული ტერმინების მცირე რაოდენობა შევიდა (რეაასამდე) და, გარდა ამისა, ტერმინები ძუნწად იყო განმარტებული, იმგვარად, როგორც ეს მიღებულია განმარტებითი ლექსიკონების შედგენისას. წინამდებარე ნაშრომში კი ტერმინების დიდი ნაწილის განმარტება შედარებით ვრცლად არის მოცემული. მთელი რიგი სიტყვების განმარტებისას მოყვანილია დამახასიათებელი მაგალითები, წარმოქმნის ისტორია, ამა თუ იმ სტილისტური მიმდინარეობის დამახასიათებელი შენობები, მათი ავტორები, შენობათა ნაწილების გაბარიტები და კონსტრუქციული თუ მხატვრული შესაძლებლობები და ა.შ.

ლექსიკონი მოიცავს 1800-ზე მეტ ტერმინს. ამასთან, ზუროთმოდერულთან ერთად განმარტებულია არქიტექტურასთან ორგანულად დაკავშირებული სახვითი ხელოვნების, ავეჯეულობის და კაზმულობის ტერმინები. ცნობარში ბევრი ბერძნული, ლათინური, ფრანგული, გერმანული და სხვა უცხოური ტერმინი თარგმნილი არ არის, ვინაიდან მათი შესატყვისობის მოძიება ქართული ენის საგანძურში არ ხერხდება და ისინი საერთაშორისო სიტყვებადაა აღიარებული. ასეთ შემთხვევაში ფრჩხილებში მითითებულია მისი წარმომავლობა. ტექსტში კურსივით გამოყოფილია ის სიტყვები, რომელთა ახსნა-განმარტება შესაძლებელია მოიძებნოს ცნობარში.

სამწუხაროდ, ჯერჯერობით, ქართულ ენაზე გამოცემული ზუროთმოდერული სახელმძღვანელოების, საერთოდ, ზუროთმოდერული ლიტერატურის რაოდენობა მეტად მცირეა. ეს გარემოება გვაფიქრებინებს, რომ წინამდებარე ცნობარი რამდენადმე დაეხმარება ქართველ სტუდენტობას – მომავალ არქიტექტორებს, მშენებლებს, ხელოვნებათმცოდნეებს, ისტორიკოსებს, ახალგაზრდა სპეციალისტებს.

შემოკლებათა სია

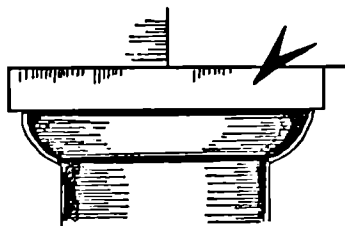
არაბ.	არაბული	პოლ.	პოლონური
ბერძ.	ბერძნული	რუს.	რუსული
გერმ.	გერმანული	საბა	საბა-სულხან ორბელიანი
ვეფხ.	„ვეფხისტყაოსანი“	სპარ.	სპარსული
თურქ.	თურქული	ფრანგ.	ფრანგული
ინგლ.	ინგლისური	შდრ.	შეადარე
იტ.	იტალიური	დ. ჩუბინ.	დავით ჩუბინაშვილი
იხ.	იხილე	ძვ.წ.	ძველი წელთაღრიცხვით
ლათ.	ლათინური	წ., წწ.	წელი, წლები
მაგ.	მაგალითად	ივ. ჯავ.	ივანე ჯავახიშვილი
მისთ.	მისთანები	პოლ.	პოლანდიური

რუსული ანბანი

**А, Б, В, Г, Д, Е, Ж, З, И, К, Л, М, Н, О, П, Р, С, Т,
У, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ъ, Ы, Ь, Э, Ю, Я.**

АБАЖУР აბაჟური (ფრანგ.)
უშუქვარი – ქსოვილის ან სხვა
მასალის სხვადასხვა ფორმის
ფარი, რომელიც ღამბაზე ან
ელნათურაზე ჩამოიციმება.

АБАКА აბაკი (ბერძ.) – სვე-
ტისთავის დამაგვირგვინებელი ნა-
წილი, რომელსაც არქიტრავი
აქვს ან თაღის ქუსლი ეყრდნობა.
კლასიკური არქიტექტურული ორ-
დერის ბ., კაპიტელის ზედა
ნაწილი, ჩვეულებრივ წარმოად-
გენს კვადრატულ ფილას, სწო-
რი (დორიული, იონიური ორდე-
რი) ან ჩაზნექილი (კორინთული
ორდერი) ნაპირებით. ბერძნულად
ბ. ფიცარს ნიშნავს.



АББАТСТВО სააბატო (ლათ.)
– კათოლიკური მონასტერი თა-
ვისი ადგილ-მამულით.

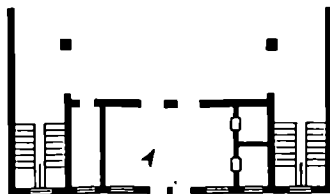
АБРИС აბრისი (გერმ.) – 1.
საგნის, შენობის, კვარტლის გა-
რე მოხაზულობა, კონტური, კონ-
ფიგურაცია; 2. ტოპოგრაფიულ
სამუშაოებში – ხელით შესრუ-

ლებული წინასწარი ნახაზი, რო-
მელზეც დატანილია ველზე მი-
ღებული მონაცემები.

АБСИДА აბსიდი – იგივეა
რაც *апсида*.

АБСОЛЮТНАЯ ОТМЕТКА
აბსოლუტური ნიშნული –
რომელიმე ადგილის მეტრებში
გამოსახული სიმაღლე ზღვის
დონიდან. ასე, მაგალითად, თბი-
ლისში, მეტეხის ხიდთან ადგი-
ლის ა.ს. 406 მეტრია, ხოლო
ფუნიკულიორის ქვედა სადგურ-
თან – 533 მ.

АВАНВЕСТИБЮЛЬ ავან-
ვესტიბიული (ფრანგ.) – უშუა-
ლოდ შესასვლელთან, ექსტე-
რიული წინ მოთავსებული სა-
დგომი. ასე, მაგალითად, თეატ-
რის ან კინოთეატრის შენობაში
იგი ხშირად სალაროებისათვის
არის განკუთვნილი, ადმინის-
ტრაციულ შენობაში – საშვის
გამოსაწერად და ა.შ.



АВАНГАРДИЗМ ავანგარდ-
დიზმი (ფრანგ.) – მიმდინარეო-
ბა, რომელიც აღმოცენდა პირვე-
ლი მსოფლიო ომის შემდეგ და
უარყოფდა *რომანტიზმს*,
ექსპრესიონიზმს და აკა-
დემიურ სქემებს. იგი საფუძვ-
ლად დაედო 20-იან წლებში ჩა-
სახულ *ფუნქციონალიზმს*.
ავანგარდისტულ მოძრაობას სა-
თავეში ედგა ახალგაზრდა თაო-
ბა, რომელიც უარყოფდა წარსუ-
ლის ესთეტიკურ ნორმებს. მას
საფუძვლად ედო ფორმისა და
კონსტრუქციების ურთიერთდა-
მოკიდებულების ახლებურად გა-
აზრება, არქიტექტურის სოცია-
ლურ მოვლენად აღიარება. მის
განვითარებას პირველი მსოფ-
ლიო ომის შემდეგ იმპულსი მი-
სცეს ფრანგულმა არქიტექტუ-
რამ (უპირველესად – ლე კორ-
ბუზიეს შემოქმედებამ), პოლან-
დიურმა მოძრაობამ „სტილ-
მა“, გერმანულმა „ბაუჰაუ-
ზმა“ და რუსულმა კონსტ-
რუქტივიზმმა.

АВАНГАЛ ავანგალი (ფრანგ.)
– საზოგადოებრივი შენობის მთა-
ვარი დარბაზის (მაყურებელთა
დარბაზის, აუდიტორიის, კონფე-
რენცდარბაზის და ა.შ.) წინ გან-
ლაგებული სათავისი.

АВАНЛОЖА ავანლოჟა
(ფრანგ.) – მცირე ოთახი, რომე-
ლიც თეატრალური ლოჟის შე-
სასვლელთან არის განლაგებუ-
ლი და გამოიყენება შესვენები-

სათვის, გასახდელად ან სტუმ-
რის მისაღებად.

АВАНПОРТ ავანპორტი
(ფრანგ.) – ნავსადგურის გარე
ნაწილი, რომელიც ზღვის დელ-
ვისაგან დაცულია ხოლმე სხვა-
დასხვა ხელოვნური ნაგებობე-
ბით, მოხერხებულია გემების
ლუზაზე დგომისათვის და გან-
ტვირთვისათვის. ჩვეულებრივ ა.
ეწეობა იმ ნავსადგურში, სადაც
დიდი გემების მიყვანა უშუალოდ
ნავსაბმელთან არ ხერხდება.

АВАНСЦЕНА ავანსცენა
(ფრანგ.), პროსცენიუმი (ლათ.)
– მაყურებლისათვის მუდმივად
თვალმისაწვდომი სცენის ნაწი-
ლი ფარდასა და სცენის ნაპირს,
რამპას შორის.

АВАРИЙНАЯ ЛЕСТНИЦА
საავარიო კიბე – ლითონის
კიბე, რომელიც ეწეობა შენობას
გარედან და გამიზნულია საცხო-
ვრებელი თუ საზოგადოებრივი
შენობიდან ხალხის საევაკუაციო-
ოდ სახიფათო შემთხვევებში. კი-
ბის სვლების დახრა არ უნდა
აღემატებოდეს 45°-ს და ყოველ
სართულზე უნდა მოეწყოს სა-
განგებო ბაქანი.

АВЕНИУ ავენიუ (ფრანგ.) –
განიერი, გამწვანებული ქუჩის
აღმნიშვნელი ტერმინი, რომელიც
მიღებულია მსოფლიოს მრავალ
ქვეყანაში.

АВТОБАЗА ავტობაზა (ლათ.) – ავტომობილების სადგომის, სარემონტო ადგილის, სათადარიგო ნაწილების, საწვავის საწყობების კომპლექსი.

АВТОВОКЗАЛ ავტოვამზა-
ლი (ფრანგ.) – ნაგებობების
კომპლექსი დიდ ქალაქებში
მგზავრების მომსახურებისათვის
საქალაქთშორისო საავტობუსო
მარშრუტების სატრანზიტო თუ
კიდურა პუნქტებში. კომპლექსში
შედის: სამგზავრო შენობა, სა-
დაც წარმოებს მგზავრების მომ-
სახურება, ხორციელდება ტრანს-
პორტის მართვის პროცესი, გზის
ნიშნულიდან აწეული სხვადა-
სხვა მოხაზულობის პერონი, სა-
იდანაა წარმოებს მგზავრების ჩა-
სხდომა ავტობუსში, რეისებს შო-
რის ავტობუსების გასაჩერებელი
ბაქნები, ვაგზალს მიკედლებული
ტერიტორია – ქალაქის მოედანი
ან მისი ნაწილი, რომელზედაც
მოწყობილია საქალაქო ტრანს-
პორტის სადგომები.

АВТОДОРОГА საავტომო-
ბილო გზა – ავტომობილების
მოძრაობისათვის განკუთვნილი,
დასახლებული ადგილების დამა-
კავშირებელი, სათანადო საფა-
რიანი გზა. იხ. *Автомобильная дорога, Шоссе*.

АВТОДРОМ ავტოდრომი (ლათ.)
– ავტომობილების შეჯიბრების-
ათვის საგანგებოდ მოწყობილი
ზოლი ან მოედანი, მაყურებელთა

ადგილებით და მანქანების ტექ-
ნიკური მომსახურებისათვის გან-
კუთვნილი შენობებით.

АВТОСТАНЦИЯ ავტოსად-
ბური – შენობების კომპლექსი
მგზავრების მომსახურებისათვის
მცირე ქალაქებში. შდრ. *Автомобильная станция*.

АВТОСТОЯНКА ავტოსად-
ბოში – ქალაქის ფარგლებში
საგანგებოდ მოწყობილი ბაქანი
ავტომობილების გასაჩერებლად.
ღია სადგომებისათვის ჩვეულებ-
რივ გამოიყოფა ადგილები მოედ-
ნების და მაგისტრალების მიღმა,
მაგრამ მათ უშუალო სიახ-
ლოვეს. სადგომები მსუბუქი ავ-
ტომანქანებისათვის უნდა მოეწყ-
ოს ვაგზლების, სტადიონების,
პარკების, თეატრების, მსხვილი
დაწესებულებების სიახლოვეს და
არ უნდა იყვნენ მათგან დაშორე-
ბული 300 მ-ზე მეტად. გარდა ღია
ბაქებისა, შესაძლებელია მრავალ-
სართულიანი მიწისზედა ან მიწის-
ქვეშა ავტოსადგომების ორგანი-
ზაცია.

АВТОСТРАДА ავტოსტრა-
და – ქალაქგარე განიერი გზა-
ტყეცილი, რომელიც გათვალის-
წინებულია ავტომანქანების შეუ-
ფერხებელი მოძრაობისათვის ორი-
ვე მიმართულებით რამდენიმე ნა-
კადად, რომელსაც არ გადაკვე-
თენ ვიადუკებზე ან გვირაბებში
გამავალი განიერი გზები და მათ

უკავშირდებიან ჩასასვლელების ან ასასვლელების მეშვეობით.

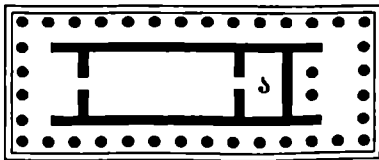
АГЛОМЕРАЦИЯ აგლომერაცია (ლათ.) – მრავალმხრივი ურთიერთკავშირის მქონე დასახლებული ადგილების თავმოყრა, რომელთაც ერთიანი შრომითი ბაღანსი აქვთ, დაკავშირებული არიან ეკონომიკურად და კულტურულ-საყოფაცხოვრებო ფუნქციებით.

АГОРА აგორა (ბერძ.) – ანტიკური ბერძნული ქალაქის მთავარი მოედანი, თავდაპირველად სავაჭრო, შემდგომში საზოგადოებრივი და საქმიანი ცენტრი, რომელიც ჩამოყალიბდა ელინების საზოგადოებრივი ცხოვრების მრავალმხრივი ფორმების საფუძველზე. ა-ს ნაგებობათა შორის გამოირჩეოდა: პრიტანიუმი – პოლისის სამმართველოს შენობა, ბულევტერიონი – საკრებულო. მოედანს ამშვენებდნენ მემორიალური ძეგლები, *პორტიკები*, *პროპილეები*. გვიან ელინისტურ პერიოდში, ფუნქციონალური დანიშნულებით დიფერენცირებული დამოუკიდებელი საზოგადოებრივი ცენტრების შექმნის აუცილებლობასთან დაკავშირებით, მთავარი მოედანი ხშირად იყოფოდა რამდენიმე ჩაკეტილ *პერისტილურ* მოედნად.

АДАПТАЦИЯ ადაპტაცია (ზღაპტაცია) – შენობის ადაპტაცია – შენობის პირვანდელი დანიშნულების შე-

ცვლა და შეგუება ახალი ფუნქციისადმი. ა-ს ხშირად მიმართავენ ისტორიული ძეგლის რეკონსტრუქციისას, როდესაც ძირითადი არქიტექტურულ-მხატვრული, სტილისტური მახასიათებლების შენარჩუნებისას წარმოებს მისი შიდა დაგეგმარება ახალი დანიშნულებისადმი შეგუების მიზნით. ეს მეთოდი გამოიყენება როგორც საკულტო, ასევე საცხოვრებელი თუ საზოგადოებრივი დანიშნულების (ქარვასლა, აბანო, სასახლე და სხვ.) ნაგებობების რეკონსტრუქციისას. ასე მაგალითად, თბილისში, ბართაშვილის ქუჩაზე მდებარე გასული საუკუნის საცხოვრებელი სახლებიდან ერთი ადაპტირებულია საქორწინო სახლად, მეორე – მარიონეტების თეატრად, მესამე – რესტორან „მუხრანთუხნად“.

АДИТОН ადიტონი (ბერძ.) – ბერძნული ტაძრის სიღრმეში, *ნაოსის* უკან განლაგებული საკურთხეველი, სადაც შესვლა ნებადართული ჰქონდათ მხოლოდ კულტის მსახურთ. „ადიტონი“ ბერძნულად „წმინდას“ ნიშნავს.



АДМИРАЛТЕЙСТВО სპადმირალთო (არაბ.) – 1. ზღვის ნაპირზე გამოყოფილი ტერიტორია, სადაც განლაგებულია გემთსაშენი, სამხედრო გემების შეკეთებისა და აღჭურვისათვის გამოიზნული სახელოსნოები და საწყობები; 2. ინგლისში მიღებული სამხედრო-საზღვაო სამინისტროს სახელწოდების ანალოგიურად, საადმირალთო ეწოდებოდა პეტერბურგში ცნობილი არქიტექტორის ა. ზახაროვის (1761-1811) მიერ აშენებულ ცნობილ ნაგებობას, სადაც განთავსებული იყო რუსეთის იმპერიის საზღვაო სამინისტრო.

АКАДЕМИЗМ в искусстве აპადემიზმი ხელოვნებაში (ფრანგ.) – მხატვრული სისტემა, რომელიც კლასიკური ხელოვნების კანონებს ღოგმად მიიჩნევს. ა-მა თავის დროზე მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა კლასიკური ხელოვნების სისტემატიზაციაში, მაგრამ შემდგომში კლასიკური ხერხები უსიცოცხლო სქემებამდე დაიყვანა. იგი იტალიაში ჩაისახა XVI ს-ში და XVII-XIX სს-ში გაერცეულა სხვა ქვეყნებში. 2. მხატვრული სკოლის ტრადიციების დაცვა.

АКАНТ აკანთოსი (ბერძ.) – ანტიკურ ხანაში შემუშავებული სკულპტურული ორნამენტი, რომელიც ამავე სახელწოდების ბალახოვანი მცენარის სტილიზებული გამოსახულებაა და სა-

ფუძვლად უდევს კორინთული, კომპოზიციური კაპიტელების, კარნიზების, ფრიზების, აკროტერიონების და სხვა არქიტექტურული ელემენტების დეკორს.



АКВАРЕЛЬ აკვარელი (ფრანგ.) – წყალში გახსნილი საღებავი ან ამგვარი საღებავით დახატული სურათი. სუფთა, გამჭვირვალე ა-ის (მინარეების გარეშე) ფართო გამოყენება დაიწყო XV ს-ში. მისი ძირითადი მახასიათებელია საღებავების გამჭვირვალეობა, რომელთა გამჭოლად ჩანს ფუძის (ქაღალდის, ზოგჯერ აბრეშუმის ქსოვილის, სპილოს ძვლის). ტონი და ფაქტურა.

АКВАТИНТА აკვატინტა (იტ.) – გრავიურის სახეობა, რომელიც სრულდება ასფალტის მტვერით დაფარული ლითონის ფირფიტის სიმუქეებით ამოჭმის მეთოდით დამუშავებით.

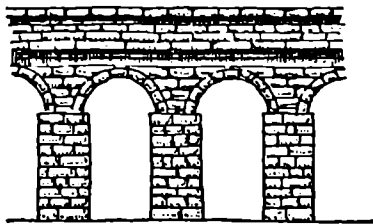
АКВАРИУМ აკვარიუმი

(ლათ.) – 1. წყლით გაესებული რეზერვუარი ან ჭურჭელი, სადაც თევზებია გაშვებული; 2. საგანგებო ნაგებობა, სადაც წარმოებს ცოცხალ თევზებზე დაკვირვება და მათი დემონსტრირება. ამგვარი ნაგებობაა, მაგალითად, ბათუმში.

АКВЕДУК აკვედუკი (ლათ.)

– 1. გაყვანილობა (არხი, მილი) წყლის მისაწოდებლად დასახლებულ ადგილებში, სარწყავ და ჰიდროტექნიკურ ნაგებობებში მათზე მაღლა განლაგებული წყაროებიდან; 2. ხიდისმაგვარი სუბსტრუქციები, რომელთა მეშვეობით წყალგაყვანილობის მიწები, სარწყავი და ჰიდროტექნიკური არხები ხეუბებზე, გზებზე და მდინარეებზე გადაჰყავთ. ა-ის მშენებლობას მრავალსაუკუნოვანი ისტორია აქვს. დაჭუჭყიანებისა და აორთქლებისაგან დაცვის მიზნით ზემოდან გადახურული ღაროვანი წყალსარინი, დამახასიათებელი თაღედით მიწის ზედაპირის ჩაყარდნის ადგილებში, ცნობილი იყო უძველესი დროიდან ახლო აღმოსავლეთში. დიდ ჰიდროტექნიკურ ნაგებობებს აშენებდნენ რომაელები. ერთ-ერთი პირველი აკვედუკთაგანი „აკვა აპია“, 16,5 კმ-ის სიგრძისა, აშენდა ძვ.წ. 312 წელს. ყველაზე გრძელი ა., რომლის სიგრძე 132 კმ-ს აღწევდა, ააგეს კართაგენში იმპერატორ ადრიანეს დროს (ახ. წ. II ს.). ძველი რომის აკვედუკების დიდებული თაღელები წარ-

მოადგენენ როგორც ხუროთმოძღვრების, ასევე სამშენებლო ტექნიკის საუკეთესო ნიმუშებს.



АКРОЛИТ აკროლიტი

(ბერძ.) – ქანდაკება, რომლის შიშველი ნაწილი მარმარილოშია შესრულებული, ხოლო ტანსაცმელი – შეღებილ ან მოოქროვილ ხეში.

АКРОПОЛЬ აკროპოლისი

(ბერძ.) – ძველი ბერძნული ქალაქის შემადგენელ ადგილზე განლაგებული გამაგრებული ნაწილი (თავშესაფარი ომის დროს), სადაც, ჩვეულებრივ, თავსდებოდა ქალაქის მფარველად აღიარებული ღმერთებისადმი მიძღვნილი ტაძრები. განთქმულია ათენის ა.

АКРОТЕРИЙ აკროტერიონი (ბერძ.) – კლასიკური არქი-



ტექტურის ელემენტი – ფრონტონის კუთხეზე მოთავსებული ქანდაკება ან სკულპტურული მცენარეული ორნამენტული მოტივი (მაგ. კალმეტა).

АКТОВЫЙ ЗАЛ საპატო ღარბაზი – საზეიმო კრებებისათვის განკუთვნილი დარბაზი საზოგადოებრივ დაწესებულებაში.

АКУСТИКА АРХИТЕКТУРНАЯ იხ. *архитектурная акустика*.

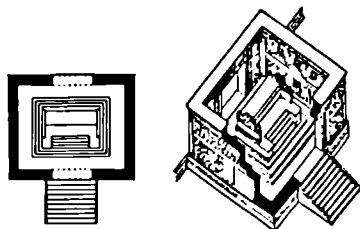
АЛА ალა (ლათ.) – რომაული სახლის დამხმარე სათავსო.

АЛАГРЕК ალაგრეკი (ლათ.) – იგივეა, რაც *меандр*.

АЛЛЕЯ ხეივანი – 1. ხეებით ორმხრივ შემოსაზღვრული განიერი ბილიკი პარკში; 2. ქალაქის ასეთივე ან გამწვანებული ზოლით შუაზე გრძივად გაყოფილი განიერი ქუჩა. შდრ. *бульвар*.

АЛТАРЬ 1. ბოთონი, სამსხმერალო, საზოგადოებრივი – მსხვერპლის შესაწირავი შემადგენელი ადგილი. ს-ს მრავალი სახეობა არსებობდა, მარტივი მიწაყრილიდან მარმარილოში ამოყვანილ და არქიტექტურული დეკორით დამუშავებულ ნაგებობამდე. ანტიკურ ხანაში ს. ეწყობოდა როგორც ცალკე მღვდლის, ასევე ტაძარში, საზოგადოებრივ შენო-

ბაში, საცხოვრებელ სახლში; 2. საკურთხეველი – თავდაპირველად მღვდელის, ტრაპეზი ქრისტიანულ ეკლესიაში, რაზედაც საღმრთო საიდუმლოება სრულდება, შემდგომში – კანკელით გამოყოფილი ნაწილი (ჩვეულებრივად – აფსიდა) ტაძრის აღმოსავლეთ მხარეზე.



АЛЬКАСАР ალკასარი (ესპ.) – ციხე-დარბაზი ესპანეთში.

АЛЬКОВ ალკოვი (ფრანგ.) – ოთახთან საფეხურებით დაკავშირებული ან მისი იატაკის დონეზე მოწყობილი ორმა ნიში, სადაც უმეტეს შემთხვევაში საწოლი თავსდება.

АЛЬСЕКО ალსეკო (იტ.) – კედელზე ფერწერის (ფრესკის) ტექნიკის ერთ-ერთი სახეობა, რომელიც გულისხმობს ფერების დატანას სრულად გამაგრებულ შელესვაზე. შდრ. *Алс-фреско*.

АЛЬФРЕСКО ალფრესკო (იტ.) – კედელზე ფერწერის (ფრესკის) ნაირსახეობა, როდესაც ფერწერა სრულდება ახლად დადებულ (შეუმშრალ) შელესვის შრეზე. შდრ. *Алфresco*.

АМБАР ბელელი – უმთავრესად მარცვლეულის, ფქვილის და სხვა პროდუქტების შესანახი საგანგებო ნაგებობა. „ბელელს“ ეხვდებით XI ს-ის საბუთში – ნიკორწმინდის სიგელში.

АМБРАЗУРА 1. ამბრასურა (ფრანგ.) – სადგომისკენ გაფართოებული ფანჯრის ღიობი. 2. სათოფშური – ციხე-სიმაგრის კედელში სასროლად დატოვებული ხერეტი.

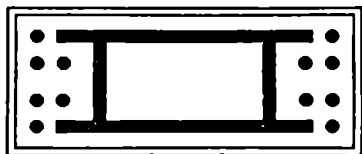
АМВОН ამბონი (ბერძ.), საფსალმუნე – ქადაგების წარმოსათქმელად მოწყობილი შემადგენელი ადგილი საკურთხევლის წინ.

АМПИР ამპირი (ფრანგ.) – ტერმინი, რომელსაც იყენებდნენ კლასიციზტური ხელოვნების გვიანდელი პერიოდის აღსანიშნავად და რომელიც ჩამოყალიბდა ნაპოლეონ პირველის იმპერიის პერიოდში. ტერმინი ფრანგული „იმპერიიდან“ მომდინარეობს. შემდგომში, XIX ს-ის პირველ მეოთხედში, ა. გავრცელდა ევროპის მთელი რიგი ქვეყნების არ-

ქიტექტურასა და გამოყენებით ხელოვნებაში. სტილის ჩამოყალიბებაზე გარკვეული გავლენა იქონია არქიტექტორების ლედუს და ბულეს შემოქმედებამ, რომელთა პროექტები გამოირჩეოდა ინდივიდუალობითა და ემოციურობით. კლასიციზმის წინა პერიოდთან შედარებით ა. გამოირჩევა ფორმის სიმკაცრით და ლაკონიურობით. უმეტესად გამოიყენებოდა ყველაზე მონუმენტური ორდერი – ბერძნულ-დორიული. ფერის მეშვეობით ვლინდება კონტრასტი კედლებსა და კოლონებს შორის. ყვითლად, ცისფრად, მწვანედ შეღებილ კედლის ფონზე მკვეთრად გამოიყოფიან თეთრი კოლონები და სკულპტურული მოტივები. უპირატესი ყურადღება ეთმობოდა ძველი რომის მხატვრულ მემკვიდრეობას (მასიური პორტიკების მონუმენტური ფორმები, მემორიალური სვეტები, სატრიუმფო თაღები, კოლონადები). ეგვიპტეზე ლაშქრობის შემდეგ იყენებდნენ ეგვიპტურ არქიტექტურულ და პლასტიკურ ფორმებს, რელიეფს, ორნამენტს. გლუვ ზედაპირზე მუწად განლაგებულ ორნამენტიკაში ფართოდ გავრცელდა სამხედრო ემბლემატიკა: ხმლების, შუბების, ფარების, მუზარადების, დაფნის გვირგვინების და მისთ. გამოსახულებები. იყენებენ რომაულ და ეგვიპტურ მოტივებს (მაგ. ფრთოსან სფინქსებს). ხუროთმოძღვრები დიდ ყურადღებას უთმობენ ქუჩის, როგორც ერთიანი ანსამბლის

შექმნის ამოცანას (მაგ., რიო-ლის ქუჩა პარიზში).

АМФИПРОСТИЛЬ აფშოპროსტილოსი (ბერძ.) – სწორკუთხა მოხაზულობის და ორივე ვიწრო მხარეზე პორტიკების მქონე ანტიკური ტაძარი. თვალსაჩინო მაგალითს წარმოადგენს ნიკე აპტეროსის („უფროთა გამარჯვების“) ტაძარი (ძვ.წ. 449), რომელიც აშენდა კალისტრატეს პროექტით ათენის სპარსელებზე გამარჯვების აღსანიშნავად.



АМФИТЕАТР აფშითეატრონი (ბერძ.) – 1. მონუმენტური სამაყურებლო ნაგებობა ძველ რომში, სადაც აჩვენებდნენ გლადიატორების ბრძოლებს, გარეული ცხოველების დევნას, თეატრალიზებულ წარმოდგენებს. ა. წარმოადგენდა გრანდიოზულ, გეგმაში ელიფსურ, გადაუხურავ ნაგებობას, შუაგულში ასპარეზით, რომლის გარშემო საფეხურებად მაღლდებოდა მაყურებელთა ადგილები. მაყურებელთა რიგები ეყრდნობოდა ბოძების და თალების რთულ სისტემას, რომლის ფარგლებში თავსდებოდა ფოიეები და კიბეები. უდიდესი ამფითეატ-

რონია ფლავიუსების კოლიზეუმი რომში (75-80 წწ.), რომელიც 50 ათას მაყურებელს იტევდა. 2. ხარისხდებად განლაგებული მაყურებელთა ადგილები თანამედროვე სამაყურებლო დარბაზში.

АНАСТИЛОЗ ანასტილოსი (ლათ.) – დანგრეული შენობის აღდგენა, რომლის ელემენტები დაქსაქსულია ან შენობის აწყობა მიწაზე დაყრილი ორიგინალური ფრაგმენტებით. ასე, მაგალითად, მიწაზე დაყრილი ფრაგმენტებია ქუთაისში ბაგრატიის ტაძარზე, რომლებსაც ნაწილობრივ იყენებენ ეკლესიის ფრაგმენტების აღდგენისას.

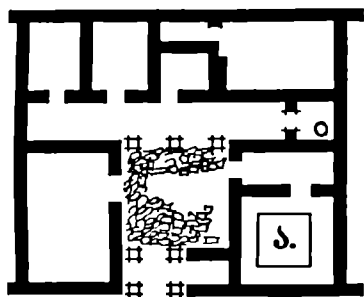
АНГАР ანგარი (ფრანგ.) – თეიმფრინაეების სადგომი.

АНГЛИЙСКИЙ ПАРК ინგლისური პარკი – იგივეა რაც *Пейзажный парк*.

АНГЛИЙСКИЙ СВОД ინგლისური ძამარა – გოთიკური კაპარის ნაირსახეობა, სადაც გაზრდილია ნერვიურების რაოდენობა დამატებითი განშტოებების შექმნის გზით. ძირითადი, დიაგონალური ნერვიურების – ლიერნების გარდა, ეწყობა შუალედი ნერვიურები – ტიურსერიონები და ძირითადი თალების დამაკავშირებელი ნერვიურები – კონტრლიერნები. წყო-

ბის გამარტივების მიზნით ყველა ნერვიური ერთიანი ლოკალით ამოიყვანება. ამგვარად, გოთიკური კამარის ერთ-ერთ თავისებურებას ინგლისში წარმოადგენს ერთიანი შაბლონის გამოყენების იდეა. მხატვრული თვალსაზრისით ნერვიურების კონა აუურულ რელიეფს წარმოქმნის.

АНДРОН ანდრონი (ბერძ.) – ძველბერძნული საცხოვრებელი სახლის პერისტილური ეზოს (ცენტრალური ნაწილის) მიკედლებული ან მცირე ტალანით დაკავშირებული პარადული ნაწილი.



АНИМАЛИСТИЧЕСКИЙ ЖАНР ანიმალისტური ჟანრი (ლათ.) – სახვითი ხელოვნების სახეობა, სადაც მთავარი მოტივია ცხოველების გამოსახულება.

АНКЕР ანკერი (გერმ.) – შენობის ცალკეული ელემენტების (მაგ. ნივნივის, კოჭის) კედელთან დამაკავშირებელი (კედ-

ლის წვობაში ცალი ბოლოთი ჩამაგრებული) ლითონის საბმური, კაკვი.

АННУЛИ ანული (გერმ.) – კაპიტელის ქვეშ სვეტის ტანზე ამოკვეთილი რგოლური თასმები.

АНСАМБЛЬ АРХИТЕКТУРНЫЙ იხ. *Архитектурный ансамбль*.

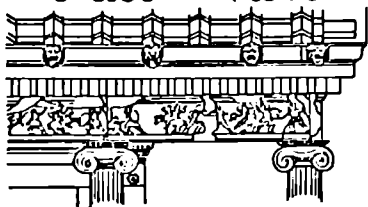
АНТ ანტი (ლათ.) – ანტიკური შენობის გრძივი კედლის გამონაშეერი. ა-ბი ორმხრივ საზღვრავენ სწორკუთხა მოხაზულობის მქონე შენობის ვიწრო მხარეზე განლაგებულ კორტიკს. ამგვარი კომპოზიცია დამახასიათებელია ანტიკური ტაძრების გარკვეული ჯგუფისათვის. ისინი არქიტექტურაში ცნობილია სახელწოდებით: „ანტურის ტაძარი“ ან „ტაძარი ანტებში“.



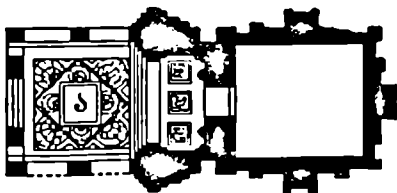
АНТАБЛЕМАН ანტაბლემანი (ფრანგ.) – იგივე რაც *антаблемент*.

АНТАБЛЕМЕНТ ანტაბლემენტი (ფრანგ.) – არქიტექტუ-

რული ორდერის სვეტებზე და-
ყრდნობილი პორიზონტალური
ნაწილი. ა. შედგება სამი ძირი-
თადი ნაწილისაგან — არქი-
ტრავის, ფრიზის და
კარნიზისაგან. ყოველ ცალ-
კეულ არქიტექტურულ ორდერ-
ში ა-ს გააჩნია განსხვავებული
პროპორციები და პლასტიკურად
სხვადასხვანაირად მუშავდება. ა.
აღმოცენდა ხის კოჭოვანი გადა-
ხურვის ქვაში გადმოტანის სა-
ფუძველზე და თავის ფორმებში
მის სტრუქტურას აღბეჭდავს.



АНТАРАЛА ანტარალა —
მლოცველთა სადგომი ინდურ
ტაძარში.

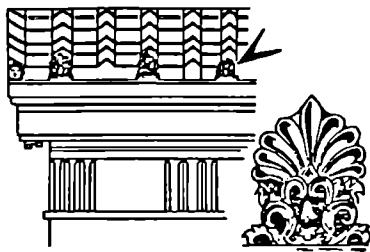


АНТЕМИЙ ანთემიონი (ბერძ.) —



მცენარეთა (პალმეტას, ყვავილე-
ბის და ა.შ.) სტილიზებული გა-
მოსახულებების წნულისაგან შედ-
გენილი ბრტყელი ორნამენტი.

АНТЕФИКС ანტუფიქსი (ლათ.) —
სახურავის გრძივი კედლის გას-
წვრივ მოთავსებული მარმარი-
ლოს ან კერამიკული სამკაული,
რომელიც, ჩვეულებრივ, სკულ-
პტურულად შესრულებული მცე-
ნარეული ორნამენტი ან ფან-
ტასტიკური ცხოველის ნიღაბია.



АНТИК ანტიკი (ფრანგ.) —
ანტიკური ქანდაკების ან მისი
ნაწილის ორიგინალის, აგრეთვე,
ანტიკური ქანდაკების პირის და-
სახელება:

**АНТИСЕЙСМИЧЕСКИЙ
ПОЯС ანტისეისმური სარტ-
ყელი** — რკინა-ბეტონის სარტ-
ყელი, რომელიც ეწყობა განივ
და გრძივ კედლებზე სართულ-
შუა გადახურვის ღონეზე და
რომელიც წარმოქმნის განუ-
წყვეტლივ არმირებულ პორიზონ-

ტალურ ჩარჩოს. სარტყლის სიგანე კედლის სისქისაა ან ნახევარი აგურით ნაკლები ფასადის მხრიდან, ხოლო მინიმალური სიმაღლე 15 სმ.

АНТИСЕЙСМИЧЕСКИЙ ШОВ ანტისეისმური ნაპირი

— იმ შემთხვევაში, როდესაც სეისმურ რაიონში ვერ ავცდებით რთული კონფიგურაციის მქონე ნაგებობების მშენებლობას, საჭირო ხდება მისი მოცულობის დანაწევრება ვერტიკალური ნაკერების მეშვეობით მარტივი ფორმის გეგმების (კვადრატების, სწორკუთხედების, წრის და ა.შ.) მქონე ნაკეთობებად, რომლებიც მზიდი კონსტრუქციებითაა შემოფარგლული. ნაკერი კი ეწოდება ამ მზიდ კონსტრუქციებს (კედლებს, სვეტებს) შორის დატოვებულ ზოლს, მანძილს.

АНТИТЕМА, АНТИФЕМА
ანტიფემა — ფრიზის უკანა მხარე.

АНТИЧНОСТЬ ანტიკურობა (ლათ.) — კლასიკურად აღიარებული ბერძნულ-რომაულ სიძველეთა ერთიანობა ლიტერატურაში, ხელოვნებაში, არქიტექტურაში. თავდაპირველად ტერმინი ა. შემოიღეს საფრანგეთში XVIII ს-ის დასაწყისში და აღნიშნავდა ადრინდელი ისტორიული პერიოდის ხელოვნების განსაკუთრებულ სახეობას. შემდგომში ა-ს ცნება შემოიფარგლა სა-

ბერძნეთისა და რომის სიძველეებით. ა-მ, როგორც საბერძნეთისა და რომის კულტურულმა მემკვიდრეობამ, უდიდესი გავლენა იქონია ევროპის და მთელი მსოფლიოს აზროვნებაზე, ლიტერატურაზე, ხელოვნებაზე. ამასთან, რომანულ ქვეყნებში ძირითადად განვითარდა რომაული ტრადიციები, ხოლო აღმოსავლეთ ევროპის, ახლო აღმოსავლეთის და ამიერკავკასიის ხალხებმა განიცადეს ბიზანტიური კულტურის გავლენა.

АНТРЕСОЛЬ ანტრამსოლი (ფრანგ.) — 1. მაღალჭერიანი სათავსში ჩაშენებული ნახევარსართული, უმეტესად ღია დერეფნის სახით. 2. ჭერქვეშ, ხშირად დამხმარე სათავსის თავზე, მოთავსებული კარადა.

АНТРОПОМОРФНАЯ ФИГУРА ანთროპომორფული ფიგურა (ლათ.) — ადამიანის გამომსახველი ფიგურა, ქანდაკება. საქართველოს ტერიტორიაზე ნაპოვანია წინაქრისტიანული ხანის ბრინჯაოს, რკინის, აგრეთვე ძვირფასი ლითონისაგან დამზადებული მცირე ზომის ადამიანის ფიგურები. ა.შ.-ის სემანტიკა უძველესი დროიდან დაკავშირებული იყო ნაყოფიერების კულტთან.

АНФЕМИЙ იგივეა რაც *Антемий*.

АНФИЛАДА ანფილადა

(ფრანგ.) – ერთ გრძივ ღერძზე განლაგებული, კარებებით დაკავშირებული და მიჯრით მიყოლებული ოთახების, დარბაზების რიგი, რაც ახასიათებდა სასახლეების დაგეგმარებას. გეგმარების ანფილადური სისტემა მუქად ეკონომიურია, რადგან მინიმუმამდე დაყვანილი შენობის დამხმარე ფართობი, მაგრამ მისი გამოყენება განსაზღვრულია გასასვლელი ოთახების მოუხერხებლობის გამო. ამჟამად ანფილადურ სისტემას იყენებენ მუზეუმების, საგამოფენო დარბაზების და ზოგიერთი სხვა სახის შენობების დაპროექტებისას.

АНФИЛАДНАЯ СИСТЕМА ПЛАНИРОВКИ დაგეგმარების ანფილადური სისტემა – იხ. *Анфилада*.

АПАДАНА აპადანა (სპარ.)

– ცალკე მდგომი მრავალსვეტებიანი პარადული დარბაზი სპარსული სასახლეების კომპლექსებში, სადაც საზეიმო ცერემონიალები ტარდებოდა. ასე, მაგალითად, პერსეპოლისში დარიოსის გრანდიოზული სასახლის ფართობი აღემატებოდა 10000 კვ.მ-ს. ა. წარმოადგენდა გეგმაში კვადრატს, ზომებით 62.5 x 62.5 მ. ბრტყელი გადახურვა ეყრდნობოდა ფართო ბიჯით განლაგებულ 36 სვეტს.

АПОДИТЕРИЙ აპოდითერი – რომაული თერმებში.

АПОФИЗА აპოფიზა – ნაშევიერი ელემენტიდან შეწეულზე გადასვლა.

АППАРТАМЕНТ აპარტამენტი (ფრანგ.) – მდიდრულად კეთილმოწყობილი ბინა ან დიდი ზომის, ძვირფასად მოპირკეთებული და მოწყობილი ოთახი.

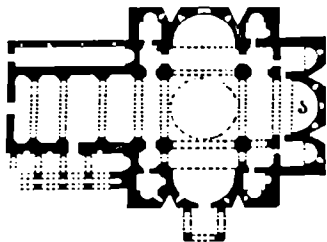
АППАРТАМЕНТ-ОТЕЛЬ სასტუმრო აპარტამენტი – დასავლეთის ქვეყნებში (სკანდინავია, ინგლისი, ამერიკის შეერთებული შტატები) გავრცელებული საცხოვრებელი შენობის ტიპი, რომელიც არსებითად სასტუმროს სახეობაა, მხოლოდ მაღალი საცხოვრებელი კომფორტით, მომსახურების განვითარებული სისტემით და პრაქტიკულად წარმოადგენს საცხოვრებლის ყველაზე მეტად ძვირსა ხარჯობას.

АППАРЕЛЬ აპარელი (ფრანგ.) – ქანობიანი მიწაყრილი, რომელსაც აწყობდნენ ციხე-სიმაგრეში ზარბაზნის ასატანად შემაღლებაზე.

АППЛИКАЦИЯ აპლიკაცია (ლათ.) – ორნამენტული ან მხატვრული გამოსახულების შექმნის საშუალება, ქაღალდზე,

ქსოვილზე და ა.შ. სხვადასხვა ფერის და ფორმის ქაღალდისა ან ქსოვილის ნაჭრების დაკრობით, დაკერებით.

АПСИДА აფსიდი (ბერძ.) – აბსიდი. ნახევარწრიული ან მრავალწახნაგა მოხაზულობის, ჩვეულებრივ, გადახურული შეკრული კამარით, ტაძრისკენ გახსნილი მოცულობა. ტაძრის აღმოსავლეთ მხარეზე განლაგებულ ერთ-ერთ აფსიდაში მოთავსებულია ხოლმე საკურთხევის ნაწილი.



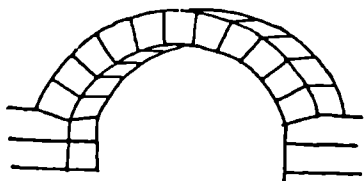
АРАБЕСКА არაბესკა (ფრანგ.) – მუსლიმანური არქიტექტურისათვის დამახასიათებელი ორნამენტი, რომელიც მიიღება გეომეტრიული ფიგურების, ხაზების და სტილიზებული მცენარეული მოტივების წყნულით და რომელიც აგებულია განმეორებადი ჯგუფების უსასრულო განვითარების პრინციპზე. ორნამენტში ზოგჯერ ჩართულია არაბული დამწერლობა და, ჩვეულებრივ, მკვეთრად არის დაფერილი.

АРЕНА არენა (ლათ.), ასპარეზი – სპორტული თამაშების ან სხვა სახის სანახაობის ჩასატარებლად გამიზნული სხვადასხვა ზომის და ფორმის მოედანი. იხ. *автомобром, велодром, стадион, ипподром*.

АРЕОСТИЛЬ არეოსტილი (ბერძ.) – გარკვეული პროპორციების დაცვით აგებული ანტიკური პორტიკი. ეიტრუვიუსის კლასიფიკაციის მიხედვით, ამგვარი პორტიკის სვეტის სიმაღლე მისი რვა დიამეტრის ტოლია, ხოლო განივად დადგმულ სვეტებს შორის მანძილი (ბიჯი) 4.5 დიამეტრის ტოლია.

АРКА თაღი – ორ საყრდენს (სვეტს, პილონს, ბოძს) შორის ან კედელში ამოყვანილი მრუდხაზოვანი გადახურვა. *თ.* სრულდება ქვაში, რკინა-ბეტონში, ლითონში. თალი პირველად გაჩნდა ძველი აღმოსავლეთის არქიტექტურაში და ფართო გავრცელება ჰპოვა რომში. თალის სახეობებს განარჩევენ მისი მოხაზულობის მიხედვით. იხ. *зубчатая а., клинчатая а., концентрическая а., коробовая а., ложная а., лучковая а., многолопастная а., обратная а., перспективная а., повышенная а., подвешенная а., подковообраз-*

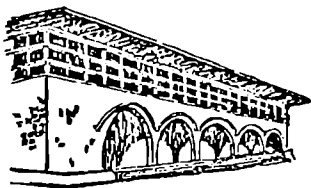
ная а., подпружная а.,
ползучая а., пологая а.,
параболоидная а., раз-
грузочная а., сжатая
а., трехлопастная а.,
трехцентровая а., эли-
птическая а.



АРКА ТРИУМФАЛЬНАЯ
იხ. *триумфальная арка*.

АРКА ТЮДОРА ტიუდორის
თაღი – თაღის რკალს ოდნავი
შემალღება აქვს ცენტრში.

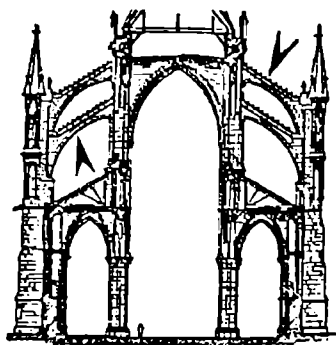
АРКАДА თაღედი – ერთი
სიმაღლის სვეტებზე ან ბოძებზე
დაყრდნობილი თაღების რიგი.



АРКАСОЛИЙ არკოსოლი-
ში (ფრანგ.) – სარკოფაგის მო-
სათავსებელი ნიში.

АРКАТУРА არკატურა (გერმ.)
თაღნარი – კედლის სიბრტყეზე
გამოყვანილი ცრუ თაღედი, რო-
მელიც მხოლოდ დეკორატიულ
ელემენტს წარმოადგენს, განსა-
კუთრებით გავრცელებული იყო
შუა საუკუნეების არქიტექტურა-
ში (ნიკორწმინდა, გელათი, ბაგ-
რატი და სხვ.).

АРКБУТАН არკბუტანი
(ფრანგ.) – ნახევართაღი თუ
მცოცავი თაღი (სხვადასხვა სი-
მაღლეზე განლაგებული საყრდე-
ნებით), რომელიც გოთიკური
ტაძრის მთავარი ნეფის კამა-
რის გამბრჯენ ძაბვებს გადას-
ცემს შენობის ძირითადი მოცუ-
ლობის გარეთ განლაგებულ სა-
განგებო საყრდენებს – კონ-
ტრფორსებს. ა. XII ს-ში
მკვიდრდება. ა-ის კონტრფორსე-
ბის და ნერვიურების სისტემა
გოთიკური საკულტო არქიტექ-
ტურის საფუძველს წარმოად-
გენს. ზუთნაიან ტაძრებში ა.
ზშირად ორი მაღლისაგან შედგე-
ბა, რაც მთავარი ნეფის კარგად
განათების საშუალებას იძლევა
გვერდითი კედლების მხრიდან.
გოთიკური ტაძრის განვითარე-
ბასთან ერთად ა. მეტ სიხისტეს
და მღვრადობას ღებულობს მისი
ვერტიკალური საყრდენების მი-
მართ მახვილი კუთხით დაყე-
ნებით, ე.ი. მისი დახრის მიახ-
ლოებით კამარაში შექმნილ
გამბრჯენი ძალების მიმართულე-
ბით. კლასიკური მაგალითებია



АРКИГРЕМ არქიგრემი (ინგლ.) — ახალგაზრდა ინგლისელი არქიტექტორების (უ. ჩოკი, რ. ხერონი, დ. კრომპტონი, პ. კუკი და სხვ.) გაერთიანება ჟურნალ „არქიტექტურის“ ირგვლივ, რომელიც 1960-იანი წლების დასაწყისში გავრცელებულ ერთ-ერთ თვითმოქმედ „პროტესტის ორგანოს“ წარმოადგენდა. ფუტურისტულ ძიებებში, ამ გაერთიანების წარმომადგენლები ქალაქს განიხილავდნენ არა როგორც მატერიალური ობიექტების არქიტექტურის სისტემას, არამედ როგორც ხალხის გამაერთიანებელ უსასრულოდ მრავალფეროვანი სიტუაციების ერთობლიობას. მათ წამოაყენეს ლოზუნგი: „არქიტექტურის გარეთ“, და ქადაგებდნენ მომსახურების არამდგრად მატერიალურ სისტემებს, კოსმოსურ კელეპებში მიღწეულ ტექნოლოგიას განიხილავდნენ როგორც

„ინდივიდუალის განთავისუფლების“ საშუალებას. იგულისხმებოდა, რომ ამ ტექნოლოგიის ფარგლებში შესაძლებელია ისეთი გარემოს შექმნა, სადაც „მომსახურე რობოტების“ შემწეობით შესაძლებელი გახდებოდა ინდივიდის ნებისმიერი სურვილის დაუყოვნებლივი განხორციელება. პ. წინასწარმეტყველებდა ქალაქის გარდაქმნას „იდილიურ სამყაროში“ გაფანტულ მობილურ კაფსულებად.

АРМАТУРА

არმატურა

(ფრანგ.) — 1. რკინა-ბეტონის კონსტრუქციებში ბეტონის სიზრქეში მოქცეული ფოლადის ღეროების კარკასი; 2. რაიმე ნაკეთობის ჩონჩხედი. მაგ. სახათი არმატურა.

АРХУВО არნუშო (ფრანგ.) —

მოღერნის სტილის საფრანგეთსა და ინგლისში გავრცელებული სახელწოდება.

АРОЧНАЯ ПЕРЕМЫЧКА

თაღური ზღუდარი — აგურის ან ქვის კედელში კარ-ფანჯრის თავზე მოწყობილი ნახევარწრიული ან სხვა მრუდი ფორმის ზღუდარი.

АРОЧНАЯ ПЛОТИНА

თაღური კაშხალი — გეგმაში მრუდხაზოვან კედელს წარმოადგენს და მუშაობს რა კამარას მსგავსად, თავისი ქუსლების მეშვეობით წყლის პიდრავლიკურ

დაწნევას სათანადოდ გამაგრებულ ნაპირებს გადასცემს. ამ ტიპის კაშხალი შენდება ხეობაში ძირითადად ბეტონისგან, რკინა-ბეტონისგან, ქვისაგან.

АРОЧНОЕ ОКНО თაღოვანი ზანჯარა – თალით გადახურული ფანჯარა.

АРСЕНАЛ არსენალი (ლათ.) – ძვ. ზარადხანა. შენობა, სადაც წარმოებს იარაღის დამზადება, შეკეთება და შენახვა.

АРХАИЗАЦИЯ არქაიზაცია (ბერძ.) – ხელოვნებაში ძველი ფორმებისა და მოტივების ბრმა მიბაძვა.

АРХАИЗМ არქაიზმი (ბერძ.) – იგივეა, რაც *архаизация*.

АРХАИКА არქაიკა (ბერძ.) – ანტიკური ბერძნული არქიტექტურის განვითარების ადრინდელი ეტაპი (ძვ.წ. VIII-VI სს.), რომელიც თანხვედბა პოლისების საბოლოოდ დამკვიდრებას. არქაულ პერიოდში შეიქმნა ბერძნული არქიტექტურული ორდერი, რომელმაც უმაღლეს სრულყოფას მიაღწია მომდევნო, კლასიკურ ეპოქაში. არქაულ პერიოდში ჩამოყალიბდა ის გეგმარებითი სქემა, რომელიც შემდგომში საფუძვლად დაედო ბერძნული ტაძრების არქიტექტურას და რომლისთვისაც დამახა-

სიათებელია ტაძრის ძირითადი მოცულობის გარშემორტყმა კოლონადით. ცნობილ მაგალითებიდან ერთ-ერთი ყველაზე ადრინდელია ქალღმერთ პერას ტაძარი კ. სამოსზე. დაახლოებით ძვ.წ. 600 წ. ვითარდება ღორი-ული სტილი და შემდგომში იგი მხოლოდ უმნიშვნელო ცვლილებებს განიცდის. ადრინდელ მაგალითს წარმოადგენს პერას ტაძარი ოლიმპიაში. ამ პერიოდის ნაგებობებს შორის ყველაზე ცნობილია ტაძარი სელინუნტში, „ბაზილიკა“ პესტუმში. გვიანდელი ა-ის არქიტექტურულად დახვეწილი ტაძართაგანია აპოლონის ტაძარი კორინთოში (პელოპონესზე). მეორე, იონიური, სტილი კი, რომელიც მეტად პოპულარული იყო ბერძნულ ქალაქებში და მცირე აზიის სანაპიროზე, აღმოცენდა ძვ.წ. V ს-ში და ჯერ კიდევ არ იყო ჩამოყალიბებული. იონიურ ნაგებობებს შორის განსაკუთრებით ცნობილია არტემიდეს ტაძარი ეფესოში, რომლის მშენებლობა დამთავრდა ძვ.წ. VI ს-ის მეორე ნახევარში. არქაულ პერიოდშივე ჩაისახა სხვა ნაგებობების სახეობანიც.

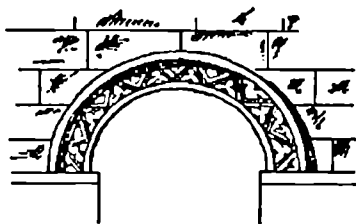
АРХЕОЛОГИЯ არქეოლოგია (ბერძ.) – ისტორიული მეცნიერების დარგი, რომელიც მატერიალური ძეგლების შესწავლის საფუძველზე აღადგენს კაცობრიობის წარსულს. მისი ძიების ძირითადი მეთოდია გათხრები. გათხრების წარმოების

პირველ ცდებს ისტორია აკუთვნის ჯერ კიდევ ძვ.წ. VI ს-ს, როდესაც ბაბილონის მეფე ნაბონიდე შენობების საძირკვლებზე ეძებდა უძველესი ხანის მეფეთა წარწერებს. ინტერესი ხელოვნების ძეგლებისადმი ჩაისახა ანტიკურ ხანაში და კვლავ აღმოცენდა აღორძინების ეპოქაში. XVII ს-ის დასასრულამდე გათხრებს და კოლექციონერობას არ გააჩნდა მეცნიერული საფუძველი. XVIII ს-ის დასაწყისში პირველად ტარდება გათხრები მეცნიერული მიზნებით. დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა დაღუპული ქალაქების – პერკულანუმის და პომპეის გათხრებს, რომელთაც თავდაპირველად ერთგვარად ქოტური ხასიათი ჰქონდათ, ხოლო XVIII ს-ის დასასრული სათვის მათ უკვე მეცნიერულად დასაბუთებულად აწარმოებდნენ. XIX ს-ში იწყება „დიდი არქეოლოგიური აღმოჩენების“ ერა. ძველი ბერძენი ისტორიკოსის და ფილოსოფოსის ფლავიანე არიანეს ცნობით (დაახლოებით ახ.წ. 95-175 წწ.), II ს-ში ფაზისში სიძველეთა საცავი არსებობდა. სულხან-საბა ორბელიანი მოწმობს ამგვარი საცავის არსებობას ვახტანგ VI-ის კარზე. ქართული არქეოლოგიის პიონერად ითვლება დ. მელვინეთუხუცესი, რომელიც 1852 წ. მეცნიერულ გათხრებს აწარმოებდა უფლისციხეში. 1873 წ. თბილისში დაარსდა კავკასიის არქეოლოგიის მოყვარულთა საზოგადოება. ტერმინი ა. პირველად იხ-

მარა პლატონმა, რომელსაც მხედველობაში ჰქონდა საერთოდ მეცნიერება შორეულ წარსულზე, ამ ცნების ფართო გაგებით. ტერმინი შემდგომში მიივიწყეს. იგი კვლავ წარმოაჩინა 1767 წ. გოტინგენის უნივერსიტეტის პროფესორმა პ. პეინემ, რომლითაც იგი აღნიშნავდა მხოლოდ კლასიკური ხელოვნების ნიმუშების აღწერას და განმთმამიებლობას. ტერმინის თანამედროვე გაგება მხოლოდ 19-ე საუკუნეში ჩამოყალიბდა.

АРХИВОЛЪТ არქივოლტი

(იტ.) – თალის მოჩარჩოება, რომელიც წარმოადგენს მთლიან ან დანაწევრებულ ზოლურას, თავსართს.



АРХИТЕКТОНИКА არქიტექტონიკა

ტიქტონიკა (ბერძ.) – შენობის კომპოზიციის და სტრუქტურის დამახასიათებელი წყობა, რომელიც გამოისახება ცალკეული ნაწილების ურთიერთკავშირით, რიტმით, პროპორციებით, ნაგებობის ელემენტების მასშტაბურობით, მეორეხარისხოვანი ელემენტების მთავარისადმი დამორჩილების

ხერხით. ტერმინი შენობის კონსტრუქციული აღნაგობის მხატვრული ასახვის აღმნიშვნელია. ისტორიული არქიტექტურული სტილების ტექტონიკური სისტემები დაკავშირებულია სიმძიმის, მასიურობის და მათი აღქმის გადალახვის იდეასთან. თანამედროვე არქიტექტურაში სულ მეტი მნიშვნელობა ენიჭება არქიტექტურული ფორმების სიმსუბუქეს, პაეროვნების ტექტონიკას, რაც დაკავშირებულია უახლეს კონსტრუქციებთან და დიდი ძალების გადახურვასთან. კონსტრუქციული სისტემის და მხატვრული საზოგადოების გარკვეულ შეუსაბამობას შეუძლია შენობის ტექტონიკური დამუშავების ფაღბ, ღეკორაციულ ხასიათამღე მიგვიყვანოს.

АРХИТЕКТОР არქიტექტორი, სურომომოღვარი (ბერდ.) – სპეციალისტი არქიტექტურის ღარგში, პირღაპირი თარგმნით – მთავარი, უფროსი მშენებელი.

АРХИТЕКТУРА არქიტექტურა (ბერდ.), სურომომოღვარიბა – 1. შენობების, ნაგებობების და მათი კომპლექსების მშენებლობის ხელოვნება, რომელიც გამიზნულია საზოგადოებრივ, საყოფაცხოვრებო და იღეურ-მხატვრულ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად და რომელიც მთელი თავისი არსებობის მანძილზე დამოკიდებულია საზოგადოების საწარმოო ძალების

და ურთიერთობის განვითარებაზე. არქიტექტურის ნაწარმოებებში მთავარი ამოცანა – პრაქტიკული და უტილიტარული მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება – დაკავშირებულია მხატვრულ შემოქმედებასთან. 2. შენობის ან ანსამბლის კომპოზიციის ხასიათი, მხატვრული სახე.

АРХИТЕКТУРНАЯ АКУСТИКА არქიტექტურული

აქუსტიკა – აქუსტიკის ღარგი, რომელიც შეისწავლის შენობაში, ღარბაზში ხმის გავრცელების საკითხებს. მაყურებელთა ღარბაზებში (აუღიტორიებში, საკონცერტო ღარბაზებში, თეატრებში და ა.შ.) საჭიროა შეიქმნას ბგერის გადაცემის ისეთი პირობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ მუსიკის თუ სიტყვის საუკეთესო აღქმას. სმენადობა ღიღი ტევალობის ღარბაზებში დამოკიდებულია ხმის წყაროს სიძლიერეზე და მის განღაგებაზე, ღარბაზის მოცულობასა და ფორმაზე, შემომზღუდავი კონსტრუქციების (ჭერის, კედლების) მოხაზულობასა და თვისებებზე, რომლებიც განსაზღვრავენ ბგერის შთანთქმას და გაბნეას.

АРХИТЕКТУРНАЯ БИОНИКА არქიტექტურული ბიონიკა (ბერდ.) – ცოცხალი ორგანიზმების აღნაგობის კანონების და პროპორციების არქიტექტურული ნაგებობების კონსტრუქციებისადმი მისაღაგების

მეთოდი. ადამიანის გონებაში პარმონიის ცნების ფორმირების წყაროს თავდაპირველად შეადგენენ გარემო, ცოცხალი ბუნება, კოსმოსი. შემთხვევითი როლია, რომ მთელი თავისი პრაქტიკული საქმიანობის მანძილზე ადამიანი ბუნებაში ეძებდა პარმონიის და სილამაზის საიდუმლოების ამოხსნას. ბუნება ადამიანისათვის, კერძოდ, ხუროთმოძღვრისათვის, ყოველთვის წარმოადგენდა ფუნქციონალური და ტექნიკური წყობის სრულყოფის ნიმუშს, მრავალსახიანი ფორმების საუნჯეს და შთაგონების წყაროს. ა.ბ.-ის მეთოდი შემთხვევით არ აღმოცენებულა. ეს შედეგია ცოცხალი ბუნების განსაზღვრული თვისებების თუ ფორმების (უმეტესად კი – ასოციაციური და მიბაძვითი) გამოყენებისა ხელოვნებაში. ამის მაგალითებია ანტიკური ორდერების კოლონები და კაპიტელები, გოთიკური ტაძრების ინტერიერები. XX ს-ის ორმოცდაათიან წლებში მსოფლიოს არქიტექტურაში კელავ აღმოცენდნენ ფორმები, რომლებიც ბუნებრივს მოგვაგონებენ. თანამედროვე ბიონიკის განმასხვავებელ ნიშან-თვისებას შეადგენს ახალი, მეტად სრულყოფილი მეცნიერულ-ტექნიკური ბაზა, რომელიც ცოცხალი ბუნების ფორმათა წარმოქმნის ღრმა შესწავლისა და არქიტექტურულ-სამშენებლო პრაქტიკაში მათი დანერგვის საშუალებას იძლევა.

АРХИТЕКТУРНАЯ КОМПОЗИЦИЯ არქიტექტურული

კომპოზიცია – ცალკეული შენობების ან ნაგებობების ფუნქციონალური ნაწილების ისეთი განლაგება და ურთიერთკავშირები, რომლებიც ითვალისწინებენ არქიტექტურული ნაწარმოების, არქიტექტურული ანსამბლის წყობის გარკვეულ კანონზომიერებებს ერთიანი მთლიანობის შესაქმნელად, რისთვისაც იყენებენ კომპოზიციური წყობის შექმნის მრავალფეროვან საშუალებებს და პრინციპებს და მათ შორის – მასშტაბურობას, თანაზომიერებას, რითმს, სიმეტრიას, ასიმეტრიას, კონტრასტულობას, განათებას, ფერს, მასალის ფაქტურას.

АРХИТЕКТУРНАЯ ТЕКТОНИКА არქიტექტურული

ტექტონიკა – ხუროთმოძღვრებაში ტექტონიკა ეწოდება ნაგებობის კონსტრუქციული წყობის გამოვლენას და გამოყენებას არქიტექტურულ-მხატვრული მიზნებით. შენობის კონსტრუქციული ფორმები ტექტონიკურია, როდესაც ისინი გაერთიანებულია ერთიან სისტემაში და ეს უკანასკნელი ხელს უწყობს ძირითადი არქიტექტურული იდეის გამოვლენას. ა.ბ. გულისხმობს კონსტრუქციული და მხატვრული მახასიათებლების ორგანულ შერწყმას. იგივეა, რაც *архитектоника*.

**АРХИТЕКТУРНЫЕ ОБЛО-
МЫ** *об. архитектурные
профили.*

**АРХИТЕКТУРНЫЕ ПРО-
ФИЛИ** არქიტექტურული
პროფილები, მოლიურები, მუ-
ლიურები – არქიტექტურული
ფორმების შემადგენელი ელემენ-
ტები. ა.პ. იყოფა ორ ჯგუფად:
სწორხაზოვან (თარო, კლინ-
ტი და სხვ.) და მრუდხაზოვან
(ლილევი, ფოსო, ბატიყე-
ლა, ქუსლი, სკოცია) პრო-
ფილებად.

**АРХИТЕКТУРНЫЙ АН-
САМБЛЬ** არქიტექტურული
ანსამბლი – ქალაქთმშენებლუ-
რი ცნებაა, რომელიც გულის-
ხმობს ქუჩის, მოედნის, საცხოვ-
რებელი რაიონის განაშენიანები-
სა და კეთილმოწყობის მხატ-
ვრულად დასრულებულ ერთიან-
ობას, გარკვეულ არქიტექტუ-
რულ იდეას, დამორჩილებულს
შენობების და ნაგებობების ერ-
თობლიობისადმი, რომელიც ყა-
ლიბდება თანდათან ან ერთდრო-
ულად. თანდათან ჩამოყალიბებუ-
ლი ანსამბლების მაგალითებად
შეიძლება მივიჩნიოთ ათენის აკ-
როპოლისი, ერთდროულად შექმ-
ნილისა – ტრაიანეს მოედანი
ანტიკურ რომში, როსის ქუჩა
პეტერბურგში, რივოლის ქუჩა
პარიზში და სხვ.

**АРХИТЕКТУРНЫЙ КОМ-
ПЛЕКС** არქიტექტურული
კომპლექსი – ერთმანეთთან
ფუნქციონალურად დაკავშირებული
შენობების და ნაგებობების
სისტემა. ასე, მაგალითად, სამო-
ნასტრო კომპლექსი წარმოად-
გენს საკულტო, საყოფაცხოვრე-
ბო, სამეურნეო და თავდაცვითი
ნაგებობების სისტემას. საცხოვ-
რებელი კომპლექსი შედგება სა-
ცხოვრებელი სახლებისა და სა-
ზოგადოებრივი მომსახურების
დაწესებულებებისაგან. სააეა-
დყოფო კომპლექსი წარმოადგენს
სხვადასხვა პროფილის სამკურ-
ნალო კორპუსების, ლაბორატო-
რიების, სამეურნეო ნაგებობების
ერთიანობას და ა.შ. ანსამბ-
ლი უმეტესად მხატვრული ცნე-
ბაა, კომპლექსი კი – სოცია-
ლურ-ფუნქციონალური.

**АРХИТЕКТУРНЫЙ МА-
СШТАБ** არქიტექტურული
მასშტაბი – არქიტექტურული
ელემენტების კომპოზიციური წყო-
ბის ხერხი, საშუალება, რომე-
ლიც დაფუძნებულია შენობის
ნაწილების ურთიერთშეფარდება-
სა და ამ შეფარდებების ათვისე-
ბის უნარზე. მ.-ის ცნების გავრ-
ცელებული გაგებისგან განსხვა-
ებით, ა.პ. არ გულისხმობს კონ-
კრეტულ სიდიდეს და დამოკი-
დებულია ადამიანის მიერ შენო-
ბის მოცულობათა აღქმის უნარ-
ზე, თავისებურებებზე. მისი უმ-
თავრესი მიზანია ისეთი მწყობ-
რის შექმნა, რომელიც განსაზ-

ღერულ შთაბეჭდილებას (მაგ. — მონუმენტურობის) მოახდენს ადამიანზე, რაც უმთავრესად მიიღწევა შენობის აბსოლუტური ზომების შედარებით ადამიანისათვის ჩვეულ განზომილებასთან (სარკმელთან, საფეხურთან და ა.შ.).

АРХИТЕКТУРНЫЙ МОТИВ არქიტექტურული მოტივი — არქიტექტურული ფორმა, რომელიც საფუძვლად უდევს შენობის თუ მისი ნაწილის არქიტექტურულ კომპოზიციას ან ხაზს უსვამს რაიმე ელემენტს. მაგ., სვეტნარი, თაღნარი, პორტალი და სხვ.

АРХИТЕКТУРНЫЙ ОРДЕР არქიტექტურული ორდერი — არქიტექტურული კომპოზიცია, სისტემა, რომელსაც საფუძვლად უდევს ღვარულ-კოჭოვანი კონსტრუქცია და წყობის განსაზღვრული კანონები. ჩაისახა ანტიკურ საბერძნეთში და გავრცელდა ევროპის მრავალი ქვეყნის კლასიკურ არქიტექტურაში. ორდერი სამი ძირითადი ნაწილისაგან შედგება: ფუძე, სვეტი და კოჭოვანი სისტემა — ანტაბლე მენტ ი. ამასთან, ორდერის კოლონები, რომლებსაც აწევს პორიზონტალური ნაწილის (ანტაბლემენტის) სიმაღლე, მხატვრულად იმგვარად არის დამუშავებული, რომ ყოველი დეტალი (კაპიტელი, კოლონის ტანი, ბაზისი) ხაზს უსვამს

მასალის დამაბულობას. ცნობილია ხუთი კლასიკური ორდერი: დორიული, ტოსკანური, იონიური, კორინთული, კომპოზიტი. ძირითადი განსხვავება ცალკეულ ორდერებს შორის მდგომარეობს იმაში, რომ სხვადასხვაა როგორც ცალკეული ელემენტების წყობა და მხატვრული დამუშავება, ასევე მთავარი და მეორეხარისხოვანი ელემენტების პროპორციები. ორდერების სახელწოდებები დაკავშირებულია მათი წარმოქმნის ადგილებთან. ორდერები ძირითადად არქაულ პერიოდში ჩამოყალიბდნენ, მაგრამ მათი ფორმირების სრულყოფა დამთავრდა კლასიკურ ეპოქაში. ძველი რომის არქიტექტურის თეორეტიკოსი ვიტრუვიუსი, იმომწმბდა რა ბერძენ ავტორებს, დორიულ ორდერს აღარებდა ციხე-სიმაგრეს და მამაკაცის ტანის სილამაზეს, ხოლო იონიურ ორდერს — ქალის დახვეწილობას, მის მოკაზმულობას და თანაფარდობას.

АРХИТЕКТУРНЫЙ СТИЛЬ არქიტექტურული სტილი — ნაგებობის ან ანსამბლის არქიტექტურული სახის შექმნისას გამოყენებული სამშენებლო-ტექნიკური, ქალაქმშენებლური, დაგეგმარებითი, კომპოზიციური, მხატვრული პრინციპების და ხერხების მდგრადი ერთობლიობა, რომელიც გაბატონებულია განსაზღვრულ ისტორიულ პერიოდში. ამ დროის უმთავრესი შენობების სტილი ასახავს სამ-

შენებლო ტექნიკის ღონეს და განვითარების ხასიათს, ეპოქის ესთეტიკურ იდეალებს და ზუროთმომდევრების მხატვრულ შეხედულებებს. იხ. *ამპირ, ბაროკო, გოტიკა, კლასიციზმ, კონსტრუქტივიზმ, მოდერნ, სლიკ-ტექ, როკოკო, რომანსკიი სტილ, სოვერმენაა არხიტექტურა, ფუნქციონალიზმ.*

АРХИТРАВ არქიტრაჰჰი

(ბერძ., ლათ.) – 1. ანტაბლე-მენტის სამთაგან ქვედა ნაწილი, რომელიც უშუალოდ სვეტების კაპიტელებს ეყრდნობა. ღორიულ და ტოსკანურ ორდერებში ა. ერთ მთლიან, გლუვ კოჭს წარმოადგენს, ზოლო იონიურ და კორინთულ ორდერებში დანაწევრებულია სამ ზოლად. 2. სამერხული. მზიდი კოჭი, რომელიც აერთიანებს საყრდენებს (სვეტებს, ბოძებს) და მათ გადასცემს კონსტრუქციულ დატვირთვებს.

АРХИТРАВНОЕ ПЕРЕКРЫТИЕ არქიტრაჰული ბაღახსრჰა – სვეტნარის, კარკასის და მისთ. სწორხაზოვანი გადახურვა (თალოვანისგან განსხვავებით).

АРЬЕРСЦЕНА არიერსცენა

(ფრანგ.) – სცენის ნაწილი, რომელიც ძირითადი ბაქნის უკან არის მოთავსებული.

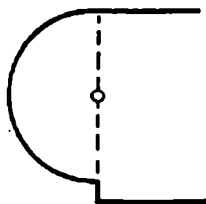
А СЕККО ა სეკო (იტ.) – კედლის მხატვრობის ტექნიკის ნაირსახეობა, როდესაც, ფრესკისაგან განსხვავებით, ფერწერა სრულდება გამშრალ შელესვაზე კვერცხში, მცენარულ წებოში გახსნილი ან კირთან შერეული საღებავებით.

АСИММЕТРИЯ ასიმეტრია

(ბერძ.) – სიმეტრიის საწინააღმდეგო ცნება, რომელიც გულისხმობს შენობის მოცულობითი ელემენტების ნებისმიერი კომპოზიციის ფრაგმენტების ისეთ განაწილებას და შეთავსებას, როდესაც სიმეტრიის ღერძები ნაწილობრივ ან საკესებით უარყოფილია, და როდესაც კომპოზიცია არ არის გაწონასწორებული სიერცეში ან სიბრტყეზე.

АСТРАГАЛ ასტრაგალოსი

(ბერძ.) – არქიტექტურული პროფილი, რომელიც ლილეისა და თაროს შეუღლებით მიიღება. მაგ., სვეტის კაპიტელთან ან ბაზისთან შეერთებაზე.



АТЕЛЬЕ ატელიე (ფრანგ.) – მხატვრის, მოქანდაკის და სხვა-

თა საგანგებოდ გამართული სა-
ხელოსნო.

АТЕШКА ათეშკა (სპარ.) –
ცეცხლთაყვანისმცემელთა სალო-
ცავი. იგი სპარსული „ათეში-
დე“–დან მოდის, რაც ცეცხლის
ტაძარს ნიშნავს. ცეცხლი ანთია
ნახევრად ჩაბნელებულ სალო-
ცავში, საფეხურებზე შეყენებულ
ბრინჯაოს ლანგარზე. ცეცხლი-
სათვის მხოლოდ ხეხილის შე-
შას იყენებენ, რის გამოც სა-
თავსში სასიამოვნო სურნელი
ტრიალებს. „წმინდა ცეცხლთან“
მუდმივად იმყოფება ქურუმი,
რომელიც იცავს „ავი თვალის-
გან“ და არ აძლევს ჩაქრობის
საშუალებას. თბილისში, კლდის-
უბანში, ფეთხაინის სამრეკლოს
სიახლოვეს დგას აგურით ამო-
ყვანილი ოთხკუთხა შენობა, ჩა-
მონგრეული გადახურვით. აქ უძ-
ველესი დროიდან ცეცხლთაყვა-
ნისმცემელთა საკერპე – ათეშკა
მდგარა.

АТЛАНТ ატლანტი (ბერძ.)

– ჩვეულებრივ კედელზე ან
სვეტზე მიყრდნობილი
ქანდაკება, რომელიც შე-
ნობის, პორტიკის, აივნის
და სხვ. გადახურვის სა-
ყრდენს შეადგენს. ა.
ცნობილია ანტიკური ხა-
ნიდან, მაგრამ იგი გან-
საკუთრებით გავრცელდა
ევროპის არქიტექტურა-
ში XVII ს.-დან. დასახე-
ლება მოდის ბერძნული



მითოლოგიის პერსონაჟის, ტი-
ტან ატლანტოსისაგან, რომლის
მხრებზე და თავზე დაყრდნობი-
ლი იყო ცის კამარა, დედამიწის
დასავლეთ კიდეზე. იგი დასჯი-
ლი იყო ზევსის მიერ ტიტანების
ღმერთების წინააღმდეგ ბრძო-
ლაში მონაწილეობისათვის.

АТРИЙ ატრიუმი (ლათ.) – 1.
ძველ რომში საცხოვრებლის
ცენტრალური ნაწილი დახურუ-
ლი ეზოს სახით, რომლის გარ-
შემო განლაგებული იყო სხვა
ძირითადი ოთახები. თავდაპირ-
ველად ბ-ის შუაგულში კერა
იყო მოთავსებული, შემდგომში
კი – აუზი (იმპლუვიუმი), რომ-
ლის თავზე გადახურვაში მოწ-
ყობილი იყო ხერეტი (კომპლუ-
ვიუმი) წვიმის წყლის ჩამოსა-
დენად და სათავსოს გასანათებ-
ლად. მოგვიანებით ბ. რომაული
სახლის ერთ-ერთ საზეიმო დარ-
ბაზად იქცა. ღია ბ-ის – კავედი-
უმის მოტივი რომაელებმა ეტ-
რუსკების საცხოვრებელი სახ-
ლიდან გადმოიღეს. 2. სვეტებით
გარშემორტყმული ეზო გვიან
რომაულსა და ბიზანტიურ არქი-
ტექტურაში.

АТТИК ატიკი (ბერძ.) – შე-
ნობის დამაგვირგვინებელი ლავ-
გარდანის თავზე განლაგებული
კედელი, რომელიც, ჰარაპე-
ტი ს ა გ ა ნ განსხვავებით, მეტი
სიმაღლისაა და პლასტიკურად
დამუშავებული. ბ-ის სიბრტყე
ხშირად დაფარულია რელიეფ-

ბით და წარწერებით (მაგ. სატ-რიუმფო თაღის ა.).

АТТИКОВЫЙ ЭТАЖ ატი-კის სართული – ატიკის უკან განლაგებული სათავსების ჯგუფი. ზოგჯერ ა.ს. წარმოიქმნება ძირითად შენობაზე სართულის დაშენებით.

АУДИТОРИЯ აუდიტორია (ლათ.) – კრებების, ლექციების და სხვ. ანალოგიური ღონისძიებების ჩასატარებლად გამიზნული სათავსი სასწავლო და სხვა საზოგადოებრივ შენობებში.

АУЛ აული (თურქ.) – წარსულში – მომთაბარე, ღლეხ – ბინადარი დასახლება შუა აზიაში. ჩრდილო კავკასიის მთებში განლაგებული დასახლება, სოფელი. საერთო, უმეტესად, ასე უწოდებდნენ მთებში განლაგებულ მუსლიმანურ სოფელს.

АУЛА აული (ბერძ.) – 1. ბერძნული სახლის ეზო, შეესაბამება რომაულ *ატრიუმს*. 2. ერისკაცთათვის გამოყოფილი ადგილი ადრექრისტიანულ ბაზილიკაში.

АЭРАРИЙ აერარიუმი (ლათ.) **აეროსოლარიუმი** (ლათ.) – საჰაერო აბაზანებისათვის მოწყობილი ბაქანი შენობის აივანზე, სახურავზე, ცალკე ტერასაზე.

АЭРАЦИОННЫЙ ФОНАРЬ სააერაციონო შარანი – საგანგებო კონსტრუქცია სამრეწველო შენობის თავზე მუდმივი და აქტიური ბუნებრივი ვენტილაციისათვის იმ სათავსებისა, რომლებშიც გამოიყოფა დიდი რაოდენობის ჭარბი სითბო და მავნე საწარმოო ქროლადი ნაერთები. ფარნის პროფილს იმგვარად არჩევენ, რომ მაქსიმალურად ეფექტურად იქნას გამოყენებული ქარი და ტემპერატურული გრადიენტი სადგომიდან გადახურული ან მავნე ნაერთებით გაჟღენთილი თბილი ჰაერის ამოწოვის გააქტიურებისათვის.

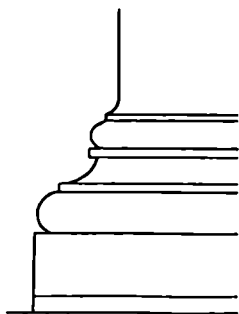
АЭРОВОКЗАЛ აეროვოკზალი (ფრანგ.) – თვითმფრინავით მოგზაურთათვის საგანგებოდ აგებული შენობა აეროპორტში მოსაცდელად, საბარგო ოპერაციებისა და სხვა სახის მომსახურების გასაწევად.

АЭРОПОРТ აეროპორტი (ლათ.) – საჰაერო ხაზების საკვანძო პუნქტებში მოწყობილი დიდი აეროდრომი აეროვოკზალი.

АЭРОСОЛЯРИЙ აეროსოლარიუმი – იგივეა, რაც *აэрарий*.

БАГЕТ ბაგეტი (ფრანგ.) – პროფილირებული, ჩუქურთმიანი ან მოვარაყებული ხის თამასა ჩარჩოსათვის.

БАЗИС ბაზისი (ბერძ.) – სვეტის, კედლის სვეტის, ბოძის ქვედა საყრდენი ნაწილი. ბები განსხვავდება სიმაღლით და პროფილით. ასე, მაგ., იონიური და კორინთული კოლონების ბ. გაცილებით რთული პროფილისაა ვიდრე დორიულისა და ტოსკანურის. ნახატის სირთულითა და მრავალფეროვნებით განსაკუთრებით გამოირჩევა ბები გოთიკურ არქიტექტურაში.



БАЗАР ბაზარი (სპარს., არაბ.) – სხვადასხვა სახის ნაკეთობებით და სურსათ-სანოვანით ვაჭრობისათვის გამოყოფილი ადგილი, ღლეხ სშირად გა-

დახურულია და ამ მიზნებისათვის საგანგებოდ აგებული შენობა. შუა საუკუნეებში ბები ყალიბდებოდა მოედნის ირგვლივ ან ქუჩის გასწვრივ. ასე, მაგ., ძველ თბილისში ხელოსანთა ღუქები გრძივად გასდევდნენ აწინდელ ვერცხლის და ლესელიძის ქუჩებს (უკანასკნელს „შუა ბაზარი“ ერქვა, რადგან იგი თბილისს ორ ნაწილად ჰყოფდა), ხოლო სურსათით სავაჭროები ძირითადად თავმოყრილი იყო დღევანდელი გორგასლის მოედნის ტერიტორიაზე (ყოფილ „მედიდანზე“ თუ „თათრის მედიდანზე“). ამასთან, სავაჭროები და სახელოსნოები დარგების მიხედვით იყო დაჯგუფებული („ხარაზხანა“, „ბაზაზხანა“, „ბაყალხანა“ და ა.შ.). ეს პრინციპი შემორჩენილია თანამედროვე ბაზრებშიც, სადაც ამა თუ იმ სახის სურსათის გამყიდველები უმეტესად განსაზღვრულ რიგებს იკავებენ ხოლმე (ხორცის, ყველის, მწვანილის რიგები).

БАЗИЛИКА ბაზილიკა

(ბერძ.) – 1. არქონტ-ბასილევსის ადგილსამყოფელი ათენში. 2. წაგრძელებული სწორკუთხა ფორმის გეგმის მქონე შენობა, ბოძების ან სვეტების რიგებით დაყოფილი სამ ან ხუთ გრძივ ნაწილად (ნაეებად), რომელთაგან შუა, ჩვეულებრივ, გვერდით ნა-

ვებზე მაღალი, განიერია და გაჭრილია ფანჯრებით. ცენტრალური ნავი მთავრდება ნახევარწრიული გამოწეული ნაწილით (აფსიდით). ძველ რომში ბ-ში თავსდებოდა სასამართლო, საეკლესიო დაწესებულება და სხვ. შემდგომში ბ. ქრისტიანული ტაძრის ერთ-ერთ ძირითად სახეობას წარმოადგენდა და ფართოდ გავრცელდა ბიზანტიურ, სირიულ, რომანულ და გოთიკურ არქიტექტურაში. რომში ამ სახის უდიდესი ნაგებობათაგანია კონსტანტინეს სამნავიანი ბაზილიკა (312 წ.). საქართველოში თვალსაჩინო ნიმუშებია ბოლნისის სიონი (478-493 წწ.) და თბილისის ანჩისხატი (VI ს.).



БАЗИЛИКАЛЬНОЕ ЗДАНИЕ ბაზილიკური შენობა – გრძივ ნაწილებად (სამად, ზუთად) გაყოფილი შენობა, რომელთაგან შუა შედარებით მაღალია და ნათდება მის ზედა ნაწილში მოქცეული სარკმელებით.

БАЛАГАН ბალაგანი – დროებითი ხის ნაგებობა, ფარდული საბაზრო ვაჭრობისათვის და სანახაობის გასამართავად.

БАЛАХАНА ბალახანა (თურქ.) – ზედა სართულის სადგომი აზერბაიჯანსა და შუა აზიაში.

БАЛДАХИН ბალდახინი (იტ.) ბაშალაში, სალხინებელი – ბოძებზე ან გადასატან ლატნებზე დამაგრებული ქსოვილის ჩარდახი, საჩრდილებელი. ქვაში, ხეში შესრულებული ასეთივე არქიტექტურული ფორმა. მაგ., სამეფო ტახტის თავზე. „გავალაკი – ეს არს მეფეთა თავზე ზეით საფარებელი ნაქსოვთაგან, საჩრდილობელი“ (საბა). „სალხინებელი – ტრაპეზზე გავალაკი“ (საბა).

БАЛКА კოჭი ერთ (კონსოლი), ორ ან მეტ წერტილზე დაყრდნობილი სხედასხვა კვეთის (სწორკუთხა, T-სებრი, კოლოფა და სხვ.) და განსხვავებული მასალის (ხის, ლითონის, რკინა-ბეტონის) მზიდი ძელი, სართულშუა გადახურვის, საერთოდ, გადახურვის ძირითადი კონსტრუქციული ელემენტი.

БАЛКОН ბალკონი (ფრანგ.) – 1. შენობის ფასადის სიბრტყიდან გამოწეული და, როგორც წესი, შიდა სათავსებთან დაკავშირებული, მოაჯირით შემოსაზღვრული ბაქანი; 2. აივანი, ღერეშანი – საცხოვრებელი სახლის (მაგ. თბილისური სახლის) ერთ ან სამხმრივ ღია

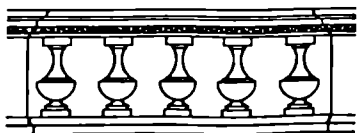
ნაწილი სვეტებზე დაყრდნობილი გადახურვით. ასეთი აივანი ქვედა სართულის კედლებზე ან ამგვარივე აივნის სვეტებზეა დაყრდნობილი, ან შეკიდულია; 3. მაყურებელთა დარბაზის ზედა იარუსი, რომელიც არ არის ხოლმე დაყოფილი ლოქებად.

БАЛОЧНОЕ ПЕРЕКРЫТИЕ კოჭოვანი გადახურვა — ხის, ლითონის ან რკინა-ბეტონის გადახურვა, რომლის მზიდი კონსტრუქციული ელემენტი კოჭია.

БАЛОЧНО-СТОЕЧНАЯ КОНСТРУКЦИЯ დგარულ-კოჭოვანი კონსტრუქცია — კონსტრუქციული სისტემა, სადაც ყველა სახის დატვირთვები კოჭების და რიგელების მეშვეობით დგარებს (კოლონებს) გადაეცემა. იხ. *каркас*.

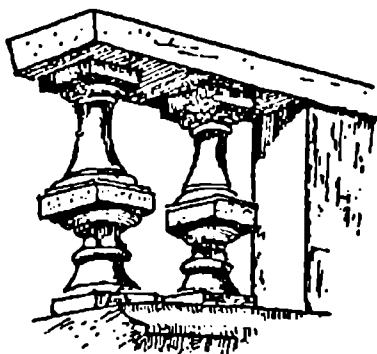
БАЛЮСТРА ბალუსტრა (ფრანგ.) — 1. იგივეა, რაც *балюстрада*; 2. იონიური კაპიტელის გვერდითი ნაწილი.

БАЛЮСТРАДА ბალუსტრადა (ფრანგ.) — აივნების, კიბეების, ტერასების და მისთ. გამჭოლი ზღუდე, რომელიც



წარმოადგენს საერთო მოაჯირით გაერთიანებულ რიკულების (ბალუსტრების) რიგს.

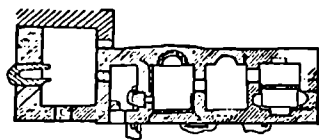
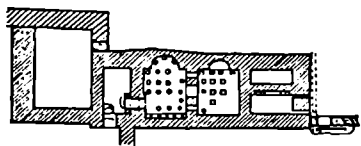
БАЛЯСИНА ბალასინა (იტ.), ბალუსტრა, რიკშლი — ხის, ქვის, რკინა-ბეტონის მცირე ფიგურული ბოძი, რომელსაც ყურდნობა კიბის, აივნის, ტერასის და მისთ. მოაჯირი.



БАНКЕТ ბანკეტი (ინგლ.) — ტრაპეციის ფორმის კვეთის მქონე დაბალი ქვის ზეინული. ქვის ბ. წარმოადგენს ღრენაჟს მიწის კაშხალისათვის და მიწაყრილის საყრდენს მდინარის გაღაღობისას.

БАНЯ აბანო — საბანაო მოწყობილობებით — აუზით, შხაპებით და ა.შ. აღჭურვილი საგანგებო შენობა. „მრავლად იყო სირაჯები ვარდისწყალსა აბანოსა“ (ვეფხ.). ანტიკური რომის აბანოებს საზოგადოებრივი დანიშნუ-

ლებაც ჰქონდათ. ისინი მოიცავდნენ აგრეთვე სპორტულ დარბაზებს, ღისპუტებისათვის განკუთვნილ სათავსებს, ექსედრებს საუბრისა და კითხვისათვის. საქართველოს ტერიტორიაზე ნაპოვნი უძველესი აბანოებიდან აღსანიშნავია არმაზისხევის (II-III სს.), ანტიკური ხანის აბანო ძალისაში, ცნობილია შუასაუკუნეების თბილისური აბანოები.

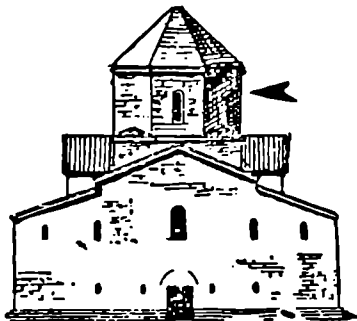


БАПТИСТЕРИЙ ბაპტი-
სტერიუმი (ლათ.) – სანათლა-
ვის სახელწოდება დასავლეთ ევ-
როპის ქვეყნებში, სადაც ნათ-
ლისცემის წესის შესასრულებ-
ლად ცალკე შენობებს დგამდნენ,
რომელთა ინტერიერი შემკული
იყო მოზაიკით, ქანდაკებებით.
ცნობილია ამგვარი ბ-ები რავე-
ნაში, პიზაში, ფლორენციაში,
პარმაში.

БАР ბარი (ინგლ.) – 1. მცი-
რე რესტორნის ერთგვარი სახე-
ობა, სადაც ფეხზე მდგარი მა-
ღალ დახლთან შეექცევიან საჭ-
მელ-სასმელს. თვით ასეთი დახ-

ლი. 2. სასმელის შესანახი მცი-
რე ბუფეტი და ასეთივე დანიშ-
ნულების განყოფილება ბუფეტ-
ში, კარადაში.

БАРАБАН КУПОЛА გუმ-
ბათის ყელი – კამარებზე და-
ყრდნობილი გუმბათის მზიდი ნა-
წილი, რომელიც, ჩვეულებრივ,
სარკმლის ხერეტებით გაჭრილ
ცილინდრულ (მაგ., გელათი) ან
მრავალწახნაგა (მაგ., მცხეთის
ჯვარი) მოცულობას წარმოად-
გენს. დამახასიათებელია გუმბა-
თოვანი ეკლესიებისა და მეჩეთე-
ბისათვის.



БАРАК ბარაკი (გერმ.) –
გამარტივებული კონსტრუქციის
ერთსართულიანი დროებითი სა-
ცხოვრებელი.

БАРЕЛЬЕФ ბარელიეფი
(ფრანგ.) – სკულპტურული გა-
მოსახულება, რომლის ამობურ-
ცული ნაწილი სიბრტყიდან თა-
ვის მოცულობის ნახევარზე ნაკ-
ლებად არის ამოწეული. სახ-

ვითი და ორნამენტალური ბ. არქიტექტურული ნაგებობის და დეკორატიული ხელოვნების ნაწარმოების კაზმულობის გავრცელებული სახეობაა. ბ-ით აგრეთვე ხშირადაა შემკული ძეგლების პოსტამენტები, სტელები, მემორიალური დაფები, მონეტები, სხვადასხვა სახის მედლები. შდრ. *горельеф*.

БАРОККО ბაროკო (იტ.) – ბაროკოს სტილის საწყისი ხანად პირობით მიღებულია XVII ს-ის 70-იანი წლები, თუმცა ის ჯერ კიდევ გვიანდელი რენესანსის ეპოქაში ჩაისახა. მიქელანჯელოს ხშირად ბ-ს ფუძემდებლად აღიარებენ. ბ-ს ხანის არქიტექტურაში იზრდება ემოციური საწყისის მნიშვნელობა. შინაგანი დაძაბულობა, ფორმების დინამიკურობა იმ დროის ნაწარმოებთა სახოვანი შინაარსის დამახასიათებელი ნიშნებია. ბ. თამამად არღვევს კლასიკური კანონების პირობით საზღვრებს და მხატვრული შინაარსის გამოსავლენად ჰქმნის არქიტექტურის ახალ საშუალებებს, ახალ კომპოზიციურ ხერხებს. არქიტექტურული კომპოზიციის იცვლება: წრე – ელიფსით, კვადრატი – მართკუთხედით; სტაბილური, გაწონასწორებული მკაფიო პროპორციები – რთული რითმული წყობით, მასების მოძრაობით, პროპორციების მრავალფეროვნებით. რაციონალურობა ბაროკოში გამოსახულია მკვეთრად გამოვლენილ ღერ-

ძში, სიმეტრიულობაში. ბ-ს ნიშნები ყველაზე მკაფიოდ ახასიათებს იმდროინდელ ტაძრებს, რომელთა მშენებლობას კათოლიკური ეკლესია განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა. ორდერი სრულიად კარგავს კონსტრუქციულობას, იგი ხაზგასმით დეკორატიულია და კედლის „სკულპტურული პლასტიკის“ გამოვლენის საშუალება ხდება. ადამიანის თანაზომიერი მასშტაბურობის ნაცვლად ხშირად მიმართავენ ორდერის ფორმების საგანგებოდ გაზვიადებულ ზომებს. ფასადზე მკვეთრად გამოტანილი ორდერის ელემენტები თანდათან შეყურსულია ხოლმე ღერძისაკენ, რაც ხაზს უსვამს მთავარ შესასვლელს. ორდერის მასების დაძაბულობას ხაზს უსვამს აგრეთვე პლასტიკური ელემენტები – *კოლუტები*, *ფრონტონები*, *კარტუშები*, *ფანჯრის მოჩარჩოება* და ა.შ. ამ ეპოქაში განსაკუთრებით აქტიურად იყენებენ ქანდაკებას და ფერწერას. სიერცის და ფორმის მოძრაობის ილუზია, ე.წ. დინამიკური პრინციპი ბ-ს ერთ-ერთი დამახასიათებელი ნიშანია. ბ-ს ოსტატები ადამიანზე ზეგავლენის მისაღწევად ილტვიან შექმნან დიდი სიერცეები. ბ-ს დამახასიათებელი ნიშნები განსაკუთრებით გამოვლინდა იმ დროის ერთ-ერთ უდიდეს ოსტატის ფრანცისკო ბაროშინის (1599-1667) შემოქმედებაში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი სან-კარლოს ეკლესია. იტალიური ბ-ს ოსტატებს

შორის გამოირჩევა აგრეთვე ლორენცო ბერნინი (1598-1680). რომში სანტ-ანდრეას ალ კვირინალეს ეკლესიის არქიტექტურაში მის მიერ განსაკუთრებითაა გამოვლენილი სტილის ზოგიერთი ნიშანთვისება. ბერნინის უდიდესი ნაწარმოებია რომში, პეტრეს ტაძრის წინ აღმართული კოლონადა. XVII-XVIII სს-ში ბ. ევროპის მრავალ ქვეყანაში გავრცელდა. ამ სტილის მეტად მნიშვნელოვანი ძეგლებია შემორჩენილი საფრანგეთში, ჩეხეთში. ტერმინის ეტიმოლოგია გაურკვეველია. თავდაპირველად, როგორც ლოგიკის ტერმინი, აღნიშნავდა გადახვევას ნორმიდან, სისწორიდან, მკაფიოობიდან. მხატვრული შინაარსი (უარყოფითი ელფერი) ამ სიტყვამ მიიღო XVIII ს-ის დასასრულს, ბაროკოს კლასიციზმისადმი დაპირისპირების პოზიციებიდან.

БАРТИЗАН ბარტიზანი

(გერმ.) – შენობის კუთხეზე ამოყვანილი მცირე კოშკი.

БАРЬЕР ბარიერი (ფრანგ.)

– ზღუდე, დაბრკოლება, რომელიც აფერხებს თავისუფალ გასვლას (მაგ., რაიმე სანახაობაზე).

БАССЕЙН ბასეინი

(ფრანგ.), აუზი – 1. ხელოვნური წყალსატევი, რომელიც, ჩვეულებრივ, ბაღის ან პარკის (უმეტესად რეგულარული პარკის) კომპლექსის ნაწილს

შეადგენს. მაგ., პეტროდვორეცში, ვერსალში; 2. დახურული ან ღია ნაგებობა, ცურვისათვის გამოიზნული აბაზანით.

БАСТИОН ბასტიონი

(ფრანგ.) – მრავალკუთხა მოხაზულობის ფორტიფიკაციული ნაგებობა ციხე-სიმაგრის კუთხეში. 2. ბურჟი – ციხე-სიმაგრის საგანგებოდ გამაგრებული ადგილი, გამონაშეერი. „ბურჟი ციხის ზღუდის გარკვეულ მანძილზე გამოწეულს მომრგვალებულ ან ოთხკუთხა საბრძოლო ნაწილს ეწოდება. კოშკი, ჩვეულებრივ, ყოველმხრივ დახურულ ნაგებობას წარმოადგენდა, ბურჟი კი წინიდან იყო შემოვლებული“ (ივ. ჯავ.).

"БАУХАУЗ" „ბაუჰაუზი“

(გერმ.) – ფუნქციონალიზმის განვითარებისათვის ორ მსოფლიო ომს შორის პერიოდში დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა გერმანული მოღერნის განშტოებას. ამ პროცესში განსაკუთრებული ადგილი ეკავა მხატვრულ ცენტრს „ბაუჰაუზს“, რომელიც 20-იან წლებში ევროპული მნიშვნელობის მხატვრული აღზრდის სკოლად ჩამოყალიბდა. იგი წარმოიშვა 1919 წ-ს ვაიმარში ორი მხატვრული სკოლის შერწყმის საფუძველზე, რომლებსაც მანამდე ა. ვან დე ველდე ხელმძღვანელობდა. „ბ“-ის პირველი დირექტორი – ვ. გროპიუსი, სკოლის პირველი პროგრამის ავტორ-

რიც იყო. იგი მიზნად მიიჩნევდა კოლექტიური ნაწარმოებების შექმნას, რომლებშიც, ისევე, როგორც არქიტექტურაში, არ არსებობდა მიჯნა მონუმენტალურ და დეკორატიულ ხელოვნებას შორის. ამ პრინციპზე იყო დაფუძნებული სკოლის ორგანიზაციული სტრუქტურა, პედაგოგების შერჩევა და პედაგოგიური სისტემა, რომელიც მეთოდურად და პრაქტიკულად აერთიანებდა შემოქმედების ყველა დარგს — სახვითი ხელოვნებიდან, გამოყენებითი ხელოვნების მეშვეობით, არქიტექტურისაკენ, მისი ტექნიკური და სოციალური დისციპლინებითურთ. „ბ“-ში ჩაისახა ტექნიკური ცივილიზაციის ესთეტიკის ძირითადი პრინციპები, რომლებიც გროპიუსმა განავითარა ასაწყობი სახლის თანმიმდევრული რაციონალიზაციის და სტანდარტიზაციის მაგალითზე. სკოლის უკანასკნელი დირექტორი იყო მის ვან დერ როე. „ბ“ დაიშალა 1933 წ. ხელისუფლებაში ნაცისტების მოსვლის შემდეგ.

БАШМАК ბუნიკი — რკინაბეტონის საძირკველთან ფოლადის კოლონის შემაერთებული ელემენტი, რომელიც საძირკველზე ანკერის საშუალებით მაგრდება. ბ-ის ზომა დამოკიდებულია კოლონებზე მოსული დატვირთვების სიდიდეზე. სამრეწველო შენობაში ბ., ჩვეულებრივ, თავსდება იატაკის დონეზე 500-600 მმ-ით დაბლა, და

კოროზიის თავიდან ასაცილებლად მას აბეტონებენ ზოლზე.

БАШНЯ კოშკი (სპარს., არაბ.), გოთიკური — შენობის საერთო მოცულობიდან მკვეთრად გამოყოფილი ნაწილი, რომლის სიმაღლე საგრძნობლად სჭარბობს ფუძის ზომებს ან ასეთივე პროპორციების მქონე ცალკე მდგომი ნაგებობა. თავდაპირველად თავდაცვითი მნიშვნელობა ჰქონდა, შემდგომში იყენებენ საკულტო კომპლექსებში (სამრეკლო, მეჩეთი), ადმინისტრაციულ შენობებში (რატუშა), საინჟინრო ნაგებობების სახით (წყალსაწნევი კოშკი). „კოშკი უძველეს ქართულ მწერლობაში არ გვხვდება. პირველად ეს ტერმინი მეცხრე საუკუნეში შემოდის სპარსეთიდან და არაბეთითგან. ... მეხუთე, მეექვსე და მეშვიდე საუკუნის ძეგლები რომ ავიღოთ, ვერსად კოშკს ვერ იპოვით. კოშკის მაგიერ ჩვენ იქ გოდოლი გვაქვს, ზოლო მეცხრე საუკუნის ძეგლში უკვე კოშკი მოგვეპოვება. დავით აღმაშენებლის დროსაც გოდოლი იხმარებოდა კიდევ, მაგრამ, ცხადია, უკვე როგორც მწიგნობრული ტერმინი. ეს ტერმინი შემდეგშიც კი იყო შერჩენილი“ (ივ. ჯავ.).

БЕГОВАЯ ДОРОЖКА
სარბენი ბილიკი — საგანგებოდ მომზადებული ზოლი მორბენალთა სხვადასხვა სახის შეჯიბრების ჩასატარებლად. ს.ბ. ხშირ-

რად ეწყობა სტადიონის მთავარი ასპარეზის გარე პერიმეტრზე.

БЕЗБАЛОЧНОЕ ПЕРЕКРЫТИЕ უპოჭო გადახურვა – რკინა-ბეტონის მონოლითური ან ანაკრები გადახურვა საყრდენებზე ხისტად ჩამაგრებული ფილების სახით. უკოჭო ფილებით გადახურვა არმირებულია ხოლმე ლითონის ღეროებით ან შედუღებული ლითონის ბადით. ხშირად ფილების არმატურა წინასწარ დაძაბულია.

БЕЛЬВЕДЕР ბელვედერი (იტ.) – იტალიურად ჟღერს რიგორც „მშვენიერი ხედი“. 1. შემაღლებულ ადგილზე განლაგებული ცალკე მდგომი პარკული ნაგებობა; 2. შენობის დამაგვირგვინებელი ზედნაშენი, კოშკურა, რომლისთვისაც დამახასიათებელია მრგვალი ან ოვალური ფორმა და სვეტებზე დაყრდნობილი გუმბათოვანი გადახურვა; 3. ცალკეული სასახლეების დასახელება (სასახლე ვარშავაში, ვენაში, ვატიკანში, პრაღაში და ა.შ.).

БЕЛЬЭТАЖ ბელეტაჟი (ფრანგ.) – 1. შენობის მეორე, მთავარი სართული, რომლის ოთახები უფრო მაღალია და პარადულად არის მოპირკეთებული; 2. მაყურებელთა დარბაზის პარტერი და ამფითეატრის თავზე მოთავსებული პირველი იარუსი.

БЕНУАР ბენუარი (ფრანგ.) – სცენის დონეზე ან ოდნავ მაღლა განლაგებული ლოგების რიგი თეატრში.

БЕРМА ბერმი – მიწის ზეინულის ფერდობზე მოწყობილი შეკიბული თარაზული ზოლი.

БЕСЕДКА ზანჩატური, თალარი, ტალაშერი – მსუბუქი კონსტრუქციის ბალკონული ნაგებობა.

БИБЛИОТЕКА ბიბლიოთეკა (ლათ.) – დაწესებულება, სადაც ინახება და წასაკითხად გაიცემა წიგნები.

БИОНИКА В АРХИТЕКТУРЕ იხ. *архитектурная бионика*.

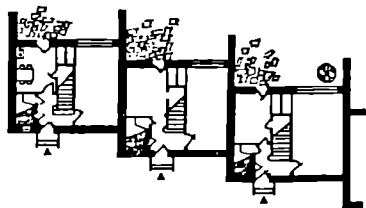
БИФОРИЙ ბიფორიუმი (გერმ.) – სვეტით ორად გაყოფილი გოთიკური ფანჯარა.

БЛАГОУСТРОЙСТВО კმთილმოწყობა – მოსახლეობისათვის ცხოვრების, შრომის და დასვენების მოხერხებულ პირობათა ერთობლიობა ბინაში, დაწესებულებაში, დასახლებულ ადგილებში და ა.შ. ასე, მაგ., კვარტალის ძ. გულისხმობს მისი ტერიტორიის გამწვანებას, საბავშვო, სპორტული ბაჟების მოწყობას, ფანჯატურების, მცირე

არქიტექტურული ფორმების და სხვათა არსებობას. ბინის ქ. კი ითვალისწინებს სანკვანძის გამართულობის, მოხერხებული ავეჯეულობის, ბინის დაგეგმარების მიზანშეწონილობის ერთობლიობას.

БЛОК ბლოკი (ინგლ.) – 1. ფუნქციური, ტექნოლოგიური დანიშნულების მიხედვით გამოყოფილი სათავსების ერთობლიობა შენობაში (მაგ., კვების ბ. სანატორიუმში, საოპერაციო ბ. საავადმყოფოში და ა.შ. 2. რაიმე ნიშნით (მაგ., ტექნოლოგიური მაჩასიათებლებით) გაერთიანებული შენობების ჯგუფი. 3. დიდი ზომის ხელოვნური საკედლე ქვა. ზომების მიხედვით ვარჩევთ წვრილ და მსხვილ ბლოკებს. იხ. *крупноблочные стены*.

БЛОКГАУЗ ბლოკგაუზი (გერმ.) – 1. იგივეა, რაც *блочный дом*; 2. თავდაცვითი დანიშნულების ნაგებობა.



БЛОКИРОВАННЫЕ ДОМА ბლოკირებული სახლები – სახლები, სადაც ერთ სახურავ ქვეშ გაერთიანებულია მიჯრით

განლაგებული, საერთო გამყოფი კედლის მქონე, იზოლირებული (ერთ ან ორსართულიანი) ბინები, რომლებსაც დამოუკიდებელი შესასვლელი აქვთ, და რომლებიც უშუალოდ უკავშირდებიან მიწის ნაკვეთს. ბლოკების (ბლოკ-ბინების) განსხვავებული არქიტექტურულ-გეგმარებითი სტრუქტურა სახლის სხვადასხვა შემადგენლობის ოჯახებით ჩასახლების საშუალებას იძლევა. ასე, მაგ., ბ.ს.-ში ერთ ღონეზე განლაგებული ბინები, როგორც წესი, ერთ, ორ და სამბინიანია, ხოლო ორ ღონეზე განლაგებული ბინები სამ, ხუთ და ექვსთახიანია.

БЛОК-СЕКЦИЯ ბლოკ-სექცია – წარმოადგენს შენობის დასრულებულ ფრაგმენტს, რომელიც შედგება ერთი ან რამდენიმე დაგეგმარებითი სექციისაგან. ბ-ს სხვადასხვა ფორმისაა და ერთიანდება დიდი სიგრძის ან რთული მოცულობის სახლში. ბლოკირება ფუნქციური თუ კომპოზიციური ამოცანების გადაწყვეტის საშუალებას იძლევა, მაგ., ბინების რაოდენობის და განსხვავებული ტიპების თანაფარდობის შესაბამისობას დემოგრაფიული მოთხოვნებისადმი, ან შენობისათვის ინდივიდუალური ფორმის მინიჭებას. საცხოვრებელი სახლების ბლოკ-სექციური მეთოდის ჩამოყალიბება დაიწყო 1970-იან წლებში.

БЛОЧНЫЙ ДОМ ბლოკური სახლი - დიდი ზომის საკედლე ქვებით - ბლოკებით აგებული სახლი.

БОЙЛЕР ბოილერი (გერმ.) - წყლის გამახურებელი მოწყობილობა შენობის ცხელი წყლით მომარაგების სისტემაში.

БОЙНИЦА სათოფო, სათოფური - ციხე-სიმაგრის კედელში ცეცხლის საწარმოებლად დატოვებული ხერეტი.

БОКС ბოქსი (ინგლ.) - იზოლირებული ოთახი შენობაში (მაგ., საავადმყოფოში, დამოუკიდებელი შესასვლელით). 2. ერთი მანქანისათვის განკუთვნილი სადგომი გარაჟში.

БОЛЬНИЦА საავადმყოფო - საგანგებო შენობა, მასში განლაგებული სამედიცინო დაწესებულებებით, საწოლი ოთახებით, სამკურნალო კაბინეტებით, სადაც წარმოებს ავადმყოფების სტაციონარული მკურნალობა.

БОРДЮР ბორდიური (ფრანგ.) - 1. გვერდული ქვები, ფილები, რომლებიც შემოფარგლავს ტროტუარს, არშიის ქვა. ბ. ემსახურება როგორც ფეხით მავალთა უსაფრთხოებას, ასევე მწვანე გაზონების დაცვას ღაზიანებისაგან. 2. ბალ-პარკებში

ცალკეული ნაკვეთების, გაზონების შემოფარგველი მცენარეულობის (მაგ., ბუჩქნარის) დაბალი და ვიწრო ზოლი.

БОРОВ ალიბჭი - კვამლსადენის ნაწილი, რომელიც ღუმელის, ბუხრის ცეცხლის კერას საკვამურ მილთან აერთებს.

БОСКЕТ ბოსკეტი (ფრანგ.) - 1. რაიმე ტერიტორიის (მაგ., სამეურნეო ნაგებობების განსაღებლად, სათამაშო, საცეკვაო ბაქნების მოსაწყობად) გამოსაყოფად ან დაფარვის მიზნით მჭიდროდ დარგული და გასხლული ხეების ან მაღალი ბუჩქნარის ჯგუფი; 2. დეკორატიულად გასხლული მარადმწვანე ფოთლოვანი ან წიწვოვანი ხეები ან ბუჩქები, რომელთაც მინიჭებული აქვთ გეომეტრიული ფორმა ან სხვა ფიგურის სტილიზებული სახე. ბ-ის კლასიკური მაგალითია ანდრე ლენოტრის მიერ გაშენებული განთქმული ვერსალის პარკი (XVIII ს-ის 50-იანი წლები).

БОТАНИЧЕСКИЙ САД ბოტანიკური ბაღი - საგანგებოდ გაშენებული ბაღი, სადაც შერჩევით თავმოყრილია სხვადასხვა მცენარეულობა და წარმოადგენს ერთგვარ დენდროლოგიურ მუზეუმს, რომელსაც როგორც მეცნიერული, ასევე მეცენებითი მნიშვნელობა გააჩნია.

БОЧАРНЫЙ СВОД კას-
როშანი კამარა - კამარის
ფორმა მიიღება მრუდხაზოვანი
წარმომქმნელის მოძრაობით ასე-
თივე წარმმართელების გასწვრივ.
მას ზოგჯერ ორმაგი სიძრულის
კამარას უწოდებენ.

БРА ბრა (ფრანგ.) - სანათი
არმატურის სახეობა. კედელზე
დამაგრებული შანდალი ან ჭალი.

БРАНДМАУЭР ბრანდმაუ-
ერი (გერმ.) - ხანძრის საწინა-
აღმდეგო, ცეცხლამრიდი კედე-
ლი, რომელიც ამოყვანილია
ცეცხლგამძლე მასალით და
რომელიც გამოყოფს შენობის
განსაზღვრულ ნაწილს. გამიზ-
ნულია ხანძრის გავრცელების
დასაბრკოლებლად. ასეთი კედე-
ლი დაყრდნობილია საკუთარ
საძირკველზე, ყოფს შენობას
მთელ სიმაღლეზე, გრძელდება
სახურავის ზევით და გამოტანი-
ლია გარე კედლის გარეთ.

БРЕВЕНЧАТЫЙ **ДОМ**
მორშლი სახლი, ჯარბვალი
- ოთხკუთხად შეკრული
მორებით ამოყვანილი სახლი.
„ჯარგვალი ეწოდება ისეთ
ნაგებობას, რომელიც მრგვალი,
გაუჭრელი ხეებისგან იყო
აგებული“ (ივ. ჯავ.).

БРЕВНО მორი - ტოტების-
გან გაცლილი ხის ტანი ან მისი
ნაწილი.

БРОВКА თავსართი -
სხვადასხვა პროფილის დეკორა-
ტიული თაღი, რომელიც შემო-
ფარგლავს სარკმელს ან კარის
ზედა ნახევარწრიულ ნაწილს.

БРУС ძეღი - კოჭი, ღერო,
რომლის განივკვეთის ზომები
100 მმ-ს აღემატება.

БРУСОК ძეღაქი - რაიმე
მასალის (ხის, ქვის) ოთხკუთხა
კვეთის მოკლე ძელი.

БРУСТВЕР ბრუსტვერი
(გერმ.) - თავდაცვითი ნაგებობა
მიწაყრილის, მიწაზვინულის სა-
ხით.

БРУСЧАТАЯ **МОСТО-**
ВАЯ ძელშენილი - ქვის ძე-
ლაკებით დაფენილი ქუჩის საფა-
რი. იხ. *мостовая*.

БРУСЧАТЫЙ **ДОМ** ძე-
ლშრა, ძელშრი სახლი -
ოთხკუთხა კვეთის ძელებით აგე-
ბული სახლი. შდრ. *бревен-*
чатый дом.

БРУТАЛИЗМ ბრუტა-
ლიზმი (ინგლ.) - მიმართულება
თანამედროვე არქიტექტურაში,
რომელიც ჩაისახა ინგლისში
1950-იან წლებში, განსაკუთრე-
ბით თავი იჩინა არქიტექტო-
რების ა. და ჰ. სმიტსონების
შემოქმედებაში, შემდგომში გა-

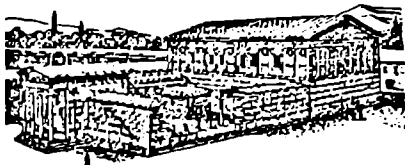
ერცელა დასავლეთ ევროპაში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში და იაპონიაში. თავის ნაწარმოებებში ბ-ის მიმდევარნი მიისწრაფიან ნაგებობის კონსტრუქციული სქემის გაშიშვლებისაკენ, მარტივი არქიტექტურული მასების არქიტექტონიკის გამოვლენისკენ. ისინი უარს ამბობენ კონსტრუქციული მასალების (რკინა-ბეტონის, მინის, ფოლადის, აგურის) რაიმე გზით დეკორირებაზე. ამ მიმართულების ყველაზე მეტად ცნობილი შენობებია ა. და პ. სმიტსონების მიერ დაპროექტებული სკოლა პანსტენტონში (1949-1954) და ჟურნალ „ეკონომისტის“ რედაქციის შენობა ლონდონში (1964), არქიტექტორ ვ. ვიგანის ინსტიტუტი მარჩოლონჯო მილანში (1959), ფილადელფიაში, პენსილვანიის უნივერსიტეტში არქიტექტორ ლ. კანის მიერ დაპროექტებული სამედიცინო ლაბორატორია (1956-1961).

БУГЕЛ ბუგელი (გერმ.), დიბლიზი, სათავისი – რკინის სალტე, რომელიც ზიმიანს თავზე ჩამოეცემა.

БУДКА ბუდრუბანა, ჯიხური – მცირე შენობა გუმბათისათვის.

БУДУАР ბუდუარი (ფრანგ.) – ქალის საწოლ ოთახს მიკედლებული მცირე სასტუმრო ოთახი.

БУЛЕВТЕРИЙ ბულევტი-რიონი (ბერძ.) – უმაღლესი ადმინისტრაციული და საკანონმდებლო ორგანოების სხდომების შენობა ანტიკურ ქალაქ-სახელმწიფოებში, რომელიც, ჩვეულებრივ, ქალაქის მთავარ მოედანზე – აგორაზე იდგა.



БУЛЬВАР ბულვარი

(ფრანგ.) – ქუჩის გამწვანებული ნაწილი ხეივანებით და სავალი ბილიკებით, რომელიც შესაძლებელია მოეწყოს როგორც ქუჩის შუაწელის გაყოლებით, ასევე მის გვერდებზე, ტროტუარის გასწვრივ.

БУНГАЛО ბუნგალო

(ინგლ.) – მსუბუქი სააგარაკო შენობა ვერანდებით.

БУНКЕР ბუნკერი (ინგლ.)

– საგანგებოდ მოწყობილი სპეციალური დანიშნულების მიწისქვეშა სადგომი; 2. ჰვიმრი – საგანგებოდ აღჭურვილი სათაფსი ფხვიერი მასალის (ქვიშის, ხორბლის და მისთ.) შესანახად.

БУТАФОРΙΑ ბუტაფორია (იტ.) – 1. რისამე მაკეტი, რომელიც საჩვენებლად ან რეკლამისთვის არის გამოიყენებული; 2. სცენის მოწყობილობის საგნები, რომელთაც დეკორაციული მნიშვნელობა აქვთ და არ ასრულებენ პირდაპირ დანიშნულებას.

БУФЕТ ბუფეტი (ფრანგ.) – 1. სუფრის ჭურჭლის შესანახი დიდი კარადა; 2. მცირე სასაუზმე ოთახი საზოგადოებრივ შენობაში; 3. დახლი სასმელის და ცივი საუზმის გასაცემად რესტორანში.

БЫК ხიდის ბურჯი – ხიდის საყრდენი, ჩვეულებრივ ქვის სუბსტრუქცია.

БЫТОВКА საყოფაცხოვრებო სპორტსმენები – მუშა-მოსამსახურეების საყოფაცხოვრე-

ბო თვითმომსახურებისათვის განკუთვნილი სადგომები საწარმოებში (მაგ. საშხაპეები, პირსაბანები და სხვ.).

БЫЕФ ბიეფი (ფრანგ.) – მდინარეზე ორ მეზობელ კაშხალს ან არხის ორ რაბს შორის მოქცეული წყლის არე.

БЫЮСТ ბიუსტი (ფრანგ.) – ადამიანის ზედა ნაწილის (გულმკერდის ჩათვლით) მრგვალი გამოსახულება. ჩაისახა ძველ ეგვიპტეში და ანტიკურ საბერძნეთში. როგორც პორტრეტული ხელოვნება საბოლოოდ ჩამოყალიბდა ძველ რომში (სადაც ბ-ის კომპოზიციაში ჩართეს ქვესადგომიც), ფართო გავრცელება ჰპოვა აღორძინების ხანის და შემდგომი დროის ხელოვნებაში.

BA3A პაზა (ფრანგ.), ლარ-ნაპი – სხედასხვა ფორმის ბროლის, ვერცხლის ან კერამიკის დეკორატიული ჭურჭელი ანტიკურ საბერძნეთში. მს, ფორმისა და დანიშნულების მიხედვით, განსხვავებული სახელი გააჩნდა (ამფორა, სკიფოსი და სხვ.). ფერწერით შემკული მ-ები ანტიკური ხელოვნების მნიშვნელოვან დარგს წარმოადგენენ. ძეგლებრძნული მ-ები პარმონიული პროპორციებით, ტექტონიკური სიმკაფით, ფორმების ფუნქ-

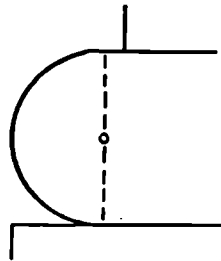


ციონალური მიზანშეწონილობით, შემდგომი ეპოქების ევროპისა და აღმოსავლეთის ხელოვნებისათვის კლასიკურ ნიმუშებად იქცნენ.

BA3OH პაზონი (ფრანგ.) – მცენარეულის ჩასარგავი კერამიკული ჭურჭელი.

BAJI ზპიფული – მიწის, ქვის და მისთ. ყრილი, ზღუდის, შებენების და მისთ. სახით.

BAJI ლილპი – მრუდხაზოვანი არქიტექტურული პროფილი, რომელიც განიკვეთში ნახევარწრეს წარმოადგენს (მაგ. სვეტის ბაზისი ელემენტი).



BAJI ЧЕТВЕРНОЙ იხ. *четвертной вал.*

BAJMOBAY KPYSHA ფარღობიანი სახურავი – ოთხფერდა სახურავი, სამკუთხა ფერდით ვიწრო მხარეზე.

BAHHAY სააბაზანო – საგანგებო სათავსი, სადაც აბაზანა დადგმული, ბინაში, ბალნეოლოგიურ კურორტზე და ა.შ.).

BAHTA პანტი (პოლ.) – ჩვეულებრივ, ფოლადის მავთუ-

ლის წნულისაგან დამზადებული ბაგირი, რომლის ბოლოები მაგრდება საგანგებოდ დასაჭიმი ხელსაწყოებით – ტელფერებით. გამოიყენება მაღალი ლითონის მილების, ანძების და მისთ. დასამაგრებლად, დიდმალიანი დარბაზების გადახურვის მოსაწყობად.

ВАНТОВАЯ ФЕРМА პანტური შპრმა – წარმოადგენს ორსართულიან წინასწარ დაჭიმულ ვანტურ სისტემას, რომლის განხორციელება შესაძლებელია როგორც წრიული, ასევე სწორკუთხა გეგმის მქონე შენობაზე. წრიული გეგმისას გადახურვის ცენტრში მოთავსებულია ერთმანეთთან დგარებით ან ლითონის კედლით დაკავშირებული რგოლები, ქვედა რგოლზე მაგრდება მზიდი ბაგირები (ვანტები), ხოლო ზედა რგოლზე – წინასწარ დაჭიმული მასტაბილიზებული ვანტები. ზედა და ქვედა ვანტებს შორის გამბრჯენებია ჩადგმული. მეორე ბოლოებით ვანტები შენობის გარე კონტურზე გაყოლებულ რკინა-ბეტონის სარტყელზეა ჩამაგრებული. ამგვარ გადახურვას „ველოსიპედის ბორბალსა“ უწოდებენ.

ВАНТОВОЕ ПЕРЕКРЫТИЕ პანტური გადახურვა – გადახურვა, რომლის მზიდი კონსტრუქცია ვანტებითაა შექმნილი. ფართო გაერცელება კპოვა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ათ-

წლებში. ფოლადის ბაგირების გამოყენების იდეამ, როდესაც ლითონი მხოლოდ გაჭიმვაზე მუშაობს, წარმოშვა შენობის გადახურვის სხვადასხვა სახეობა: მრგვალი, შიდა რგოლით, მასსა და გარე რგოლს შორის დაჭიმული ბაგირებით (ე.წ. „ველოსიპედის ბორბალი“), ერთ მხარეზე ჩაზნექილი, უნაგირისმაგვარი და სხვ. 1950-იანი წლების ვანტურ-გადახურვიანი ერთ-ერთი დიდი შენობათაგანია დახურული ასპარეზი როულში, აშშ-ში (არქიტექტორები მ. ნოვიცკი, ფ. სევერუდი). 1960-იან წლებში ვანტური სისტემის გამოყენების საუკეთესო მაგალითს, კონსტრუქციისა და მხატვრული ფორმის სინთეზის თვალსაზრისით, წარმოადგენს ოლიმპიური კომპლექსი ტოკიოში (1964), რომელიც აშენდა ცნობილი იაპონელი არქიტექტორის კენზო ტანგეს და ინჟინერ ციბოის პროექტით. გერმანელი არქიტექტორი ფრეი ოტტი, რომელმაც დაამუშავა ვანტური კონსტრუქციების თეორიული ასპექტი და დააპროექტა ვანტური ნაგებობების დიდი რაოდენობა, არ იფარგლება ლითონის შეკიდული კონსტრუქციებით. მან დაამუშავა ზემსუბუქი დაჭიმული სისტემები. ლითონის ბადის გარდა, იგი იყენებს სინთეტიკურ ქსოვილს და გაჭიმვაზე მომუშავე სხვა მსუბუქ მასალებს და აღწევს მრავალფეროვან ფორმებს, რომლებითაც იხურება ნებისმიერი მოხაზულობის ნაკვეთი (ოლიმპიური კომპლექსი მიუნხენში, გერმანი-

ის პაველიონი ექსპო-67-ზე მონ-
რეალში).

ВАНТОВЫЙ МОСТ ბონ-
დი, ბონდის ხიდი — ხიდი,
რომლის საეალი ნაწილი ბაგი-
რებზეა შეკიდული. „ბონდი —
გაბმული ხიდი“ (საბა).

ВАЯНИЕ იხ. *скульпту-
ра*.

ВАЯТЕЛЬ იხ. *скульп-
тор*.

ВЕДУТА ვედუტა (იტ.) —
სურათი, რომელიც ასახავს აღ-
გილმდებარეობის, ქალაქის, უბ-
ნის და მისთ. ზელს.

ВЕЕРНЫЙ СВОД მარაო-
სებრი კამარა — ნერეიური-
ანი კამარის სახეობა, რო-
მელშიც ერთი კუთხიდან მარაო-
სებრ განშტოებული, ერთიანი
სიმრუდის ნარეიურები ძაბრისე-
ბურ ფორმას წარმოქმნიან.

ВЕЛОДРОМ ველოდრომი
(ლათ.) — ღია ან. გადახურული
სპორტული ნაგებობა, რომელიც
საგანგებოდ არის მოწყობილი
ველორბოლაში შეჯიბრების გა-
სამართადად.

ВЕЛОТРЕК ველოტრეკი
(ინგლ.) — იგივეა, რაც *вело-
дром*.

**"ВЕЛОСИПЕДНОЕ КО-
ЛЕСО"** „ველოსიპედის ბორ-
ბალი“ — იხ. *вантовая
ферма*.

ВЕНЕЦ გვირგვინი, ჯარ-
გვალა — ჭდობით შეუღლებული
მორების ან ძელებისაგან შედგე-
ნილი სწორკუთხედი ან მრავალ-
კუთხედი. ამგვარი გვირგვინების
წყობით წარმოიქმნება ძელური
ან წრიული ნაგებობა. „ჯარგუ-
ლი — ესა არს ძელნი მოჭლო-
ბილნი სამოთხკუთხედ. ვიეთნი
კილობანს უხმოვენ“ (საბა).

ВЕСКАЯ МЕБЕЛЬ ვენუ-
რი ავეჯი — მრგვალი, გრე-
ხილი ხის ღეროებისგან დამზა-
დებული ავეჯი.

"ВЕНСКИЙ АВАНГАРД"
„ვენის ავანგარდი“ — მიმდინა-
რობა, რომელიც ჩამოყალიბდა
1960-იან წლებში ახალგაზრდა
ავსტრიელი მხატვრების და არ-
ქიტექტორების რამდენიმე ჯგუ-
ფის გაერთიანებით. მის საფუძ-
ველს შეადგენს ე.წ. „ფანტას-
ტიკური ანტიარქიტექტურა“. ემ-
ყარებოდა რა ფროიდის მოძღვ-
რებას, „პ.ა.“-ის წარმომადგენ-
ლები მსჯელობდნენ არა იმდე-
ნად ობიექტების არსზე, არამედ
მათი არეკვლის გამოყენების შე-
საძლებლობებზე ცნობიერებაში
და ქვეცნობიერებაშიაც კი. ასე,
მაგ., 1967 წლის გამოფენაზე
„2000 წლის დიზაინი“ არქიტექ-

ტორების ჯგუფმა წარმოადგინა იდეა „ორ სულზე გათვლილი სავარძლისა“, რომელიც მოთავსებული იქნებოდა პლასტიკის სარკველქვეშ („შეგნების გამაფართოებელ ფსი-არეში“), სხვადასხვა სახის აუდიოვიზუალური საშუალებებთან ერთად და რომლებიც გამოიწვევდნენ ისეთ ემოციებს, ნარკოტიკების ზეგავლენას რომ მოგვაგონებენ. მოდა ექსტრემისტულ იდეებზე და „ანტიარქიტექტურაზე“ (იხ. არქიტექტურა) თანდათან ქრება 1970-იან წლებში.

ВЕНТИЛЯЦИОННАЯ РЕШЕТКА საჰენტილაციო ცხაური – ცხაური, გისოსი, რომელიც აფარებული აქვს სათავსში გამოყვანილ საჰენტილაციო არხს.

ВЕНТИЛЯЦИОННЫЙ КАНАЛ საჰენტილაციო არხი – კედლის წყობაში ამოღებული, საგანგებოდ გაყვანილი, გადახურვაზე შეკიდული და ა.შ. არხი, რომლის მეშვეობით წარმოებს სუფთა ჰაერის შეყვანა და უვარგისის გაძევა ბუნებრივი ან იძულებითი გზით.

ВЕНТИЛЯЦИЯ ვენტილაცია (ლათ.) – სათავსოს განიავება, ჰაერის გაძევა და ახლით შეცვლა ბუნებრივი ან იძულებითი გზით.

ВЕРАНДА ვერანდა (ინგლ.), ღერმუხანი – ღია ან შემინული (შუშაბანდი), ჩვეულებრივ, გაუმთბარი მინაშენი, რომელიც წარმოადგენს გადახურულ სვეტნარს მოაჯირით ან შემინულ გალერეას. „ღერეფანი – ფარღია სახლი“ (საბა).

ВЕРТИКАЛЬНОЕ ОЗЕЛЕНЕНИЕ პერტიკალური ბამბამბა – ხეიარა, გართხმული და მცოცავი მცენარეები, რომლებიც გამოიყენება კედლების, კერგოლების და ფანჩატურების შესაბურავად.

ВЕРТИКАЛЬНАЯ ПЛАНИРОВКА პერტიკალური აბამბამბა – რელიეფის რაციონალურად გამოყენების მიზნით ჩასატარებელ ღონისძიებათა ერთობლიობა. იგი გულისხმობს მიწის ნაკვეთზე შენობის ისეთ მორგებას, რომელიც უზრუნველყოფს რელიეფის ბუნებრივი ხასიათის (მაგ. ქანობის) მაქსიმალურად შესაძლებელ შენარჩუნებას, ზედაპირული წყლების შენობისგან არიდებას, ინჟინერული ქსელების ოპტიმალური სქემის განხორციელებას, მიწის სამუშაოების ბალანსის ეკონომიზაციას. ჩასატარებელი ღონისძიებები აისახება პროექტში, კერძოდ – გენგეგმაზე, ჭრილებზე, სადაც მითითებული არის ხოლმე რელიეფის არსებული (ბუნებრივი) და ნაგულისხმევი (საპროექტო) ნიშნულები, რომლებიც

უნდა დამკვიდრდნენ პროექტის განხორციელებისას.

ВЕРФЬ პირში (პოლ.), გაემოსაშენი, ნაშსაშენი – ზღვის, ტბის, მდინარის პირას აგებული საწარმო, სადაც აშენებენ ან არემონტებენ გემებს.

ВЕРХНИЙ СВЕТ ზედა სინათლე – სათავის ზემოდან – საზურავიდან შუქფარანის, ილუმინატორის და მისთ. მეშვეობით განათების ხერხი.

ВЕСТИБЮЛЬ პესტიბიუ-ლი (ლათ.) – 1. სათავის რომაულ სახლში; 2. სადგომი საზოგადოებრივ შენობაში, რომელიც უშუალოდ ემიჯნება შესასვლელს. მისი დაგეგმარება და სივრცითი წყობა დამოკიდებულია შენობის ზომებზე, მის ტევადობაზე, დანიშნულებაზე (საბავშვო ბაღის ინტიმური მ-დან თეატრის საზეიმო ხასიათის მ-მდე). ჩვეულებრივ, მ. წარმოადგენს პორიზონტალური (კორიდორები) და ვერტიკალური (კიბე, ლიფტი) კომუნიკაციების თავმოყრის ადგილს. მისგან იწყება შენობის შიდა არქიტექტურული სივრცის განვითარება. დიდ საზოგადოებრივ შენობაში შესაძლებელია რამდენიმე მ-ის არსებობა.

ВЕТРОВАЯ СВЯЗЬ ქარ-ბანდი – კედლის (მაგ., სამრეწველო შენობის ტორსული კედლის) ქარსაწინააღმდეგო მდგრადობის გამაძლიერებელი კონსტრუქციული სისტემა.

ВЕХА სარკმ – რისამე ნიშნად (მაგ., მიჯნის აღსანიშნავად) დასობილი სარი.

ВЕШАЛКА საპიძარი, გა-რაბადი, კარჩხა – კავებიანი ღვამი ზედა ტანსაცმლის ჩამოსაკიდებლად.

ВИАДУК ვიადუკი (ლათ.), გზახიდი – ხეზე, ხეობაზე, დაჭაობებულ ადგილზე, რკინიგზის თავზე, მაღალ საყრდენებზე მოწყობილი სახილო ნაგებობა.

ВИВАРИЙ ვივარიუმი (ლათ.) – საცდელი ან სადემონსტრაციო ცხოველების სადგომი.

ВИГВАМ ვიგვამი (ამერ.) – ჩრდილოამერიკელი ინდიელების გუმბათისებრი საცხოვრებელი სახლი.

ВИЛЛА 30ЛБ (ლათ.) – 1.

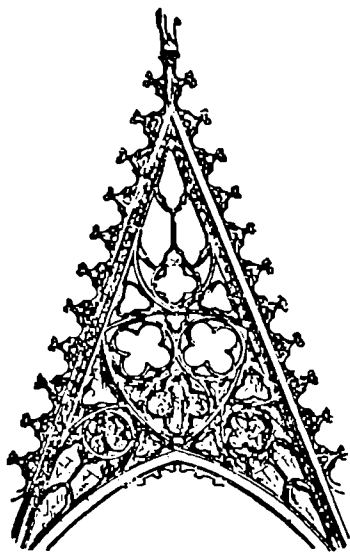
ქალაქგარეთ მდებარე სახლი ბალით ან პარკით. ძველ რომში მ. ეწოდებოდა დასვენებისა და გართობისათვის განკუთვნილ მამულს ქალაქგარეთა, სადაც ნაგებობები ცხოველხატულად იყვნენ დაჯგუფებული ღია ეზოს გარშემო. საცხოვრებელი ოთახები მორთული იყო მოზაიკით, კედლის მხატვრობით. ზოგჯერ კომპლექსში ჩართული იყო ტაძარი, თეატრი, არხები, წყალსატევები, დეკორატიული ქანდაკება (მაგ., იმპერატორ ადრიანეს ვილა ტივოლიში, რომის მახლობლად, ახ.წ. 125-135 წწ.). აღორძინების ეპოქაში ჩამოყალიბდა მ-ს ახალი ტიპი, რომელსაც საფუძვლად ედო დაღერძილი კომპოზიცია, ცენტრში მთავარი შენობით, რომლის ლოჯია გახსნილი იყო ტერასულ ბალებზე. განთქმულ ვილა როტონდაში, რომელიც ვიჩენცას სიახლოვეს არის აშენებული 1551 წ. ანდრია პალადიოს მიერ, მიღწეულია კომპოზიციის განსაკუთრებული მთლიანობა და პარმონია. შემალღებაზე დასმული შენობა, რომლის ოთხივე ფასადზე პორტიკია მიდგმული და გუმბათით არის დაგვირგვინებული, წარმოადგენს ცენტრული კომპოზიციის ნიმუშს. რენესანსის ანსამბლის სიმწყობრე შეიცვალა ბაროკოს სტილის ბრწყინვალე ვილების რთული და ახირებული კომპოზიციებით; 2. დღეს – ერთ ოჯახზე გათვალისწინებული კომფორტაბელური სახლი

ბალით ან პარკით ქალაქგარეთ ან კურორტზე.

ВИМПЕРГ

30მპერგო

(გერმ.) – გოთიკური შენობის კარის ან სარკმლის თავზე მოქცეული წვეტიანი, მოჩუქურთმებული ფრონტონი.



ВИНТОВАЯ ЛЕСТНИЦА

სრახნული კიბე – წრიული გეგმის მქონე, მარაოსებრ აწყობილი საფეხურებიანი კიბე, სადაც თვითეული საფეხურის სიღრმე ირიბად მცირდება ცენტრისკენ. ამასთან, საფეხურის სიღრმე ვიწრო ნაწილში არ უნდა იყოს 23 სმ-ზე ნაკლები, ხოლო განიერ ნაწილში არ უნდა აღემა-

ტებოდეს 36 სმ-ს, თუმცა ძველ შენობებში, როდესაც კიბეს დამხმარე ფუნქცია გააჩნდა, ეს ზომები ნაკლებიც არის. ასეთი კიბე კონსტრუქციულად წარმოადგენს ან მის ცენტრში დადგმულ ლითონის, რკინა-ბეტონის ღერძზე კონსოლურად ასხმულ საფეხურებს ან წრიული თუ მართკუთხა მოხაზულობის უჯრედში ამოყვანილ, ორთავე ბოლოთი დაყრდნობილ, საფეხურების რიგს. ასეთი კიბე გამოსაყენებელია არაინტენსიური მოძრაობისას და მოუხერხებელია ადამიანთა მრავალრიცხოვანი ნაკადისას.

ВИРАЖ შირაში (ფრანგ.) – შიგნით ქანობის მქონე გზის მოსახვევი, რათა თავიდან იქნას აცილებული ავტომანქანის გვერდით აცურება.

ВИСЯЧИЕ САДЫ კიდული ბაღები – ასურეთ-ბაბილონში გაშენებული ბაღების სახეობა, რომლებიც განლაგებული იყო სვეტებზე და თაღებზე საფეხურებად მოწყობილ ტერასებზე. თვითეული მათგანი მიწის სქელი ფენით იყო დაფარული. ერთ-ერთი ასეთი ბაღი მოწყობილი იყო ეფრატის ნაპირას მდებარე ნაბუქოდონოსორის სასახლის სიახლოვეს. ბაღი ოც საფეხურად შეიკიბულ ბაქნებზე გააშენეს. ქვედა კვადრატის სიგრძე 140 მ-ს აღწევდა. ასეთ ბაღებს ზოგჯერ ნაბუქოდონოსორისას უწოდებდნენ, ზოგჯერ კი მისი მეუღლის – სემირამიდას ბა-

ღებს. ამგვარი ბაღები აღწერილი აქვთ დიოდორეს, სტრაბონს, პეროდოტეს.

ВИСЯЧИЕ СИСТЕМЫ კიდულა სისტემები – კონსტრუქციული სისტემები, რომელთა მზიდი ელემენტებია მოქნილი ბაგირები (ვანტები), ჯაჭვები ან კაბელები და რომლებიც გამჭიმავ ძალებზე მუშაობენ. კიდული კონსტრუქციები ქმნიან როგორც სიბრტყევ, ასევე სივრცით სისტემებს. ასე, მაგ., სიბრტყივი სისტემას წარმოადგენს პილონებზე გადაკიდებული ჯაჭვები ან კაბელები, რომლებიც ერთი ბოლოთი ანკერებით არის მიწაში ჩამაგრებული, ხოლო მეორე ბოლოებზე შეკიდულია გადახურვის კონსტრუქცია. სივრცითი სისტემა კი შედგება საბრჯენი კონტურისა და ბაგირების ჯგუფისაგან, რომელიც წარმოქმნის გადახურვის ფილების დასალაგებელ საფუძველს.

ВИСЯЧИЕ СТРОПИЛА შპიკილული ნიჰნივები – ხის ნიჰნივების ამ სისტემას იყენებენ, როდესაც შენობას არა აქვს შუალედი საყრდენები. მცირე მალისას კონსტრუქცია შედგება მხოლოდ ნიჰნივებისა და შემკვრელისაგან (საკოჭისგან), სადაც ნიჰნივები კუმშვაზე მუშაობენ, ხოლო შემკვრელები – გაჭიმვაზე. მალის გაზრდისას კონსტრუქციას ემატება ვეგო, რიგელი, ირიბანები, რომლებიც ზრდის კონსტრუქციის სიხის-

ტეს. ვეგი ზედა ბოლოთი ჩაჭ-
დობილია ნივნივების შიდაკვე-
თაში და მასზე შეკიდულია ქვე-
და სარტყელი – შემკვრელი.

ВИСЯЧИЙ МОСТ ბონდი,
შეკიდული ხიდი – ნაპირიდან
ნაპირზე გაბმულ ბაგირებზე შე-
კიდული ხიდი. ასეთი ხიდები
დღესაც გვხვდება საქართველო-
ში, განსაკუთრებით მთა-გორიან
ადგილებში.

ВИТРАЖ ვიტრაჟი (ფრანგ.)
– კარის, ფანჯრის, ტიხრის შეე-
სება ფერადი მინის ნაჭრებით,
რაც ქმნის ორნამენტს ან სიუ-
ჟეტურ დეკორატიულ კომპოზი-
ციას. უმარტივეს მ-ს აწყობდნენ
ჯერ კიდევ ძვ. ეგვიპტეში, ასევე
რომის ადრექრისტიანულ ბაზი-
ლიკებში. მ-ით შემინვა განსა-
კუთრებით გავრცელდა რომა-
ნულ და გოთიკურ არქიტექ-
ტურაში (ტაძარი აუგსბურგში,
ნოტრ-დამი შატრში და სხვ.).

ВИТРИНА ვიტრინა (ფრანგ.)
– საგანგებოდ მოწყობილი ად-
გილი მუზეუმში, გამოფენაზე,
მალაზიაში ექსპონატების დასათ-
ვალად (ჩვეულებრივ, შე-
მინული ღიობის, ყუთის ან კა-
რადის მსგავსად).

ВНУТРЕННИЙ ДВОР ში-
და ეზო – შენობებით შემოფარ-
გლული ეზო, შენობის შუაგულ-
ში მოწყობილი ეზო. ასე, მაგ.,

ანტიკური ხანის ბერძნული სახ-
ლი წარმოადგენს ეზოს გარშემო
თავმოყრილი რამდენიმე სადგო-
მისაგან შემდგარ დახშულ ბლოკს.
ელინისტური პერიოდის საბერ-
ძნეთში ვითარდება ე.წ. პერი-
სტილური სახლი, სადაც შიდა
ეზო წარმოადგენდა გალერეებით
გარშემორტყმულ სივრცეს – პე-
რი სტილ ს. შიდა ეზო დამახა-
სიათებელია სხვა ქვეყნებისა და
სხვა ეპოქების არქიტექტური-
სათვისაც, მათ შორის - XIX ს-
ის თბილისური საცხოვრებელი
სახლებისათვის.

ВОДОЕМ წყალსატევი –
ბუნებრივად ან ხელოვნურად შე-
ქმნილი წყლის მარაგი.

ВОДОКАЧКА წყალსა-
ტუმბი – საგანგებო სათავსი,
სადაც დაყენებულია წყლის სა-
ქაჩი მოწყობილობა.

**ВОДОНАПОРНАЯ БАШ-
НЯ** წყალსაწნევი კოშკი –
ჩვეულებრივ, შემადლებულ ად-
გილზე განლაგებული კოშკი,
რომლის ზედა ნაწილში მოთავ-
სებულია წყლის რეზერვუარი,
მოსამარაგებელ ტერიტორიაზე
წყლის წნევით განაწილების
მიზნით.

ВОДООТВОД წყალსარი-
ნი – არხი, არხების სისტემა ან
სხვა მოწყობილობა ნაგებობიდან
ზედაპირული ან მიწისქვეშა
წყლების მოსაცილებლად.

ВОДОПРИЕМНЫЕ СООРУЖЕНИЯ წყალმიღები ნაგებობები – მდინარეებიდან, ტბებიდან, წყალსაცავებიდან წყლის ასაღები ნაგებობები.

ВОДOPPOBOD წყალსადენი – შენობაში ან მოსამარაგებელ ტერიტორიაზე წყლის გამანაწილებელი მილგაყვანილობა.

**BOBODCPHHE C OOPY-
ЖЕНИЯ** წყალგამტარი ნაგებობები – ნაგებობები, რომლებშიც წყალი მიედინება – არხები, მილები, ჰიდროტექნიკური გვირაბები.

**BOBODCPHHE C OOPY-
ЖЕНИЯ** წყალსაძრები ნაგებობები – მიწისზედა და მიწისქვეშა წყლების შემკრები ნაგებობები სარწყავი, ამოშრობის, წყალმომარაგების, წყლის ენერგიის გამოყენების მიზნებისათვის.

BOBODCPPOC წყალსაგდები – წყალსატევებიდან ზეღმეტი წყლის მოსაშორებლად კაშხლის სიზრქეში მოწყობილი ხერეტიების თუ საგანგებო კონსტრუქციების სახელწოდება.

BOBODCPB წყალგაღასაშვები – ჯებირის, კაშხლის თხემზე მართკუთხა ან სხვა

ფორმის ამონაჭრი ზეღმეტი წყლის გადასაღერელად.

BOBODCPHHA წყალგაღასაშვები კაშხალი – კაშხალი, სადაც ზეღმეტი წყლის გადაშება ხდება თხემის მთელ სიგრძეზე ან მის ღიდ ნაწილზე, თავისებური ჩანჩქერის სახით.

BOBODCTOK წყალჩასადინარი – დასახლებული ადგილიდან კანალიზაციის, ატმოსფერული და ყამირის წყლების ბუნებრივ წყალსატევებში გადასაყვანი მილგაყვანილობის სისტემა.

BOBODCTOCHHA ტრუბა წყალსაღინარი მილი – შენობის სახურავიდან წვიმის წყლის გადამყვანი ვერტიკალური მილი. მილის დიამეტრი და მანძილი მილებს შორის დამოკიდებულია სახურავის ფართობზე. ამასთან, მილებს შორის მანძილი არ უნდა აღემატებოდეს 15 მ-ს.

BOBODXPAHИЩE წყალსატავი – ხელოვნური წყალსატევი წყლის მარაგის დაცვისა და რეგულირებისათვის.

BOBPOЖДЕНИЕ აღორძინება, რენესანსი – პირობითი ტერმინი, XV ს-ის მეორე ნახევარსა და XVI ს-ში ცენტრალურ და დასავლეთ ევროპაში

აღმოცენებული ქვეყნების იდეოლოგიისა და კულტურისა. გამოწვევის წარმოადგენს იტალია, სადაც აღრინდელი აღორძინება იწყება XIV ს-ში. ტერმინი „აღორძინება“ განპირობებულია უდიდესი ინტერესით ანტიკური კულტურისადმი. ბ. მსოფლიოს კულტურის ისტორიაში ახალი ეტაპის საწყისს წარმოადგენს. განსაკუთრებული სისრულით და თანმიმდევრობით, აღორძინების ხანის კულტურა და ხელოვნება გამოძვლავნდა იტალიაში, რომლის მიწის წიაღი გაჯერებული იყო ანტიკური არქიტექტურისა და ხელოვნების დიადი ნიმუშებით. არქიტექტურაში ბ-ის ხანის ჰუმანიზმი, ლამაზი და ნათელი ფორმების ჰარმონიისადმი სწრაფვა არანაკლები ძალით აისახა, ვიდრე ხელოვნების სხვა დარგებში. ფართოდ განვითარდა საერო დანიშნულების ნაგებობების მშენებლობა. კავშირის გაწყვეტა შუა საუკუნეების არქიტექტურასთან განსაკუთრებით თვალსაჩინოდ აისახა იტალიურ ხუროთმოძღვრებაში. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა ანტიკური ორდერის გამოყენებას, არქიტექტურული ნაგებობის წყობის ლაკონიურობას, შენობის ტექტონიკური არსის გამოვლენას. არანაკლები მნიშვნელობა ენიჭებოდა ორდერული სისტემის ჰუმანისტურ საფუძველს, მისი პროპორციების და მასშტაბის შესატყვისობას ადამიანისადმი. აქედან მოდის აღორძინების ხანი-

სათვის დამახასიათებელი ნაგებობის საზეიმო ხასიათი, რის ფონზე მკაფიოდ გამოიკვეთებოდა ქანდაკებაში და ფერწერაში გამოსახული ადამიანი, რომელიც ბატონობს სამყაროზე. ამით აიხსნება იტალიაში XV და XVI საუკუნეებში შექმნილი საეკლესიო ნაგებობების დიდი ნაწილის გარკვეულად საერო ხასიათი. აღორძინების ხელოვნების ჩამოყალიბება, მისი კულტურის აყვავება სხვადასხვა ქვეყანაში კონკრეტული ისტორიული პირობების მიხედვით განსხვავებულად მიმდინარეობდა.

БOK3AJI პაზსაღი (ფრანგ.)

– მგზავრთა მომსახურების მიზნით მიმოსვლის გზების სადგურებზე აგებული შენობა ან შენობათა კომპლექსი. სამგზავრო მ-ის კლასიფიკაცია პირველ ყოვლისა დამყარებულია ტრანსპორტის სახეობაზე (მატარებელი, თვითმფრინავი, ავტობუსი, გემი), მის ადგილმდებარეობაზე მაგისტრალზე, გამტარიანობაზე, მგზავრთა მომსახურეობის კატეგორიაზე. მ. შეიძლება იყოს კიდურა (ჩიხური), სადაც ხდება მატარებლის (გემის, თვითმფრინავის, ავტობუსის) ფორმირება, საკვანძო-გადასაჯდომი პუნქტი, მგზავრების ინტენსიური ნაკადებით, და შუალედი, რომელიც განლაგებულია მსხვილ სადგურებსა და პორტებს შორის. მ-ის გამტარუნარიობა განისაზღვრება დროის ერთეულში (საათში, დღე-ღამეში, წელიწადში) გატა-

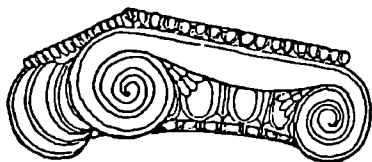
რებული მგზავრების რაოდენობით.

ВОЛЬЕР ვოლიერი (ფრანგ.)

– ნადირის მოსათავსებელი ლითონის გისოსით შემოზღუდული ბაქანი.

ВОЛЮТА ვოლუტა (ლათ.)

– სკულპტურულად შესრულებული ხეიარა სპირალის სახის, ორნამენტირებული დეტალი ცენტრში მოთავსებული რგოლით. მ. იონიური, კორინთული, კომპოზიტური კაპიტელების და სხვა არქიტექტურული ფორმების (მაგ., ბაროკოს არქიტექტურაში კარ-ფანჯრების მოჩარჩოების) შემადგენელი ნაწილია.



ВОРОТА ალყაშის ქარი,

ჭიშქარი – გალავანში, ღობეში, სამრეწველო შენობაში და მისთ. შესასვლელი დიდი, განიერი კარი – მთავარი შესასვლელი. „ბჭე და ბჭენი ძველ ქართულში თავისთავად ნიშნავდა კარს და კარებს. ბჭი შკარს და ჭიშკარს უმთავრესად დიდი კარის მნიშვნელობა ჰქონდა. დასავლეთ საქართველოში დღევანდლამდე

დაცულ ტერმინს ჭიშკარი წარმოადგენს. XVIII ს-ის ქართულ ძეგლებში ასეთივე ეზოში შესავალი კარების აღსანიშნავად აღმოსავლეთ საქართველოში ალყაშის კარი გვხვდება“ (ივ. ჯავ.).

ВСПОМОГАТЕЛЬНАЯ ПЛОЩАДЬ დამხმარე ფართობი – ბინაში სამზარეულოს, სანიტარული კვანძის, საკუჭნაოს, კორიდორების, ჩაშენებული ავეჯის ფართობების ჯამი.

ВРУБКА ჭდობა – ხის ნაწილების შეერთება, როდესაც ერთი ნაწილის ნაშვერი – კბილი, თათი და მისთ. ჯდება მეორის სათანადო ამონაღარში.

ВСТРОЕННАЯ МЕБЕЛЬ ჩაშენებული ავეჯი – კედლის შეწვეის ადგილას, ნიშში აკრეფილი ავეჯი (თაროები, თახჩა, კარადა) ან მცირე გაბარიტიანი ავეჯი, რომელიც კედელზეა აკეცილი ან საგანგებო ნიშშია მოთავსებული და გაიშლება საჭიროების შემთხვევაში, რაც ბინის ფართობის ეკონომიის საშუალებას იძლევა.

ВСХОДНЯ ЛУშუნი, ტალატანი – ხის გადასატანი კიბე. „ტალატანი – ლატანი ხეზედ მისადები ზედ ასასვლელად“ (დ. ჩუბინ.).

ВТОРОЙ СВЕТ მეორადი

სინათლე – შიგა კედელში სარკმლის მოთავსებით, გარე კედელს მოცილებული სათავისის ნათელი ოთახიდან განათების ხერხი.

ВХОД შესასვლელი – ის ადგილი, საიდანაც შენობაში, გალავანში შედიან.

ВХОДНОЙ УЗЕЛ შესასვლელი კვანძი – იგულისხმება სადგომების და მოწყობილობების ერთიანობა, რომელიც მთავარ შესასვლელთან არის განლაგებული და გათვალისწინებულია მასობრივი სარგებლობისათვის. შ.ძ. ყველა საზოგადოებრივი შენობის აუცილებელი ნაწილია და ემსახურება ხალხის ნაკადების მიღებას და განაწილებას. ჩვეულებრივად, მის შემადგენლობაში შედის ტამბური, ეესტიბიული, საგარდერობო და ზოგიერთი დამხმარე სათავსოები (აღმინისტრატორის ოთახი, სალაროები, საშვის ბიურო და ა.შ.). ეესტიბიულს უშუალოდ ემიჯნება კიბე, ლიფტების ჯგუფი, ძირითადი გამანაწილებელი კორიდორები. დიდ საზოგადოებრივ შენობაში შესაძლებელია რამდენიმე შ.ძ.-ის მოწყობა.

ВЪЕЗД შესასვლელი – ადგილი, საიდანაც ხდება ტრანსპორტით შესვლა რაიმე ტერიტორიაზე.

ВЫВЕСКА აბრა, შირნიში

– წარწერიანი ან ნახატებიანი დაფა სახელმწიფო თუ საზოგადოებრივი დაწესებულებების, მაღაზიების და ა.შ. შესასვლელთან, მათი დანიშნულებისა და საქმიანობის აღსანიშნავად.

ВЫГУЛ სპირანი – შემოზღუდული ადგილი ცხოველების გამოსარეკად.

ВЫЕЗД გასასვლელი – ქალაქიდან, განსაზღვრული ტერიტორიიდან (მაგ., ქარხნის ტერიტორიიდან) გასასვლელი ადგილი, კარი.

ВЫЕМКА ამონაღარი – კედელში, მიწაში ამოჭრილი ჩაღრმავება.

ВЫКРУЖКА ღრმობრივი, ფოსო – შეზნექილი, მრუდხაზოვანი არქიტექტურული პროფილი, რომელსაც წრის მეოთხედის მოხაზულობა აქვს და კლასიკური კარნიზის, ბაზისის პროფილის შემადგენელი ნაწილია.

ВЫСОТА ЭТАЖА სართულის სიმაღლე – მანძილი მომიჯნავე სართულების იატაკებს შორის.

ВЫСОТНОЕ ЗДАНИЕ მაღლივი შენობა – თანამედროვე შენობა (ძირითადად – აღმინის-

ჭრაციული, საცხოვრებელი, სასტუმრო), რომლის მოცულობა საგრძნობლად იზრდება სიმაღლეში.

ВЫСТАВКА გაბოშენა – 1. ზელოვნების, ლიტერატურის და სხვა დარგის ნაწარმოებების გამოფენა დასათვალიერებლად. სამხატვრო ბ-ის ისტორიის საწყისები ანტიკურ საბერძნეთში უნდა ეეძიოთ (ძვ.წ. VI ს.). იტალიაში გამოფენების მოწყობა დაიწყო XV-XVI სს-ში, პოლანდიაში XVII ს-ში, ლუერში გამოფენების მოწყობა, ე.წ. „სალონები“, დაიწყო 1699 წელს.; 2. ადგილი, საგანგებო შენობა, სადაც დასათვალიერებლად გამოტანილია და განფენილია ზელოვნების, ლიტერატურის ნაწარმოებები, სამრეწველო ნაწარმი და სხვ.

ВЫСТАВОЧНЫЙ ЗАЛ საგამოშენო დარბაზი – დიდი ზომის სათავისი საზოგადოებრივ შენობაში (ბიბლიოთეკაში, ინსტიტუტში, ქარხანაში და ა.შ.), სადაც ეწყობა სხვადასხვა დარგის ნიმუშების ექსპოზიცია.

ВЫШГОРОД ზედაციხე – ქალაქის შიგნით, მაღალ და გაბატონებულ ადგილზე განლაგებული, გალავნით გარშემორტყმული გამაგრებული ნაწილი.

ВЫШКА კოშკშრა, კოშკი – შენობის დამაგვირგვინებელი ან ცალკე მდგომი მაღლივი ნაგებობა სხვადასხვა დანიშნულებისათვის (მაგ., საბურღი ძ., სახანძრო ძ., სადარაჯო ძ. და სხვ.).

ГАБАРИТ **გაბარითი**

(ფრანგ.) – რაიმე საგნის, შენობის და მისთ. გარე ზღერული მოხაზულობა, ზომები.

ГАБИОН **გაბიონი** (ფრანგ.)

– 1. ბეტონის ბლოკი, რომლითაც ეწყობა დაბალი ჯებირი ან სხვა პიდროტექნიკური ნაგებობა; 2. ქვით გაყვებული მავთულის კალათა ჯებირების ამოსაყვანად, ხიდის ბურჯების დასაცავად, ნაპირების გასამაგრებლად და ა.შ.

ГАВАНЬ **ნავსადგომი,**

ნავსაწყდელი – გემების სადგომი ნაგებობა.

ГАЗОН **გაზონი** (ფრანგ.),

მოლი – მოკლედ და თანაბრად შემოკაფული ბალახით გამწვანებული დეკორატიული ზოლი პარკში, ხეივანში, ეზოში და ა.შ.

ГАЛЕРЕЙНЫЙ ДОМ **გალერეინი სახლი** – საცხოვრებელი სახლის სახეობა, სადაც ბინებში შესასვლელები სახლის ცალმხრივ, სართულებად განლაგებული გალერეებიდან არის მოწყობილი. ამგვარი დაგეგმარება უზრუნველყოფს ბინების ოპტიმალურ ინსოლაციას და გამჭოლ განიავებას, რაც განაპირობებს ასეთი სახლების მშენებლობას სამხრეთ რაიონებში. ბინების

არასაკმარისი იზოლირების გამო გ.ს. გამოიყენება მცირერიცხოვანი ოჯახების შესასახლებლად ერთ და ოროთახიან ბინებში. მრავალთახიანი ბინების დაგეგმარებისას მიმართავენ ბინების მოწყობას ორ ღონეზე, რაც გალერეის სართულგამოშვებით მოწყობის საშუალებას იძლევა.

ГАЛЕРЕЯ **გალერეა**

(ფრანგ.) – 1. შენობის სხვადასხვა ნაწილების დამაკავშირებელი სვეტნარი ან თაღები; 2. შენობის დამაკავშირებელი გრძელი, ორმხრივ შემინული სათავსი; 3. მიწისქვეშა გადასასვლელი ციხე-სიმაგრეში ან შახტებში.

ГАЛЕРКА **ქანდაკა** – მაყურებელთა დარბაზის ზედა იარუსი.

ГАЛЬТЕЛЬ **პალტელი**

(გერმ.), **არშია, სათელი** – პროფილირებული ხის თამასა, რომელიც იხმარება პირაპირი ნაკერის, შვერილების, წიბოების და მისთ. დასაფარად. შდრ. *плинтус*.

ГАММА **цветовая** **ფერების**

ბამბ (ბერძ.) – სხვადასხვა ფერის კარმონიული ურთიერთკავშირი სახვით და დეკორატიულ ხელოვნებაში. ანსხვავებენ თბილ, ცივ, ნათელ და სხვა ფერად გამებს.

ГАРАЖ ბარაში (ფრანგ.) –

გადახურული ადგილი ან შენობა ავტომანქანების სადგომად და ტექნიკური მომსახურებისათვის. სატრანსპორტო დანიშნულების მიხედვით არჩევენ ავტობუსების, სატვირთო, მსუბუქი, სპეციალური ავტომობილების გარაჟებს. არსებობს მიწისქვეშა და მიწისზედა (ერთსართულიანი, მრავალსართულიანი) ბ. ბ-ის განლაგება დასაშვებია საცხოვრებელი და საზოგადოებრივი შენობების ქვეშ. გამონაკლისს წარმოადგენს სკოლები, საბავშვო, ჯანმრთელობის, ფიზკულტურის, კეების დაწესებულებები. ამასთან, საცხოვრებელი სახლების ქვეშ დასაშვებია მხოლოდ მსუბუქი ავტომობილების ბ-ის მოწყობა.

ГАРДЕРОБ ბარდერობი

(ფრანგ.) – 1. ტანისამოსის კარადა; 2. ზედა ტანსაცმლის შესანახი ადგილი საზოგადოებრივ დაწესებულებებში. ბ. წარმოადგენს ეესტიბულის ნაწილს. არჩევენ ბ-ის შემდეგ ძირითად ტიპებს: ცალმხრივს, ორმხრივს, კუნძულად განლაგებულს.

ГАРДЕРОБНАЯ საბარდერობო იხ. *гардероб*.

ГАРДИНА კოზიმიტი

– სარკმლის ფარდა. „კოზიმიტი – მცირე კრეტსაბმელი სარკმლისა“ (საბა).

ГАРМОНИЯ ბარმონია (ბერძ.)

– ტერმინი ნიშნავს კავშირს, თანაზომიერებას, შეთანხმებულობას. არქიტექტურაში იგი გამოისახება ცალკეული ნაწილების მწყობრ ურთიერთკავშირში.

ГАРНИТУР ბარნიტური

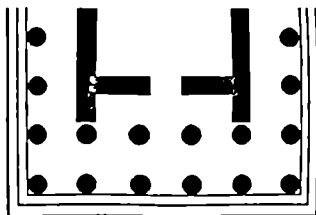
(ფრანგ.) – ერთი და იგივე დანიშნულების საგნების (მაგ. ავეჯის) ნაკრები, კომპლექტი.

ГЕЙСОН პეისონი (ბერძ.)

– კლასიკური არქიტექტურული ორდერის კარნიზის გამოტანილი ფილა.

ГЕКТАСТИЛЬ პექსასტილი

(ლათ.) – ვიტრუვიუსის კლასიფიკაციით – ბერძნული ტაძრის – *ჰერიკტეროსის* ერთ-ერთი სახეობა ექვსი სვეტით ფასადზე.



ГЕНЕРАЛЬНЫЙ ПЛАН

ბენეარალური გეგმა – დასახლებული ადგილის ან მისი ნაწილის დაგეგმარების ამსახველი გრაფიკული გამოსახულება.

ГЕНПЛАН გენგეგმა - იხ.
генеральный план.

ГЕНПЛАН ГОРОДА ქალაქის გენგეგმა - ძირითადი საქალაქოშენებლო დოკუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს ქალაქის განვითარების და რეკონსტრუქციის მიმართულებას საანგარიშო (განსაზღვრულ) პერიოდში. იხ. *генеральный план.*

ГЕОДЕЗИЧЕСКИЙ КУПОЛ გეოდეზიური გუმბათი - გუმბათი, რომლის ზედაპირი წარმოადგენს სწორხაზოვანი ლითონის ღეროებით აწყობილ სფერულ ზედაპირს, და რომლის ავტორად აღიარებულია ამერიკელი ინჟინერი ბაკმინსტერ ფულერი. ზოგჯერ გუმბათი აიწყობა სიხისტის მიზნით გაზნექილი ფურცლებისაგან. რაციონალურად იყენებს რა მასალის მზიდუნარიანობას, ფულერი მარტივი მონტაჟის შემწეობით გადახურავს დიდ მალეებს. ფულერის კონსტრუქციის პრაქტიკული გამოყენების ერთ-ერთი თვალსაჩინო მაგალითია აშშ-ის პავილიონი 1967 წლის მსოფლიო გამოფენაზე მონრეალში, რომელსაც მინით შევსებული, გამჭვირვალე გისოსიანი სფეროს სახე ქონდა.

ГЕРАЛЬДИЧЕСКИЙ ОРНАМЕНТ კერალდიკური

სურნამსტი - უსაოკრესად ორი, ერთმანეთის სიმეტრიულად განლაგებული ცხოველის გამოსახულება.

ГЕРБ ბერბი (პოლ.) - პირობითი გრაფიკული გამოსახულება, რომელიც მიკუთვნებული აქვს სახელმწიფოს, ქალაქს და ა.შ.

ГЕРМА ჰერმა (ბერძ.) - თავდაპირველად გზების, მოგზაურების და ვაჭრების ღმერთის - ჰერმესის სვეტზე ამოკვეთილი გამოსახულება, სადაც მეტად დეტალურად იყო დამუშავებული წვეროშეხებული თავი, ხაზგასმული იყო სასქესო ორგანო და ოდნავ მინიშნებული ხელები. ასეთი სვეტი იდგებოდა ათენიდან მიმავალ გზებზე მანძილის აღსანიშნავად. შემდგომში (ძვ.წ. V ს-დან) პ. წარმოადგენდა ოთხწახნაგოვან ბოძზე დადგმულ ბიუსტს რომელიც ასახავდა არა ღმერთს, არამედ ფილოსოფოსებს, სახელმწიფო მოღვაწეებს. XVI ს-დან პ. წარმოადგენს დეკორატიულ და საბალო-საპარკო ქანდაკების სახეობას.

ГЕРООН ჰერონი (ბერძ.) - გაღმერთებული გმირებისადმი მიძღვნილი საკულტო ნაგებობა ძველ საბერძნეთში. მისი კარი დასავლეთისკენ - „აჩრდილების სამეფოსკენ“ იყო მოქცეული.

ГЕТТО ბიტო (ლათ.) – ძველად დიდ ქალაქებში ებრაელთათვის გამოყოფილი განსაკუთრებული უბნები (რეზერვაცია), რომლის გარეთ ებრაელებს არ ჰქონდათ გამოსვლის უფლება.

ГИДРОИЗОЛЯЦИОННЫЙ СЛОЙ ჰიდროსაიზოლაციო

შრამ – ზედაპირული თუ მიწისქვეშა წყლებისაგან შენობის ნაწილების (საძირკელის, სახურავის და სხვ.) დაცვის მიზნით მოწყობილი წყალგამტარი მასალის შრე.

ГИДРОИЗОДЯЦИЯ ჰიდროიზოლაცია (ლათ.) – კონსტრუქციული და სამშენებლო ღონისძიებები ზედაპირული და მიწისქვეშა წყლებისაგან და ტენიანობისაგან ნაგებობის დასაცავად.

ГИДРОТЕХНИКА ჰიდროტექნიკა (ბერძ.) – 1. მეცნიერება წყლის რესურსების გამოყენების შესახებ საზოგადოების საჭიროებისათვის; 2. წყლის სტიქიის მკვლე ზემოქმედებისაგან დასახლებული პუნქტების, საწარმოთა და მისთ. დაცვა; 3. ტექნიკის დარგი, რომელიც უზრუნველყოფს აღნიშნულ ამოცანებს სპეციალური (ჰიდროტექნიკური) ნაგებობების გამოყენებით, როგორცაა, მაგ., კაშხალი, არხი, წყალსაცავი და ა.შ.

ГИДРОТЕХНИЧЕСКИЙ ТОННель ჰიდროტექნიკური ბჰინრაბი – წყალგამტარი ნაგებობის სახეობა, რომელიც გაყავთ იმ შემთხვევაში, თუ არხის ტრასა კვეთს მთას, გადის ციცაბო ფერდობზე ან მჭიდროდ განაშენიანებულ ადგილზე.

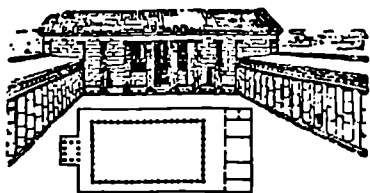
ГИДРОТЕХНИЧЕСКИЙ УЗЕЛ ჰიდროტექნიკური კვანძი – მდინარის გარკვეულ უბანზე აშენებული, როგორც დანიშნულებით, ასევე მუშაობის პრინციპით ურთიერთდაკავშირებულ ჰიდროტექნიკურ ნაგებობათა კომპლექსი. პ.დ. შეიძლება მოიცავდეს კაშხალს, გემოსაყვალ, თევზგამტარ, წყალმიმღებ, წყალსაგდებ და სხვა სახის ჰიდროტექნიკურ ნაგებობებს.

ГИДРОТЕХНИЧЕСКОЙ СООРУЖЕНИЕ ჰიდროტექნიკური ნაგებობა – წყლის რეჟიმის რეგულირების, წალეკვისაგან ნაპირების დაცვის, წყლის ღინების ენერგიის გამოყენებისა და მისთ. მიზნებისათვის მდინარეზე, წყალსატევეზე აგებული ნაგებობა (წყალმიმღები ნაგებობა, ჰიდროელსადგური, აუზი, გამთანაბრებელი კოშკი და ა.შ.).

ГИДРОУЗЕЛ ჰიდროკვანძი – იხ. *гидротехнический узел*.

ГИДРОЭЛЕКТРОСТАНЦИЯ
ჰიდროელექტროსადგური –
 ჰიდროტექნიკურ ნაგებობათა კო-
 მპლექსი, რომელიც წყლის დი-
 ნების ენერგიას ელექტროენერ-
 გიად გადაამუშავებს.

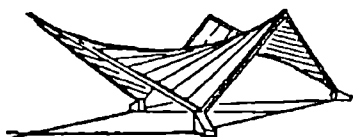
ГИМНАСИЙ ბიმნასიონი
 (ბერძ.) – 1. ანტიკურ საბერ-
 ძნეთში ბ. პირველყოვლისა ფი-
 ზიკური აღზრდისათვის განკუთ-
 ვნილ შენობას ერქვა, სადაც გა-
 შიშვლებულნი ვარჯიშობდნენ
 („გიმნოს“ – „გაშიშვლებულს“
 ნიშნავს). შენობასთან მდებარე-
 ობდა კოლონადით გარშემორტყ-
 მული ვრცელი ეზო და აუზი.
 პელოპონესის ომის დამთავრების
 შემდეგ, როდესაც საერთო სამ-
 ხედრო ვალდებულება ნაქირავე-
 ბი ჯარით შეიცვალა; ბ. თანდა-
 თან გადაიქცა ფილოსოფოსების,
 სწავლეულების შეკრების ადგი-
 ლად. ბ-ს აგრეთვე იყენებენ რო-
 გორც სასწავლო, განმანათლე-
 ბელ დაწესებულებას; 2. საშუა-
 ლო სკოლა ზოგიერთ ქვეყანაში,
 მაგ., რევოლუციამდელი რუსეთ-
 ში (ბერძნული და ლათინური
 ენების სწავლებით).



ГИПАР ჰიპარი (ლათ.) –
 პიპერბოლური პარაბოლოიდის
 ფორმის გადახურვა, რომელსაც
 1930-იან წლებში იტალიაში (მი-
 ლანში) გამოიყენეს სამრეწველო
 ნაგებობების, სწორკუთხა გეგმის
 მქონე ნაგებობის გადასახურავად
 (ინჟინერი ტ. ბარონი). მაგრამ
 ორმაგი სიმრუდის გარსების გა-
 მოყენება ძირითადად ომის შემ-
 დგომ ათეულ წლებზე მოდის.
 პიპარების უპირატესობა იმაში
 გამოიხატება, რომ მათი ზედა-
 პირები წარმოიქმნება ურთიერთ
 გადამკვეთი სწორხაზოვანი შემ-
 კმნელებისაგან, რაც აადვილებს
 კონსტრუქციის ანგარიშს და მონ-
 ტაჟს. ჰ-ს საფუძველზე შექმნილ
 არქიტექტურული ფორმების გან-
 ვითარებაში დიდი ღვაწლი მი-
 უძღვის მექსიკელ არქიტექტორს
 და ინჟინერს ფელიქს კანდელეს
 (დაბ. 1910 წ.). მან დაამუშავა
 სრულიად განსხვავებული ფორ-
 მის ორ, ოთხ და მეტ წერ-
 ტილზე დაყრდნობილი გადახურ-
 ეები. კანდელეს ნაწარმოებებიდან
 განსაკუთრებით აღსანიშნავია რე-
 სტორანი სოჩი მილკოში, კოს-
 მოსური სხივების ინსტიტუტის
 პავილიონი, მთელი რიგი საკულ-
 ტო შენობებისა.

ГИПЕРБОЛИЧЕСКИЙ
ПАРАБОЛОИД ჰიპერბოლუ-
რი პარაბოლოიდი – ფორმა,
 რომელიც წარმოიქმნება პარაბო-
 ლოიდის მოძრაობით საწინააღ-
 მდეგო ნიშნის მქონე მეორე პა-
 რაბოლოიდის გასწვრივ. ამგვა-
 რად წარმოიქმნილი ფორმების

საფუძველზე შექმნილი მრუდ-
ხაზოვანი კონსტრუქციული სის-
ტემები – ორმაგი მრუდის მქონე
გარსების განსაკუთრებულ ჯგუფს
ქმნის. ჰ.პ. შეიძლება წარმოიქ-
მნას აგრეთვე სწორხაზოვანი
კონსტრუქციული ელემენტები-
საგან (კიპარი). რკინა-ბე-
ტონის და ლითონის გამოყენება
მეტად განსხვავებული არქიტექ-
ტურული ფორმების შექმნის
საშუალებას იძლევა.

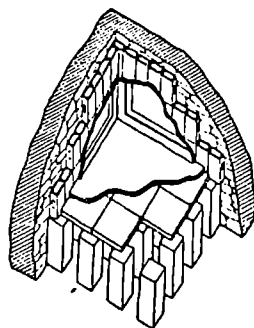


ГИПЕТРАЛЬНЫЙ ХРАМ ჰიპეტრალური ტაძარი (ბერძ.)

– საკულტო ნაგებობების სახე-
ობა ანტიკურ საბერძნეთში და
ძველ აღმოსავლეთში, რომელიც
ჭერში მოწყობილი ღიობიდან
იყო განათებული.

ГИПОКАУСТЫ ჰიპოკაუს-
ტები (ბერძ.) – ცენტრალური
გათბობის სახეობა, როდესაც
ცხელი ჰაერი შედის საცეცხლე-
იდან სათავეებში იატაკში ან
კედლებში გამავალი ხვრელების
ან მიწების სისტემის საშუა-
ლებით. ასეთი სისტემა ფართოდ
იყო გამოყენებული თერმებში. პ.
ცნობილია ძვ.წ. I საუკუნიდან.
მანამდე კედლებში ჩადგმული

იყო ხოლმე ცხელი წყლით გა-
სებული ავზები.



ГИПОСТИЛЬНЫЙ ЗАЛ ჰიპოსტილური ღარბაზი (ბერძ.)

– ძველი ეგვიპტეს სატაძრო
კომპლექსის შემადგენელი ნაწი-
ლი – ვრცელი, მრავალსვეტიანი
გადახურული ღარბაზი, რომე-
ლიც, ჩვეულებრივ, ნათდებოდა
მაღალი, შუა და შედარებით და-
ბალი გვერდითი სვეტების რიგე-
ბის სიმაღლეთა სხვაობის ხარ-
ჯზე.

ГИПОТРАХЕЛИЙ ჰიპო-
ტრაქელიონი (ბერძ.) – დორი-
ული კაპიტელის ყელი, რო-



მელიც სვეტის ზედა ნაწილშია მოთავსებული, აგრძელებს მის მოხაზულობას და ოდნავ ჩაღრმავებული ზოლებით არის გამოყოფილი.

ГИППОДАМОВА СИСТЕМА ПЛАНИРОВКИ გეგმარების პიპოდამოსისეული სის-

ტემა - ძველ საბერძნეთში ქალაქების თავისუფალი გეგმარების ჩამოყალიბების ტენდენციასთან ერთად (ათენი) უკვე კლასიკურ პერიოდში იწყება რეგულარული სისტემის დანერგვა, რაც სწორკუთხა ბაღეს ემყარებოდა (მილეტი, ოლინთო და სხვ.). ქუჩების სწორკუთხა ბაღელებულობა მკაცრ გეომეტრიულ სახეს ნებისმიერ რელიეფზე. თავისი სიგანით გამოირჩეოდა ორი ურთიერთმართებულად გამავალი მთავარი ქუჩა, რომელთა გადაკვეთაზე ეწყობოდა საზოგადოებრივი ცენტრი. სისტემას სახელწოდება მიეცა ძვ.წ. V ს-ის არქიტექტორის პიპოდამოსის პიროვნებასთან დაკავშირებით, რომელმაც, არისტოტელეს მოწმობით, ჩამოაყალიბა ანტიკური ქალაქების გეგმარების პრინციპები.

ГИРЛЯНДА გირლანდა

(ფრანგ., იტ.) - ყვავილებისა და სხვ. მცენარეულობის წნულის



გამოსახულებით შედგენილი ორნამენტი.

ГЛАЗОК სამეპრალი, საჭმრამტული - მცირე ზომის, ხშირად, შემინული ან გამადიდებელშუშინი ხვრეტი კედელში ან კარებში (ბინაში, ლაბორატორიაში, საკანში და ა.შ.).

ГЛИПТИКА გლიტიკა

(ბერძ.) - ძვირფას ქვაზე ჭრის ხელოვნება, დეკორატიულ-გამოყენებითი ხელოვნების ერთ-ერთი სახეობა, რომლის უძველესი ნიმუშები, შექმნილი შუამდინარეთსა და ეგვიპტეში, მისი განვითარების მაღალ დონეზე მეტყველებს. ბამ აყვავებას მიაღწია ძველ საბერძნეთსა და რომში. იმ დროის გემაზე ცხოველების, ფრინველების, ღმერთების და გმირების გამოსახულებები ლაქონიურობით და ჰარმონიულობით გამოირჩევიან. ბ-ის ახალი აღმავლობა დაკავშირებული იყო კლასიციზმის ეპოქასთან.

ГЛИПТОТЕКА გლიტო-

თემა (ბერძ.) - სკულპტურული ნაწარმოებების, მოჩუქურთმებული ქვების, გლიტიკის კრებული.

ГЛУХАЯ СТЕНА ყრუ კედელი - უღიბო კედელი.

ГЛУХОЕ ОКНО ყრუ ფანჯარა - 1. ფანჯრის ალათები

უძრავად არის ჩამაგრებული ჩარჩოში; 2. ფანჯრის ღიობის იმიტაცია კედელზე, ცრუ ფანჯარა.

ГОБЕЛЕН გობელენი – ხელით ნაკსოვი, გამოსახულებიანი ფარდაგი. მკაცრად განსაზღვრული გაგებით, – დღემდე მოქმედი პარიზული მანუფაქტურის ნაწარმი. სამეფო მანუფაქტურა დაარსდა პარიზის გარეუბან სენ-მარსელში 1662 წელს, მთავარ შენობად გამოიყენეს XV ს-დან ცნობილი მღებავების გობელენების სახელოსნო. ბ-ის ხელოვნებაში ჩვენამდე მოაღწია. მათ შესაქმნელად მოდელებს ასრულებდნენ ა. მატისი, ფ. ლეჟე, ლე კორბუზიე და სხვ. ბ-ის ახალი აყვავება დაიწყო 1960-იან წწ.

ГОЛОВНАЯ БАШНЯ თავადი კოშკი, თავადი ციხე – ყველაზე მეტად გამაგრებული კოშკი ციხე-სიმაგრის კომპლექსში. „თავადი ციხე სამხედრო და დაცვის თვალსაზრისით ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი იყო“ (ივ. ჯგუ.).

ГОНТ სოლჟაპარი – ნაძვის, ფიჭვის, ვერხვის და სხვ. თხელი, მცირე ზომის ფიკარი, რომელსაც იყენებენ სახურავის მოსაწყობად.

ГОРБЫЛЬ აზრამი, ნაბჰმ-რდული, ნამორი – მორის განაპირა მომრგვალებული ჩამონატერი. „აფრაკი – პირმრუდე ფი-

ცარი“ (დ. ჩუბინ.). „ნამორი – ძელის მონაკვეთი, გინა მომ[გ]-რგვალებული“ (საბა).

ГОРЕЛЫЕ გორელიეზი (ფრანგ.) – სკულპტურული გამოსახულება სიბრტყეზე, რომელიც, ბარელიეფისაგან განსხვავებით სიბრტყიდან ამოწეულია ასახული საგნის საგულისხმო მოცულობის ნახევარზე მეტად.

ГОРОД ქალაქი – დიდი დასახლებული ადგილი, ადმინისტრაციული, კულტურულ-საგანმანათლებლო, სატრანსპორტო, სამრეწველო, საეკონომ. და სხვ. დაწესებულებებით. ოთხი ათასი წლის უკან უკვე არსებობდნენ დიდი ქალაქები ძველ ეგვიპტესა და მესოპოტამიაში. არქეოლოგებმა მიაკვლიეს იმ დროისათვის საკმაოდ რთულ ინჟინრულ ნაგებობებს, ქუჩების ქვით მოკირწყვლის, უძველესი კანალიზაციის ნაშთებს. ქალაქების წარმოშობა განპირობებული იყო მათი სავაჭრო ფუნქციებით, ხელოსნობის განვითარებით.

ГОРОДИЩЕ ნაქალაქარი, ნაქალაქამი – ადგილი, კვალი, ნაშთები ქალაქისა, რომელიც დაიღუპა რაიმე კატაკლიზმის (ომის, ხანძრის, ეპიდემიის მოქმედების) ან სხვა მიზეზების (მაგ., მიგრაციის) გამო. ბევრი ნ. იხსნება ხოლმე გათხრების შე-

დეგად (პომპეა, პერკულანუმი, ვანი, ძალისა და სხვ.).

ГОРОД-САД ქალაქი-ბაღი

— ევროპაში გავრცელებული ქალაქის ორგანიზაციის იდეა, რომელიც XIX ს-ის დასასრულს ჩამოაყალიბა ინგლისელმა არქიტექტორმა და სოციოლოგმა ე. პოუარდმა თავის წიგნში („მომავლის ქალაქი-ბაღები“ (1898). იგულისხმებოდა მცირე (30 ათას მაცხოვრებელზე) ქალაქთმშენებლური კომპლექსი, გამეჩხერებული განაშენიანებით, გამწვანებული სივრცეების სიუხვით, სადაც მაცხოვრებლებს თავაზობდნენ როგორც ქალაქისთვის დამახასიათებელ კეთილმოწყობას, ასევე კავშირს ბუნებასთან. ამგვარ ქალაქებს უნდა შეეჩერებინა საცხოვრებლების კონცენტრაცია დიდ ქალაქებში და ხელი შეეწყო საცხოვრებელი გარემოს გაჯანსაღებისათვის. პირველ ქალაქ-ბაღს ლეჩუორტს ბ. პარკერისა და რ. ენვინის პროექტით, საფუძველი ჩაეყარა 1902 წ. ლონდონიდან 55 კმ დაცილებით. ამ იდეის რეალიზაცია მოხდა 1920-იან წლებშიც, როდესაც ლ. სუასონის პროექტით გაშენდა ქალაქი უელვილი და როტერდამის ბაღებში ჩაფლული გარეუბანი. შემდგომში ეს იდეა გავრცელდა გერმანიაში, საფრანგეთში, ესპანეთში, იტალიაში, ავსტრიაში და სხვა ქვეყნებში. 1940-იან წლებში ქალაქ-ბაღების იდეა გადაიზარდა ქალაქ-სატელიტების შექმნის წინადადებებში.

ГОРОД-САТЕЛИТ ქალაქი-სატელიტი — მცირე ზომის ქალაქი, რომელიც ვითარდება მსხვილი ქალაქის სიახლოვეს და მასთან ერთად გაერთიანებულია ჯგუფური განსახლების სისტემაში. ქ-ს მაცხოვრებლებისათვის ითვალისწინებს ადგილზე დასაქმებას, სოციალურ უზრუნველყოფას და კულტურულ კავშირს დიდ ქალაქთან. 1943-46 წწ. ცნობილმა ინგლისელმა ქალაქთმშენებელმა პატრიკ აბერკრომბმა თეოსობრივად ახალ დონეზე გაანახლა პოუვარდის ქალაქ-ბაღის შექმნის იდეა. მან წამოაყენა ლონდონის გარშემო შეიდი ახალი ქალაქის მშენებლობის იდეა. ისინი ქალაქ-ბაღის ლეჩუორტისაგან განსხვავებით გამოირჩეოდა ლონდონთან შედარებით სიახლოვეთ, განაშენიანების მეტი სიმჭიდროვეთ და მოსახლეობის რაოდენობის ზრდით 60-100 ათასამდე. თუმცა ასეთი ქალაქების განაშენიანება ძირითადად დაბალსართულიანი იყო, აბერკრომბი არ გამორიცხავდა მაღალსართულიან მშენებლობასაც. ასეთ ქალაქს ქალაქი-სატელიტი ან ქალაქ-თანამგზავრი შეარქვეს. დღეისათვის ინგლისში ოცდაათამდე ასეთი ქალაქია ლონდონის, გლაზგოს, ნიუკასლის და კარდიფის გარშემო. ომის შემდგომ წლებში მსხვილი ქალაქების განტვირთვის იდეა შორს გასცდა დიდ ბრიტანეთს. ცნობილია ქალაქ-სატელიტის რამდენიმე ტიპი: სამრეწველო, საკურორტო, საძილე.

ГОРОД-СПАЛЬНЯ ქალაქი - ქალაქ-სატელიტის ერთ-ერთი სახეობა, რომლის მოსახლეობა მუშაობს განსახლების ერთიან სისტემაში მყოფ მსხვილ ქალაქში.

ГОРОД-СПУТНИК ქალაქი-თანამშვარში - იგივეა, რაც ქალაქი-სატელიტი.

ГОРОДСКАЯ СТЕНА ქალაქის გალავანი - შუა საუკუნეების ქალაქის გარშემო აგებული თავდაცვითი კედელი, ერთი ან რამდენიმე გამოსასვლელით (კარიბჭით).

ГОРОДСКИЕ ВОРОТА ქალაქის კარი, ქალაქის კარიბჭე - შუა საუკუნეების ქალაქის გალავანში გაჭრილი კარი, რომელიც, ჩვეულებრივ, შარავზე გადიოდა. „ცხადად მოვიდოდა შარსა გზასა და მარტო შედიოდა ქალაქისა კართა“, (ვის-რამ.). ხშირად ქალაქის კარს არქმევდნენ იმ პუნქტის სახელს, საითკენაც აქედან დაწყებული შარავზე მიემართებოდა. ასე, მაგ., თბილისში იყო კოჯრის კარი, დიღმის კარი, განჯის კარი.

ГОРОДСКОЕ БЛАГОУСТРОЙСТВО ქალაქის კეთილმოწყობა - ღონისძიებათა კომპლექსი, რომელიც მოიცავს ტერიტორიის საინჟინრო მომზადებას, წყალგაყვანილობის, კანალი-

ზაციის, განათების, თბო და გაზომომარაგების, საქალაქო ტრანსპორტის, ტერიტორიის გამწვანების, არქიტექტურულ-შატერული ორგანიზაციის პრობლემებს, ქაერის და წყლის გაჭუჭყიანების და ხმაურის წინააღმდეგ მიმართულ ღონისძიებებს.

ГОРОДСКОЙ ЦЕНТР ქალაქის ცენტრი - ქალაქის ნაწილი, სადაც თავმოყრილია საზოგადოებრივი, ადმინისტრაციული, სამეურნეო, კულტურული და სხვა დანიშნულების შენობები.

ГОРОДЬБА რაბზი - რაიმე ადგილის მოსაკაეებელი ღობე.

ГОРОЖА იგივეა, რაც *городина*.

ГОСТИНАЯ სასტუმრო - სტუმრების მისაღები ოთახი.

ГОСТИНИЦА სასტუმრო - სხედასხვა ადგილებიდან ჩამოსულთა დასაბინაებლად განკუთვნილი სახლი, სადაც ქირავდება ავეჯით გაწყობილი ოთახები. კომფორტის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით ს-ები რამდენიმე თანრიგად (კარსკვლავებად) იყოფა.

ГОСТИНЫЙ ДВОР უზნდუში - ვაჭრობისათვის განკუთვნილი კომპლექსი, რომელიც ხშირად შედგებოდა დახურული

დერეფნებით გაერთიანებულ დუქნებისა და საწყობებისაგან. ძველი მოსკოვის ერთ-ერთ ამგვარ თვალსაჩინო ნაგებობას წარმოადგენდა 1661-1665 წწ. კიტიაგოროდში აშენებული კომპლექსი.

ГОТИКА მოთიკა (ლათ.) – ევროპული ხელოვნების განვითარების პერიოდი შუა საუკუნეებში. გოთიკა თავდაპირველად ნიშნავდა „გოთურს“ ანუ ბარბაროსულს და სრულიად არ ასახავდა სტილის არსს. ტერმინი ჩამოყალიბდა აღორძინების ხანაში და მას ერთგვარად გაკიცხვის ელფერი ჰქონდა, ვინაიდან XV-XVI სს-ის იტალიელი ოსტატები ეყრდნობოდნენ რა ანტიკურ მემკვიდრეობას, უარყოფდნენ ამ სტილს. გოთიკური არქიტექტურისათვის დამახასიათებელია ტანწერწეტა, ზეცისაკენ აზიდული ტაძრები და საზეიმო ხასიათის რატუშები, კომპოზიციის ვერტიკალურობა, წაისრული თაღი, საყრდენების რთული კარკასული სისტემა, არკატური. კონსტრუქციული და ტვირთების ჩაქრობა კონტრაფორსების მეშვეობით კედლის სისქის შემცირების წინაპირობას ქმნის. თითქმის მთელი კონსტრუქცია, რომელიც საჭიროა კამარის დასაყრდნობად, შენობის გარეთ არის გატანილი. გოთიკურმა კარკასულმა სისტემამ გამოანთავისუფლა კედელი მზიდი ფუნქციებისაგან და აუზრული დეკორისა და ფერადი

ვიტრაჟების განვითარების სრულიად ახალი შესაძლებლობები შექმნა. გოთიკური სტილის ელემენტები ჯერ კიდევ გვიან რომანულ პერიოდში (XII ს-ის პირველი ნახევარი) ჩაისახა ილ დე ფრანსის ოლქში. საფრანგეთიდან მ. გაერცელდა მეზობელ ქვეყნებში. XII საუკუნეშივე იგი დამკვიდრდა ინგლისში, შემდგომ საუკუნეში კი – გერმანიაში, იტალიაში და ესპანეთში. მოგვიანებით მ-ამ შეაღწია ჩეხეთში და სხვა ქვეყნებში. გოთიკური არქიტექტურა თანდათან უნივერსალურ ევროპულ სისტემად იქცა. მ. ერთადერთი სტილია, რომელმაც სრულიად თავისებური ფორმების სისტემა, სივრცის ახალი გაგება შეიმუშავა. საფრანგეთში გოთიკური არქიტექტურის თვალსაჩინო ძეგლებია: პარიზის ღვთისმშობლის ტაძარი, ტაძრები რეიმსში, ლანში, შარტრში, ბურჟეში, სან-შაპელი პარიზის მახლობლად. ამ სტილის შესანიშნავი ნიმუშებია კელნის ტაძარი, სტრასბურგის საკრებულო ტაძარი, წმ. ვიტეს ტაძარი პრაღაში და სხვ.

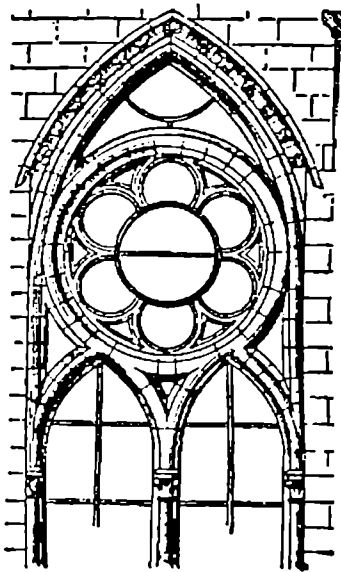
ГОТИЧЕСКАЯ АРКА მოთიკური თაღი – კუთხით გადაკვეთილი ორი რკალისაგან შედგენილი ფორმის შეისრული თაღი, რომელიც დამახასიათებელია გოთიკური არქიტექტურისათვის.

ГОТИЧЕСКИЙ СВОД გო-
თიკური კამარა, ნერვიურიანი
კამარა – გოთიკური არქიტექ-
ტურის ერთ-ერთ საფუძველს
შეადგენდა წიბოიანი (ნერვიური-
ანი) კამარა. პირველი ასეთი კა-
მარა აღიმართა XIII ს-ში კა-
თედრალური ტაძრების მშენებ-
ლობისას პარიზის გარშემო. კა-
მარის ამ სისტემაში ხდება და-
ძაბულობის მკაფიო გადანაწი-
ლება წიბოებზე და კამარის
ტანზე, რაც კამარის შემსუბუ-
ქების საშუალებას იძლევა. ამას-
თან, ნერვიურიანი კამარა წარ-
მოიქმნება გოთიკური (შეი-
სრული) თაღის საფუძველზე,
ასეთი თაღების ერთიანობა მსუ-
ბუქ კარკასს წარმოქმნის. კამა-
რის კონსტრუქცია შესაძინეად
მარტივდება, როდესაც ყველა
წიბოს (ნერვიურას) და თაღს
ერთიდაიგივე სიძრუდე გააჩნია.
კამარის აგება იწყებოდა დიაგო-
ნალური ნერვიურების და ტორ-
სული თაღების ამოყვანით კარ-
გად გათლილი და მისადაგე-
ბული სოგმანური ქვებით. ასე
წარმოიქმნებოდა კამარის ჩონ-
ჩხი, რომლის შუალედი ქარგი-
ლების დახმარებით ამოივსებოდა
ხოლმე ქვის თხელი ფილებით.
ნერვიურების კონსტრუქციულ
თვისებებს გოთიკის ოსტატები
დეკორატიული მიზნებისათვის
იყენებდნენ.

ГОТИЧЕСКАЯ ИГЛА გო-
თიკური წვეტი – შპილით
ან ჯერის გამოსახულებით და-

გვირგვინებული თავწვეტიანი მო-
ცულობა.

ГОТИЧЕСКОЕ ОКНО
გოთიკური ფანჯარა, შპის-
რული ფანჯარა – გოთიკუ-
რი თაღით დაგვირგვინებული
ფანჯარა, რომელიც ხშირად
როზეტით და ვიტრაჟით
იყო შემკული.



ГОФР გოფრი (ფრანგ.) – სა-
ვარცხლისებურ ან ტალღისებურ
ზედაპირიანი ასბოცემენტის ან
ლითონის ფილა, რომელიც გამო-
იყენება სახურავის ან კედლის და-
საფარავად. ასეთი ფილა ბრტყელ-

თან შედარებით მეტი სიხისტით გამოირჩევა.

ГРАВИТАЦИОННАЯ ПЛОТИНА ბრავიტაციული კაშხალი — ამ ტიპის ნაგებობაში წყლის ჰიდროტექნიკური წნევის ძალის გაბათილება ხდება თვით კაშხალის წონის ხარჯზე, რის გამოც ქვის და ბეტონის კაშხალი საკმაოდ დიდი წონით ხასიათდება.

ГРАВИУРЯ ბრავიურა (ფრანგ.) — 1. გრაფიკული ხელოვნების სახეობა, რომელიც გულისხმობს ფირფიტის („ფიცრის“) ხელით დამუშავებას, ამოღარვას და მისგან ანაბეჭდის მიღებას. ამასთან, მიმართავენ გრაფიკისათვის დამახასიათებელ მხატვრული გამოსახვის საშუალებებს (კონტურული ხაზი, შტრიხი, ლაქა, ზოგჯერ ფერი). 2. გამოიყენება წიგნების ილუსტრაციების, შრიფტების და მათი სამკაულის, ექსლიბრისების, ესტამპების შესასრულებლად. ბ-ის სპეციფიკური თავისებურებები გამოიხატება მისი ტირაჟირების შესაძლებლობაში და, აგრეთვე, სტილისტურ მახასიათებლებში, რაც დაკავშირებულია მეტ-ნაკლებად მყარ მასალაზე მუშაობასთან. პირველი ბ. ჩინეთში დათარიღებულია 868 წ-ით, ხოლო ევროპაში — შუა საუკუნეებით; 2. ქაღალდზე ან მსგავს მასალაზე შესრულებული ანაბეჭდი ნახატი დამუშავებული „ფიცრიდან“.

ГРАДИРЕЯ უსეფსაციონალიზმი — წყლის გასაცეხელი ნაგებობა.

ГРАДОСТРОИТЕЛЬСТВО ქალაქთმშენებლობა — ქალაქების დაგეგმარების, მშენებლობის და რეკონსტრუქციის თეორია და პრაქტიკა. იგი ითვალისწინებს სოციალ-ეკონომიკური, სამშენებლო-ტექნიკური, არქიტექტურულ-მხატვრული, სანიტარულ-ჰიგიენური პრობლემების რთულ კომპლექსს.

ГРАЖДАНСКИЕ ЗДАНИЯ სამოქალაქო შენობები — შენობები გათვალისწინებულია ადამიანის საცხოვრებლად და მისი საყოფაცხოვრებო, საზოგადოებრივი და კულტურული მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. თავის მხრივ ს.შ. ორ ჯგუფად იყოფა: საცხოვრებელ და საზოგადოებრივ შენობებად.

ГРАТАЖ ბრატაჟი (ფრანგ.) — ნახატის შესრულების მანერა. ტუშით დაფარულ ქაღალდზე ან მუყაოზე კალმით ან ბასრი ინსტრუმენტით ამოკაწვრა.

ГРАФИКА ბრავიკა (ბერძ.) — ხატვის, ხაზვის და დამწერლობის ხელოვნება, სადაც ჭარბობს ფორმის ხაზოვანი ასახვა. თავდაპირველად ტერმინი დაწერილობას და კალიგრაფიას გულისხმობდა, ხოლო თანამედრო-

ვე მნიშვნელობა მიიღო XIX-XX სს-ის მიჯნაზე. იმ დროს მ. განისაზღვრებოდა როგორც ზელოვნება, რომლის საფუძველს ძირითადად ხაზი, თეთრისა და შავის კონტრასტი შეადგენს. შემდგომში ცნება შინაარსობრივად გაფართოვდა. კონტურული ხაზის გარდა მ-ში გამოიყენება შტრიხი და ლაქა. მ. არ გამოირიცხავს ფერის გამოყენებასაც.

ГРАФФИТИ ბრაფიტი

(ბერძ.) – კედელზე, ჭურჭელზე ამოკაწრული ძველი, საყოფაცხოვრებო ხასიათის წარწერები, ნახატები.

ГРАФИТО იხ. *сграфито*.

ГРИЗАЙЛЬ ბრისაილი

(ფრანგ.) – დეკორატიული ფერწერის სახეობა, სადაც ერთი ფერის (უმეტესად ნაცრისფერის) სხვადასხვა ელფერის გამოყენებით ნაძერწის იმიტაცია მიიღება. გამოიყენება XVII ს-დან. ფართოდ გაერცეღდა კლასიციზმის ინტერიერებში.

ГРИФОН ბრიფონი (ფრანგ.) – არწივის ფრთების, ლომის ტანისა და თავის მქონე მითიური არსების გამოსახულება.

ГРОБНИЦА აკლდამა – ნაგებობა, სადაც მიცვალებული ასვენია. ძველი ხალხები, რომ-

ლებიც თავის მიცვალებულს არ წვაებდნენ, აკლდამას ხშირად საცხოვრებლის ფორმას ანიჭებდნენ. მას აგებდნენ როგორც მიწის ქვეშ, ასევე მიწის ზემოთ. იხ. *мавзолей, мастаба, пирамида, саркофаг*.

ГРОМООТВОД მუხსარიდი

– მოწყობილობა (მაგ. დამიწებული ლითონის ანძა), რომელიც შენობას, ადგილს იცავს მეხის დაცემისაგან.

ГРОТ მღვიმე – ნიჟარებით, ზღვის ქეებით, ტუფით მოპირკეთებული პარკული ნაგებობა (პავილიონი, წყარო, დეკორატიული ელემენტი კედლის წყობაში), რომელიც ბუნებრივი მღვიმის, გამოქვაბულის იმიტაციას წარმოადგენს და რომელიც განსაკუთრებით ფართოდ იყო გავრცელებული XVII-XVIII სს-ების ბალ-პარკულ არქიტექტურაში.

ГРОТЕСК ბროტესკი

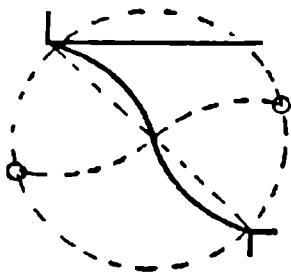
(ფრანგ.) – ადამიანისა და ცხოველების ფიგურების, ნიღბების და მცენარეულობის წნულის გამოსახულებით შედგენილი ორნამენტი. ტერმინი დაკავშირებულია XV ს-ში რომში, ნერონის „ოქროს სახლის“ და სხვა შენობების ქვეშ მოქცეულ ქაბულებში – „გროტებში“ ნაპოვნ ძერწულ ორნამენტებთან. მ-ს იყენებდნენ აღორძინების ხანის დეკორატიულ ფერწერაში.

ГРУНТ გრუნტი (გერმ.) – მიწის, ნიადაგის მყარი ზედაფენა.

ГУМНО კალო – პურის სალენჯავად გამოყოფილი ადგილი.

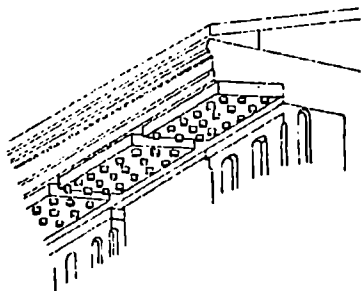
ГУРТЫ გურტები (გერმ.) – იგივეა, რაც *нержюря*.

ГУСЕК ბატიყელა – ორი რკალის შეუღლებით წარმოქმნილი მრუდხაზოვანი არქიტექტურული პროფილი, სადაც ზედა რკალი შეზნეილია, ხოლო ქვედა – ამოზნეილი ან



პირუკუ (შექცეული ბატიყელა) და რომელიც ხშირად აგვირგვინებს კარნიზს.

ГУТТЫ გუტები (ლათ.) – წაკვეთილი კონუსის ან ცილინდრის ფორმის წვრილი სამკაული ღორიულ ანტაბლე-მენტზე, ტრიგლიფებს და მეტოქებს ქვეშ.



ГЭС ჰესი – ჰიდროელექტროსადგურის შემოკლებული დასახელება, აბრევიატურა.

ДАМБА ზეზბირი – პიდრო-ტექნიკური ნაგებობა, ზეინული, დაბალი ადგილების დატბორვისაგან დასაცავად ან წყალსაცავის შემოსაზღუდავად.

ДАРОХРАНИТЕЛЬНИЦА
საბანძური, საჭურჭლი – განძის შესანახი ადგილი.

ДАЧА აბარაძი – საცხოვრებელი (უმეტესად ზაფხულობით) ადგილი ქალაქს გარეთ.

ДВЕРИ კარი, კარები – შენობის, ოთახის ან შემოზღუდული ადგილის შესასვლელის დასახური (ხის, ლითონის). დანიშნულების და ადგილმდებარეობის მიხედვით, ძ. შეიძლება იყოს საღარბაზო, შიდა, კონსტრუქციის მიხედვით – ერთფრთიანი (ერთკარედი), ორფრთიანი (ორკარედი), საგდულიანი, მბრუნავი, შესაწვევი, დასაკეცი.

ДВЕРНАЯ ПЕРЕМЫЧКА
კარქმლი, სამსარი – კარის ჩარჩოს ზედა ძელი, კარის ზღუდარი.

ДВОР ჯო – 1. შემოკვეთილი მიწის ნაკვეთი სოფლად, სადაც დადგმულია სახლი და სამეურნეო ნაგებობები და სადაც, ხშირად, საჩრდილობელი

ხეები და ხეზილია გაშენებული. მს. დაგეგმარება, მისი ორგანიზაცია ბევრად არის დამოკიდებული ისტორიულად ჩამოყალიბებულ ტრადიციებზე, ბუნებრივ პირობებზე, მეურნეობის ხასიათზე და ა.შ.; 2. ქალაქის ერთ ნაკვეთზე მდგომ საცხოვრებელ სახლებს შორის მოქცეული ტერიტორია. ძველი თბილისის მაგალითი გვარწმუნებს, რომ ეზოს სიდიდე, ფუნქციონალური გამოყენების ეფექტი და სახლის თუ სახლების ჯგუფის დაგეგმარება ბევრად არის ერთმანეთზე დამოკიდებული. ტიპოლოგიურად განსხვავდება ეზოს დაგეგმარებაც: ჩაკეტილი, ცალმხრივ გახსნილი, ტერასებად შეკიბული, ეზო-ვესტიბული და სხვ.

ДВОРЕЦ სასახლე – მბრძანებლის (მეფის, ფეოდალის), შუა საუკუნეებში აგრეთვე – სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების რეზიდენცია, მონუმენტური პარადული შენობა, ზოლო XIX ს-დან – სხვადასხვა საზოგადოებრივი დანიშნულების განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ნაგებობა. თანამედროვე საზოგადოებაში ტერმინი დაკავშირებული არ არის ნაგებობის რაიმე განსაზღვრულ ტიპთან (სპორტის ს., კულტურის ს., ქორწინების ს., და ა.შ.).

ДВУСВЕТНЫЙ ЗАЛ ორ-
სინათლიანი ღარბაზი, ორ-
შუქა ღარბაზი – ღარბაზი, რო-
მელიც კონკრეტული შენობის
ორი სართულის სიმაღლისაა. მაგ.,
სხდომათა ღარბაზი ადმინისტრა-
ციულ შენობაში, ამფითეატრა-
ლური აუდიტორია ინსტიტუტში
და ა.შ.

ДВУСВЕТНАЯ КРЫША
ორფერდა სსსურბში – ქანობი-
ანი სახურავი, რომელიც ორი
დახრილი სიბრტყისაგან შედგე-
ბა.

ДВУХСТВОРЧАТАЯ ДВЕРЬ
ორპარქში, ორსაგდულშიანი კა-
რი – კარი, რომელიც ორი მოძ-
რავი ფრთისგან, საგდულისგან
შედგება.

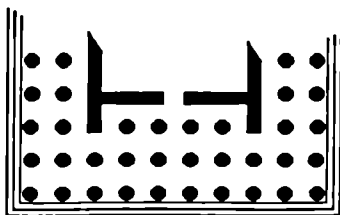
ДЕАМБУЛЯТОРИЙ ღაამ-
ბულატორიუმი (ლათ.) – გო-
თიკური ტაძრის აფსიდაში,
პატრონიკონის ირგვლივ მოწყო-
ბილი გარშემოსავლელი.

ДЕБАРКАДЕР ღებარკაბ-
ღერი (ფრანგ.) – 1. ვაგონის
იატაკის სიმაღლის რკინიგზის
პლატფორმა. 2. გემის მოძრავი
(მცურავი) მისაღგომი.

ДЕЗУРБАНИЗМ ღეზურ-
ბანიზმი (ფრანგ.) – XX ს-ის
ერთ-ერთი მიმდინარეობა ქა-
ლაქთმშენებლობაში, რომელიც
უარყოფს მსხვილი ქალაქების

დადებით როლს და მოსახლეო-
ბის მათ ფარგლებს გარეთ
განსახლებას ქადაგებს. ყველაზე
თანმიმდევრულად ღ-ის პრინცი-
პები ჩამოაყალიბა ფ. რაიტმა
1932 წელს თავის წიგნში „ქა-
ლაქები, რომლებიც გაქრებიან“
და შემდეგ კი (1933 წ.) ქალაქის
პროექტში, სადაც საცხოვრებე-
ლი და საზოგადოებრივი შენო-
ბები სასოფლო-სამეურნეო სა-
ვარგულებით იყო გარშემორტ-
ყმული. მეორე მსოფლიო ომის
შემდეგ ღ-ის იდეები ნაწილობ-
რივ განხორციელდა ქალაქ-თა-
ნამგზავრების პროექტებში. იხ.
გოროდ-სატელიტ.

ДЕКАСТИЛЬ ღეკასტილი
(ლათ.) – ანტიკური ტაძრის ტი-
პი, რომლის მთავარ ფასადზე
ათი სვეტი გამოდის.



ДЕКОР ღეკორი (ფრანგ.) –
ნაგებობის (ფასადის, ინტერიე-
რის) ან ნაკეთობის კაზმულობის
ერთობლიობა, სისტემა. ღ. ცალ-
კეული შენობების ან საგნების
ერთიან ანსამბლში გაერთიანე-
ბის ერთ-ერთი საშუალებაა.

ДЕКОРАТИВНОЕ ИСКУССТВО ღმკორატიული ხელოვნება - პლასტიკური ხელოვნების დარგი, რომლის ნაწარმოებები არქიტექტურასთან ერთად აყალიბებენ ადამიანის მატერიალურ გარემოცვას და მასში შეაქვთ ესთეტიკური საწყისები. ღ.ს-ის ცნება მოიცავს: ა) მონუმენტურ ღეკორატიულ ხელოვნებას, რომელიც უშუალოდ არის დაკავშირებული არქიტექტურასთან და გულისხმობს არქიტექტურულ ღეკორს, კედლის ფერწერას, რელიეფს, ვიტრაჟს, მოზაიკას, საპარკო ქანდაკებას; ბ) ღეკორატიულ-გამოყენებით ხელოვნებას (უმთავრესად, საყოფაცხოვრებო დანიშნულების მხატვრული ნაკეთობების შექმნას); გ) გამოყენებით ხელოვნებას (ზეიმების, გამოფენების, მუზეუმის ექსპოზიციების, ვიტრინების გაფორმება).

ДЕКОРАТИВНОЕ САДОВОДСТВО ღმკორატიული მებაღეობა - ბაღების, პარკების, სკვერების შექმნის ხელოვნება, რომლის თავისებურებაა მცენარეულობის გამოყენება სივრცის ორგანიზაციისათვის და ბუნებისა და მხატვრული სივრცის შემოქმედებითი გაერთიანება.

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЕ ИСКУССТВО ღმკორატიულ-გამოყენებითი ხელოვნების სახეობა, რომელიც უმთავ-

რესად მოიცავს საყოფაცხოვრებო დანიშნულების მხატვრული ნაკეთობების შემქმნელ შემოქმედებით დარგებს, რომელთა თემატიკა მეტად ფართოა: ჭურჭლეულობა, ავეჯი, ქსოვილი, შრომის იარაღი, საომარი იარაღი და სხვა ნაკეთობები, რომლებიც თავისი პირვანდელი დანიშნულებით არ წარმოადგენენ ხელოვნების ნაწარმოებს, მაგრამ ეს თვისება შეიძინეს მხატვრის მიერ გაწეული შრომის შედეგად.

ДЕКОРАТИВНОСТЬ ღმკორატიულობა - ხელოვნების ნაწარმოებების მხატვრულ-ორგანიზაციული როლის და ემოციური გამომსახველობის გამძლიერებული თვისებების ერთიანობა. ღ. ღეკორატიულ-გამოყენებითი ხელოვნების ერთ-ერთი მთავარი მხატვრულ საშუალებათაგანია. იგი ასევე ახასიათებს სახვითი ხელოვნების და მონუმენტალურ-ღეკორატიულ ნაწარმოებებს, რომლებიც გარკვეულ ურთიერთობაში არიან არქიტექტურასთან (ხელოვნების სინთეზი) და მას არქიტექტურისადმი დამოკიდებული როლი აკისრია.

ДЕКОРАТИВНЫЕ РАСТЕНИЯ ღმკორატიული მცენარეები - წიწვოვანი და ფოთლოვანი ჯიშები, რომელთაც ლამაზი ფორმის ვარჯი, ფოთლები და ყვავილები აქვთ და რომელთა კულტივირება ღია გრუნტში წარმოებს.

ДЕКОРАЦИЯ დეკორაცია (ფრანგ.) – 1. თეატრალური სცენის მხატვრული გაფორმება (ნაგულისხმევი მოქმედების ადგილის იმიტაცია) ფერწერული და სხვა საშუალებებით; 2. მიმზიდველობას მოკლებული ადგილის დასაფარავი საშუალება – ფარდა, გამწვანება, მხატვრული ტილო და ა.შ.

ДЕКУМАНУС დეკუმანუსი (ლათ.) – რომაული ქალაქის ან ბანაკის ურთიერთპერპენდიკულარული ქუჩათაგანი, რომელიც მიმართულია აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ. შდრ. *cardo*.

ДЕКУМАРИЯ დეკუმარია (ლათ.) – ვერტიკალური გამწვანება, არქიტექტურაში გამოიყენება მხვიარა და მცოცავი მცენარეულობა.

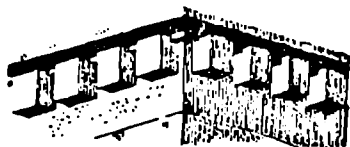
ДЕМОГРАФИЯ დემოგრაფია (ბერძ.) – სტატისტიკის ერთ-ერთი ნაწილი, რომელიც შეისწავლის მოსახლეობის შემადგენლობას ასაკის, სქესის, ნაციონალობის და სხვა ნიშნების მიხედვით და მის მოძრაობას, გადაადგილებას.

ДЕНДРАРИУМ დენდრარიუმი (ლათ.) – ბოტანიკური ბაღის ნაკვეთი, სადაც ხეებს და ბუჩქებს განსაკუთრებული გემომის მიხედვით რგავენ, ამა თუ იმ ჯიშების გამოსაყენად, ან ასე-

თივე დანიშნულების საგანგებოდ გაშენებული ბაღი.

ДЕРНДРОЛОГИЯ დენდროლოგია (ლათ.) – ბოტანიკის განხრა, რომელიც შეისწავლის ხეების და ბუჩქების სახეობებს, მათ თვისებებს. დენდროლოგი (დ-ის სპეციალისტი) არქიტექტორთან ერთად მონაწილეობს ხოლმე ბაღ-პარკების დაპროექტებასა და გაშენებაში.

ДЕНТИКУЛ დენტიკული (ლათ.), კბილანა – იონიური და კორინთული ორდერის კარნიზის ელემენტი, რომელიც სიბრტყიდან გამოწეულ ოთხკუთხა პრიზმს წარმოადგენს.



ДЕПО დეპო (ფრანგ.) – ორთქლმავლის, ლოკომოტივების და ეაგონების ან სახანძრო მანქანების სადგომი და სარემონტო შენობა.

ДЕРЕВНЯ სოფელი – გლეხებით დასახლებული ადგილი.

ДЕРИВАЦИОННЫЙ КАНАЛ სადერივაციო არხი – არხი, რომლის მეშვეობითაც წყალი მდინარის მთავარი კალა-

პოტიდან პიდრავლიკური ტურ-
ბინებისკენ გადაყავთ.

ДЕТИНЕЦ ღოჯაცისე -

შუა საუკუნეების დასახლების
შვიგნით, ჩვეულებრივ, გაბატონე-
ბულ ადგილზე განლაგებული
ციხე-სიმაგრე, დამცველთა ბო-
ლო თავშესაფარი.

ДЕФОРМАЦИОННЫЕ
ШВИ საფეშორმატიო ნაქმ-
რები - შენობის კონსტრუქცი-
ებში (კედლებში, საძირკვლებში,
გადახურვებში) მოწყობილი ვერ-
ტიკალური შეპირაპირებები (ნა-
კერები), რომლებიც შენობას
იცავენ ტემპერატურული ცვა-
ლებადობის, მიწისძვრის და არა-
თანაბარი ჯდომის ზეგავლენისა-
გან. იხ. *осадочный шов*,
сейсмический шов,
температурный шов.

ДИАЗОМА დიასომა (ლათ.)

- ნახევარწრიული კოლონადა
ანტიკურ ბერძნულ თეატრში.

ДИАКОННИК საღიაჰენე

- საკურთხევის სამხრეთ მხა-
რეზე განლაგებული სათავსი.

ДИАСТИЛЬ დიასტილი

(ლათ.) - ანტიკური ტაძრის
სახეობა, რომლის სვეტებს შო-
რის მანძილი სვეტების სამი
დიამეტრის ტოლია.

ДИВАН ღიჰანი (სპარ.) -
დასაჯდომი და დასაწოლი რბი-
ლი ავეჯის სახეობა.

ДИЗАЙН დიზაინი (ლათ.)

- ავეჯის, საყოფაცხოვრებო საგ-
ნების, შენობათა ინჟინრული გა-
წყობილობის, საწარმოთა ინტე-
რიერების და დაზგების, სატრან-
სპორტო საშუალებების მხატვ-
რული კონსტრუირების დარგი.
დიზაინის თეორია ტექნიკური
ესთეტიკის სფეროს ნაწილია.
ღ-ის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი
ნაწილია ერგონომიკა, რომელიც
შეისწავლის ადამიანის, მანქა-
ნების და მოწყობილობების ფსი-
ქოფიზიოლოგიური ურთიერთო-
ბის პრინციპებს. ღ. ხასიათდება
ადამიანის ცხოვრებისეული პრო-
ცესების საგნობრივი გარემოს
ფორმებისადმი კომპლექსური მიდ-
გომით და უშუალო კავშირშია
არქიტექტურასთან.

ДИКЕ დიკე (სპარ.) - ცხა-
ურით შემოფარგლული, შემალ-
ლებული ბაქანი მეჩეთში.

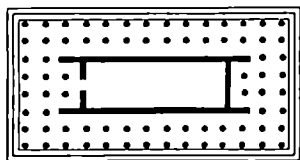
ДИОРАМА დიორამა (ბერძ.)

- 1. გამჭვირვალე მასალის (ქსო-
ვილის, მინის) ორივე მხარეზე
შესრულებული ნახატი, სადაც
განათების მიმართულების და ინ-
ტენსივობის შეცვლასთან ერთად
სახეს იცვლის მაყურებლისათ-
ვის ხილული სურათი. ამგვარი
პირველი ღ. შექმნილა პარიზში
1822 წ. ლ. დაგერის მიერ. ამჟა-
მად ზოგჯერ იყენებენ თეატრა-

ლურ დეკორაციებში. 2. გეგმაში ნახევარწრიულ სიბრტყეზე შექმნილი სურათი ილუზორული გამოსახულებებით, წინა პლანზე მოთავსებული რეალური ან ბუტაფორული საგნებით თუ ნაგებობებით. ამგვარი ღ. ითვალისწინებს ხელოვნურ განათებას და უმრავლეს შემთხვევაში ასახავს ბატალურ სცენებს.

ДИПТЕР დიპტეროსი

(ბერძ.) – ანტიკური ტაძრის სახეობა, რომლის ძირითად, სწორკუთხა გეგმის მქონე მოცულობას გარს არტყია სვეტების ორი რიგი (ერთრიგიანი სვეტნარით გარშემორტყმული ტაძრის – პერიპტეროსი სგან განსხვავებით). ამგვარი კომპოზიციის მაგალითია არტემიდეს ტაძარი ეფესოში.



ДИПТИХ დიპტიქოსი (ბერძ.)

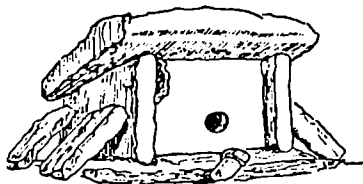
– 1. ორ დასაკეც სიბრტყეზე მოთავსებული ფერწერული ან რელიეფური გამოსახულებები; 2. ერთიანი ჩანაფიქრით გაერთიანებული ორი სურათი.

ДОДЕКАСТИЛЬ დოდეკასტილი (ლათ.) – ანტიკური ტაძრის სახეობა, რომლის მთავარ ფასადზე თორმეტი სვეტია.

ДОК ЛОქი (პოლ.) – ზღვისპირა ნაგებობა, სადაც წარმოებს გემების შეკეთება (ზოგჯერ მშენებლობა).

ДОЛМЕН დოლმენი (ფრანგ.)

– უძველესი (III-II ათასწ.) სამარხის სახეობა, მეგალითური ნაგებობა, რომელიც წარმოადგენს თარაზული ფილით ან ფილებით გადახურულ კერტიკალურად დაყენებულ რამდენიმე ქვის ლოდს ან ფილას.



ДОМ სახლი – საცხოვრებელი შენობა ქალაქად და სოფლად.

ДОМИНАНТА დომინანტი

(ლათ.) – საერთოდ, ტერმინი „გაბატონებულს“ ნიშნავს, არქიტექტურაში კი იგულისხმება ქალაქის, მოედნის, ქუჩის და ა.შ. განაშენიანებაში გაბატონებული ნაგებობა ან მისი ნაწილი – კოშკი, გუმბათი, ბელვედერი და ა.შ. ასე მაგ., თბილისის ცენტრალური ნაწილის ღ-ს წარმოადგენს ტელევიზიის კოშკით დაგვირგვინებული მთაწმინდა, ისტორიულად ჩამოყალიბებულ უბნებში – ნარიყალა, ათენში –

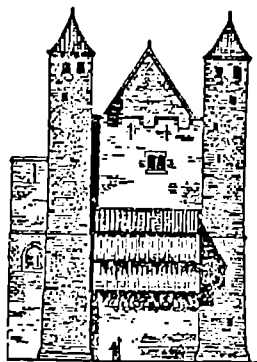
აკროპოლისი, პარიზში – ეიფელის კოშკი.

ДОМ-КОММУНА კომუნის სახლი – ამ სახლების პროექტებს ამუშავებდნენ 1920-იან, 1930-იან წლებში როგორც პერსპექტიული საცხოვრებლის ძირითად ტიპს. პროექტი ითვალისწინებდა განვითარებულ საზოგადოებრივ მომსახურებას. საცხოვრებელი უჯრედების ფართობების ეკონომიის ზარჯზე ითვალისწინებდნენ საზოგადოებრივი დანიშნულების სათავსების დიდ რაოდენობას – სასადილოს, ბაგა-ბაღს, სამრეცხაოს, საკლუბო ოთახებს, სამეურნეო სათავსებს და ა.შ. როგორც დრომ აჩვენა, ყოფის განსაზოგადოების იდეა კომუნის სახლის სახით უსიცოცხლო აღმოჩნდა და იგი პრაქტიკულად არ განხორციელებულა.

ДОНЖОН ღონქონი (ფრანგ.)

– შუა საუკუნეებისათვის დამახასიათებელი ფეოდალის ჩაქეტილი, თავდაცული საცხოვრებლის – ციხე-დარბაზის სახეობა, რომელსაც, ჩვეულებრივ, აშენებდნენ მტრისათვის ძნელად შესაღწევ მადლობზე. X ს-ში ჩამოყალიბდა თხრილებით და ზვინულებით გარშემორტყმულ გამაგრებულ კოშკში განთავსებული საცხოვრებელი – ღ. კოშკის პირველი იარუსი, ჩვეულებრივ, გათვალისწინებული იყო მოახლეებისა და დარაჯებისათვის.

XI ს-ის ბოლოს ღ-ის ფორმა გართულდა. ფეოდალის საცხოვრებელი ცალკე შენობაში მოთავსდა, ხოლო ღონქონს შენარჩუნებული ჰქონდა თავდაცვითი ფუნქცია, სადაც ფეოდალი თავს აფარებდა ხოლმე, თუკი მტერი ფორტიფიკაციულ კედლებს გადალახავდა. XIV ს-ის ბოლოს ღ. თანდათან სასახლედ იქცა და თავდაცვითმა ღონისძიებებმა გადაინაცვლა სიმაგრის მისაღვომებზე.



ДОРИЧЕСКИЙ ОРДЕР დორიული ორდერი – ერთ-ერთი ძირითადი არქიტექტურულ კლასიკურ ორდერთაგანია. იგი ჩამოყალიბდა საბერძნეთის ღორიულ ოლქებში ტაძრების ქვეით მშენებლობის დასაწყისში. ღ.ო.-ს მიმართავდნენ უკვე ძ.წ. 600-590 წწ-ში როგორც თვით საბერძნეთში, ასევე ღორიულ კოლონიებში. სხვა ორდერებისგან გამორჩევით, ღორიულს არ გა-

აჩნდა ბაზისი, ხოლო მისი სვეტის ტანი ვერტიკალურად დაღარულია კანელურებით. კოლონის დიამეტრი მისი სიმაღლის $1/8$ შეადგენს. კოლონა კაპიტელს ასტრაგალით უერთდება. ერთი მოდულის სიმაღლის კაპიტელი შედგება მრგვალი ბალიშის – ექინისაგან და სქელი ფილის – აბაკისაგან. ანტაბლემენტი დანაწევრებულია არქიტრავად, ფრიზად და კარნიზად, რომელთაგან ფრიზი პორიზონტალური მიმართულებით იყოფა მეტოქებად და ტრიგლიფებად. დ.მ. გვიანარქაული და კლასიკური პერიოდების ხუროთმოძღვრების მხატვრული გამოშახველობის მთავარ საშუალებად იქცა. დ.მ.-ის კლასიკურ მაგალითს იძლევა განთქმული პართენონის ტაძარი ათენის აკროპოლისში.

ДОРОГА გზა – მიმოსვლისათვის გათვალისწინებული ვიწრო ზოლი მიწის ზედაპირზე. გზის სახეობას არჩევენ ტექნიკური მახასიათებლების ან დანიშნულების მიხედვით. მაგ., საავტომობილო ბ., საბაგირო ბ., მაგისტრალური ბ., გარშემოსასვლელი ბ., სოფლის ბ., შარაგზა და სხვ.

ДОРОЖКА 1. ბილიპი – იგულისხმება ვიწრო სასიარულო გზა. მაგ., საცალფეხო გზა ტყეში, მთაში, სასეირნო გზა

ბალ-პარკებში ან საგანგებო დანიშნულების ზოლი (მაგ., სარბენი ბ.); 2. სასლუ, შიანდასი – იატაკზე დასაფენი ვიწრო და გრძელი ნოხი.

ДОСКА შიტარი – ხის ფილა.

ДОЩАТЫЙ ЛОМ შიტრული სასლი – ფიცრებით აგებული სახლი. ჩვეულებრივ, კარკასული სახლი, რომელიც ფიცრებითა შემოსილი.

ДОЩАТЫЙ ЗАБОР ზაფანი, შიტრული – ფიცრის ღობე.

ДОХОДНЫЙ ДОМ შეიოსავლიანი სასლი – მრავალბინიანი საცხოვრებელი სახლი, სადაც გათვალისწინებულია ბინების გაქირავება. სახლის ეს ტიპი ჩამოყალიბდა ევროპაში XIX ს.-ის 40-იან წლებში და XX ს.-ის იქცა ქალაქური საცხოვრებლის ერთ-ერთ ძირითად სახეობად. შ.ს.-ს, ჩვეულებრივ, ეკავა სახლის მფლობელის განკარგულებაში მყოფი მიწის ნაკვეთის მთელი პერიმეტრი შიდა ეზოთი. ბინები ჯგუფდებოდნენ კიბის, კორიდორის ან გალერეის ირგვლივ.

ДРАЙВ ИН დრაივ ინ – ამერიკული ქალაქის გარეუბნის დამახასიათებელი ატრიბუტი –

კინოთეატრი, რომლის მაყურებლები თავისი მანქანებიდან არ გამოდიან.

ДРАНИЧНАЯ КРОВЛЯ
შაშრის ბურღლი - ხის თხელი ფირფიტებით - ყაერით მოწყობილი სახურავის საფარი.

ДРАНКА შაშარი, ტაქნი - ხის თხელი ფირფიტები სახურავის დასაფარად ან კედლის შესამოსად მისი შემდგომი შეღესვისათვის. „ხეთ ანახეთქი, ანათალი“ (საბა).

ДРАНЬ იგივეა, რაც *дранка*.

ДРАПИРОВКА მოზარღამბა - ფარდაგებით, ფარდებით და მისთ. ოთახის, ოთახის ნაწილის, ავეჯის და ა.შ. მორთვა.

ДРЕНАЖ ღრმნაში (ფრანგ.) - თხრილების, მილების და სხვ. საშუალებათა საწრეტი სისტემა ყამირი წყლების დასაწეად, ნიადაგის დასაშრობად.

ДРОБНЫЙ МОДУЛЬ ჭილადი მოდული - ძირითადი მოდული (100 მმ-ის) ჯერადი, რომელიც გამოიყენება კონსტრუქციული ელემენტების და დეტალების (მაგ. ფანჯრის ალათების კვეთის, ფილოვანი მასალის სისქის და სხვ.) მცირე ზომების დასადგენად და უტოლ-

დება მოდულის 1/2-ს, 1/5-ს, 1/10-ს, 1/20-ს და 1/100-ს. შესაბამისად - 50, 20, 10, 5, 2, 1 მმ-ს.

ДРОМОС ღრომოსი (ბერძ.) - ეიწრო გასასვლელი ყორანის ქვეშ მოთავსებული კამერისკენ, სამარხში შესაღწევი ჩასასვლელი.

ДУПЛЕКС ღუაღუქსი (ლათ.) - პირდაპირი თარგმანით ტერმინი „ორმაგს“ ნიშნავს, ხოლო არქიტექტურაში გულისხმობს ორ ღონეზე (ორ სართულად) დაგეგმარებულ ბინას, სადაც ღონეებს შორის კავშირი შიდა კიბით ხორციელდება. ჩვეულებრივ, პირველ ღონეზე საერთო ოთახებია განლაგებული (სასტუმრო, სასადილო, სამზარეულო), ხოლო მეორეზე - საძილე ოთახები.

ДУШЕВАЯ საშხაპი - სათავსი, სადაც შხაპია მოწყობილი.

ДЫМНИЦА გვიში - კეამლის გასაყვანი ხის მილი ან ხერეტი სახურავში.

ДЫМОХОД კვამლსადენი - კეამლის საკეამურში ასაყვანად აშენებული არხი.

ДЮКЕР ღიუქერი (ლათ.) - მღინარის, გზის და მისთ. ქვეშ გაყვანილი წყალსადენის ან გაზსადენის მოღუნული ნაწილი.

ЕВСТИЛЬ პესტილი – ანტიკური ტაძარი, რომლის სვეტ-შორისი სვეტის 2,25 დიამეტრის ტოლია.

ЕДИНАЯ МОДУЛЬНАЯ СИСТЕМА ერთიანი მოდულის სისტემა – ემსახურება მშენებლობის ტიპიზაციას და სტანდარტიზაციას. იგი წარმოადგენს შენობების, მათი ნაწილების, კონსტრუქციული ელემენტების და დეტალების, აგრეთვე მრეწველობის მიერ დამზადებული სამშენებლო ნაწარმის ზომების ურთიერთდაკავშირების წესების ერთობლიობას, რაც ემყარება ამ ზომების ჯერადობას დადგენილი ერთეულისადმი – *მოდული სადმი*. იმ ქვეყნებში, სადაც ზომების მეტრული სისტემაა მიღებული, ძირითადი მოდული 100 მმ-ის ტოლია, ინგლისურად მოლაპარაკე ქვეყნებში კი (აშშ, ინგლისი, კანადა, ავსტრალია) მოდული უტოლდება 4 დიუიმს

(101,6 მმ-ს). უნიფიკაციის დონის ამაღლების მიზნით დადგენილია მოდულის წარმოებულებიც: *გამსხვილებული და წილადი მოდული*.

ЕНДОВА შენაღარი, ღარძაში – მრავალკანობიანი სახურავის ორი მომიჯნავე ფერდის გადაკვეთის ხაზი. იგივე, რაც *разжелобок*.

ЕСТЕСТВЕННОЕ ОСВЕЩЕНИЕ ბუნებრივი განათება – ოთახის, დარბაზის და მისთ. განათება დღის სინათლით, ძირითადად ფანჯრების მეშვეობით.

ЕСТЕСТВЕННОЕ ОСНОВАНИЕ ბუნებრივი ფუძე – საძირკელის ქვეშ განლაგებული მასივი, რომელზედაც გადადის შენობის სიმძიმის წნევა.

ЖАЛЮЗИ შალუზი (ფრანგ.)

– ცხური დარაბა, რომლის შემადგენელი ხის, ლითონის ან სხვა მასალის ფირფიტები ბრუნავს გრძივი ღერძის გარშემო ან უძრავად არის ჩამავრებული და იძლევა სათავსში შემოსული სინათლის ან სითბოს ნაკადის რეგულირების საშუალებას.

ЖАНР შანრი (ფრანგ.)

– მხატვრული ნაწარმოების სახეობა განსაზღვრული შინაარსით და გამოსახვის ხერხით.

ЖАРДИНЬЕРКА შარდინერი (ფრანგ.)

– ოთახის მცენარეულის მოსათავსებლად განკუთვნილი იარუსული სადგარი, თაროელი.

ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫЙ ПЕРЕХОД სარკინიგზო გადასასვლელი

– რკინიგზის თავზე გადაყვანილი ხიდი ფეხით მოსიარულეთა გადასასვლელად.

ЖЕЛОБ ჯარი – ხეში (მორში) ამოღარული ან ფურცლოვანი ლითონით გაკეთებული ნახევარწრიული წყლის სადინარი.

ЖЕРДЯНАЯ ИЗГОРОДЬ ხირხალი – ლატნებით, ძელბით (ძელური) აგებული ღობე.

ЖЕРДЬ ლატანი – გრძელი და თხელი ხის ძელი. „ლატანი – წურილი და გრძელი ძელი“ (საბა).

ЖЕРТВЕННИК 1. საზოგადოებრივი – „საზოგადოებრივი ეწოდება იმ ნაგებობას, სადაც მსხვერპლად შესაწირავ საქონელს კლავდნენ და სწირავდნენ ხოლმე“ (იე.ჯავ.). 2. სამსხვერპლო – მაგიდა მართლმადიდებლურ ეკლესიაში, რომელზედაც ღვთისმსახურებისას სრულდებოდა ზიარების წესი.

ЖИВАЯ ИЗГОРОДЬ კაწანი, სხლტი, ხირგული – მჭიდროდ დარგული ეკლიანი ბუჩქნარით შექმნილი ღობე.

ЖИВОПИСЬ ფერწერა, მხატვრობა – სახვითი ხელოვნების სახეობა, რომლის ნაწარმოებები სრულდებოდა რაიმე ზედაპირზე დატანილი საღებავების მეშვეობით. ანსხეავენ ფერწერის შემდეგ სახეობებს: მონუმენტალურ-დეკორატიულს (კედლის მხატვრობა, პლაფონები, პანოები), დაზგურს (სურათები), დეკორაციულს (თეატრალური დეკორაციები და კოსტიუმების ესკიზები), ხატწერას, მინიატურას.

ЖИЛАЯ ПЛОЩАДЬ საცხოვრებელი ფართობი – ცნება გულისხმობს ბინის ყველა საცხოვრებელი ოთახების ფართობების ჯამს, ჩაშენებული კარადების გამოკლებით. იხ. *подсобная площадь, полезная площадь*.

ЖИЛАЯ СЕКЦИЯ საცხოვრებელი სექცია – წარმოადგენს საცხოვრებელი სახლის კიბის უჯრედის გარშემო თავმოყრილი ბინების ერთიანობას სახლის მთელ სიმაღლეზე. სექციების ძირითადი სახეობანია: რიგითი, ტორსის და კუთხის. ამ უკანასკნელის დაგეგმარება ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც სახლს რთული კონფიგურაცია აქვს. სექციების გეგმარება მეტად მრავალფეროვანია, განსხვავდება ბინების ურთიერთგანლაგებით, სიდიდით, ოთახების რაოდენობით და შემადგენლობით, ტექნიკური აღჭურვილობით, კეთილმოწყობით, და არეკლავს ცხოვრების განსხვავებულ სოციალურ და ეკონომიკურ პირობებს, სხვადასხვა ქვეყნის და ხალხის ცხოვრების ჩვევებს, ტრადიციებს.

ЖИЛИЩЕ საცხოვრებელი, ბინა – ადგილი, სადაც ადამიანები ცხოვრობენ.

ЖИЛОЙ ДОМ საცხოვრებელი სახლი – ადამიანების მუ-

დმივად საცხოვრებელი ნაგებობა.

ЖИЛЫЕ ЗДАНИЯ საცხოვრებელი შენობები – შენობები, რომლებიც გამიზნულია ადამიანების მუდმივ, დროებით ან ხანმოკლე ცხოვრებისათვის. მათ რიცხვს განეკუთვნება: ბინიანი საცხოვრებელი სახლები, სასტუმროები, საერთო საცხოვრებლები, ინტერნატები. ბინიანი საცხოვრებელი სახლის ძირითად ელემენტს ბინა წარმოადგენს, რომელიც განსხვავებულია ფართობით და საცხოვრებელი ოთახების რაოდენობით. საცხოვრებლის მრავალფეროვნება, მისი ნაციონალური ნიშნები და თავისებურებები უმუშაოდ დაკავშირებულია ბუნებრივ, კლიმატურ, სანიტარულ-ჰიგიენურ, ფიზიკო-ტექნიკურ და სხვა პირობებთან. არჩევენ ქალაქის და სოფლის ტიპის საცხოვრებელ სახლებს (სექციურს, კორიდორულს, გალერეიანს, ცალკე მდგომს, ბლოკირებულს). თანამედროვე სასტუმროები განსხვავდება დანიშნულების, ტევადობის, სართულიანობის, კომფორტის დონის, ადგილმდებარეობის (ქალაქი, კურორტი) მიხედვით. საერთო საცხოვრებლის არქიტექტურულ-გეგმარებითი საფუძველი შეიძლება წარმოვიდგინოთ, როგორც კორიდორული ტიპის ბლოკების რიგი, სექციური სტრუქტურები, გალერეით ურთიერთდაკავშირებული ბლოკები, მომსახურების განვითარებული ჯგუფით და

სხვ. ხანდაზმულთათვის საცხოვრებლის (ინტერნატის) დაგეგმარებისას წარმოიქმნება უფროსი ასაკოვანი ჯგუფის მომსახურების პრობლემა, რაც გულისხმობს დიფერენცირებული პირობების შექმნას ჯანმრთელი და უძლური მოხუცებისათვის.

ЖИЛЬЕ – იგივეა, რაც *жилище*.

ЖИРАНДОЛЬ შირანდოლი (ფრანგ.) – კედელზე დამაგრებული სანათი არმატურა –

შანდალი, სანთლის რამდენიმე ბუდით.

ЖИТНИЦА ბეწული – პურელის შესანახი ნაგებობა.

ЖУРАВЕЛЬ აზარმაცი, მოწინარი – ჭიდან წყლის ამოსაღები ან ტეირთის ასაწევი მოწყობილობა ბერკეტის პნრინციპით – ბოძი, ზოგჯერ ორკაპი, რომლის თავში ჩამაგრებულია მოძრავი ასაწე-დასაწევი ძელი.

3

ЗАБОР ღობე, ზღუდე – განსაზღვრული ადგილის (მაგ., ეზოს) შემოსაქვეველი სხვადასხვა სახის კედელი.

ЗАВОД ქარხანა – მექანიკური დაზგებით აღჭურვილი სამრეწველო საწარმო. „ქარხანა იმასვე ეწოდება, რასაც ძველად *საფარეშო* ერქვა და სადაც ამზადებდნენ სუყველაფერს. მას ისეთი მნიშვნელობა არ ჰქონია, როგორც ეხლა აქვს. ეს იყო სახელოსნო, სადაც დიდი რაოდენობით ამზადებდნენ ხოლმე გასაყიდი განკუთვნილ საქონელს. ქარხანა სპარსული სიტყვაა. „ქარ“ სპარსულად საქმეს ნიშ-

ნავდა, „ხანა“ სახლს, სადაც რამეს აკეთებენ“ (ივ.ჯავ.).

ЗАГОН ბაჰი, ქარაბაჰი – საქონლის დასამწყვდეად შემოღობილი ადგილი. „ბაჰი – მრგვლად მოვლებული ღობე ან ფიცრული ხეასტანგთ დასაყენებლად“ (დ. ჩუბინ.).

ЗАГОРОДКА ღობურა – მცირე ზომის ადგილის გამოსაყოფი პატარა ღობე.

ЗАГОРОДНАЯ ЗОНА ქალაქგარეშა ზონა – ტერიტორია, რომელიც უშუალოდ გარს ერტყმის ქალაქს და გამიზნუ-

ლია მოქალაქეთა დასვენების ორგანიზაციისათვის, ქალაქის სამეურნეო საჭიროებისა და სოფლის მეურნეობის პროდუქტებით უზრუნველყოფისათვის, მიკროკლიმატის გაუმჯობესებისა და საპაეო აუზის გაჯანსაღებისათვის.

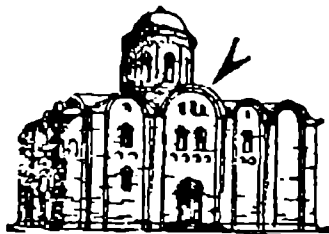
ЗАДАНИЕ НА ПРОЕКТИРОВАНИЕ საპროექტო მოცემულობა – პროექტირების პირველი სტადია, სადაც უნდა იქნას გამოვლენილი ასაშენებელი ნაგებობის გეგმარებითი პრინციპები, არქიტექტურულ-მხატვრული იერსახე, ტექნიკური შესაძლებლობები და ეკონომიკური მიზანშეწონილობა, განისაზღვროს სამშენებლო ბაქნის შერჩევის სისწორე. ამ სტადიას ზოგჯერ ესკიზურ პროექტსაც უწოდებენ.

ЗАДВИЖКА საკმალთი – 1. რკინის ტარიანი ზოლი, რომელიც კარის დასაკეტად მარჯვენა იყრება; 2. რისამე ჩასაკეტი ფარი.

ЗАДВИЖНАЯ ДВЕРЬ შესაწვში კარი – კარის საგანგებო კონსტრუქცია, როდესაც კარის ფარი შეიწვევა კედლის სისქეში მოწყობილ ბუდეში ან კედლის სიბრტყის გასწვრივ (მაგ. ვაგონში). ამგვარი კარი ოთახის ფართობის ეკონომიკურად გამოყენების საშუალებას იძლევა.

ЗАДВОРКИ შესოსპარეთი – ადგილი ეზოების, სოფლის სახლების უკან.

ЗАКОМАРА ზაჰომარა (რუს.) – გარე კედლის ნახევარწრიული ან კილისებრი დაგვირგვინება (ძირითადად რუსულ საეკლესიო მშენებლობაში), რომელიც ფარავს ცილინდრულ კამარას და იმეორებს მის მოხაზულობას. კამარების რაოდენობიდან გამომდინარე შენობის ფასადზე გადის სამი, ოთხი და მეტი ამგვარი არქიტექტურული ფორმა. ზ-ს გარდა, რომელიც პასუხობდა გადახურვის კონსტრუქციას, რუსულ არქიტექტურაში მიმართავენ ღეკორატიულ ზაკომარასაც, ე.წ. „აკოკოშნიკს“.

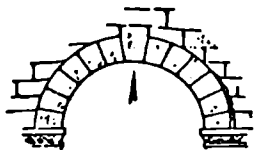


ЗАЛ ღარბასი – საგანგებოდ მოწყობილი, ხალხმრავალი თავმოყრისათვის გათვალისწინებული, დიდი ზომის სადგომი. ფუნქციონალური დანიშნულების მიხედვით შესაძლებელია გამოყენოთ ღ-ის შემდეგი სახეობანი: ა) მაყურებელთა ღ. ესტრადით ან სცენით; ბ) ღ. ბაქნით ან ასპა-

რებით მის შუაგულში – ბასეინი, ცირკი, პავილიონი; გ) კონფერენცდარბაზები, აუდიტორიები; დ) უნივერსალური დანიშნულების დ.; ე) საგამოფენო დ. მისი ფორმა, სიერციით ორგანიზაცია და მხატვრული დამუშავების ხასიათი დამოკიდებულია ფუნქციონალურ დანიშნულებაზე. დ-ის განლაგების თვალსაზრისით არჩევენ ორ ვარიანტს: 1. დ. ჩართულია სხვა მოცულობით-გეგმარებით სისტემაში; 2. მოწყობილია ცალკე მდგომ შენობაში ან მინაშენში.

ЗАЛЬНАЯ СИСТЕМА ПЛАНИРОВКИ დარბაზოვანი სისტემა – სისტემა ითვალისწინებს შენობაში ერთი დიდი (მთავარი) სათავისი – დარბაზის არსებობას, რომელიც, როგორც წესი, განსაზღვრავს მის ფუნქციონალურ დანიშნულებას (თეატრი, კინოთეატრი) და რომლის გარშემო თავმოყრილია სხვა საჭირო ოთახები.

ЗАМКОВЫЙ КАМЕНЬ სომის ქვა, საბაქმი – სოლისებრი ქვა თაღის თუ კამარის ზედა შუა წერტილში. „საკამრე



ქვა მოზრილი“ (საბა). ხშირად ს.პ. რამდენადმე რელიეფურად გამოიყოფა ხოლმე კედლის სიბრტყეზე არქივოლტთან (თაღის თავსართთან) შედარებით.

ЗАМОК ციხე-დარბაზი – ციხის გალენით გარშემორტყმული სასახლის, საცხოვრებელი, სამეურნეო და სხვა დანიშნულების შენობათა შუასაუკუნოვანი კომპლექსი. ც.დ., როგორც წესი, საცხოვრებლად იყო განკუთვნილი, მაგრამ მას თავდაცვითი ფუნქციაც გააჩნდა. მისი სიდიდე და ხასიათი ბევრად იყო დამოკიდებული ფეოდალის სიმძლავრეზე. ც-დები შენდებოდა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე, თუმცა მრავალმა მათგანმა ჩვენამდე ფრაგმენტულად მოაღწია (ძამა, შხეფი, კლდეკარის ერისთავის, ტისი და სხვ.).

ЗАМОК 1. საბაქმი – იგივეა, რაც *замковий камень*. 2. საბაქმი, კლიტი – კარის, მაგიდის უჯრის და მისთ. საკეტი მოწყობილობა. 3. ბოქლომი – გასაღებით დასაკეტი, ჩამოსაკიდებელი რკინის საკეტი.

ЗАНАВЕС შარღა – რისამე დასაფარავად ან გამოსაყოფად ჩამოკიდებული ქსოვილი (ფანჯარაზე, სცენის პორტალზე და ა.შ.).

ЗАПЛОТ მესერი – მიწაში მიჯრით ჩარჭობილი სარებით ან მორებით შექმნილი ღობე.

ЗАПРУДА საბუბარი – მდინარის გადასაკეტი მარტივი კაშხალი, უმეტესად ყრილის სახით.

ЗАРИСОВКА ჩანახატი – რისამე, შენობის, არქიტექტურული ძეგლის, პეიზაჟის და ა.შ. სახელდახელოდ გაკეთებული ნახატი.

ЗАСОВ 1. ურდული – კარის შიგნიდან დასაკეტი, გარდმო ჩამაგრებული ძელი. „ურდული – კარის წასაყარი კეტი“ (საბა). 2. რაზა, საპპალთი – კარის საკეტი მოწყობილობა – რკინის ზოლი, რომელიც მარყუჟში გაეყრება. „კარის გარდასცმელი რკინა“ (საბა).

ЗАСТРОЙКА განაშენიანება – ქალაქის, სოფლის, მიკრორაიონის, კვარტალის ტერიტორიაზე სხვადასხვა სახის შენობების, გზების, გამწვანების განლაგების ხასიათის და ურთიერთკავშირის თავისებურება. იხ. *переметральная з., регулярная з., строчная з.*

ЗАТВОР საკმეტი – კარის, ფანჯრის, კარადის დასაკეტი მოწყობილობა.

ЗАТЯЖКА საპოჭი, შემკვრელი – თარაზული ძელი ან ღერო, რომელიც ამა თუ იმ კონსტრუქციების ნაწილებს (ნივნივებს, თალის და კამარის გვერდებს) მოჭიმავს და რომელიც ჰორიზონტალურ გამბრჯენ ძალებს აღიქვამს. საკოჭეს ფართოდ მიმართავენ რომანულ არქიტექტურაში, ძელებს ამაგრებდნენ კედლებში კამარის ქუსლების ღონეზე.

ЗВЕЗДЧАТЫЙ СВОД ვარსკვლავა ბამბარა, ინგლისური ბამბარა – კამარის საფუძველს შეადგენს ნერვიურიანი კამარის კარკასი, მასში ჩართული დამატებითი წიბოებით. იხ. *английский свод*.

ЗВОННИЦА სამრეკლო – ტაძარზე დაშენებული ან ცალკე მდგომი ნაგებობა ეკლესიის ზარების ჩამოსაკიდად. სამრეკლოები საქართველოში, უმეტეს შემთხვევაში, დაგვირგვინებულია კონუსის (გელათი) ან პირამიდის (ანჩისხატი) ფორმის გუმბათით.

ЗВУКОИЗОЛЯЦИЯ ბგერათმავანოლოგია – შენობაში ხმაურის წინააღმდეგ მიმართული კონსტრუქციული ღონისძიებები, კერძოდ, შენობის შემო-

ზღუდავ ნაწილებში – კედლებში, სართულშუა გადახურვებში სათანადო ხმის გაუმტარი შრეების შექმნა.

ЗДАНИЕ შენობა – ყველაფერი, რაც სხვადასხვა დანიშნულებისათვის ხელოვნურად არის აშენებული და შიგა სივრცეს იცავს ნაღებებისა და ქარისაგან. შდრ. *сооружение*.

ЗЕМЛЯНАЯ НАСЫПЬ მიწაყრილი – დაყრილი მიწით შექმნილი ბაქანი, ქუჩა და სხვა. ასე, მაგ., მიწაყრილზე არის შექმნილი მრავალი ქუჩა თბილისში, მათ შორის – ვარაზისხევი ადრე არსებული ხევის ადგილზე.

ЗЕМЛЯНКА მიწური – მეტწილად მიწაში მოთავსებული სახლი, სადგომი.

ЗЕМЛЯНОЙ ВАЛ მიწის ზმინული – მიწაყრილით შექმნილი შემაღლება, თავდაცვითი ზოლი და მისთ. ერთ-ერთი თავდაცვითი რგოლი მოსკოვის გარშემო ასეთი მ.ზ-ით იყო შექმნილი.

ЗЕНИТНЫЙ ФОНАРЬ საზენიტო შუქშარანი – სახურავზე მოწყობილი შუქფარნის სახეობა ზედა განათებისათვის, რომლის მეშვეობით სინათლის სხივები სათავსში ვერტიკალუ-

რად მიემართება. შუქგამტარი ფენა ს.შ-ში თანხვედრლია სახურავის სიბრტყესთან ან ოდნავ მაღლაა მოწყობილი ქანობის პარალელურად ანდა სამკუთხა კარვისებურ ან სხვა ფორმის კონსტრუქციას წარმოადგენს. სახურავიდან ამოწეული ს.შ-ის შემინული სიბრტყეები დახრილია 25-დან 45°-მდე, ხოლო რკინაბეტონის ფილებით გადახურვისას ჩართულია რკინაბეტონის ტანში მინის ბლოკების სახით.

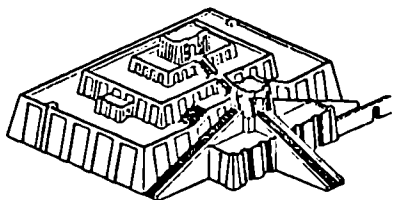
ЗЕРКАЛЬНАЯ АРХИТЕКТУРА სარკშული არიტმეტურა – იხ. *слик-тек*.

ЗЕРКАЛЬНЫЙ СВОД სარკშული კამარა, სამონასტრო კამარა – შეკრული კამარა პორიზონტალური სიბრტყით („სარკით“), წაკვეთილი ზედა ნაწილით, რაც კამარის სიმაღლის მნიშვნელოვნად შემცირების საშუალებას იძლევა. კამარის ბრტყელ სიბრტყეს – სარკეს იყენებდნენ ძერწეულობის ან ფერწერის მოსათავსებლად.



ЗИККУРАТ ზიკურატი იარუსებად განლაგებული წაკვეთილი პირამიდის ან პარალელოპიპედის მოცულობით წარმოქმ-

ნილი მასიური კოშკურა საკულ-
ტო ნაგებობა ძველ მესოპოტა-
მიაში. იარუსები ერთმანეთს კი-
ბეებით ან დახრილი სიბრტყე-
ებით (პანდუსებით) უკავშირდე-
ბოდა. ყველაზე მეტად ცნობი-
ლია ზუროთმოძღვარ არადახე-
შუს მიერ აშენებული ზ. ბაბი-
ლონში, ე.წ. „ბაბილონის კოშკი“
(ძვ.წ. VII ს.).



ЗОДЧЕСТВО ხუროთმოძ-
ღვრება – იხ. *архитекту-
ра*.

ЗОДЧИЙ ხუროთმოძღვა-
რი – იხ. *архитектор*.

ЗОЛОТОЕ СЕЧЕНИЕ ოქ-
როს კვამთი – პროპორციები,
რომლებიც პირველად ანტიკურ,
შემდგომში ალორძინების ხანის
ხელოვნებაში ჩამოყალიბდა და
მსოფლიოს მრავალ არქიტექტუ-
რულ ნაწარმოებს დაედო საფუძ-
ვლად. ო.პ.-ის არსი მდგომარე-
ობს $\overline{AN}$ მონაკვეთის ორ $\overline{AA}$ და
 $\overline{AN}$ ნაწილებად ისეთ დაყოფას,
რომელიც იძლევა შემდეგ შე-
ფარდებას: $AB:BC = AC:AB$. ეს
შეფარდება დაახლოებით უდრის

3/5, 5/8, 8/13 და ა.შ. ტერმინი
„ო.პ.“ შემოიღო ლეონარდო და
ვინჩიმი.

ЗОЛЬНИК სანასტრამ – ღუ-
მელის კერის ქვეშ მოქცეული
ნაწილი, ჭურჭელი, სადაც ნა-
ცარი იყრება.

ЗОНА ზონა – დასახლებუ-
ლი ადგილის ნაწილი, რომელ-
საც განსაზღვრულად უპირატე-
სი ფუნქციონალური დანიშნუ-
ლება აქვს. მაგ., სამრეწველო
ზ., საგარეუბნო ზ., სამოსახლო
ზ. და ა.შ. მცირე და საშუალო
ზომის ქალაქებში ზ. უმთავრე-
სად კომპაქტურ მასივს წარმო-
ადგენს, ხოლო დიდ ქალაქებში
რამდენიმე მასივისგან შედგება
ხოლმე. იხ. *загородная з.,*
*промышленная з., сани-
тарная з.*

ЗОНА ПРИТЯЖЕНИЯ მი-
ზიდულობის ზონა – ქალაქის
ნაწილი, რომელიც სისტემატუ-
რად იზიდავს მოსახლეობის დიდ
ნაკადებს, რაც განპირობებულია
ამ ტერიტორიაზე საეკონომიკო, კულ-
ტურულ-საყოფაცხოვრებო დაწე-
სებულებების თავმოყრით.

**ЗОНАЛЬНАЯ ПЛАНИ-
РОВКА** ზონალური დაგეგმა-
რება – დასაპროექტებელი ქა-
ლაქის ტერიტორიის დაყოფა
ფუნქციონალურ ზონებად. ქალა-
ქის ტერიტორია შესაძლებელია

ორ დიდ ჯგუფად დაიყოს: 1. ტერიტორია, რომელიც სხვადასხვა დანიშნულების შენობებით არის დაკავებული – განაშენიანებული ტერიტორია; 2. ტერიტორია, რომელიც ძირითადად თავისუფალია განაშენიანებისაგან და მეტწილად გამწვანებულია – ე.წ. „ღია სივრცეები“. განაშენიანებული ტერიტორიების ჯგუფს, რომელიც უპირატეს ინტერესს წარმოადგენს ქალაქური მიწათსარგებლობის რეგულირების თვალსაზრისით ეკუთვნის: ა) სამოსახლო ტერიტორიები, რომლებიც საცხოვრებელ რაიონებად და მიკრორაიონებად ორგანიზებულ განაშენიანების, საზოგადოებრივი შენობების, საერთო საქალაქო და რაიონული დანიშნულების კომპლექსებისგან შედგებიან; ბ) სამრეწველო ტერიტორიები, განკუთვნილი საწარმოების, ენერგეტიკული სადგურების განსათავსებლად; გ) გარე ტრანსპორტის ტერიტორიები, რომლებიც დაკავებულია რკინიგზის, წყლის, საჰაერო და საავტომობილო ტრანსპორტისათვის განკუთვნილი შენობებით და მოწყობილობებით; დ) სხვადასხვა სახის საწყობებისათვის გამოყოფილი ტერიტორიები; ე) კომუნალური ნაგებობებისათვის განკუთვნილი ტერიტორიები, სადაც თავსდება ავტობუსების, ტროლეიბუსების და სატრამვაიო პარკები, მსხვილი გარაჟები, წყალსადენის, კანალიზაციის, გასაწმენდი ნაგებობები და სხვ. „ღია სივრცეებს“ – განაშენიანებისგან

თავისუფალ ტერიტორიებს ეკუთვნის მწვანე ნარგავების მთელი სისტემა: საქალაქო და რაიონული მნიშვნელობის პარკები, ზოოლოგიური და ბოტანიკური ბაღები, საცავი ხასიათის ნარგავები, სკვერები, ხეივნები.

ЗОНТИЧНЫЙ КУПОЛ
ქოლბისპირი ბუშბათი – შეაფრებული ნაწილებისგან შემდგარი გუმბათი, რომელიც წააგავს ჰაერით გავსებულ პარაშუტს, გახსნილ ქოლგას.

ЗООМОРФНЫЙ ОРНАМЕНТ ზოომორფული ორნამენტი – ორნამენტი, რომელიც შედგენილია ცხოველების სტილიზებული გამოსახულებებით.

ЗООФОР ზოოფორი (ბერძ.) – ცხოველების და მცენარეულობის ამსახველი სკულპტურული ზოლი (მაგ., შენობის ფრიზზე).

ЗРИТЕЛЬНЫЙ ЗАЛ მაყურებელთა დარბაზი – თეატრის და სხვა სანახაობრივი დანიშნულების შენობების ძირითადი დარბაზი, სადაც მაყურებელთა დასაჯდომი საუარძლებია განლაგებული და უზრუნველყოფილია მაყურებელთა კომფორტაბელურად განთავსების პირობები, კარგი ოპტიკური და აკუსტიკური თვისებები. მაყურებელთა დარბაზის ფორმა დამოკიდებულია პროექტირების საფუძვლად მიღებული სცენის

და დარბაზის ურთიერთკავშირის პრინციპზე. ასე, მაგ., ნალისებრი, ოვალური და წაკვეთილი წრის ფორმის დარბაზები დამახასიათებელია XVII-XIX სს-ის თეატრებისათვის და დაკავშირებულია სიღრმეში განვითარებული სცენის არსებობასთან, ლოჟების იარუსებად განლაგებასთან.

ЗУБЕЦ ქონბური – ფორტიფიკაციული ნაგებობის (კოშკის, გალავნის) დამაგვირგვინებელი, სავარცხლისებრი ელემენტი. და-

ცილება ქონგურებს შორის სათოფურად გამოიყენებოდა.

ЗУБЧАТАЯ АРКА კბილოვანი თაღი – თაღის წარმართეული შედგება მრავალი ნახევარწრიული რკალეებისგან, რომელთა გადაკვეთისას კბილანები წარმოიქმნება.

ЗУБЧИК კბილანა – იხ. *дентикуль*.

И

ИГЛА ГОТИЧЕСКАЯ იხ. готическая игла.

ИГЛУ იბლუ – ყინულისგან ამოყვანილი ესკიმოსთა გუმბათი-სებრი საცხოვრებელი.

ИГОРНЫЙ ДОМ სამორი-ნმ – ნარდის, ბანქოს და მისთ. სათამაშო სახლი. „სახლი მენარდეთა“ (საბა). „კინტო ნალექია ყარაჩოღელთა ოჯახისა, გაზრდილი ქუჩებსა და სამორინეში“ (ი. გრიშაშვილი).

ИЗБА ქოხი გლეხის საცხოვრებელი სახლი. „სოფლის სახლი, დახურული ფიჩხით ან ჩაღით“ (დ. ჩუბინ). „ფოთელთა და ჩალათაგან სახლაკი“ (საბა).

ИЗВАЯНИЕ იგიეა, რაც скульптура.

ИЗГОРОДЬ რაბჰი – წნე-ლის ლოზე. იხ. *живая изгородь*.

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО სახელოთი ხელოვნება – ხელოვნების დარგი, რომელიც აერთიანებს ფერწერას, ქანდაკებას, გრაფიკას და აგრეთვე ფოტოხელოვნებას.

ИЗОГИПС იზოჰიფსი (ბერძ) – ზღვის დონიდან ერთსა და იმავე სიმაღლეზე განლაგებული დედამიწის წერტილების შემადგენელი ნაგულისხმევი ხაზის გემშილი რუკაზე ან გეგმაზე.

ИЗОКЕФАЛИЯ ისოკეფა-
ლია (ბერძ.) – რელიეფურ და
ფერწერულ პანოებზე გამოსახუ-
ლებათა ერთ ხაზზე განლაგება
(ზოგჯერ სხვადასხვა ზომისა და
განსხვავებული პოზების ფიგუ-
რების), რაც კომპოზიციას გარ-
კვეთულ რიტმულ მთლიანობას და
მოწესრიგებულობას ანიჭებს. ეს
ხერხი უმთავერესად გავრცელე-
ბული იყო ანტიკურ ხელოვნებაში,
თუმცა ხშირად გვხვდება
როგორც ძველი აღმოსავლეთის,
ასევე ევროპის აღორძინების
ხანის ხელოვნებაშიც.

ИЗОЛЯТОР იზოლატორი
(ფრანგ.) – 1. გაურკვეველი ან
ინფექციური სენით დაავადებულ-
თა მოსათავსებელი სათავსი ან
სათავსოთა ჯგუფი საავადმყო-
ვოში, ცალკე შესასვლელითა და
საკუთარი სანქანით; 2. საკანი
საპატიმროში პატიმარის განსა-
ცალკევებლად, წინასწარ პატიმ-
რობაში ასაყენად და ა.შ.

ИЗОЛЯЦИЯ იზოლაცია
(ფრანგ.) – განმხოლოებას, გან-
ცალკევებას ნიშნავს. კონსტრუქ-
ციებში სხვადასხვა მასალისგან
შემდგარი შრე. მაგ., გადახურ-
ებში – ხმის იზოლაცია, ფენა,
რომელიც არ ატარებს ხმას, თო-
იზოლაცია – იცავს შენობას სი-
თბოს დანაკარგებისაგან და ა.შ.

ИЗРАЗЕЦ შორენამცი –
მოჭიქული ან მოუჭიქავი, გლუვი
ან რელიეფური კერამიკული მო-

საპირკეთებელი ფილა, ბუხრის,
ღუმელის კედლის მოსაპირკეთე-
ბლად. შ. ევროპაში ცნობილია
VIII ს-დან, განსაკუთრებით გა-
ვრცელდა XVI-XVIII სს-ის გერ-
მანიაში, პოლანდიაში, შვეიცარია-
ში. იმ დროის შ. უკვე სხვადა-
სხვა ფერის (თეთრი, ყვითელი,
მწვანე) მინანქრით იფარებოდა.
„მოდერნის“ სტილმა ფასადების
მოსაპირკეთებლად შემოიღო პო-
ლიქრომიული ფილები.

ИКОНА ხატი – იესო ქრის-
ტეს, ღვთისმშობლის, წმინდანე-
ბის, საღმრთო წერილის სცენების
გამოსახულება, რომელსაც ქრის-
ტიანული ეკლესია საღმრთო თეი-
სებებს ანიჭებს და განიხილავს
მას არა როგორც ღვთაებასთან
იგივეობას, არამედ როგორც მას-
თან დაკავშირებულ სიმბოლოს.
ვიწრო გაგებით – ხელოვნების
სპეციფიკური სახეობა.

ИКОНОГРАФИЯ იკონო-
გრაფია (ბერძ.) – 1. პირდაპირი
თარგმანით ნიშნავს სახის, გამო-
სახულების ზატვას. ტერმინი სახ-
ვით ხელოვნებაში აღნიშნავს პერ-
სონაჟების ან სიუჟეტების გამო-
სახულებების მკაცრად დადგე-
ნილ სისტემას. უძველესი ხე-
ლოვნების კავშირმა რელიგიას-
თან და რიტუალთან წარმოშვა
იკონოგრაფიული კანონები, რო-
მელთა მიზანი იყო პერსონაჟე-
ბის და სიუჟეტების ამოცნობის
გაადვილება და გამოსახულების
პრინციპების შეთანხმება განსაზ-

დერულ თეოლოგიურ კონცეფცი-
ასთან. დროთა განმავლობაში,
ხელოვნების განვითარებასთან
ერთად თანდათან მეტად თავისუ-
ფალი ხდება ძველი იკონოგრა-
ფიის მკაცრი რეგლამენტირება;
2. ხელოვნებათმცოდნეობაში ი.
ნიშნავს პერსონაჟების და სიუ-
ჟეტური სცენების გამოსახულე-
ბების ტიპოლოგიური ნიშნების
სისტემატიზაციას და აღწერას;
3. ტერმინი ზოგჯერ გულის-
ხმობს რომელიმე პიროვნების
(მაგ., ი. ჭავჭავაძის) გამოსახუ-
ლებათა ერთობლიობას.

ИКОНОПИСЬ ხატწერა —
ფერწერის სახეობა, რომელიც
ეფუძნება რელიგიურ თემატიკას
და, კედლის მხატვრობისგან გან-
სხვავებით, სრულდება ფიტარზე,
ტილოზე, იშვიათად — ლითონის
ფირფიტაზე. შემონახულთაგან
უძველესი ხატწერის ნიმუშები
წინა აზიაში, სინას ნ/კ-ზეა შე-
ქმნილი VI ს-ში. ხ. განსაკუთრე-
ბით იყო განვითარებული ბიზან-
ტიაში, სამხრეთ სლავურ ქვეყ-
ნებში და საქართველოში.

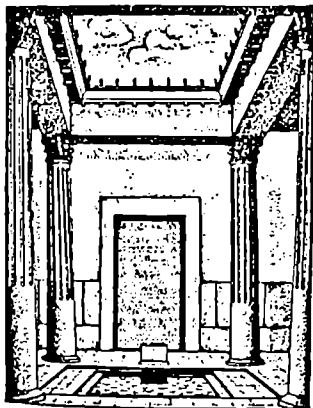
ИКОНОСТАС კანკელი —
ხატების რიგებით დაფარული ტი-
ხარი, რომელიც საკურთხეველს
გამოყოფს ქრისტიანული ეკლე-
სიის ძირითადი ნაწილისაგან.
ამგვარმა კ-მა შეცვალა ბიზან-
ტიური ტიპის საკურთხეველის
დაბალი ზღუდე. ხატების რიგები
კ-ზე თავსდება მკაცრი იერარქი-
ული თანმიმდევრობით. კომპოზი-

ციური წყობით განსხვავდება
XVIII ს-ში ბაროკოს სტილის
გავლენით სახეშეცვლილი კანკე-
ლი კათოლიკურ ეკლესიაში,
როდესაც იგი ღებულობს ემბლე-
მებითა და ხის გამოსახულებე-
ბით მორთულ, მდიდრულად დე-
კორირებულ სატრიუმფო
თაღის სახეს.

**ИЛЛЮЗИОНИЗМ ილუ-
ზიონიზმი** (ფრანგ.) — ხილული
სამყაროს იმიტაცია სახვითი ხე-
ლოვნების ნაწარმოებებში, რეა-
ლურად არსებული საგნების და
სივრცის შთაბეჭდილების შექმ-
ნა. იგი გულისხმობს მხედველო-
ბითი საზღვრის წაშლას პირო-
ბით სამყაროსა და რეალურ სი-
ნამდვილეს შორის, მათ აქტიურ
ურთიერთკავშირს, გამოსახულე-
ბის მატერიალურობის მოჩვენებით
მოსპობას. ასე, მაგ., ბაროკოს
ხელოვნების ერთ-ერთი მახასია-
თებელ ნიშანთვისებათაგანია ინ-
ტერიერში რეალური არქიტექ-
ტურული სივრცის და უსასრუ-
ლობისკენ მისწრაფებული ილუ-
ზორული ფერწერული სივრცე-
ების შერწყმის ცდა, რასაც აღ-
წევდნენ გამოსახულების დახვე-
წილი პერსპექტივის აგებით. ი.
ჩაისახა ანტიკურ ფერწერაში,
მას შესაძინევი ადგილი ეკავა
აღორძინების ხელოვნებაში და
შემდგომში ბაროკოს მონუმენ-
ტურ-დეკორატიული ხელოვნე-
ბის ერთ-ერთ მთავარ პრინციპად
გვევლინება.

ИЛЛЮМИНАТОР ილუმინატორი (ლათ.) – პერმეტულად დაკეტილი სარკმელი.

ИМПЛЮВИЙ იმპლუვიუმი (ლათ.) – ძველრომაული საცხოვრებელი სახლის ატრიუმის ცენტრში მოთავსებული აუზი, რომელშიც გროვდებოდა სახურავიდან ჩამოდენილი წვიმის წყალი.



ИМПОСТ იმპოსტი (ფრანგ.) – 1. ბრტყელი ან პროფილირებული თარო, რომელსაც ეყრდნობოდა თაღის ქუსლი; 2. წახნაგოვანი მოცულობის (ბიზანტიური არქიტექტურა) ან ანტაბლემენტის ფრაგმენტის ფორმის მქონე საყრდენი სვეტისათვის და თაღის ქუსლს შორის; 3. ფანჯრის ან კარის ჩარჩოს გამყოფი განივი ძელი. 4. ორი მომიჯნავე ფანჯრების ალათებს შორის მოქცეული ძელი, სვეტი.

ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯ
СТРОИТЕЛЬСТВА მუშენაბ-ლოგის ინდუსტრიალიზაცია

– სამშენებლო წარმოების ისეთი ორგანიზაცია, რომელიც ხელს უწყობს შრომის ნაყოფიერების ზრდას და სამშენებლო სამუშაოების ხარისხის გაუმჯობესებას სამშენებლო ტექნიკის მიღწევათა გამოყენების საფუძველზე. დამახასიათებელია პროცესების უმეტესი ნაწილის გადატანა სამშენებლო ბაქნიდან საქარხნო წარმოებაში, სადაც შენობის ნაწილები და დეტალები ღებულობს მაქსიმალურად დამთავრებულ სახეს, შემდგომში მექანიზმებისა და მანქანების საშუალებით მათი აღვილზე გადაზიდვის და აწყობის მიზნით.

ИНЖИЕРНЫЕ СООРУЖЕНИЯ საინჟინრო ნაგებობები – ს.ნ.-ში, შენობებისგან განსხვავებით, როგორც წესი, არ არის ადამიანებისათვის განკუთვნილი სათავსები. ს.ნ. ფუნქციონალური ნიშნებით შემდეგ ჯგუფებად იყოფა: 1. ტექნოლოგიური დანადგარების, მილგაყვანილობის, მომსახურების ბაქნების საყრდენი სუბსტრუქციები, ბაქნები, სხვადასხვა დანიშნულების ჭები; 2. კომუნიკაციური და სატრანსპორტო ნაგებობები – გვირაბები, არხები და კოლექტორები, ცალკე მდგომი საყრდენები ტექნოლოგიური მილგაყვანილობის ქვეშ, გალერეები და ესტაკადები; 3. ტევადი ნაგებობები – წყალ-

საწნევი კოშკები, ნავთობის რეზერვუარები, სასილოსე კორპუსები ფხეიერი მასალის შესანახად, ბუნკერები; 4. სხვა ნაგებობები – კვამლსადენი მილები, საყრდენი კედლები და ა.შ.

ИНКРУСТАЦИОННЫЙ СТИЛЬ ინკრუსტაციონული სტილი – მიმართულება იტალიის რომანულ არქიტექტურაში, რომელიც ტოსკანაში განვითარდა XI-XIII სს-ში. ამ მიმართულების შენობები დამუშავებულია ფერადი მარმარილოთი ინკრუსტირებული მდიდრული ორნამენტული მოხატულობით. ინტერიერებს მოხდენილი საზეიმო ხასიათი აქვს.

ИНКРУСТАЦИЯ ინკრუსტაცია (ლათ.) – ნაკეთობის ან შენობის (ფასადის, ინტერიერის) დეკორირების სახეობა, სადაც ჩუქურთმა ან გამოსახულება მიიღება კერამიკის, ლითონის, ხის, ძვლის, საღაფის ნაწილაკების ჩაჭრით სიბრტყეში. ჩვეულებრივ, ი. სრულდება მოსაპირკეთებელი სიბრტყისაგან განსხვავებული მასალით, თუმცა ცნობილია ი. ხის ნაწილაკებით ხეზე (ინტარსია), ლითონისა ლითონზე (ჭედვა).

ИНСОЛЯЦИЯ ინსოლაცია (ლათ.) – დეღამიწის ზედაპირის, შენობების სათაესების მზით დასხივება. მზის სხივები არსებით გავლენას ახდენენ ადამიანის სა-

ცხოვრებელ გარემოზე, მიკროკლიმატზე, განათებულობის ხარისხზე, სათაესების პიგიენურ თვისებებზე. მინიმალურად საჭირო ი-ის ნორმა დადგენილია სამედიცინო გამოკვლევებით, რომლებმაც გამოავლინეს მზის სხივების ბაქტერიოციდული მნიშვნელობა და მათი აუცილებლობა ადამიანის ჯანმთელობისათვის. საცხოვრებლის კომფორტაბელურობა ი-თაც განისაზღვრება. სათაესების ბუნებრივი განათებულობა დამოკიდებულია სამშენებლო-კლიმატურ რაიონზე და არეკლილი მზის სხივების რაოდენობაზე, რომლებიც ბინაში აღწევენ, შენობის კონფიგურაციაზე და ა.შ.

ИНСУЛА ინსულა (ლათ.) – შემოსავლიანი სახლი ძველ რომში. იგი ხშირად წარმოადგენდა მფლობელის სახლის გარშემო განლაგებული შენობების კომპლექსს, შიდა ეზოთი.

ИНТАРСИЯ ინტარსია (იტ.) – ინკრუსტაციის სახეობა – სხვადასხვა ჯიშისა და ფერის ხის ნაწილაკების ჩაჭრით შესრულებული ნახატი.

ИНТЕРКОЛУМНИЙ სვებტშორისი – მანძილი სვეტების გარეპირებს შორის.

**ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНЫЙ
СТИЛЬ** ინტერნაციონალური
სტილი – იხ. *современная
архитектура*.

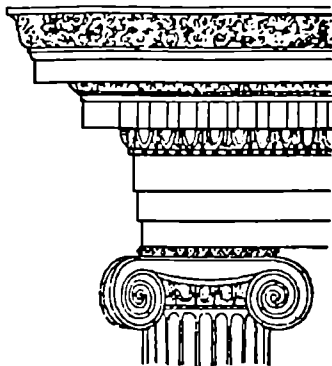
ИНТЕРЬЕР ინტერიერი
(ფრანგ.) – სათავსოს – ვესტი-
ბიულის, დარბაზის, ოთახის, სა-
ამქროს და ა.შ. არქიტექტურუ-
ლად გაფორმებული სივრცე. ო-
ის იერსახეს, მის ზომებს, პრო-
პორციებს, ავეჯგაწყობილობის
და ფერადოვანი გამის თავისებუ-
რებებს განსაზღვრავს მისი ფუნ-
ქციონალური დანიშნულება.

ИНЦЕРТ ინცერტი (ლათ.)
– დიდი ზომის ქვებით ბეტონის
კედლის კონსტრუქციული მო-
პირკეთების ისეთი სისტემა
ძველ რომში, როდესაც ფასადზე
არარეგულარული ნახატი წარ-
მოიქმნებოდა. შდრ. ძმბბბბ-
ბბბ.

ИОНИК იონიკი (ბერძ.) –
ორნამენტი, რომელიც ჩვეულებ-
რივ, ამშვენებს ნაოთხალ ლილვს
იონიური და კორინთული არქი-
ტექტურული ორდერების კარნი-
ზებსა და კაპიტელებზე და წარ-
მოადგენს ოვალურ ამოზნექი-
ლობას, შენაცვლებულს ისრი-
სებრი წიბოებით და ფოთლოვანი
მოტივებით.



ИОНИЧЕСКИЙ ОРДЕР
იონიური ორდერი – ერთ-ერთი
არქიტექტურული ორდერთაგანი,
რომელიც ჩამოყალიბდა და გან-
ვითარდა მცირე აზიის დასავ-
ლეთ სანაპიროზე მდებარე ბერძ-
ნულ ქალაქებში ძვ.წ. VII-VI



სს-ში. ი.ო. გამოირჩევა მოხდე-
ნილობით, გრაციოზულობით. ვი-
ტრუვიუსი, ძვ.წ. I ს-ის არქი-
ტექტორი, რომელიც ცნობილია
როგორც „არქიტექტურის შესა-
ხებ ათი წიგნის ავტორი“, დო-
რიულ ორდერს მამაკაცის
გამოსახულებას ადარებდა, ზო-
ლო იონიურს – ქალიშვილისას.
ი.ო-ის კოლონა უმეტესად 9
დიამეტრის სიმაღლისაა. ორდე-
რის ნიშანდობლივი მახასიათე-
ბელია ფაქიზად პროფილირებული
ბაზისი, ტანწერწეტა კო-
ლონა, დინამიკური ნახაზის მქო-
ნე, მდიდრულად გაფორმებული
კაპიტელი (სვეტისტავი),
სპირალისტური კოლუტე-
ბი. პირიზონტალურად დანა-
წევრებული კაპიტელი დამუშე-

ნებულია პლასტიკური ორნამენ-
ტით, სადაც იონიკები ჭარ-
ბობენ. იონიური კოლონის ტანი
კლასიკურ ეპოქაში, როგორც
წესი, დაღარულია კანელუ-
რებით და მხოლოდ გვიანდელ
რომში და ალორძინების ხანაში
ჩნდება გლუვი კოლონები. დო-
რიული ორდერისაგან განსხვავე-
ბით იონიური არქიტრაჟი
დანაწევრებული და სამი ზოლის-
გან შედგება, ხოლო ფრიზს
არ გააჩნია ტრიგლიფები.
იგი ან გლუვია ანდა მთლიანად
არის ხოლმე დაფარული ბარე-
ლიეფებით. კარნიზი მორთულია
იონიკების ვიწრო ზოლით და
დაგვირგვინებულია ფაქიზად შე-
სრულებული ორნამენტით დაფა-
რული ნაოთხალი ლილვით.
ორდერის პროფილები და დეტა-
ლები იუველირული დახვეწილო-
ბით გამოირჩევა. ი.წ-ის ერთ-ერთ
კლასიკურ მაგალითია ათენის აკ-
როპოლისში განლაგებული ერე-
ქთეიონი (ძვ.წ. 421-406 წწ.).

ИППОДРОМ იპოდრომი
(ბერძ.) — ცხენოსნობაში შეჯიბ-
რების ჩასატარებლად განკუთ-
ვნილი მოედანი, მაყურებლები-
სათვის გამოყოფილი ადგილე-
ბით. ტერმინი ბერძნულად ცხე-
ნის სარბენ ადგილს ნიშნავს (ჰი-
პო — ცხენი). საბერძნეთსა და
რომში ი. მომრგვალებულ ტორ-
სებიან სწორკუთხედს წარმოად-
გენდა, რომლის გარშემო მაყუ-
რებელთა ტრიბუნები იყო მოწყ-
ობილი.

**ИСКУССТВЕННОЕ ОС-
ВЕЩЕНИЕ** ხელოვნური გა-
ნათება — ვინაიდან აღამაინი-
სათვის ჩვეული და შედარებით
უკეთესია ბუნებრივი განათება,
საზოგადოებრივი თუ სამრეწვე-
ლო შენობების განათებისას მი-
ისწრაფვიან შეარჩიონ ინტერიე-
რის ხელოვნური განათების ისე-
თი სისტემა, რომელიც ბუნებრივ-
თან მაქსიმალური მიახლოების
საშუალებას იძლევა. ამ მიზნით
იყენებენ ლუმინისცენტურ ნათუ-
რებს. ინტერიერების განათები-
სას გადასაწყვეტია სამი ძირი-
თადი ამოცანა: ფუნქციონალური
— საკმარისი განათებულობის უზ-
რუნველყოფა მუშაობის თუ აღ-
ქმის კონკრეტული პირობებისათ-
ვის, არქიტექტურული — მხატ-
ვრულად მეტყველი ინტერიერის
შექმნა, ეკონომიკური — ოპტიმა-
ლური ვარიანტის გამოძებნა.
ხ.მ-ის მნიშვნელოვან მიმართუ-
ლებას წარმოადგენს ქალაქის გა-
ნათება, რასაც იყენებენ ქალაქის
არქიტექტურული გამომსახველო-
ბის გასაძლიერებლად.

**ИСКУССТВЕННОЕ ОС-
НОВАННИЕ** ხელოვნური ფუძე
— სილიკატიზაციით, ცემენტის
ან ბითუმის დაწნევით გრუნტის
გამკვრივებით, გრუნტის შეცვ-
ლით, ხიმინჯების ჩასობით გაძ-
ლიერებული საძირკვლის ფუძე.

ИСКУССТВО ხელოვნება

– შემეცნების ერთ-ერთი ფორმა. პლასტიკური ანუ სივრცითი ხელოვნება წარმოადგენს ცნებას, რომელიც აერთიანებს ხელოვნების ისეთ სახეობას, სადაც ნაწარმოებები არსებობენ სივრცეში და არ იცვლებიან და არ ეითარდებიან დროის მანძილზე (ვთქვათ, თეატრალური ხელოვნებისგან განსხვავებით). პლასტიკურ ხელოვნებას საგნობრივი ხასიათი აქვს და მისი ნაწარმოებები სრულდება ნივთიერად. თავისთავად პლასტიკური ხელოვნება იყოფა ორ დიდ ჯგუფად: სახვით და არასახვით ხელოვნებად. პირველს განეკუთვნება ფერწერა, ქანდაკება, გრაფიკა, მონუმენტური ხელოვნება, ფოტოხელოვნება, მეორეს – არქიტექტურა, დეკორატიულ-გამოყენებითი ხელოვნება, მხატვრული კონსტრუირება, თუმცა კი ზღვარი ამ ორ ჯგუფს შორის არ არის აბსოლუტური (მაგ., ადამიანის ან ცხოველის გამომსახველი ჭურჭელი, ანდა – ორნამენტი, რომელიც მოიცავს როგორც სახვით, ისევე განყენებულ ფორმებს. იხ. *декоративное и., пластическое и., прикладное и.*

ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ

ხელოვნებათმცოდნეობა – მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის პლასტიკურ ხელოვნებას (არქიტექტურას, ფერწერას, ქანდაკებას, გრაფიკას, დეკორატი-

ულ-გამოყენებით ხელოვნებას), მის აღმოცენებას და განვითარების ეტაპებს და მოიცავს სამ ძირითად მიმართულებას: ხელოვნების თეორიას, ისტორიას და კრიტიკას. ხელოვნების თეორია განიხილავს საზოგადოების სოციალ-ფილოსოფიურ შეხედულებებს ხელოვნებაზე, რაც ესთეტიკაში ყალიბდება. იგი შეისწავლის მხატვრული მეთოდის, ფორმის, გამოსახულების საშუალებების, ხელოვნების დარგის სპეციფიურობის საკითხებს და ა.შ. იგი განიხილავს საერთო კანონზომიერებებს, ხელოვნების განვითარების ლოგიკას, მის ზეგავლენას ადამიანზე. ხელოვნების ისტორია სწავლობს და იკვლევს ხელოვნების განვითარებას საერთოდ, რომელიმე ქვეყანაში ან რომელიმე ეპოქაში, თვალს ადევნებს განსაზღვრული სახეობის თუ ეანრის, სტილის, მიმდინარეობის ევოლუციას. მხატვრული კრიტიკა განიხილავს, არჩევს და აფასებს თანამედროვე მხატვრული ცხოვრების მოვლენებს, ცალკეული ოსტატების შემოქმედებას, ცალკეულ ნაწარმოებებს და ა.შ.

ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ იხ.
искусствоведение.

КАБАК სპიკიტონი – სასადილო და ღუქანი, სადაც ძირითადად ღვინით და არყით ვაჭრობენ.

КАБАРЕ კაბარე (ფრანგ.) – პატარა რესტორანი, სადაც სხვადასხვა სახის წარმოდგენები (მუსიკა, სიმღერა, ცეკვა) ეწეობა. თავდაპირველად (XIX ს.) მსახიობების სამიკიტონი იყო საფრანგეთში, სადაც ავტორები თავის ნაწარმოებებს (სხვადასხვა სცენებს, ლექსებს, კუპლეტებს) თვითონ ასრულებდნენ.

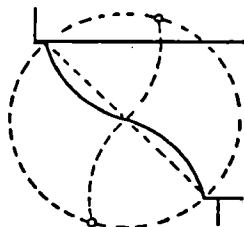
КАБЕЛЬ კაბელი (პოლ.) – 1. ფოლადის ბაგირი, გვარლი; 2. მრავალძარღვიანი სადენი. პოლანდიურად ძ. ღუზის ბაგირს ნიშნავს.

КАБИНА კაბინა (ფრანგ.), ბალი – ოთახისმაგვარი მცირე სამყოფელი (მაგ., ტელეფონის ძ., ლიფტის ძ.).

КАБИНЕТ კაბინეტი (ფრანგ.) – 1. გონებრივი შრომისათვის განკუთვნილი სამუშაო ოთახი ბინაში ან თანამდებობის პირის ასეთივე ოთახი დაწესებულებაში; 2. ავადმყოფის მისაღებად ან ამა თუ იმ პროცედურის ჩასატარებლად საგანგებოდ მოწყობილი ოთახი სამკურ-

ნალო დაწესებულებაში; 3. სასწავლო ან სამეცნიერო დაწესებულებაში საგანგებოდ მოწყობილი ოთახი რომელიმე საგანში (დარგში) სამეცადინოდ ან სამუშაოდ.

КАБЛУЧЕК ქუსლი – არქიტექტურული პროფილი, შედგენილი ორი რკალის შეუღლებით, რომელთაგან ზედა ამოზნეპილია, ქვედა – შეზნეპილი (მაგ. ტოსკანური ან კორინთული ორდერის კარნიზის ელემენტი). შდრ. *обратный каблук*.



КАВАЛЬЕР კავალიერი (ფრანგ.) – მიწის ზვინული, რომელიც წარმოიქმნება თხრილის ამოღებისას ან არხის გათხრისას; მიწის ზვინული გზის გასწვრივ, რომელიც ეწეობა ამოღებული მიწისაგან და რომელიც გზას იცავს ჩამდინარე წყლებისა და დაღამებისაგან.

КАВЕДИУМ კავედიუმი (ლათ.) – რომაული საცხოვრებელი სახლის ცენტრალური ნაწილის – ატრიუმის ნაირსახეობა, სადაც შიდა ეზო მხოლოდ კონტურზე იყო გადახურული და წვიმის წყალი ეზოს შუაგულში მოთავსებულ აუზში მიედინებოდა. შემდგომში ძ. გადახურულმა ატრიუმმა შეცვალა.

КАЗАРМА ყასარმა (თურქ.) – ჯარის ნაწილის დასაბინავებელი შენობა.

КАЛАНЧА სასუბურო – კოშკურა ნაგებობა. მაგ., სახანძრო კოშკი – სახანძრო საამქროს თავზე აღმართული მაღალი სათვალთვალე კოშკი.

КАЛИТКА კუტიკარი – პატარა შესასვლელი კარი გალავანში, ღობეში.

КАЛЬДАРИЙ კალდარიუმი (ლათ.) – ყველაზე მაღალტემპერატურიანი სადგომი რომის თერმეებში, რომლის იატაკი და კედლები *კიკოკაუსტების* სისტემით თბებოდა. შდრ. *тепидарий, фризидарий*.

КАМЕРА კამერა (ლათ.) – 1. საგანგებო (ჩვეულებრივ – საინჟინრო) დანიშნულების სადგომი ზოგიერთ შენობაში. მაგ., სა-

ენტილაციო ძ; 2. საპანო – სათავსო საპატიმროში, სადაც ტუსალია დამწყვდეული.

КАМИН გუხარი – ღიაკერიაიანი ღუმელი სახლში.

КАМПАНЕЛА კამპანელე (იტ.) – სამრეკლოს სახეობა შუა საუკუნეების და აღორძინების ხანის იტალიურ არქიტექტურაში, რომელიც ცალკე მდგომოთხკუთხა ან მრგვალ, მრავალ-იარუსიან კოშკს წარმოადგენს.

КАНАВА თხრილი – მიწაში სიგრძეზე გაჭრილი ვიწრო ზოლი სარწყავად, დრენაჟის მოსაწყობად და სხვ. მიზნებისათვის.

КАНАЛ არხი – 1. სარწყავად, სანაოსნოდ და ა.შ. გამიზნული, დენადი წყლით ავსებული ხელოვნური თხრილი. ცნობილ არხთაგან უძველესი იყო ძვ.წ.



VI ს-ში გაყვანილი ბ. მეწამული ზღვიდან ხმელთაშუა ზღვამდე. ბ-ის სიგრძე იყო 180 კმ, სიგანე – 45 მ (სუეცის ბ-ის სიგრძეა 161 კმ, სიგანე – 120-150 მ). 2. სათავესოს განიავების მიზნით კედელში მოწყობილი ხვრეტი ან მილი.

КАНАЛИЗАЦИЯ კანალიზაცია (ლათ.) – სანიტარულ-ტექნიკური მოწყობილობის, არხების, მილების, საგანგებო ნაგებობების სისტემა უსუფთაობების და ჩამდინარე წყლების გასაძეველად. ათენში ჯერ კიდევ ძვ.წ. V ს-ში წყალს და უსუფთაობას აგორიდან აძევენდნენ I მ-ის სიღრმის არხის მეშვეობით. სხვა ქალაქებში არხები გადახურული იყო ქვის ფილებით. პერგამონში ძვ.წ. III ს-ში ფუნქციონირებდა მიწისქვეშა კლოაკების სისტემა, რომელსაც უკავშირდებოდა საზოგადოებრივი საპირფარეშოები.

КАНАТ ბაზმირი, გვარლი – მსხვილი თოკი ან ფოლადის მავთულის წნული.

КАНАТНАЯ ДОРОГА ბაზირ-ბზა, საპაპრო-საბაზმირი ბზა – რელიეფის სხვადასხვა ღონის დამაკავშირებელი სატრანსპორტო საშუალება, ბაგირზე შეკიდული მოძრავი გალით.

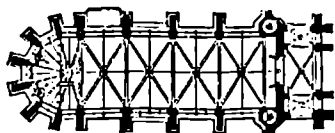
КАНДЕЛЯБР კანდელო (ფრანგ.), სანათი – მაგიდაზე ან იატაკზე დასადგმელი სანათი არმატურა სანთლების ან სანთლის მაგვარი ნათურების ჩასადგმელად. „კანდელო ფრანგულია, ქართულად სანათი ჰქვია“ (საბა). ძ-ს იყენებდნენ ეტრუსკები. იგი წარმოადგენდა 1,6 მ-ის სიმაღლის ხის, ლითონის (ვერცხლის, ბრინჯაოს) დგამს.

КАНЕФОРА კანეფორა (ლათ.) – ქალის ქანდაკება, კალათით ან ვაზით თავზე, რომელიც ასრულებდა საყრდენის როლს. ასე ერქვათ ღმერთებისადმი მიძღვნილი საზეიმო პროცესიის მონაწილე ქალებს, რომელთაც თავზე ედგათ შესაწირი საგნებით გაკეტილი კალათები. პროცესიაში დაიშვებოდნენ მხოლოდ ქალწულები წარჩინებულთა ოჯახებიდან. კანეფორების თემა განსაკუთრებით გავრცელებული იყო კლასიკურ ეპოქაში. იხ. *карпантида*.

КАННЕЛИУРА კანელიურა (ფრანგ.) – სვეტის ან პილასტრის ტანზე ამოკაწრული ვერტიკალური ან თარაზული (იონიური ორდერის ბაზისზე) ღარები. ამასთან, ღარები ამოიკვეთება ან მიჯრით (დორიული ორდერი) ან მცირე შუალედით (იონიური ორდერი). ძ. ფრანგულად „ღარს“ ნიშნავს.

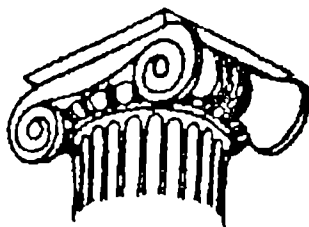
КАНОН ქანონი (ბერძ.) – სიტყვა ნიშნავს წესს. ცნება გულისხმობს ხელოვნებაში, განსაზღვრულ საზოგადოებაში, კონკრეტულ ეპოქაში, მტკიცედ დადგენილი წესების ერთობლიობას, რომელიც მხატვრულ ნაწარმოებებში განსაზღვრავს კომპოზიციის და კოლორიტის ნორმებს, პროპორციების სისტემას, ამა თუ იმ ტიპის გამოსახულების *იკონოგრაფიას*. ძის პირველი თეორიული საფუძვლები შეიმუშავა ბერძენმა მოქანდაკემ პოლიკლეტემ ძვ.წ. V ს-ის მეორე ნახევარში.

КАПЕЛЛА კაპელა (ლათ.) – სალოცავის, ეკვდერის სახელწოდება კათოლიკურ და ანგლიკანურ არქიტექტურაში, რომელიც წარმოადგენს მცირე ზომის ნაგებობას ან სათავეს დიდგვაროვანი ოჯახის სალოცავად, რელიქვიების შესანახად და ა.შ. კ. ეწყობოდა ხოლმე ტაძარში (გვერდით ნაევებში), სასახლეებში, ციხე-დარბაზში ან დამოუკიდებელი ნაგებობის სახით. ერთ-ერთ კლასიკურ მაგალითს წარმოადგენს ფილიპო ბრუნელესკოს მიერ 1430-1443 წწ. ფლორენციის მონასტრის ეზოში აშენებული კაპელა პაცი.



КАПИТАЛЬНАЯ СТЕНА კაპიტალური კედელი – იგუევა, რაც *несущая стена*.

КАПИТЕЛЬ კაპიტელი (ლათ.), სპეციალური – კლასიკურად გამოყოფილი სვეტის დამაგვირგვინებელი ნაწილი, რომელიც სვეტს გადასცემს არქიტრავის დატვირთვას ან სვეტის დამაგვირგვინებელი ნაწილი, რომელიც პირობითად, მხატვრულად გამოხატავს ამგვარ ფუნქციას (მაგ., *პილასტრის* შემთხვევაში). ძ. ცნობილი იყო ძველი აღმოსავლეთის ხუროთმოძღვრებაში, ჩინეთში, იაპონიაში, საქართველოში, სომხეთში და შუა საუკუნეების ევროპულ არქიტექტურაში. ანტიკურ ხანაში ჩამოყალიბდა არქიტექტურული ორდერების კაპიტელების კლასიკური სახეობანი.



КАПИЩЕ საპერამ, ბაგინი – კერპთაყვანისმცემელთა სამლოცველო. „ბაგინი“ საერთოდ წარმართების, არაქრისტიანების სამლოცველოს ნიშნავდა. ძვე-

ლადეუ ბაგინი მეორე ტერმინის, საკერპოს შესატყვისად გვხვდება ნახმარი, ე.ი. იმ სამლოცველოსი, რომელშიც კერპები იყვნენ დადგმული და სადაც თავყვანს სცემდნენ კერპებს" (ივ. ჯავ.).

КАПЛИ წვეთები, გუტები

– წაკვეთილი კონუსის ფორმის სამკაული ღორიული ორდერის ანტაბლემენტში.

КАРАВАН-САРАЙ პარპასლ – მგზავრებისა და ქარავნებისათვის განკუთვნილი სასტუმრო შენობის ტიპი ამიერკავკასიაში, წინა და შუა აზაში. ქ. ბი (ფუნდუკები) ცნობილია უძველესი დროიდან და განსაკუთრებით გავრცელდა IX-XVIII სს-ში ქალაქების ზრდისა და ვაჭრობის განვითარებასთან დაკავშირებით. ყველაზე მეტად გავრცელდა ქარვასლის ტიპი, სადაც შიდა ეზოს გარშემო 1-2-3 სართულად განლაგებული იყო სტუმრების გასაჩერებელი ოთახები (ზედა სართულზე), საწყობები და სადგომები. ამგვარი რამდენიმე ქარვასლა შემორჩენილია თბილისშიც, მაგ., სიონის ქუჩაზე.

КАРАДАМ ყარადამი

(აზერბ.) – აზერბაიჯანული საცხოვრებელი სახლის სახეობა.

КАРДО პარდო (ლათ.) – რომაული ქალაქის ან ბანაქის

ერთ-ერთი ურთიერთპერპენდიკულარულ ქუჩათაგანი, მიმართული ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ. იხ. *декуманус*.

КАРИАТИДА პარიბატიდა

(ბერძ.) – ქალის ქანდაკება, რომელიც ასრულებს საყრდენი სვეტის როლს. ეს მოტივი გავრცელებული იყო ანტიკური ხანის არქიტექტურაში და ასევე XVII-XIX სს-ის ევროპულ ხუროთმოძღვრებაში. ტერმინის წარმოშობას უკავშირებენ ძველ საიერძნეთში, კარიში მდგომი არტემიდეს ტაძრის ქურუმი ქალის სახელს – კორას. კლასიკურ მაგალითს იძლევა ათენის აკროპოლისზე მდგომი ნაგებობა – ერექთეიონი, რომლის ერთ-ერთ მხარეზე მდგომ პორტიკში კოლონებს ძეხები ცვლიან. იხ. *канефора*.

КАРКАС პარპასი (ფრანგ.)

– ნაგებობის კონსტრუქციული ჩონჩხი, რომელიც წარმოადგენს დგარების, რიგელების და ირიბანების სიტემას. ფრანგულად ძ. ჩონჩხს ნიშნავს.

КАРКАСНОЕ ЗДАНИЕ

პარპასული შენობა – შენობა, ნაგებობა, რომლის მზიდ სისტემას კარკასი წარმოადგენს. განირჩევა შემდეგი სახის კარკასული სისტემები: მთლიანი კარკასი გრძივი რიგელებით, მთლიანი კარკასი განივი რიგელებით,

არასრული კარკასი, სადაც რიგელი ერთი ბოლოთი დგარს ევრდნობა, ზოლო მეორეთი – გარე კედელს, ურიგელო კარკასი, სადაც რიგელებს ცვლის ერთი უჯრედის ზომის მქონე გადახურვის პანელი. კარკასი შესაძლებელია იყოს ანაკრები და მონოლითური. ანსხეავენ კარკასების შეერთების სამ კონსტრუქციულ სქემას: ჩარჩოვანს (სადაც ყველა კვანძი ხისტია, მაგ., მონოლითური რკინა-ბეტონის კარკასი), ბმულს (შედულებით შესრულებული სახსროვანი კვანძებით), ჩარჩოვან-ბმულს (ხისტი და სახსროვანი კვანძებით). კარკასული კონსტრუქციის მქონე სახლების მშენებლობა დაიწყო გასული საუკუნის დასასრულს ამერიკის და ევროპის ქვეყნებში. ამერიკის შეერთებულ შტატებში პირველ კარკასულ შენობად ითვლება არქიტექტორ ჯენის მიერ 1883 წ. აშენებული 10 სართულიანი შენობა თუჯის შიგა და გარე მზიდი სვეტებით.

КАРНИЗ პარნიზი (ბერძ.), ლაზგარდანი – ანტაბლემენტის, კედლის დამაგვირგვინებელი, გამოწეული ნაწილი, რომელიც იკავებს სახურავს და კედელს იცავს სახურავიდან ჩამოდვრილი წყლისგან. მას ხშირად დეკორატიული დანიშნულება აქვს. კლასიკური და კლასიციზტური პერიოდების ძ. საკმაოდ რთული აღნაგობისაა.

КАРТИНА სურათი – დაზგური ხელოვნების სახეობა, რომელსაც დამოუკიდებელი მხატვრული მნიშვნელობა გააჩნია და რომელიც დამოკიდებული არ არის კონკრეტული ინტერიერის ხასიათზე, სრულდება ქაღალდზე, მუყაოზე, ტილოზე, ფიცარზე.

КАРТИННАЯ ГАЛЕРЕЯ სურათების გალერეა – ხელოვნების მუზეუმი, სადაც, როგორც წესი, ფერწერის ნამუშევრებია გამოფენილი, ან სურათების გამოსაფენად განკუთვნილი განყოფილებები დიდ მუზეუმებში თუ სასახლისეულ დარბაზებში.

КАРТОН პარტონი – სახვით ხელოვნებაში დამკვიდრებული ტერმინი, რომელიც აღნიშნავს ფართოფორმატიან ნახატს (ზოგჯერ ფერადს), შესრულებულს მუყაოზე, მომავალი ნაწარმოების (ფრესკის, მოზაიკის, ვიტრაჟის) ზომებში. ნახატის კონტურის კედელზე გადატანისას მუყაო (კარტონი) იხერტიება. მეთოდი ფართოდ იყო გავრცელებული ევროპის ქვეყნებში აღორძინების ხანაში და XVII-XVIII სს-ში.

КАРТУШ პარტუში (ფრანგ.) – სკულპტურული ან გრაფიკული სამკაული, რომელიც ასახავს ფარს ან არასრულად გაშლილ გრაგნილს მის ზედაპირზე

მოთავსებული გერბით, ემბლე-
მით, წარწერითა და ა.შ. სკულ-
პტურულად შესრულებული ძე-
გები ამშვენებდნენ სასახლეში შე-
სასვლელებს, კედლებს. მის გა-
მოსახულებებს ეხვდებოდა ძველ
დოკუმენტებზე, გეოგრაფიულ
რუკებზე, საფლავის ქვებზე.



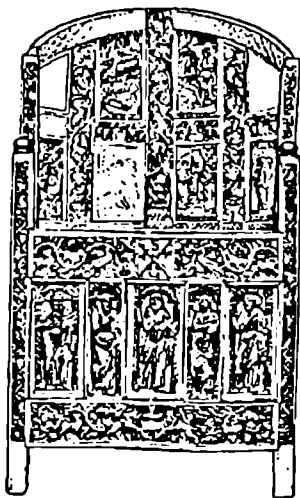
КАСКАД პასკადი (იტ.),
ჩანჩქერი — ბუნებრივი ან ხე-
ლოვნურად შექმნილი შეკიბული
ჩანჩქერი ან ჩანჩქერების სისტე-
მა, რომელსაც იყენებენ ბალ-პარ-
კულ ხელოვნებაში. განთქმულია
კასკადები ტივოლის ვილაზე
იტალიაში, პეტროდოროცში. თბი-
ლისში პ. გაშენებულია ვაკის
პარკში.

КАТАКОМЫ კატაკომ-
ბები (იტ.) — ბუნებრივი ან ხე-
ლოვნური წარმოშობის მიწის-
ქვეშა სათავსები, იყენებდნენ
ქრისტიანთა და იუდეველთა მი-
ცვალებულების დასაკრძალავად

და რელიგიური წეს-ჩვეულებე-
ბის შესასრულებლად. რომის
უძველესი კატაკომბები (II-IV
სს.) წარმოადგენდნენ მიწისქვე-
შა დარბაზების და გალერეების
განშტოებულ ხლართს, სადაც
ერთ დროს დევნილი ქრისტი-
ანები თავშესაფარს პოულობდ-
ნენ.

КАФЕ კაფე (ფრანგ.) — პა-
ტარა რესტორანი, სადაც თავა-
ზობენ ჩაის, ყავას, ცივ საუზმეს
და მისთ.

КАФЕДРА კათედრა
(ბერძ.) — 1. საგანგებოდ გამოყო-
ფილი და დამშვენებული ადგი-
ლი ქრისტიანულ ეკლესიაში,
საიდანაც ქადაგებას წარმოთ-
ქვამდნენ; 2. ორატორისათვის,



ლექტორისათვის მოწვობილი ადგილი; 3. საეპისკოპოსო სავარძელი ადრექრისტიანული ეკლესიის აფსიდაში, საკურთხეველის უკან.

КАФЕТЕРИЙ კაფეტარიუმი (ესპ.) – კაფე-რესტორანი, სასაუზმე.

КВАДР კვადრი (ლათ.) – პარალელოპიპედის ფორმის თლილი საკედლე ქვა.

КВАДРИГА კვადრიზა (ლათ.) – ორთვლიანი ანტიკური ეტლი, ერთრიგად შებმული ცხენების ოთხეულით. ძის სკულპტურული გამოსახულება საფუძველად დაედო შენობების ფრონტონების, სატრიუმფო თაღების და სხვა ნაგებობების სამკაულს.

КВАРТАЛ კვარტალი (ლათ.) – ურთიერთგადამკვეთი ქუჩებით შემოფარგლული ქალაქის ნაწილი.

КВАРТИРА ბინა – საცხოვრებელი სახლის ერთ ოჯახზე გათვალისწინებული განყოფილება, კეთილმოწყობილი ნაწილი, დამოუკიდებელი შესასვლელით. მის შემადგენლობაში შედის საცხოვრებელი ოთახები (საერთო ოთახი, საძილეები, სამუშაო ოთახი და ა.შ.), დამხმარე სათავსები (სამზარეულო, წინაკარი, სააბაზანო, ტუალეტი, სა-

კუქნაო), საზაფხულო სათავსები (აივნები, ლოჯიები), რომელთა რაოდენობა და ფართობი უნდა პასუხობდეს ოჯახის დემოგრაფიულ შემადგენლობას. ბინის კომფორტი აგრეთვე განისაზღვრება მისი არქიტექტურულ-გეგმარებითი მახასიათებლების შესატყვისობით მშენებლობის ადგილის ბუნებრივ-კლიმატურ თავისებურებებთან და ადგილობრივ ტრადიციებთან.

КВАТРОЧЕНТО კვატროჩინტო (იტ.) – ამ ტერმინით ხელოვნებათმცოდნეობაში აღორძინების ხანის ადრინდელ პერიოდს აღნიშნავენ.

КЕЛЬЯ სენაკი, კელენი – ბერისათვის, განდგეგისათვის განკუთვნილი ოთახი. „კელენი მცირე სენაკია“ (საბა).

КЕМПИНГ კემპინგი (ინგლ.) – ტურისტ-ავტომობილისტებისათვის განკუთვნილი ბანაკი, ნაგებობათა კომპლექსი, რომელიც მოიცავს საცხოვრებელ, დასასვენებელ, მანქანების სარემონტო და სხვ. შენობებს.

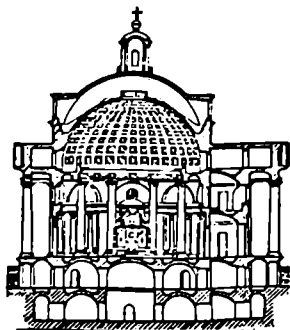
КЕРАМИКА კერამიკა (ბერძ.) – დეკორატიულ-გამოყენებითი და მონუმენტური ხელოვნების ერთ-ერთი დარგი. თიხის ან მისი და სხვადასხვა სახის ნაერთებისგან შექმნილი და გამოწეით გამაგრებული ნაკეთობები. ძირითადი ტექნოლო-

გიური სახეობანია ტერაკოტა, მაიოლიკა, ფაიფური, ქაშანური. ნაკეთობათა რიცხვშია მხატვრული ჭურჭლეულობა, ქანდაკება, პანო, ვაზა, სამშენებლო და დეკორატიული მასალები (აგური, კრამიტი, მოსაპირკეთებელი ფილები, შორენკეცი, არქიტექტურული დეტალები და სხვ.). პირდაპირი თარგმნით ბერძნულიდან ტერმინი ნიშნავს სამეთუნეო ხელოვნებას.

КЕССОН ქსონი (ფრანგ.)

— 1. კვადრატის, მრავალკუთხა ან სხვა გეომეტრიული ფორმის ბაღის ელემენტი, რომელიც შექმნილია გადახურვის კოჭებით ან წიბოებით; 2. ლითონის ან რკინა-ბეტონის გადმოპირქეპებული ყუთი, რომელსაც იყენებენ დიდ სიღრმეზე ნაგებობების (ხიდის, კაშხალის და მისთ.) წყალქვეშა ფუძის მოწყობისას წყლისაგან თავისუფალი მოცულობის შესაქმნელად.

КЕССОНИРОВАННЫЙ ПОТОЛОК ქსონური ჭერი —



ჭერის ან თაღის და კამარის შიდა სიბრტყიდან გამოწეული კოჭებით ან დეკორატიული წიბოების გადაკვეთით შექმნილი მართკუთხა, მრავალკუთხა, სხვა ფორმის ელემენტებისგან შედგენილი ბაღე. აქვს როგორც კონსტრუქციული, ასევე დეკორატიული დანიშნულება. კესონებით იყო დანაწევრებული რომის პანთეონის 43-მეტრიანი გუმბათის შიდა ზედაპირი (125 წ.).

КИВОРИЙ 1. კიბორიონი

(ბერძ.) — ქრისტიანულ ეკლესიაში, საკურთხეველში მოწყობილი შეწირულობათა შესანახი (თავდაპირველად ასე ერქვა სასმელ ჭურჭელს); 2. სალსინებელი, ჩარდახი — საკურთხეველში დადგმული მდიდრულად მორთული გალავაკი. „ბეელს და შემდეგდროინდელ პატარა ეკლესიებშიც ქვის ტრაპეზი ხშირად საკურთხეველის კედელზეა ხოლმე მიდგმული, რომელსაც ზოგჯერ ედგა ზედ ოთხ სვეტზე დამყარებული „მაჩრდილოელი“, რასაც სალხინობელი და ჩარდახი ერქვა. ბიზანტიაში მას „კივრუმს“ ეძახდნენ. ჩარდახი სპარსული სიტყვაა („ჩარდაკ“) და ხის ოთხ სვეტზე მრგვლად გადახურულს, ფანჯატურს ქნიშნავს“ (ივ. ჯავ.).

КИЛЕВИДАЯ АРКА კილისებრი თაღი — თაღის მოხაზულობა გადმოტრუნებული კილიანის გემის განივი კვეთის

კონტურს წააგავს. ვარაუდობენ, რომ არაბულმა ხელოვნებამ ეს ფორმა ინდოეთიდან გადმოიღო იმ განსხვავებით, რომ თუ ინდოეთში ამგვარი თალი ქვების წაწყური წყობით ამოყავდათ, არაბულ შენობაში იგი აგურშია განხორციელებული.

КИМАТИЙ კიმატიონი

(ბერძ.) – 1. მრუდხაზოვანი არქიტექტურული ნატეხის (ბატიყელას, ქუსლის, ფოსოს) საერთო სახელი; 2. კლასიკური კარნიზის დამაგვირგენი მრუდხაზოვანი ნაწილი.

КИОСК კიოსკი (სპარ.), ფარდული – წერილი საქონლით საეკატრო, მცირე ზომის მსუბუქი ნაგებობა.

КИШЛАК ყიშლაკი

(თურქ.) – დასახლება შუა აზიაში.

КЛАДБИЩЕ სასაფლაო – მიცვალებულთა ნეშტის დასამარხავად გამოყოფილი ტერიტორია დასახლებული ადგილის გარეუბანში.

КЛАДКА НАПУСКОМ წაწყური წყობა – ზედა რიგების თანდათანობითი გადმოშვებით ამოყვანილი აგურის, ქვის და მისთ. წყობა. ასეთი წყობით, მაგალითად, ამოიყვანება ცრუ თალი, ცრუ კამარა. იხ. *ЛОЖИ-*

ная арка, ложный свод.

КЛАДКА СТЕНЫ კედლის წყობა – აგურის, ქვის კედლების რიგების ამოყვანის სისტემა, თანმიმდევრობა (წაწყური, ჯაჭური, ჯვაროვანი და სხვ.).

КЛАДОВАЯ საკუჭნაო – სურსათ-სანოვავის და ნივთების შესანახი მცირე სათავსი.

КЛАССИКА კლასიკა

(ლათ.) – მეცნიერების, ხელოვნების, არქიტექტურის, ლიტერატურის გამოჩენილი ნაწარმოებები, რომლებიც შეადგენს ხალხთა ნაციონალური კულტურის ძირითად ფონდს და მსოფლიო კულტურის შენაძენს წარმოადგენს. ბოლო დრომდე ძ-ს მიაკუთვნებდნენ ძველბერძნულ და რომაულ ხელოვნებას, რომელსაც მიიჩნევდნენ ყოველივე სანიმუშოს პირველწყაროდ. ძ. გადატანითი მნიშვნელობით სანიმუშოს ნიშნავს.

КЛАССИЦИЗМ კლასიციზმი

(ლათ) – მიმდინარეობა კულტურის ისტორიაში, რომელიც აღმოცენდა საფრანგეთში და გავრცელდა ევროპაში XVII ს-ში და XVIII ს-ის დასაწყისში. არქიტექტურაში ძ. თანმიმდევრულად ატარებს ანტიკური და ალორმინების ხანის

მემკვიდრეობის მკაცრ სისტემატიზაციას. გაწონასწორებული კომპოზიციები გამოსახულია მკაფიო ხაზებითა და კლასიკური პროპორციებით. ძ. ასახავდა რაციონალიზმს ფილოსოფიაში, ახალი კლასის – ბურჟუაზიის იდეოლოგიას. იგი სტიმულს აძლევდა არქეოლოგიურ გამოკვლევებს, რომლებსაც მოჰყვა საოცარი აღმოჩენები და ახალი ცნობები შეგვიძინა ანტიკური ცივილიზაციის განვითარების შესახებ. ექსპედიციების შედეგებმა, ვრცელი მეცნიერული კვლევის განზოგადობებამ თეორიული საფუძვლები ჩაუყარა მოძრაობას, რომელიც ანტიკურ კულტურას სრულყოფის მწვერვალად, აბსოლუტური სილამაზის ნიმუშად მიიჩნევდა. ძ.-ის ავანგარდში პირველყოფისა იდგა ნაპოლეონის დროის საფრანგეთი, შემდგომში – გერმანია, ინგლისი და აგრეთვე ევროპული განვითარების გზაზე დამდგარი რუსეთი. საფრანგეთის კონვენტმა ძ. ფრანგული რევოლუციის სტადიადაც კი გამოაცხადა. კლასიციზმმა ცვლილებები შეიტანა ქალაქის სივრცით და გეგმარებით სტრუქტურაში, არარეგულარული შუასაუკუნოვანი ქუჩების სტრუქტურა გაკვეთა სწორხაზოვანი პროსპექტებით და მათ გადაკვეთებზე არქიტექტურული მონუმენტები დადგა. XVIII და XIX სს-ის აზროვნების რაციონალიზმი ერთიანი ქალაქთმშენებლური კონცეფციის შექმნაშიაც გამომჟღავნდა, რაც 1793 წ. პა-

რიზის მხატვრულ-გეგმარებითი სკოლის შექმნით დაგვირგვინდა. მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა პარიზის ხელოვნების სკოლაც, რომლის სტუდენტები უშუალოდ რომში სწავლობდნენ ანტიკური არქიტექტურის ძეგლებს და სკოლის დამთავრების შემდეგ მრავალ ქვეყანაში მოღვაწეობდნენ. ძ.-ის ჩასახვას უკავშირებენ პარიზში წმ. ჟენევიევის ეკლესიის (შემდგომში პანთეონად წოდებულ) მშენებლობას. პანთეონის ავტორია არქიტექტორი ჟ. სუფო, რომელიც აგრეთვე ცნობილია როგორც ლიონის დიდი თეატრის ავტორი და ბერძნული ანტიკური ტაძრების მკვლევარი. ძ.-ის იდეებს, სტილისტური „სიწმინდის“ დაცვასთან ერთად, ანეითარებდნენ შ. პერსიე და პ. ფონტენი, იმპერატორის კარის არქიტექტორები, რომლებიც ახალი სტილის ყველაზე გამოჩენილი წარმომადგენლები იყვნენ. XIX ს-ში ძ. თანდათან გარდაისახა წმინდა აკადემიზმში.

КЛЕТКА ЛЕСТНИЧНАЯ იხ. лестничная клетка.

КЛЕТЬ 1. ქმლსრა – ხით ხუროთმოძღვრებაში – ნაგებობა ან მისი ნაწილი, რომელიც წარმოიქმნება კუთხეებზე ჭდობით დაკავშირებული მორებით შედგენილი გვირგვინების ერთმანეთზე დაწყობით; 2. ბაღი, კაბინა

– მცირე ზომის სათავსი, მაგ.,
ლიფტის ძ., ტელეფონის ძ.

КЛИН სოლი – ხის ან
რკინის მოკლე, წაწვეტებული
ნაჭერი რისამე შეშვიდროვები-
სათვის ან გასამაგრებლად.

КЛИНЧАТАЯ АРКА სო-
ლისებრი თაღი – სოლისებრი
ქვებით – სომებით ან სწორკუთ-
ხა ქვებით სოლისებრი ნაქერე-
ბისას ამოყვანილი თაღი. ამგეა-
რი გამბჯენი თაღოვანი კონს-
ტრუქციები ჩნდება ძვ.წ. IV ს-ში
და განსაკუთრებით გავრცელდა
ძვ.წ. II ს-ში ძველ რომში.

КЛИРОС კლიროსი (ბერძ.)
– მგალობლებისათვის განკუთ-
ვნილი შემალლებული ადგილი ტა-
ძარში. „არდაბაგს ორთავ მხრივ,
აქეთ-იქით, სადაც მგალობლები
და მედავითნეები იღვნენ ხოლმე,
მხარი ეწოდებოდა“ (ივ. ჯავ.).

КЛОАКА კლოაკა (ლათ.)
– უწმინდურობის ჩასარეცხი მი-
წისქვეშა არხი ანტიკურ რომში.

КЛУАТР კლუატრი (ფრანგ.)
– 1. რომანული და გოთიკური
ხუროთმოძღვრებისათვის დამა-
ხასიათებელი დახურული თაღო-
ვანი გალერეა, რომელიც გარს
ერთგვარის მონასტრის ეზოს; 2.
შენობის ერთ-ერთი გვერდით მხა-
რეზე მოწყობილი გალერეა, რო-
მელიც მოცილებული იყო ხალ-

ხის ნაკადისგან და მხოლოდ სა-
სულიერო პირთათვის იყო გან-
კუთვნილი. მის გვერდით განლა-
გებული იყო სასულიერო კაპი-
ტულის სხდომათა დარბაზი.

КЛУБ კლუბი (ინგლ.) –
შენობა, რომელშიაც განთავ-
სებულია კულტურულ-საგანმანათ-
ლებლო, პოლიტიკური, სპორტუ-
ლი ან სხვა ხასიათის საზოგა-
დოებრივი ორგანიზაცია.

КЛУМБА ყვავილნარი –
სხვადასხვა კონფიგურაციის მი-
წის ნაკვეთი, რომელზედაც ყვა-
ვილებია დარგული.

КЛЯМЕРА კლამერა (გერმ.)
– თუნუქის ფურცლის ვიწრო
ზოლი, რომლის მეშვეობითაც
თუნუქის სახურავის ფურცლები
მოლარტყევაზე მაგრდება.

КНИГОХРАНИЛИЩЕ
წიგნსაცავი – საგანგებო სა-
თავსი, სათავსების ჯგუფი ბიბ-
ლიოთეკაში ან ცალკე შენობა,
სადაც ინახება ბიბლიოთეკის ძი-
რითადი ფონდი.

КОБЫЛКА ჯორაპი, წა-
წყი – კედლის გარეთ გად-
მოსული ხის ნივნივის წანა-
მატი, რომელიც ხშირად მხატ-
ვრულად არის ხოლმე დამუ-
შავებული.

КОВЕР ხალიჩა, ნოსი — მხატვრული საფეიქრო ნაწარმოებები, ხაოიანი, ჩვეულებრივ მრავალფეროვანი სახიანი ქსოვილი, რომელსაც იყენებენ იატაკზე დასაფენად, კედლის მოსართავად, თუ ხმის ჩასახშობად. შემონახულია ცნობები ხალიჩის არსებობის თაობაზე ახლო აღმოსავლეთის უძველეს სახელმწიფოებში.

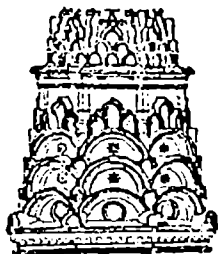
КОВКА ჭამკა — ცხელ ან ცივ მღვამარეობაში ლითონის მხატვრული დამუშავების მეთოდი უროთი ან წნეხით. ამ წესით დამზადებული დეკორატიულ-გამოყენებითი ხელოვნების ნაწარმოები. ჭ. ცნობილი იყო უძველესი დროიდან ეგვიპტესა და მესოპოტამიაში, ევროპაში, აზიასა და აფრიკაში.

КОВРОВАЯ ДОРОЖКА ორხაო — იატაკზე დასაფენი გრძელი და ვიწრო ნოხი.

КОЗЫРЕК სანჩხი — მზის სხივებისგან დაცვის მიზნით შენობის გარედან კარ-ფანჯრების, აივნის და მისთ. თავზე გადმოშვებული ფილა. „ქართულად ღერეფნის პირის საჩრდილობელ ფიცარს ჰქვია“ (საბა).

КОКОШНИК კოკოშნიკი (რუს.) — რუსული (განსაკუთრებით XVII ს-ის) არქიტექტურისათვის დამახასიათებელი დეკორატიული ელემენტი, რომელიც

ნახევარწრიული ან კილისებრი მოყვანილობის თალის ფორმისაა. ძეები აჩარჩოებენ კედლის ზედა ნაწილს, გუმბათის ყელს და ზოგჯერ თანმიმდევრულად შემცირებული ზომის რიგებად არიან განლაგებული.



КОЛ მარბილი, სარი, პალო — მიწაში ჩასასმელად წაწვეტიებული ძელი, ჯოხი.

КОЛЕР კოლერი (ლათ.) — საღებავის ელფერი, ტონალობა და სიხშირე.

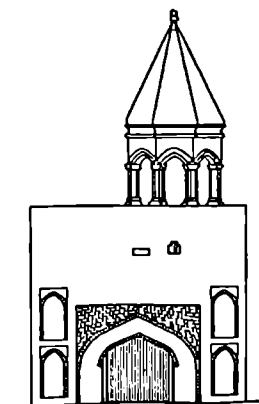
КОЛЛАЖ კოლაჟი (ფრანგ.) — ტექნიკური ხერხი სახვით ხელოვნებაში — რაიმე საფუძველზე ფერით და ფაქტურით განსხვავებული მასალის დაკერა. ამ წესით მიღებული ნაწარმოები. ძ-ს უმთავრესად გრაფიკაში იყენებენ ნაწარმოების ფაქტურის ემოციური გამომსახველობის გაძლიერების მიზნით. იგი ექსპერიმენტის სახით შემოიღეს კუბიზმის და ფუტურიზმის წარმომადგენლებმა.

КОЛЛЕКТОР კოლექტორი (ლათ.) – წყალსადენის და გაზგაყვანილობის მიწების ჩასაწყობი მიწისქვეშა გალერეა და, აგრეთვე, ჩამდინარე წყლების შემკრები და სარინი ნაგებობა.

КОЛОДЕЗНЫЙ СРУБ გვამი – ჭის თავზე დადგმული შემოზღუდვა, გვირგვინი.

КОЛОДЕЦ ჭა – 1. ქვით ამოშენებული ვიწრო, ღრმა თხრილი ბუნებრივი წყლის რეზერუარით. „ორნი კაცნი მოდიოდეს სადაურნი სადმე გზასა, უკანამან წინა ნახა ჩავარდნილი სადმე ჭასა“ (ვეფხ.); 2. სხვადასხვა ტექნიკური დანიშნულების ორმო. მაგ., სათვალთვალო ჭა.

КОЛОКОЛЬНЯ სამრეკლო – კოშკური ნაგებობა ზარე-



ბის ჩამოსაკიდი ღია იარუსით. იგი ან ცალკე დგას ტაძრის სიახლოვეს, ან მასთან არის ზოლმე ერთ კომპოზიციაში გაერთიანებული.

КОЛОННА კოლონა (ფრანგ.), სვეტი – ჩვეულებრივ, მრგვალი კვეთის, არქიტექტურულად დამუშავებული საყრდენი (ბოძის სახით), *არქიტექტურული ორდერის* მზიდი ნაწილი, რომელზედაც დაყრდნობილია *არქიტრავი* ან თალის ქუსლი. კლასიკური კოლონა სამი ნაწილისაგან შედგება: ტანის, *ბაზისი* და *კაპიტელი* - *საგან*. ქანდაკებით დაგვირგვინებული ცალკე მდგომი ძ., ჩვეულებრივ, ძეგლის დანიშნულებას ასრულებს.

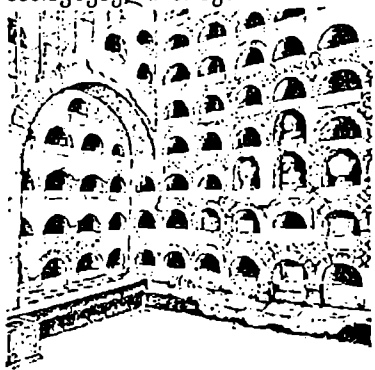
КОЛОНАДА კოლონადა (ფრანგ.), სვეტნარი – საერთო არქიტრავის ქვეშ განლაგებული კოლონების რიგი. შენობის გარე კომპოზიციაში ძ. ქმნის პორტიკს ან გალერეას. ზოგჯერ ძ. დამოუკიდებელ ნაგებობას წარმოადგენს (უმეტესად ბაღ-პარკულ ხელოვნებაში). შენობის შიგნით ძ. გარს ერტყმის ზოლმე დიდ დარბაზებს ან აერთიანებს საზეიმო ხასიათის ინტერიერის ცალკეულ ნაწილებს.

КОЛОРИТ კოლორიტი (იტ.) – მრავალფეროვანი მხატვრული ნაწარმოების (სურათის,

კაზმულობის, ორნამენტის და ა.შ.) დაფარვის საერთო ხასიათი, ფერადოვანი ტონების ურთიერთ-შეფარდების სისტემა. ძ. წარმოადგენს მხატვრული სახის ემოციონალური გამომსახველობის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს საშუალებას.

КОЛОСНИКИ ციმსლრი-კი – ღუმელის საცეცხლურის, კერის ფსკერის შემქმნელი თუჯის ბადურა, რომლის ქვემოთ სანაცრეა მოთავსებული. ც-ის მეშვეობით ხდება ჰაერის მიწოდება კერის არეში.

КОЛУМБАРИЙ კოლუმბარიუმი (ლათ.) – დასაკრძალავი არქიტექტურული კომპლექსი, რომლის კედლის წყობაში დატანილია სანეშტე ურნების მოსათავსებელი ნიშები.



КОМНАТА ოთახი – საცხოვრებელი ან საზოგადოებრივი

შენობის კედლებით გამოყოფილი ნაწილი, სათავსი.

КОМОРА საკუჭნაო – პატარა სამეურნეო სათავსი.

КОМПЛЕКС იხ. *архитектурный комплекс*.

КОМПЛЮВИЙ კომპლუვიუმი (ლათ.) – სწორკუთხა მოხაზულობის ხერეტი რომაული საცხოვრებელი სახლის ატრიუმი-სახურავში წვიმის წყლის ჩასადენად აუზში – იმპლუვიუმი.

КОММУНАЛЬНО-СКЛАДСКАЯ ЗОНА კომუნალურ-სასაწყობო ზონა – სამოსახლო ზონის მიღმა განლაგებული ტერიტორია, სადაც მოთავსებულია გარაჟები, ტრამვაების, ტროლეიბუსების, ავტობუსების და ტაქსომოტორების პარკები, საწყობები, ბოსტნეულსაცავები და კომუნალურ-საყოფაცხოვრებო მომსახურების სხვა დაწესებულებები.

КОМПОЗИТНЫЙ ОРДЕР კომპოზიტური ორდერი – ძირითადად იმეორებს კორინთულ ორდერს, მაგრამ, მისგან განსხვავებით, გამოირჩევა კაპიტელის პლასტიკით, სადაც გაერთიანებულია კორინთული და იონიური ორდერების კა-

პიტელების მახასიათებელი ნიშნები.

КОМПОЗИЦИЯ АРХИТЕКТУРНАЯ იხ. *архитектурная композиция*.

КОМФОРТ კომფორტი (ინგლ.) – კეთილმოწყობილი საყოფაცხოვრებო პირობების ერთობლიობა, რაც გულისხმობს ხელსაყრელი საცხოვრებელი გარემოს შექმნას, რომელიც პასუხობს თანამედროვე ადამიანის ფუნქციონალურ, ფიზიოლოგიურ და ესთეტიკურ მოთხოვნილებებს.

КОНЕК კმხი – ქანობიანი სახურავის კალთების გადაკვეთის ზედა, უმეტესად, თარაზული ხაზი.

КОНИЧЕСКАЯ КРЫША კონუსური სახსურაში – კონუსის ფორმის მქონე სახურავი. ასეთი სახურავით დაფარულია ხოლმე მრგვალი კოშკი ან ასეთივე გუმბათის ყელი (მაგ., ალავერდის კათედრალური ტაძარი).

КОНКОРС კონკორსი (გერმ.) – რკინიგზის თავზე განივად გადებული ხიდი.

КОНСЕРВАЦИЯ კონსერვაცია (ლათ.) – ისეთი საინჟინრო-ტექნიკურ ღონისძიებათა ერთობლიობა, რომელიც აბრკოლებს ნაგებობის შემდგომ რღვე-

ვას. პ. ხშირად, როგორც დროებითი ღონისძიება, წინ უსწრებს ხოლმე რესტავრაციას.

КОНСОЛЬ კონსოლი (ფრანგ.) – კედელში ერთი ბოლოთი ჩაჭედილი კოჭი, ფილა ან კედლის წყობიდან გამოშვერილი კოჭის ნაწილი, რომელზედაც, ჩვეულებრივ, დაყრდნობილია კარნიზი, აივანი, ქანდაკება და ა.შ. იხ. *кронштейн*.

КОНСОЛЬНЫЙ ПАРУС კონსოლური აშრა – ოთხკუთხედიდან გუმბათის ფუძის წრეხაზზე გადასასვლელი კონსტრუქცია – აფრა, რომელიც წარმოიქმნება წაწვერი წყობით.



КОНСОЛЬНАЯ БАЛКА კონსოლური კოჭი – იხ. *консоль*.

КОНСТРУКТИВИЗМ კონსტრუქტივიზმი (ლათ.) – პირველი მსოფლიო ომის შემდგომ

აღმოცენებულ მოწინავე მიმართულებათა შორის განსაკუთრებით გამოირჩევა რუსეთში წარმოქმნილი ძ. მისი თეორიული კრედი ემყარებოდა მატერიალური გარემოს შექმნას ახალი ტექნიკური საშუალებებით. მხატვრულ-კომპოზიციური სისტემა დაფუძნებული იყო კონსტრუქციის ესთეტიზაციაზე. ძ-ის ერთერთი ლიდერი ა. ვესნინი აღნიშნავდა: „თანამედროვე მხატვრის მიერ შექმნილი საგნები უნდა წარმოადგენდნენ წმინდა კონსტრუქციებს, გამოგონებლის ბალასტის გარეშე, აგებულს სწორი ხაზისა და გეომეტრიული მრუდის პრინციპებზე, საშუალებების ეკონომიით, მათი მაქსიმალური ზეგავლენით“. შემდგომში არქიტექტურული კონსტრუქტივიზმი შემოქმედების საფუძვლად აღიარებს ფუნქციონალურ მეთოდს, ხოლო მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევების გავლენას არქიტექტურაზე ძ-ის მიმდევარნი ხედავენ არა მხოლოდ ახალი კონსტრუქციების ათვისებაში, არამედ თვით შემოქმედებითი მეთოდის შეცვლაში. შემოქმედებითი პროცესის რაციონალიზაციის შედეგი უნდა გამოისახოს მშენებლობის საყოველთაო სტანდარტიზაციაში, არქიტექტურული და კონსტრუქციული ელემენტების მანქანურ წარმოებაში. მხატვრულ ფორმას კონსტრუქტივისტები უშუალოდ უმორჩილებენ ფუნქციონალურ და კონსტრუქციულ სტრუქტურას. იმ დროის განუხორციელებელ გრანდიოზულ

პროექტებს შორის კონსტრუქტივისტული არქიტექტურის თავისებურ მანიფესტად აღიარებულია ლითონის სპირალის სახით ე.წ. „მესამე ინტერნაციონალის“ კოშკის პროექტი (ავტორი – ვ. ტატლინი), რომელსაც მოჰყვა ი. ლეონიდოვის მიერ დამუშავებული ლენინის ინსტიტუტის პროექტი, ე. ლისიციის და თანამოაზრეთა უტოპიური პროექტები (1924 წ.), რომლებშიაც სიმბოლურად იყო ასახული თავისი დროის უნიკალური იდეები. შემდგომ ეტაპზე უკვე სჭარბობდა რეალური ამოცანები, მაგრამ ამასთან ერთად, მოხდა კონსტრუქტივისტული მოძრაობის პროგრამული დიფერენციაცია. 30-იანი წლების დასაწყისისათვის ძ-მა მიაღწია განვითარების მწვერვალს.

**КОНСТРУКТИВНЫЙ РА-
ЗМЕР** კონსტრუქციული ზო-
მა – ნაკეთობის საპროექტო ზო-
მები, რომლებიც ნომინალური
ზომებისაგან განსხვავდება კონს-
ტრუქციული ღრეზოს სიდიდით.
*იხ. натуральный раз-
мер, номинальный ра-
змер.*

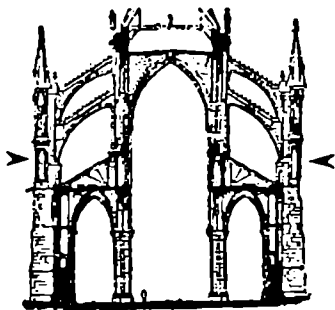


КОНСТРУКЦИЯ კონსტრუქცია (ლათ.) – ნაგებობათა სტრუქტურა, მისი ცალკეული ნაწილების ურთიერთგანლაგება.

КОНТРИЕРНЫ კონტრიერი (ფრანგ.) – ინგლისური კამარის ძირითადი თაღების დამაკავშირებელი ნერვიურები.

КОНТФОРС კონტორსი (ფრანგ.), გვმერსამბარი – კედლის ვერტიკალური ან დახრილი მასიური შვერილი, რომელსაც გადაეცემა გამბრჯენი ძალები (მაგ., თალისაგან ან კამარისაგან) და ზრდის კედლის მდგრადობას. იგი ფართოდ იყო გავრცელებული გოთიკურ არქიტექტურაში. რომაელები და მათ შემდგომ ბიზანტიელები კამარების მზიდ მასიურ საყრდენებს შენობის შიგნით ათავსებდნენ. კედლის გარე მხარეზე გამოწეულ გვერდსამაგრებს – კონტორსებს რომაელები მხოლოდ საყრდენი კედლების ამოყვანისას იყენებდნენ. კამარების მასიური საყრდენების გარეთ გატანა დაიწყო რომანულ ეპოქაში, რაც შენობის შიგა სივრცის გამონათავისუფლების სურვილით იყო ნაკარნახევი. რომანული ძ. არსებითად კედლის გასქელებას წარმოადგენს, ხოლო ნერვიურიანი კამარების სისტემაში კედელი კარგავს ადრინდელ მნიშვნელობას. ამიტომ გოთიკური ძ.

თხელი შვერილის სახეს ღებულობს. მხოლოდ XII ს-ში გოთიკური სკოლის ხუროთმოძღვრები იწყებენ საყრდენების მნიშვნელობის ხაზგასმას და მუდმივი კვეთის კონტორსებს ცვლიან უფრო რაციონალურ პროფილზე, ძის ფუძისკენ თანდათანობით გაფართოებით.



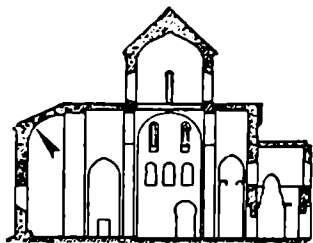
КОНТФОРСНАЯ ПЛОТИНА კონტორსული კახალი – წარმოადგენს ბრტყელ, თალისებრ ან ცილინდრულ გადამლობ ნაგებობას, რომელიც ღებულობს რა წყლის დაწევას თავის თავზე, მას ცალკეული საბჯენების (კონტორსების) მეშვეობით უშუალოდ ფუძეს გადასცემს.

КОНТУР კონტური (ფრანგ.) – საგნის გარე მოხაზულობა, აბრისი, კონფიგურაცია.

КОНУСНАЯ КРЫША იხ. коническая крыша.

КОНФИГУРАЦИЯ კონფიგურაცია (ლათ.) – 1. რისამე გარე მოხაზულობა, კონტური. 2. რაიმე საგნების ურთიერთგანლაგების ხასიათი.

КОНХА კონხა (ბერძ.) – შენობის გეგმაში ნახევარწრიული ნაწილის (აფსიდის, ნიშის) მეოთხედსფეროს მოყვანილობის გადახურვა. ფორმა აღმოცენდა ელინისტურ არქიტექტურაში და ფართოდ გავრცელდა შუა საუკუნეების ზუროთმოდერებაში. ტერმინი პირდაპირი თარგმნით ბერძნულიდან „ნიჟარას“ ნიშნავს.



КОНЦЕНТРИЧЕСКАЯ **АРКА** კონცენტრული თაღი, პერსპექტიული თაღი – კედლის სიღრმისაკენ თანმიმდევრულად შემცირებული რადიუსის მქონე თაღების ერთობლიობა. ამგვარი ფორმით ზაზს უსვამდნენ შენობაში შესასვლელს. ფართოდ იყო გავრცელებული გოთიკურ არქიტექტურაში. მაგ., პარიზის ღვთისმშობლის ტაძრის – ნოტრადამის შესასვლელები.

КОНЬКОВАЯ **ЧЕРЕПИЦА** საკურტნე კრამიტი – კრამიტის სახურავის კეხის გასწვრივ დალაგებული საგანგებო ფორმის (მეტწილად ნახევარწრიული განივკვეთის) კრამიტი.



КОНЬКОВЫЙ **БРУС** თავბანდი, თავსე, სათავე – სახურავის კონსტრუქციული ელემენტი – ჰორიზონტალური ძელი, რომელზედაც ნივნივებია ჩამოღებული.

КОНЮШНЯ თავლა, საჯინიბო – ცხენის სადგომი.

КООРДИНАЦИОННАЯ **ОСЬ** საპროგრდინაციო ღერძი – იგივეა, რაც *разбивочная ось*.

КОРА კორა (ბერძ.) – გრძელ ტანსაცმელში გამოწყობილი, ფეხზე მდგომი ქალის ქანდაკება. ტერმინის წარმოშობა დაკავშირებულია კარიაში არსებული არტემიდეს ტაძრის ქურუმი ქალის სახელთან. იხ. *кариатида*.

КОРАБЛЬ ნაპი, ნაპი – ბაზილიკის ერთ-ერთი გრძივ ნა-

წილთაგანი, რომელიც გამოყოფილია სვეტების რიგებით.

КОРИДОР კორიდორი

(ფრანგ.) – საკომუნიკაციო გრძელი სათავსი, რომელიც ერთმანეთთან აკავშირებს ერთ ღონეზე განლაგებულ ოთახებს. ძ. შეიძლება იყოს გამჭოლი, ჩიხური, სწორხაზოვანი, ნახევარწრიული ან წრიული მოხაზულობის. კორიდორის სიგანე დამოკიდებულია ხალხის ნაკადების ინტენსივობაზე, ამასთან, მინიმალური სიგანე არ უნდა იყოს 1,2 მ-ზე ნაკლები. ძ-ის გაყოლებით ოთახები განთავსებულია ხოლმე ერთ ან ორივე მხარეზე.

КОРИДОРНАЯ СИСТЕМА კორიდორული სისტემა – გეგმარებითი სისტემა, რომელიც გულისხმობს ოთახების განლაგებას კორიდორის ერთ ან ორთავე მხარეზე.

КОРИНФСКИЙ ОРДЕР კორინთული ორდერი – ერთ-ერთი ძირითად კლასიკურ ორდერთაგანი, რომელიც წარმოიშვა ელინისტურ ხანაში, მაგრამ საბერძნეთში ფართოდ არ გავრცელებულა. იგი გაბატონდა რომში, განსაკუთრებით კი – იმპერიის პერიოდში. ხასიათდება ტანწერწეტა პროპორციებით და დეკორატიული მოტივების სიმდიდრით. მაღალი კაპიტელი დამშვენებულია სამ რიგად განლაგებული აკანთის ფოთლებით

და კუთხეებში ამოსული ელულუტებით. კოლონა კანელურებით არის დანაწევრებული და ეყრდნობა მდიდრულად პროფილირებულ ბაზისს. კლასიკური კორინთული ორდერის სვეტის სიმაღლე ბაზისის და კაპიტელის ჩათვლით 10 დიამეტრის ტოლია. არქიტრავი, იონიური ორდერის მსგავსად, სამ თარაზულ ზოლად არის დაყოფილი, ხოლო ფრიზი წარმოადგენს გლუვ სიბრტყეს, რომელზედაც მოთავსებულია ხოლმე რელიეფური ორნამენტი ან წარწერები.

КОРИДОРНЫЙ ЖИЛОЙ ДОМ კორიდორული საცხოვრებელი სახლი – საცხოვრებელი სახლის სახეობა, სადაც ბინების ჯგუფი გაერთიანებულია კიბის უჯრედთან დაკავშირებული საერთო კორიდორით.

КОРОБОВАЯ АРКА კოლოზა თაღი, სოკერული თაღი, მრავალცენტრიანი თაღი – სამი (სამცენტრიანი) ან ხუთი ცენტრიდან მოხაზული რკალის ფორმის თაღი.

КОРОБОВЫЙ СВОД კოლოზა კამარა, სოკერული კამარა – კოლოზა (სამ ან ხუთ-ცენტრიანი) თაღის მოხაზულობის კვეთის მქონე კამარა.

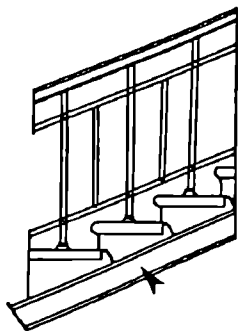
КОРОВНИК ბოსელი, ბომი, გომური, სპაროსე – მსხვილფეხა რქიანი საქონლის სადგომი.

КОРПУС კორპუსი (ლათ.) – ერთ-ერთი შენობა ნაგებობათა კომპლექსში.

КОРСО კორსო (იტ.) – იტალიური ქალაქის მთავარი ქუჩა.

КОРТ კორტი (ინგლ.) – ჩოგბურთის მოედანი.

КОСОУР კოსაური – კიბის ბაქნებს შორის გადებული სხედასხვა განივკვეთის (ორტესებრი, შევლური და ა.შ.) ლითონის დახრილი კოჭი, რომელზედაც ლაგდება ქვის საფეხურები.



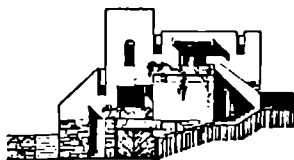
КОСТЕЛ კოსტელი (პოლ.) – პოლონური კათოლიკური ტაძარი.

КОСЯК აველი, წირთსლი – კარის ან ფანჯრის ღიობის შიდა გვერდით სიბრტყეთაგანი.

КОТЕЛЬНАЯ საქვავა – ნაგებობა ან სადგომი, სადაც განთავსებულია სითბოს გამომუშავებელი დანადგარები. ს-ს განასხვავებენ: სათბობის მიხედვით (მკერივი, თხევადი ან აირივანი), განლაგების მიხედვით (ცალკე მდგომი შენობა, ბლოკირებული სხვა ნაგებობებთან, ჩაშენებული სამოქალაქო შენობის სარდაფში).

КОТЛОВАН ქვავული – საბირკელის ჩასაყრელად ამოღებული თხრილი მიწაში.

КОТЕДЖ კოტეჯი (ინგლ.) – ცალკე მდგომი, ერთბინიანი, ორსართულიანი ან ქორელიანი (მეზონინიანი) ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლი. კოტეჯის ტიპის სახლები აღმოცენდა ინგლისში XVI და XVII საუკუნეების მიჯნაზე და ინგლისური საცხოვრებლის ტრადიციულ სახეობად იქცა.



КРАББ კრაბე (გერმ.) – გოთიკურ არქიტექტურაში გავრცელებული დეკორატიული მოტივი,

რომელიც წარმოადგენს მცენარეულის სტილიზებულ სკულპტურულ გამოსახულებას თანაბარ მანძილებზე განშტოებული ღეროს სახით და ეიმპრეგის სამკაულია.



КРАЕУГОЛЬНЫЙ КАМЕНЬ ქვაკუთხედი – შენობის საძირკვლის კუთხეში საფუძვლად დადებული ლოდი. „ქვაკუთხედის დადებით იწყებოდა და იწყება ყოველთვის საძირკვლის ჩაყრა“ (იე.ჯავ.).

КРАСНАЯ ЛИНИЯ წითელი ხაზი – ქუჩის ან მოედნის განაშენიანების საპროექტო ხაზი, რომლის გასწვრივ დაიდგმება შენობები.

КРАСНАЯ ОТМЕТКА წითელი ნიშნული – მიწის ზედაპირის საპროექტო ნიშნულები ასაგები შენობის კუთხეებზე, რომელთა რეალიზაცია გათვალისწინებულია მიწის სამუშაოების დამთავრების შემდეგ. შდრ. *чёрная отметка*.

КРЕМЛЬ კრემლი – რუსული ფეოდალური ქალაქის გამაგრებული, თხრილით და ფორტიფიკაციული კედლებით გარშემორტყმული ნაწილი, რომელიც ჩვეულებრივ მდებარეობდა შემალლებულ ადგილზე, მდინარის ან ტბის ნაპირზე. კრემლში განლაგებული იყო ფეოდალის სასახლე, თავადების და ეკლესიის წარჩინებულ პირთა სახლები, ტაძრები.

КРЕПИДА კრეპიდომა (ბერძ.), **სტირამობატი (ბერძ.)** – ანტიკური შენობის ცოკოლი, რომელიც ხშირად საფეხსურებად არის დაყოფილი. შდრ. *подий*.

КРЕПОСТНАЯ СТЕНА ციხის ბაღაჰანი, ციხის კედელი – ქალაქის, ციხე-სიმაგრის, არქიტექტურული კომპლექსის (სასახლის, მონასტრის და ა.შ.) გარშემო შემოვლებული, ჩვეულებრივ, ქვის კედელი, რომლის კონსტრუქცია და ფორმა მოიერიშეთა მოგერიების უკეთ წარმართვის აუცილებლობას ემსახურება. ასე, მაგ., გალაენის სიმაღლე, ჩვეულებრივ, აღემატებოდა კიბის სიგრძეს, რომლითაც მოიერიშეებს შეეძლოთ ესარგებლათ. გარდა ამისა, კედლის პროფილი საძირკველთან ტყდებოდა, რათა მოწინააღმდეგეს არ შესძლებოდა უშუალოდ კედელთან მისვლა, თანაც ზემოდან გადმოგდებული ლოდი ასხლტებოდა ზოლზე დახრილი სიბ-

რტყიდან და რიკოშეტით მტრის-
კენ მიეჭანებოდა. კედლის ამგვა-
რი პროფილი უძველესი დრო-
იდან ამოჰყავდათ აღმოსავლეთ-
ში. ჯვაროსნებმა ეს ხერხი სი-
რიელებისგან გადმოიღეს და
შუა საუკუნეებში მას მუდმივად
მიმართავდნენ ევროპაში. ციხის
კედელი დაგვირგვინებული იყო
სათოფურებით და ღუროებით
(მა შიკ უღებთ).

**КРЕПОСТНОЙ ПОЛИ-
ГОН** სატინო პოლიგონი –
ციხე-სიმაგრის გარე კედლის მო-
ხაზულობა, რომელსაც ზმირად
შეკრული მრავალკუთხედის სა-
ხე აქვს.

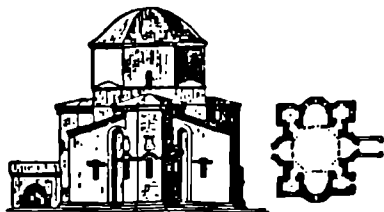
**КРЕПОСТНОЕ СООРУ-
ЖЕНИЕ** სატინო ნაგებობა –
ქალაქის, დასახლებული ადგი-
ლის ან განსაზღვრული ტერი-
ტორიის დამცავი სიმაგრეების
სისტემა, გალავნების, კოშკების,
ბურჯების, თხრილების, ზეინუ-
ლების და მისთ. სახით. შუა სა-
უკუნეებში შეიქმნა ს.ნ.-ის გან-
საკუთრებით მრავალგვარი სახე-
ობა ქალაქების, ციხე-დარბაზე-
ბის, მონასტრების დასაცავად.
არტილერიის გაჩენის შემდეგ
საციხო ნაგებობები თანდათან
კარგავდნენ მნიშვნელობას.

КРЕПОСТЬ ციხე-სიმაგრე
– თავდაცვითი ნაგებობა, გამაგ-
რებული ადგილი, გალავნით
გარშემორტყმული თავდაცვითი
ნაგებობების კომპლექსი.

КРЕСЛО სავარძელი, სე-
ლი – იდაყვის საყრდნოებით
(სამკლავურებით, საიდაყვოებით)
შემოზღუდული დიდი ზომის
სკამი.

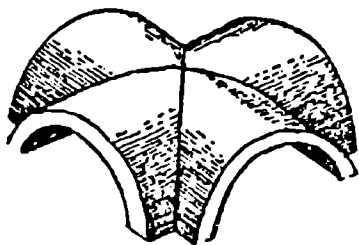
КРЕСТОВИНА ჯვარამდი
– რისამე საყრდენი, გადაჯვარე-
დინებული ფიცრების, ძელების
ან ლითონის ღეროების სახით.

КРЕСТОВО-КУПОЛЬНЫЙ
ХРАМ ჯვარ-გუმბათოვანი ტა-
ძარი – შენობის კომპოზიციის
არსს შეადგენს ცენტრალური
ნაწილის ჯვრისსახიანი გეგმის
მქონე მოცულობა, რომლის
მკლავები გადახზურულია ცილინ-
დრული კამარებით და რომელთა
გადაკვეთაზე, ოთხ ბურჯზე და-
ყრდნობილ აფრებზეა აღმართუ-
ლი მაღალყელიანი გუმბათი.
კუთხეებზე შექმნილი სათაესები
გადახზურულია მცირე გუმბათე-
ბით ან კამარებით. ტაძრის კომ-
პოზიციაში წამყვანი ადგილი
უკავია მაღალ გუმბათს, რომ-
ლის ქვემოთ კამარებით დახუ-
რული ჯვრის მკლავებია განლა-
გებული, კიდევ უფრო დაბლა კი
– კუთხის სადგომების გადახურ-



ვებია. ჰ.ტ.-ის სხვადასხვა ვარიანტები ფართოდ იყო გავრცელებული ბიზანტიაში, საქართველოში, სომხეთში, რუსეთში.

КРЕСТОВЫЙ СВОД ჰვბ-რქდინა კაპარა – ერთი და იგივე ისრის (სიმაღლის) მქონე ცილინდრული კამარების გადაკვეთით წარმოქმნილი კამარა. ამგვარ კამარაში დატვირთვები შეყურსულია დიაგონალურ წიბოებში და ამით მისი ტანი გამონთავისუფლებულია დატვირთვებისაგან, რაც ღიობების მოწყობის საშუალებას იძლევა.



КРЕСТОЦВЕТ ზღერონი (ფრანგ.) – გოთიკური არქიტექტურისათვის დამახასიათებელი დეკორატიული დეტალი, სტილიზებული ჯვაროსანი ყვავილის სახით, რომელიც აკვირგვინებს ხოლმე ეიმპერატორს.

КРИПТА კრიპტა (ბერძ.) – პირდაპირი თარგმნით ბერძნულიდან მიწისქვეშა გასასვლელს, სამალავს ნიშნავს. ძველ რომში ასე უწოდებდნენ კამარით გადა-

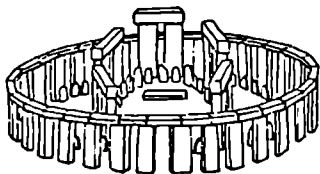
ხურულ მიწისქვეშა სათავსს, ხოლო შუასაუკუნოვან ევროპულ არქიტექტურაში – კათოლიკური ტაძრის საკურთხეველის ქვეშ მოთავსებულ მიწისქვეშა ნაწილს, რომელიც წარმოადგენდა საპატიო სამარხს ან საფაშნოს. ზოგჯერ იგი ეკლესიის ერთგვარად შემცირებულ ასლს მოგვაგონებს, რომლის ცენტრში წმინდანის სარკოფაგია დადგმულია და მის გარშემო გამოყვანილია მიწისქვეშა გარშემოსავლელი გალერეა.

КРОВЛЯ ბურული – სახურავის ზედა ნაწილი, რომელიც შედგება წყალგაუმტარი ნაფენისა და მისი საფუძელის – მოლარტყვისაგან ან ფიცარფენილისგან. წყალგაუმტარი ფენილის მასალა განსაზღვრავს სახურავის დასახელებას (კრამიტის, ლითონის, ასბოცემენტის და ა.შ.).

КРОКИ კროკები (ფრანგ.) – მარდად (ჩვეულებრივ, ფანქრით) შესრულებული ნატურის, ქანდაკების, მხატვრული ნაწარმოების ძირითადი მახასიათებლების ან არქიტექტურული ნაგებობის (ფასადის, გეგმის) ჩანახატი.

КРОМЛЕХ კრომლესი (ინგლ.) – ნეოლითის და, უმთავრესად, ბრინჯაოს ხანის ნაგებობა, რომელიც წარმოადგენდა პორიზონტალური ფილებით გა-

დახურულ შევულად დაყენებულ მაღალ (6-7 მ) ქეებს, რომლებიც წარმოქმნიან ერთ ან კონცენტრულად განლაგებულ რამდენიმე წრეს. განსაკუთრებით ცნობილია ძ. სტონჰენჯში (დიდი ბრიტანეთი). ძ-ის დანიშნულება (რიტუალური ტაძარი, მზის ტაძარი და ა.შ.) საბოლოოდ დადგენილი არ არის.



КРОНШТЕЙН კრონშტაინ-60 (გერმ.), ბრჰენი – არქიტექტურულად დამუშავებული, ერთი ბოლოთი კედელში ჩამაგრებული კოჭი (კონსოლი), რომელიც შენობის გამოწეული ნაწილების (მაგ., აივნის) ან ქანდაკების საყრდენს წარმოადგენს.

КРУЖАЛО ქარბილი – ფიცრებისგან შედგენილი რკალი, რომელზედაც ამოიყვანება თალი ან კამარა.

КРУПНЫЙ БЛОК მსხვილი ბლოკი იხ. *крупно-блочные стены*.

КРУПНОБЛОЧНЫЕ СТЕНЫ მსხვილბლოკური კედ-

ლები – ეწყობა მსუბუქი ბეტონის, ბეტონისა და სილიკატური (შიდა კედლები) ბლოკებით. ბლოკების სიდიდე და მასა დამოკიდებულია კედლის წყობის მიღებულ სისტემაზე, ბლოკის მასალაზე, ამწე საშუალებების და სატრანსპორტო მეურნეობის სიმძლავრეზე. ჩვეულებრივ ბლოკის მასა არ აღემატება 3 ტონას. განასხვავებენ ორ, სამ და ოთხრიგიან მსხვილბლოკური კედლების სისტემას, რაც განისაზღვრება ბლოკების რიგების რაოდენობით ერთი სართულის სიმაღლეზე. სამ და ოთხრიგოვან სისტემებს მიმართავენ ძირითადად მსხვილბლოკური მშენებლობის დანერგვის საწყის და შემდგომ პერიოდებში, როდესაც მძლავრი ამწე საშუალებების ნაკლებობა იგრძნობოდა. თანამედროვე მშენებლობაში უპირატესობა ენიჭება ორრიგოვან სისტემას, რომელიც შედგება ვერტიკალური (შუაკედლისის) და თარაზული (ზღუდარის) ბლოკების რიგებისაგან. მსხვილბლოკური მშენებლობა 1930-იან წლებში ჩაისახა, მაგრამ ფართო განვითარება დაიწყო 1950-იანი წლების მეორე ნახევარში.

КРУПНОПАНЕЛЬНЫЕ СТЕНЫ მსხვილპანელიანი კედლები – იკრიბება ქარხნული წესით დამზადებული მსხვილი ელემენტებისგან, რომლებიც არსებითად წარმოადგენს წიბოზე ვერტიკალურად დაყენებულ ფილებს. შენობის სიხისტეს და

მდგრადობას უზრუნველყოფს გარე, შიგა კედლებისა და გადახურვის პანელების ურთიერთკავშირი. ანსხეავენ შემდეგ სისტემებს: უკარკასოს მზიდი პანელებით; არასრული კარკასით გარე კედლების მზიდი პანელებით; კარკასულს, სადაც მზიდ ფუნქციას კარკასი კისრულობს, ხოლო პანელებს შემომზღუდავი დანიშნულება აქვს; პანელოვან-კარკასულს, სადაც კარკასის ფუნქციებს თვით პანელების წიბოები ასრულებს. საკედლე პანელების მასა და ზომები დამოკიდებულია შენობის დანიშნულებაზე და კონსტრუქციულ სქემაზე, მშენებლობის ადგილის ფიზიკო-კლიმატურ პირობებზე და აგრეთვე – ფასადების პანელებად დანაწევრების სისტემაზე. ძირითად ვარიანტს წარმოადგენს ერთრიგოვანი (ერთ სართულზე) პანელები ერთ ან ორ ოთახზე. შედარებით იშვიათია ორრიგოვანი (ორ სართულზე) პანელები. შენობის კონსტრუქციული სქემის მიხედვით ვარჩევთ მზიდ, თვითმზიდ, შეკიდულ (არამზიდ) პანელებს, სტრუქტურულად – ერთ და მრავალშრიან პანელებს.

КРЫЛЬЦО კარაზანი, პარამაზი. — სახლში შესასვლელი, მცირე გადახურული მინაშენის სახით.

КРЫША სახსრაპი — შენობის ზედა დამაგვირგვინებელი ნაწილი, რომელიც იცავს მის

კონსტრუქციებს და სათავებს ატმოსფერული ნალექებისგან და შედგება ორი ძირითადი ელემენტისგან: მზიდი ნაწილისგან (მაგ., ნივნიებისგან) და გარე ფენილისგან (ბურულისგან), რომელიც უშუალოდ განიცდის ატმოსფერული ნალექების ზემოქმედებას. ს.-ს აწყობენ სხვენთან და უსხვენოს. ტერმინი უმთავრესად სამოქალაქო შენობების მიმართ იხმარება, რადგან სამრეწველო მშენებლობაში ამ აზრით ხმარობენ ტერმინს „გადახურვა“ (покрытие). საწარმოო შენობებში, ჩვეულებრივ, სხვენს არ აწყობენ, ხოლო ტერმინი „ს“ მიგვანიშნებს სამოქალაქო სახლების ქანობიან გადახურვაზე. ს.-ს ქანობის სიდიდე დამოკიდებულია ბურულის მასალაზე და კლიმატზე. იხ. *валъмо-вая крыша, мансарда, пирамидальная крыша, шатровая крыша*.

КРЮК კაპი, კაპპი, კაუჭი — ბოლოში მოკაკეული რკინა რამეზე გამოსადებად, რისაზე დასაკიდად და ა.შ.

КСИЛОГРАФИЯ ქსილო-ბრაშია (ბერძ.) — გრავიურის ერთ-ერთი სახეობა, რომლის საბეჭდი ფორმა (კლიშე) ხეზე ხელით სრულდება. გამოსახულება იბეჭდება საღებავით დაფარული ფიცრის მეშვეობით, სადაც საღებავი არ აღწევს გამოსახულ-

ბის ელემენტებს შორის მოქცეულ ჩაღრმავებებში.

КТИТОР ქტიტორი (ბერძ.)

— ბერძნულიდან პირდაპირი თარგმნით „დამფუძნებელს“ ნიშნავს. ასე უწოდებენ პიროვნებას, რომლის სახსრებითაც არის აშენებული ან მორთული (ფრესკებით, ხატებით) მართლმადიდებლური ეკლესია. ქ-ის გამოსახულება შენობის მოდელით ხელში გაგრცელებული იყო შუა საუკუნეების ხელოვნებაში.

КУБАТУРА ЗДАНИЯ შენობის კუბატურა — განისაზღვრება მოშენების ფართობის გამრავლებით შენობის სიმაღლეზე, პირველი სართულის დონიდან სხვენის ან შეთავსებული გადახურვის ზედა წერტილამდე. შენობის მოცულობაში შედის აგრეთვე შექვანრების და სარდაფების მოცულობები. შ.ქ-ს დიდი მნიშვნელობა აქვს შენობის ექსპლუატაციასთან დაკავშირებული ხარჯების ეკონომიურობის შეფასებისათვის.

КУБИЗМ კუბიზმი (ლათ.)

— მოდერნიზტული მიმდინარეობა XX ს-ის დასაწყისის სახვით ხელოვნებაში. მხატვარ-კუბისტებისათვის დამახასიათებელია მოცულობითი ფორმების სიბრტყეზე კონსტრუირების ფორმალური ექსპერიმენტები, რეალური სამყაროს რთული ფორმების დანაწევრება მარტივ გეომეტრი-

ულ მოცულობებად (კუბებად, კონუსებად, ცილინდრებად). კუბისტების გამოცდილებამ განსაზღვრული გავლენა იქონია ევროპის ზოგიერთი ქვეყნის არქიტექტურის განვითარებაზე XX ს-ის პირველ ათეულ წლებში. შენობების და პროექტების უმეტეს ნაწილში ქ. გამომჟღავნდა ფასადებზე და მათ დეტალებზე. მხოლოდ იშვიათ შემთხვევაში იგი გამოვლინდა გეგმარებაში და შიდა სივრცის ორგანიზაციაში. ზოგიერთ კუბისტურ პროექტს ახასიათებს სიბრტყეების დეფორმაციის პრინციპი, სადაც წაშლილია საზღვრები კონსტრუქციებსა და ფორმის მხატვრულ ასოციაციებს შორის (მაგ., ი. კროგის კუბო-ფუტურისტული ესკიზები). კუბისტური არქიტექტურა განსაკუთრებული ტაქტიკით ეპყრობა გარემომცველ ისტორიულ გარემოს, თუმცა ის არ ცნობდა კომპრომისს თანამედროვეობასა და ისტორიის შორის. ამის კლასიკური მაგალითებია სახლი „შავ ღვთისმშობელთან“ პრაღაში და სამკურნალო პავილიონი ჩეხურ კურორტ ბოგდანჩაში (არქიტექტორი ი. გოჩარი, 1913). კუბიზმი აგრეთვე გამოვლინდა მონუმენტალური ძეგლების პროექტებში და გამოყენებით ხელოვნებაში, განსაკუთრებით — ავეჯში.

КУЗНИЦА სამაქედლო, ნაღია — ლითონის დასამუშა-

ვებელი სახელოსნო, მკედლის
სახელოსნო

КУКУРУЗНИК სასიშინდო,
ნალია - სიშინდის შესანახი
ფიცრული ან წნული, ზოგჯერ
ბოძებზე შედგმული ნაგებობა.

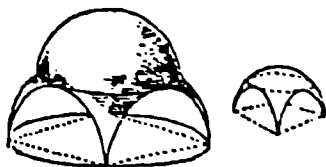
КУЛИСЫ კულისები
(ფრანგ.) - მოხატული ტილოთი
ან მკერივი ქსოვილით გადაკ-
რული ჩარჩოების რიგი, რომე-
ლიც მაყურებლისგან მალავს
სცენის გვერდით ნაწილს.

КУЛУАРЫ კულუარები
(ფრანგ.) - სხდომათა დარბაზის
გვერდით განლაგებული დასას-
ვენებელი ოთახების ჯგუფი.

КУПОЛ გუმბათი - შენო-
ბის სივრცის გადახურვა, კამა-
რა, რომლის შიდა ზედაპირის
მოყვანილობა უახლოვდება ვერ-
ტიკალური ღერძის გარშემო
რკალის მოძრაობით მიღებულ
ნახევარსფეროს ან ელიფსოიდს;
აღწერილი კამარის ზედაპირი.
ბ-ში ჩვეულებრივ, წარმოიქმნება
განბჯენი ძალები, რომელთაც
აღიქვამენ საყრდენი კონსტრუქ-
ციები (კედლები, ბურჯები, სა-
ყრდენი რგოლი). ქვის, აგურის
გუმბათები ამოყავდათ ცილინდ-
რული გუმბათის ყელზე. ბ. გან-
საკუთრებით გავრცელდა ძველი
რომის და ბიზანტიის არქიტექ-
ტურაში. შუა საუკუნეებში სხვა-
დასხვა კონსტრუქციის გუმბა-

თები დამახასიათებელია იტალი-
ის, საქართველოს, სპანეთის,
ჯვარ-გუგისა და სხვა ქვეყნო-
ბის, ხოლო შუა ასრისა და ას-
ლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში -
ცენტრალურ-ეკლესიური ნაგებ-
ებში. იხ. *зонтачиды* *и*
купол на парусах, ж-
жидый к., сферический
к., шатровый к., шле-
мовидный к.

КУПОЛ НА ПАРУСАХ
აშრიანი გუმბათი სვერული
სამკუთხედის ფორმის კონსტ-
რუქციულ ელემენტებზე (აფ-
რებზე) ამოყვანილი გუმბათი.
აფრა იძლევა სწორკუთხა ფუ-
ძიდან გუმბათოვან გადახურვის
კენ თანდათანობით გადახულის
საშუალებას. ამ კონსტრუქციის
ბრწყინვალე მაგალითს წარმო-
ადგენს წმ. სოფიოს ტაძარი
კონსტანტინოპოლში, რომლის
გუმბათის დიამეტრია 30 მ და
რომელიც აგებულია 532-537
წწ., იუსტინიანეს ხანაში.



КУРАНТЫ კურანტები
(ფრანგ.) - კომპოზიციური
ლი საათი, რომელიც დროდა-
დრო რეკავს, და საიდანაც ვანსა-

ზღვრულ დროს მოისმის ხოლმე რაიმე მუსიკალური მოტივი.

КУРВАТУРА კურვატურა

(ლათ.) – სწორხაზოვანი არქიტექტურული ელემენტების უმნიშვნელო გამრუდება, რომელსაც მიმართავენ რაკურსით აღქმისას შესაძლებელი ოპტიკური დამახინჯების თავიდან ასაცილებლად. ძირითადად დამახასიათებელია ორდერული არქიტექტურისათვის. ასე მაგ., კლასიკურ არქიტექტურულ ორდერში სვეტის ტანი თხელდება ზემოთკენ. დიამეტრის $1/5$, $1/6$ -ით (შეთხელება იწყება სვეტის სიმაღლის ქვედა ერთი მესამედიდან).

КУРГАН ყორღანი –სამარხის თავზე გამართული მიწაყრილი ან ქვაყრილი.

КУРДОНЕР კურდონერი

(ფრანგ.) – 1. პირდაპირი თარვანით საპატიო ეზოს ნიშნავს. სასახლის წინ მოწყობილი, ცალმხრივ გახსნილი საზეიმო ეზო, რომელიც წარმოიქმნება მთავა-

რი კორპუსითა და გვერდითი გამოწეული ფრთებით (ფლიგელებით) ან სვეტნარით. გავრცელებული გეგმარებითი ხერხი იყო XVII-XIX სს-ის ევროპულ არქიტექტურაში; 2. თანამედროვე არქიტექტურაში გამოყენებული ხერხი საზეიმო ხასიათის სიერცითი კომპოზიციის შესაქმნელად – შენობის გვერდითი გამოწევრებით ან ცალკე მდგომი კორპუსებით შექმნილი, ქუჩისკენ გახსნილი პარადული უბე.

КУРЗАЛ კურსალი (გერმ.)

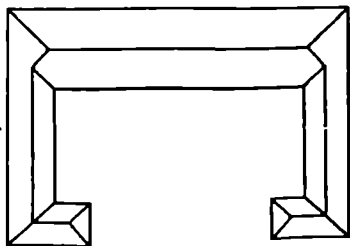
– კონცერტების, ლექციების ან სხვა სახის ღონისძიებების ჩასატარებლად განკუთვნილი სათავსი ან ცალკე შენობა კურორტზე.

КУРОРТ კურორტი (გერმ.)

– სამკურნალო საშუალებებით (მინერალური წყაროები, ტალახი და ა.შ.) მდიდარი და სანატორიუმებით განაშენიანებული ადგილი.

КУХНЯ სამზარეულო

– საგანგებოდ მოწყობილი სათავსი, სადაც საჭმელს ამზადებენ. თანამედროვე სს-ს ფართობი სანიტარულ-ტექნიკური მოწყობილობების, მაცივრის, შეკიდული კარადების და ასევე მოძრავი ავეჯის ჯგუფის განთავსების საშუალებას უნდა იძლეოდეს.



КУХОННЫЙ БЛОК სამ-
ზარმულო ბლოკი – საგანგე-
ბოდ მოწყობილი სადგომების
ჯგუფი სასადილოში, რესტო-
რანში, კაფეში, საავადმყოფოში
და სხვ., სადაც წარმოებს სა-
კვების დამზადება და შენახვა.

КУШЕТКА ტახტი – და-
საწოლი და დასაჯდომი მოგრძო
ხის ღვამი.

ЛАБАЗ პლავსანა – ხორ-
ბლეულის, ფქვილის სავაჭროს
და საწყობის ძველი დასახე-
ლება.

ЛАБИРИНТ ლაბირინთი
(ბერძ.) – ქუჩების, ხეივანების,
გასასვლელების და მისთ. რთუ-
ლი, დახლართული სისტემა. ძე.
ლ ა ე რ ი ნ თ ო. „ლაბირინთო მთა
კრიტის შინა, ქვაბებიანი და
მღვიმიანი, ძნელ შესავალ-ამოსა-
ვალი და მსგავსთა მისთა ლაე-
რინთო ეწოდების“ (საბა). ლე-
გენდის მიხედვით, განთქმული
ოსტატები დედალოსი იძულებული
იყო გაქცეულიყო ათენიდან კუნ-
ძულ კრეტაზე, სადაც მან მეფე
მინოსის ნებით დედაქალაქის
შუაგულში ააშენა ლაბირინთი –
პირქუში სასახლე უამრავი დახ-
ლართული გალერეებით და კი-
ბეებით, ოთახებითა და დარბაზე-
ბით, საიდანაც მისი შემქმნელის

КЫРМА ყირმი (თურქ.) –
შუა აზიაში გავრცელებული, ორ-
ნამენტიან შელესვით შესრულე-
ბის ტექნიკა, რომელიც ს გ რ ა -
ფ ი ტ ო ს წააგავს.

КЮВЕТ კიუვეტი (გერმ.),
ხანდაკე – გზის ეკისიდან ზე-
დაპირული წყლების გადასაყვა-
ნად მოწყობილი თხრილი შარა-
გზის და რკინიგზის გაყოლებით.

Л

გარდა, დამოუკიდებლად თავის
დაღწევა არავის შეეძლო. ლაბი-
რინთი 1881 წ. აღმოაჩინა ამერი-
კელმა არქეოლოგმა უილიამ
სტილმენმა. დადგინდა, რომ სა-
სახლე აშენებულია ძვ.წ. 2000
წ. იგი მრავალჯერ დაინგრა, გა-
დაკეთდა და თანდათან გართულ-
და. ტერმინი „ლაბირინთი“ წარ-
მოიქმნა სიტყვა „ლაბრის“-ისგან,
რაც ორპირ ცულს ნიშნავს. 1900
წ. ინგლისელმა არქეოლოგებმა
არტურ ევანსის ხელმძღვანელო-
ბით სასახლის ნანგრევებში აღ-
მოაჩინეს ლაბრისის გამოსახუ-
ლება, რაც კუნძულ კრეტის მო-
სახლეობაში ზევსის სიმბოლოდ
იყო მიჩნეული. თვლიდნენ, რომ
ლაბრისი ერთდროულად მოი-
ცავს დამანგრეველ და შემოქ-
მელებით ძალებს, რომ იგი
კლავს კიდეც და სიცოცხლესაც
ჩუქნის.

ЛАВКА 1. ღუქანი – ძველად გულისხმობდნენ სავაჭროს (აწინდელი მაღაზიის გაგებით) ან სავაჭროს და სახელოსნოს ერთად (მაგ., ხარაზების ღ) ან სასადილოს მაგვარს. „ღუქანი – ძველად წერილი სავაჭრო ან პატარა სასადილო; ზოგჯერ სახელოსნოსაც ეძახდნენ“ (ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, 1986). 2. მირხი – ხის უზურგო, გრძელი დასაჯდომი ღვამი. „უკუსაჯდომელი, გინა სასაქმო“ (საბა).

ЛАВРА ლაზრა (ბერძ.) – მამათა მონასტრის სახელწოდება. „ესე მონასტერი, არა მრავალსაკრებელი, არამედ რაოდენთამე მონაზონთა სადგომი“ (საბა).

ЛАГ ლაგი, ლაროხი, წო-
ლანა – მიწაზე გადებული ძელთაგანი, რომელზედაც ფიცარფენილი ეწყობა.

ЛАГЕРЬ ბანაპი – ცისქვეშ გამართული დროებითი სადგომების ჯგუფი (ტურისტული ბ., ჯარის ბ. და ა.შ.).

ЛАЗ საპროში – ვიწრო ღობი, რომლითაც სადღაც ძვრებიან; ზვრეტი, რომელიც საშუალებას აძლევს მომსახურე პერსონალს მიადგეს აპარატის, მანქანის შიდა ნაწილებს დასათვალიერებლად და რემონტისათვის.

ЛАКОНИК ლაკონიკუმი (ლათ.) – ოფლის სადენი სადგომი რომის თერმებში.

ЛАМПАДА ბაზმა – ჩვეულებრივ, ხატის წინ მოთავსებული პატარა ლამპარი (პატრუქიანი ზეთის სანათი).

ЛАМАСУ ლამასუ – ადამიანისთავიანი ფროსანი ხარის გამოსახულება ძველ ასურულ ხელოვნებაში.

ЛАМПИОН ლამაიონი (ფრანგ.) – 1. ფერადმინიანი სანათი; 2. ქუჩაში დადგმული სანათი.

ЛАНДШАФТ ლანდშაფტი (გერმ.) – იგივეა, რაც *пейзаж*.

ЛАНДШАФТНЫЙ ПАРК ლანდშაფტური პარკი – იხ. *пейзажный парк*.

ЛАПИДАРНАЯ НАДПИСЬ ლაპიდარული წარწერა – წარწერა ქვის ნაგებობაზე.

ЛАРЬ კიბობანი – სანოვაგის შესანახი ღიდი ზომის ყუთი.

ЛАРЕК ღარდული – მცირე ზომის სავაჭრო ნაგებობა.

ЛАТЕРНА ლატერნა (ლათ.)

– გუმბათის დამაგვირგვინებელი ცილინდრის ან პრიზმის ფორმის პატარა მოცულობა. ეს არქიტექტურული ელემენტი დამახასიათებელია რომანული არქიტექტურისათვის და საერთოდ გავრცელდა ევროპის ქვეყნების შუასაუკუნოვან ხუროთმოძღვრებაში.

ЛАЖЕНЬ ლართსი, წო-
ლანა – მიწაზე გადებული მო-
რი, ძელი, რომელზედაც ლაგდე-
ბა იატაკის ფიცარფენილი.

ЛЕМЕХ – იგივეა, რაც
зонт,

ЛЕНТОЧНЫЙ ОРНА- МЕНТ ლენტური ორნამენტი

– ჩუქურთმის ზოლი, რომელიც
განმორებადი ელემენტებისაგან
შედგება. მაგ., მქანდრი.



ЛЕНТОЧНЫЙ ФУНДА-
МЕНТ ლენტური საპირ-
კმელი – ამოიყვანება შენობის
მზიდი კედლების მთელ სიგრ-
ძეზე. არჩევენ მონოლითურ და
ანაკრებ ლ.ს-ს. მონოლითურს
ეკუთვნის ყორე წყობის, ყორე-
ბეტონის, ბეტონის და რკი-
ნაბეტონის საძირკვლები. ყორე
ქვის საძირკველი ხელით ამო-

ყავთ ვერტიკალური ნაკერების
გადაბმით. მონოლითურ ლ.ს-დან
ყველაზე მეტად ეკონომიურია
ყორე-ბეტონის საძირკვლები.

ЛЕПКА ძირწვა – ქანდა-
კების შექმნა რბილი მასალისგან
(თიხისგან, ცვილისგან, პლასტი-
ლინისგან) პლასტიკური მასის
მოცილების და დაზრდის გზით.
ძ. მოქანდაკის შემოქმედების ერთ-
ერთი პირველად პროცესთაგანია.
ბერწვით შეიქმნება ქანდაკების
ესკიზები და, აგრეთვე, მოდელი,
რომელსაც შემდგომში სხვა მა-
სალაში გადაიტანენ.

ЛЕПНИНА ნაძირწვი – თა-
ბამირში ჩამოსხმული, შელესვა-
ში, ბეტონში ან სხვა მასალაში
გამოყვანილი, ფიგურებიანი ან
ორნამენტული რელიეფური სამ-
კაული შენობის ფასადზე ან ინ-
ტერიერებში. თაბამირის, კირის
და ქვიშის ნარევით შესრულებუ-
ლი ნით რომაელები ამკობდნენ
შენობებს.

ЛЕСА (строительные) ხა-
რაწოები – ხის ან ანაკრები
ლითონის სუბსტრუქცია, რომე-
ლიც შედგება ვერტიკალური
დგარების, შემკერელებისა და
ფიცარფენილისაგან და რომე-
ლიც დიდ სიმაღლეზე სამშე-
ნებლო და სარემონტო სამუ-
შაოების ჩატარების საშუალებას
იძლევა.

ЛЕСОПАРК ტყე-პარკი –

ტყის მასივით დაფარული ტერიტორია, რომელიც წარმოადგენს ბუნებრივი ლანდშაფტების (ნარგავების, მდელოების), წყალსაცავების (ტბების, მდინარეების) და კეთილმოწყობის ელემენტების (გზა-ბილიკების, ნაგებობების) ერთობლიობას და რომელსაც აქვს როგორც ეკოლოგიური, ასევე მომსახურების და მასობრივი დასვენების მიზნები. ამასთან, გამწვანებულია ტერიტორიის 80 %-მდე.

ЛЕСТНИЦА კიბე –

დახრილი, ხარისხედი ნაშენი, რომლის საშუალებითაც ხორციელდება სართულების, ქუჩის და შენობის, რელიეფის სხვადასხვა ნიშნულზე განლაგებული ბაქნების ურთიერთკავშირი და შედგება დახრილი სვლების, თარაზული ბაქნებისა და მოაჯირისგან. სვლების რაოდენობის მიხედვით არჩევენ ერთ, ორ და სამსვლიან კიბეს. ანსხვავებენ მთავარ, დამხმარე, საავარიო და სახანძრო კიბეებს. იხ. *аварийная л., палатоническая л., пожарная л., стремянка*

ЛЕСТНИЧНАЯ КЛЕТКА

კიბის ბაჰანი – კიბის დახრილი სვლების დამაკავშირებელი თარაზული (სართულის ან სართულშუა) ბაქანი.

ЛЕСТНИЧНЫЙ МАРШ

კიბის სვლა – საფეხურების უწყვეტი რიგი ერთი მიმართულებით კიბის ბაქნებს შორის. სვლების რაოდენობა ერთი სართულის სიმაღლეზე განსაზღვრავს კიბის ტიპს (ერთსვლიანი, ორსვლიანი, სამსვლიანი კიბე).

ЛЕШАДЬ ლორწონი –

ქვის ფილა, ბრტყლად გათლილი და სუფთად დამუშავებული. „ქვის ფიცარი“ (საბა).

ЛИВНЕВОД ღვარსადენი

– ნიაღვრის სადენი მილების, არხების და მისთ. სისტემა.

ЛИВНЕОТВОД ღვარ-

სარიონი – ნიაღვრის გადამყვანი მილი ან არხი.

ЛИЕРНЫ ლიერნები (ინგლ.)

– ინგლისური კამარის (ჯერული კამარის) ძირითადი, დიაგონალური ნერვიურები.

ЛИЗЕНА ლიზენა (იტ.) –

ბრტყელი კერტიკალური შვერილი კედლის სიბრტყეზე.

ЛИМОНАРИЙ ლიმონარი-

უმი (ლათ.) – საგანგებოდ მოწყობილი შემინული შენობა – ორანჟერეა, სათბური, სადაც აშენებენ ციტრუსოვან მცენარეებს.

ЛИНИЯ ЗАСТРОЙКИ მო-
შენების ხაზი — ხაზი, რომელ-
საც წარმოქმნიან ქუჩის გას-
წვრივ თუ მოედნის პერიმეტრზე
მდგომი შენობები. შდრ. *крас-
ная линия*.

ЛИНИЯ КРАСНАЯ იხ.
красная линия.

ЛИНКРУСТ ლინკრუსტი
(ლათ.) — რელიეფურ ფაქტური-
ანი მასალა, რომელიც მზადდება
მუყაოზე დატანილი საგანგებო
მასტიკის საშუალებით და გამო-
იყენება კედლის შესამოსავად
ინტერიერში.

ЛИНОГРАФИЯ ლინო-
გრაფიურა (ფრანგ.) — ლინო-
ლიუმზე ან მსგავს მასალაზე
შესრულებული ამობურცული
გრაფიურა, რომელიც შესრუ-
ლების ტექნიკით ქსილოგრაფიას
წააგავს. აღმოცენდა XX ს-ის
დასაწყისში. გამოირჩევა გამო-
სახულების ლაკონიზმით, შავისა
და თეთრის მკვეთრი კონტ-
რასტით, ძარღვიანი და თვალ-
წარმტაცი შტრიხით, რაც მასა-
ლის სირბილით აიხსნება. ლ-მ
განსაკუთრებით ფართო გამოყე-
ნება ჰპოვა ლათინური ამერიკის
ქვეყნებში.

ЛИТЬЕ სხმული — გამდნა-
რი ლითონის ყალიბში ჩამოს-
ხმით და შემდგომი დამუშავებით
მიღებული ნაწარმი (ქანდაკება,

ჭურჭლეულობა, სანათი არმა-
ტურა და ა.შ.). ჩაისახა ადამია-
ნის მიერ ლითონის მოპოვებისა
და დამუშავების ათვისების ეო-
ქაში. სამსხმელო წარმოების გან-
ვითარებასთან ერთად ს. დამოუ-
კიდებელ დარგად გამოიყო. უძ-
ველესი ხანიდან ჩვენ დრომდე
ამოსავალ მასალად უმეტესად
ბრინჯაოა მიჩნეული. IV ს-დან
პატარა ნაკეთობების დასამზა-
დებლად კალას იყენებდნენ, ხო-
ლო XVII-XVIII სს-ში საპარკო
ქანდაკებებს ტყვიისაგან ასხამ-
დნენ (ვერსალი). XVIII ს-დან
ვერობის ქვეყნებში ვითარდება
თუჯის ს. (საპარკო ქანდაკება
და ავეჯი, ცხაურები, ზღუდეები
და სხვ.). ამჟამად ბრინჯაოს და
თუჯს ერთნაირად ფართოდ იყე-
ნებენ.

ЛИФТ ლიფტი (ინგლ.) —
სატრანსპორტო ამწე მოწყობილო-
ბა, ბაგირზე ჩამოკიდებული გალი-
ის სახით, რომელიც მოძრაობს
ვერტიკალურად საგანგებო შახტ-
ში. დანიშნულების მიხედვით არ-
ჩევენ სამგზავრო, სამეურნეო, სატ-
ვირო, სპეციალურ ლიფტებს.
ლ-ს, რომლის სიჩქარე აღემატე-
ბა 1 მ/წმ, ჩქაროსნულს უწოდე-
ბენ. არქეოლოგები მოწმობენ,
რომ ამწი მექანიზმი გამზადდუ-
ლი კერძის ასატანად ზემო სარ-
თულზე განლაგებულ სასადილო
ღარბაზში არსებობდა პერეკლა-
ნუმში. ვარაუდობენ, რომ სამგზავ-
რო ლიფტი მოწყობილი იყო ნე-
რონის სასახლეში.

ЛОГЕЙОН ლოგეიონი

(ბერძ.) – ანტიკური სცენის წინ გამოწეული ნაწილის – ქროსცენიუმის გადახურვა.

ЛОДЖИЯ ლოჯია (იტ.) –

1. ერთი ან რამდენიმე მხრიდან გახსნილი სათავსი, სადაც კედელს კოლონადა ან თაღები ცვლის. ლ. ზოგჯერ ცალკე შენობას წარმოადგენდა. 2. სამი ან ორი მხრიდან კედლებით შემოზღუდული შენობის ღია ნაწილი – აივანი, კედელში შეწეული აივანი.

ЛОЖА ლოჟა (ურანგ.) –

ტიხრებით ან მოაჯირით გამოყოფილი, განცალკევებული ადგილი მაყურებელთა დარბაზში, სადაც რამდენიმე სავარძელი ღვას.

ЛОЖНАЯ АРКА ცრუ თაღი – თაღი, რომელიც არ წარმოქმნის გამბრჯენ ძაბვებს და წაწყური წყობით არის ამოყვანილი.

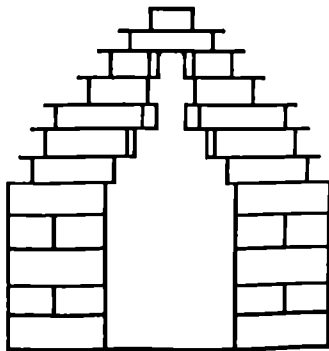
ЛОЖНАЯ ГОТИКА იხ. *псевдоготика*.

ЛОЖНЫЙ КУПОЛ ცრუ გუმბათი – 1. გუმბათი, რომელიც არ იწევს გამბრჯენ ძალებს და ამოიყვანება აგურის რიგების თანმიმდევრული გადმოწევით – წაწყური წყობით. ძველ ეგვიპტეში (მაგ., აბიდოსში) გუმბათს, რომელსაც წაისრული

ფორმა გააჩნდა, უქარგილოდ აწყობდნენ. მისი წყობა ხორციელდებოდა თანდათან შემცირებული დიამეტრის მქონე რგოლების რიგებით; 2. გუმბათი, რომელიც შიდა სივრცისგან სახურავით არის გამოყოფილი და რომელსაც მხოლოდ დეკორატიული მნიშვნელობა აქვს გარე კომპოზიციაში. დამახასიათებელია რუსული ხუროთმოძღვრებისათვის.

ЛОЖНЫЙ СВОД ცრუ კა-

მარა – კამარის უძველესი სახეობა, რომელიც წარმოიქმნება აგურის წყობის რიგების თანდათანობით გადმოწევით, წაწყური წყობით. ამგვარი კამარები, როგორც ჩანს, სხვა ქვეყნებთან შედარებით ადრე (ძვ.წ. III ათასწლეულის დასაწყისი) მესოპოტამიაში წარმოიშვა. ეგვიპტეში კამარის ზედა ნაწილს შეადგენდა ქვის ბლოკი, რომელშიაც ამოკვეთილი იყო კამარის დამაგვირგვინებელი ნაწილი.



ЛОМБЕРНЫЙ СТОЛ ლომ-

ბარის მაგიდა – ბანქოს სათამაშოდ განკუთვნილი, მაუდით გადაკრული, ზოგჯერ დასაკეცი მაგიდა. სახელწოდება წარმოიშვა ბანქოს თამაშის ერთ-ერთი ძველი სახეობის „ლომბერის“ მიხედვით.

ЛОПАТКА იხ. *лизна*.

ЛУКОВИЧНЫЙ КУПОЛ

ბოლქვისებრი გუმბათი – თავდაპირველად ინდოეთში, შემდგომ კი ირანულ და რუსულ არქიტექტურაში გავრცელებული გუმბათის ფორმა, რომელიც გარეგნულად ბოლქვს წააგავს და ამოყვანილია ცილინდრული ფორმის გუმბათის ყელზე.



ЛУЧКОВАЯ АРКА
მუშვილდა თაღი – ბრტყელი რკალის, დაუჭიმავე მშვილდის მოხაზულობის თაღი.

ЛЮДСКАЯ სამოასლო –
მოახლეათათვის განკუთვნილი სახლი ან ოთახი.

ЛЮКАРНА ლუპარნა

(ფრანგ.) – სვენში ან გუმბათში მოწყობილი სარკმელი, რომელსაც ზოგჯერ დეკორატიული დანიშნულება აქვს და მორთულია ხოლმე საპირეებით და ძერწული ორნამენტით.

ЛЮНЕТ ლუნეტი (ფრანგ.)

– 1. კამარის, გუმბათის ან კედლის წყობაში დატოვებული თაღური სასინათლო ღიობი; 2. თაღოვან ჩარჩოში მოთავსებული ნაძერწი ან ფერწერული სამკაული კედელზე, აფრაზე ან სხვა ნაწილებზე.

ЛЮСТРА ლუსტრა, ჭაღი,
ქორიანდოლი – ჭერზე შეკიდული, დეკორატიულად გაფორმებული სანათი არმატურა.

МАВЗОЛЕЙ მავზოლეუმი

(ლათ.) – მონუმენტური სამარხის სახელწოდება, რომლის წარმოშობა დაკავშირებულია მეფე მავსოლის სამარხთან პალიკარნასში (ძვ.წ. IV ს.). მ. გავრცელებული იყო ძველ რომში და აღმოსავლეთის ქვეყნებში.



МАГИСТРАЛЬ მაგისტრალი

(ლათ.) – მთავარი ხაზი, ძირითადი მიმართულება რომელიმე ქსელის სისტემაში. მაგ., წყალსადენის ან კანალიზაციის მთავარი მილი, ელექტრობის, ტელეგრაფის, ტელეფონის სისტემის მთავარი კაბელი; 2. ქალაქის ერთ-ერთი მთავარ ქუჩათაგანი, განიერი და სწორი ქუჩა.

МАЗАР მასარი (არაბ.) – მუსლიმანთა წმინდანის საფლავი, აკლდამა.

МАЙДАН მაიდანო (თურქ.)

– აღმოსავლეთის ფეოდალური

ქალაქის მთავარი სავაჭრო მოედანი.

МАЙОЛИКА მაიოლიკა

(იტ.) – გაუმჭვირვალე ჭიქურით დაფარული, ფერადი თიხისგან დამზადებული მხატვრული კერამიკა. გამოირჩევა გამოსახულების რბილი, დამრგვალებული ფორმებით. განთქმულია ალორძინების ხანის იტალიური მ. ტერმინი წარმოიშვა კუნძულ მალიორკას სახელწოდებიდან. იგი ცნობილი იყო ძველ ეგვიპტეში, ბაბილონში, სპარსეთში. ევროპაში არაბებმა შემოიტანეს.

МАКЕТ მაკეტი (ფრანგ.)

– განზრახული ან უკვე არსებული ნაკეთობის (შენობის) მცირე ზომის, განსაზღვრულ მასშტაბში შესრულებული ნიმუში, მოდელი.

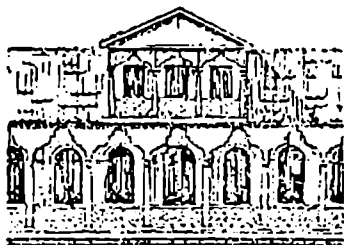
МАКСУРА მაქსურა (არაბ.)

– ხალიფისა და დიდკაცობისათვის გამოყოფილი ადგილი მეჩეთში.

МАНСАРДА მანსარდა

(ფრანგ.) – უშუალოდ მაღალი სახურავის (სხევნის) სივრცეში მოქცეული დამატებითი საცხოვრებელი სადგომი. სახელწოდება დაკავშირებულია ფრანგული კლასიციზმის ერთ-ერთი ფუძემდებლის ფრანსუა მანსარის (1598-

1666) სახელთან. სხვა შენობებს შორის მან შექმნა დიდგვაროვანთა ქალაქური საცხოვრებლის ახალი ტიპი – „ოტელი“, კომფორტაბელური გეგმარებით, შიდა ეზოს გარშემო განლაგებული ოთახების ანფილადებით. მანსარის ოტელების თავისებურებას ასევე წარმოადგენს მაღალი სახურავები, რომელთა მოცულობაში საცხოვრებელი ოთახები იყო განლაგებული.



МАНСАРДНЫЙ ЭТАЖ
მანსარდის სართული – სხეულის მოცულობაში განლაგებული სათავსოების ერთობლიობა. იხ. *мансарда*.

МАРКЕТРИ მარკეტრი (ფრანგ.) – სხვადასხვა მასალის (მათ შორის ხის) ნაჭრებით შესრულებული ინკრუსტაცია ხეზე. უმაღლეს განვითარებას მიიღწია XVII-XVIII სს-ში საფრანგეთსა და გერმანიაში. შდრ. *интарсия*.

МАРКИЗА სამეზური, საჩახი – მზის სხივებისაგან სა-

თავის დაცვის მიზნით შენობის გარე მხრიდან, ფანჯრის თავზე მოწყობილი საჩრდილობელი, ქოლგა. „ფანჯარათა და შესაყალთა კართა ზედა ჩამოფარებული ფიცრული. навес, зонтик“ (დ. ჩუბინ.).

МАРШ ЛЕСТНИЧНЫЙ იხ. *лестничный марш*.

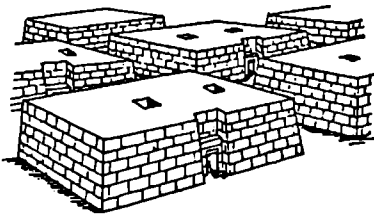
МАСКАРОН მასკარონი (იტ.) – არქიტექტურაში და გამოყენებით ხელოვნებაში გავრცელებული დეკორატიული მოტივი, რომელიც წარმოადგენს ადამიანის პირისახის ან ცხოველის თავის სკულპტურულ (ბარელიეფი ან გორელიეფი) გამოსახულებას, ხშირად ფანტასტიკური ან გროტესკული ნიღბების სახით.



МАСВЕРК მასვერკი (გერმ.) – აქურული ორნამენტი გოთიკურ არქიტექტურაში.

МАСТАБА მასტაბა (არაბ.) – ძველი ეგვიპტის სამარხების

ერთ-ერთი სახეობა, რომელიც ფორმით დახრილ წახნაგებიანი დაწოლილი პარალელოპიედის მსგავსია, მიწისქვეშა სამარხი კამერით და რამდენიმე სათავესით, რომლებიც დამშენებულია ქანდაკებით, რელიეფით, წარწერებით. უძველესი მ-ები თარიღდება პირველი დინასტიის ფარაონების და უძველესი სამეფოს პერიოდით (ძვ.წ. 3000-2250 წწ.). მ. არაბულ ენაზე „მერხს“, „სკამს“ ნიშნავს. მ-ს პირამიდების შორიახლოს დგამდნენ რეგულარულ რიგებად და პირამიდების მსგავსად ორიენტირებული იყვნენ ქვეყნის მხარეებზე, წარმოქმნიდნენ რა „მკედრების ქალაქს“. მ-ის ზომის და ფორმის გართულების შედეგად წარმოიქმნა საფეხუროვანი პირამიდის მოცულობა, რომლის მაგალითია 60 მ სიმაღლის ჯოსერის პირამიდა, ფუძის ზომებით 109x121 მ.



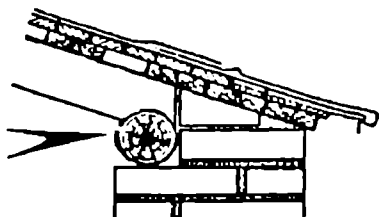
МАСШТАБ მასშტაბი (გერმ.) – სიდიდის (სიგრძის) პირობითი გამოსახულება უფრო მცირე ერთეულში (სმ-ში). გეგმაზე, რუკაზე – ზაზის სიგრძის ფარდობა მისსავე სიგრძესთან

ნატურაში, ე.ი. მის ნამდვილ სიგრძესთან.

МАСШТАБНОСТЬ მასშტაბურობა (გერმ.) – არქიტექტურისათვის დამახასიათებელი მეტად მნიშვნელოვანი კომპოზიციური საშუალება და ხარისხი, რაც გულისხმობს ადამიანის მიერ აღქმული ფორმების სიდიდის თანაფარდობას ადამიანის ზომასთან ან მისთვის ჩვეულ ელემენტებთან (კიბესთან, ფანჯარასთან და ა.შ.). ნაგებობის მასშტაბურობა განისაზღვრება მრავალი პირობით. ასე, მაგ., მნიშვნელობა აქვს შენობის დანიშნულების და მისი აბსოლუტური ზომების შესატყვისობას არჩეულ კომპოზიციურ ხერხთან, დანაწევრების ზისიათთან და სხვ. შენობა შეიძლება მასშტაბური ან არამასშტაბური იყოს აგრეთვე მეზობელი შენობის მიმართ ან იმ მოედნის მიმართ, რომელზედაც ის დგას. მასშტაბურობის დარღვევა შეიძლება გამოწვეული იყოს ზოგიერთი, ადამიანისთვის ჩვეული განზომილების გაზრდით ან შემცირებით. დიდი საზოგადოებრივი შენობებისათვის დამახასიათებელია პარალელი შესასვლელის მასშტაბის გაზრდა. მასშტაბური წყობა მჭიდროდ არის დაკავშირებული ნაგებობის არქიტექტურის პროპორციულ და რიტმულ რიგთან.

МАТИЦА გამსტჰენი, სა-
წულე – ხის გადახურვის კო-
ჭების დასაწყობად კედლების
განივად გადებული ძელი.

МАУЭРЛАТ გაშერლათი
(გერმ.) – გარე კედლის ზედა
შენაჭერზე გადებული ძელური
სარტყელი, რომელსაც დახრილი
ნივინები ეყრდნობა.

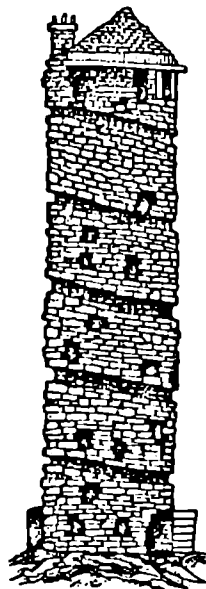


МАЧТА ანძა – 1. მაღალი
ბოძი, რომელზედაც შეკიდულია
სხვადასხვა დანიშნულების მავ-
თულები; 2. გემზე აღმართული
მაღალი ძელი იალქნის დასამაგ-
რებლად.

МАШИКУЛИ სალოდე,
დურო – ციხე-სიმაგრის პა-
რაპეტის ღონეზე კონსოლებ-
ზე მოწყობილი ბაქანი ზერტე-
ბით, საიდანაც ციხის კედლებ-
თან მოახლოებულ მოიერიშეებს
ლოდებს და მისთ. უშენდნენ.
ჯერ კიდევ ასირიელები და ეგ-
ვიპტელები ცდილობდნენ წინ
გამოეტანათ კონსოლებზე დაყრ-
დნობილი კბილანა პარაპეტი.
პარაპეტის ამბრაზურები-
დან შორს ისროდნენ, ხოლო

მოახლოებულ მტერს კრონშტე-
ინებს შორის შუალედებიდან უმ-
კლავებოდნენ.

МАЯК შუქურა - ბრავაზე,
მეჩენზე აგებული კოშკურა ნა-
გებობა, რომელშიც თავსდება
სინათლის ძლიერი წყარო გემე-
ბის ორიენტირებისათვის. ალექ-
სანდრიის საზღვაო ეაჭრობის
ცენტრად გადაქცევის შემდგომ
პტოლემეაიოსების ხანაში იქ
აშენდა ანტიკური ეპოქისათვის
მეტად დამახასიათებელი შუქუ-
რა, რომელიც მიაჩნებოდა მი-
მართულებას ალექსანდრიისკენ.
მის ზედა ბაქანზე მუდმივად ენ-
თო ცეცხლი



МЕАНДР მებნდრი (ბერძ.)

– ტეხილი ხაზით წარმოქმნილი გეომეტრიული ორნამენტი, რომელიც ფართოდ იყო გამოყენებული ძველბერძნულ ხელოვნებაში. ტერმინის წარმოშობა დაკავშირებულია კლაკნილი კალაპოტის მქონე მცირე აზიის მდინარის მეანდრის სახელწოდებასთან.



МЕБЕЛЬ ავეჯი – ბინის ან

სხვა სახის სათავსების ღვაძი (მაგიდა, კარადა, სკამი და მისთ.). ბ-ის სახეობების განვითარების ისტორია მჭიდროდ არის დაკავშირებული სტილების შენაცვლებასთან.

МЕБЛИРОВКА ავეჯბაწ-

ყობილობა – ოთახის, დარბაზის და ა.შ. ავეჯის ერთობლიობა, ხასიათი.

МЕГАЛИТИЧЕСКОЕ СО- ОРУЖЕНИЕ მეგალითური

ნაგებობა – უძველეს დროში დიდი ზომის გაუთლელი ქვებით (მეგალითებით) ამოყვანილი ნაგებობა. ამგვარი ნაგებობები ძირითადად დაკავშირებული იყო სარწმუნოებასთან, დაკრძალვის წესის შესრულებასთან, სამახსოვრო თარიღების აღნიშვნას-

თან. ასეთი ნაგებობების რიცხვს განეკუთვნება: *მენკირი, დოლმენი, კრომლეხი, ზოგიერთი ციხე-სიმაგრე. იხ. циклопическое сооружение.*

МЕГАПОЛИС მეგაპოლი-

სი (ბერძ.) – ტერმინი შედგება ორი ბერძნული სიტყვისაგან: „მეგა“ (დიდი) და „პოლისი“ (ქალაქი, ქალაქი-სახელმწიფო) და აღნიშნავს თანამედროვე მსხვილ ქალაქთმშენებლურ წარმონაქმნს, რომელიც წარმოადგენს მცირე-სართულიანი გარეუბნებით შეკავშირებულ ქალაქური ბირთვების მძლავრ ერთიანობას.

МЕГАРОН მეგარონი (ბერძ.)

– ბერძნული საცხოვრებელი სახლის სახეობა, რომელიც ეგეოსურ სამყაროში ჩამოყალიბდა. იგი გეგმაში წარმოადგენს სწორკუთხა ნაგებობას ანტიკიანი პორტიკით მთავარ ფასადზე. კერა და საკვამური (სახურავში დატოვებული ღიობის სახით) მოთავსებული იყო დარბაზის ცენტრში. დარბაზი ზოგჯერ გაყოფილი იყო გრძივად განლაგებული სვეტების ერთი ან ორი რიგით.

МЕДАЛЬОН მედალიონი

(ფრანგ.) – წრიულ ან ოვალურ ჩარჩოში მოთავსებული გამოსახულება ან ორნამენტი.

МЕЖА მიჯნა, საზღვარი –
მიწის ნაკვეთის საზღვარი. „სა-
მანი – ქვა დატოვებული საზღე-
რად“ (დ. ჩუბინ.).

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ
СТИЛЬ** საერთაშორისო სტი-
ლი – იხ. *современная
архитектура*.

**МЕЖДУЭТАЖНОЕ ПЕ-
РЕКРЫТИЕ** სართულშუა გა-
ღიხსურვა – ხის, რკინაბეტონის,
ლითონის კოჭებზე ან რკინაბე-
ტონის ფილებზე მოწყობილი კონ-
სტრუქცია, რომელიც სართუ-
ლებს გამოყოფს.

МЕЗОНЕТ მეზონეტი
(ინგლ.) – ინგლისური ტრადი-
ციის მიხედვით, ორ სართულად
დაგეგმარებული ბინა მრავალ-
სართულიან სახლში. იხ.
ბუილექს

МЕЗОНИН მეზონინი
(ინგლ.) – ძირითად სართულზე
ნაკლები სიმაღლის სართული
თუ დანაშენი საცხოვრებელ სა-
ხლზე.

**МЕМОРИАЛЬНАЯ ДО-
СКА** მემორიალური დავა
(ლათ.) – რომელიმე ისტორი-
ული ამბის ან პიროვნების
ხსოვნის აღსანიშნავად შენობის
კედელზე ან სხვა ნაგებობაზე
მოთავსებული მარმარილოს, ქვის,

ლითონის დაფა, სათანადო წარ-
წერით.

**МЕМОРИАЛЬНАЯ КО-
ЛОННА** მემორიალური სვე-
ტი – სამახსოვრო მონუმენტა-
ლური ნაგებობა ძველ რომში,
რომელსაც ღვამდნენ გამოჩენი-
ლი პიროვნების, პირველყოლი-
სა იმპერატორების, პატივსაცე-
მად. კარგად არის ცნობილი
ტრაიანეს და მარკ ავრელიუსის
მ.ს., რომლებიც თავდაპირველად
დაგვირგვინებული იყო იმპერა-
ტორების ქანდაკებებით. სვეტის
ტანზე ამოკეუთილი იყო რელიე-
ფური გამოსახულებები, რომლე-
ბიც ასახავდნენ იმპერატორების
ძლევაშისილ ლაშქრობებს. მათ
ტრიუმფალურ სვეტებ-
საც უწოდებდნენ.

**МЕМОРИАЛЬНОЕ СОО-
РУЖЕНИЕ** მემორიალური
ნაგებობა (ლათ.) – ცალკეული
პიროვნების ხსოვნის უკუდავსა-
ყოფად ან რაიმე ისტორიული
ამბის სადიდებლად დადგმული
ნაგებობა – სახვითი ხელოვნების
ან არქიტექტურის ნაწარმოები
(ძეგლი, საფლავის ქვა, მონუ-
მენტი, პირამიდა, მეზოლეუმი,
მემორიალური სვეტი, ობელისკი
და მისთ.).

МЕНГИР მენჰირი – მე-
გალითური ნაგებობა,
რომელიც წარმოადგენს ვერტიკა-
ლურად დაყენებულ ქვის უზარ-
მაზარ, ჩვეულებრივად, გათლილ

ლოდს, რომლის სიმაღლე 4-დან 20 მ-მდე აღწევს, ხოლო წონა – 300 ტონას. ასეთი ლოდები ცალ-ცალკე ან თავისებური ზეივნის წარმოქმნელ პარალელურ რიგებად დგას. მ. ზოგჯერ უზემად გათლილია და მასზე ამოკვეთილია რელიეფური გამოსახულება. ვარაუდობენ, რომ მ-ს საკულტო დანიშნულება ჰქონდა.

МЕТАБОЛИЗМ მეტაბოლიზმი (ბერძ.) – ქალაქმშენებლობაში მ. მოითხოვდა საზოგადოების განხილვას სიერცესა და დროში ციკლურად განვითარებადი პროცესის სახით. პროექტირებასა და მშენებლობაში მ-ის ფუძემდებელი პოზიციები გამოიხატებოდა კომპოზიციაში დაუმთავრებელი განვითარების ასახვით, რათა გაგრძელდეს ყოველი ობიექტის განვითარება და სახეცვლილება მისი ექსპლოატაციის მთელ მანძილზე. ენერგიულმა იაპონელმა არქიტექტორებმა დაიწყეს ფანტასტიკური პროექტების სერიის შექმნა. მეტაბოლიზმის ჯგუფში შედიოდნენ კ. კიტუტაკე, კ. კუროკავა, მ. ოტაკა, ა. ოსიძაკი, ნ. კოვადოე და სხვები. ჯგუფის წევრები ქალაქის სტრუქტურაში იყენებდნენ ბიოლოგიიდან ნასესხებ მეტაბოლიზმის ცნებას, რომელიც ნიშნავს ნივთიერებათა ცვლას ორგანიზმში და იგულისხმება, რომ მას ასევე ექვემდებარება საზოგადოების განვითარების დინამიკა. 1960 წ. კენზო ტანგეს მიერ

შედგენილ პროექტში „ტოკიო-1960“ გადაღებულია ნაბიჯი ფუნქციონალური მეთოდიდან სტრუქტურული სკენ. ამ პროექტში მატერიალურ სტრუქტურებს სიმბოლური მნიშვნელობა აქვთ მინიჭებული. ისინი წარმოქმნიან შემდგომი განვითარებისა და ცვლილებებისათვის გამიზნულ ღია სისტემას. განხორციელებული ობიექტებიდან აღსანიშნავია იამანასის პრეფექტურის შენობა ქალაქ კოფუში, კ. ტანგეს მიერ 1967 წ. აშენებული მასობრივი კომუნიკაციების საშუალებათა ნაგებობა, სადაც ერთიან სისტემაში გაერთიანდა მუდმივი და მოქნილი, ცვალებადი ელემენტები, რომლებიც სხვადასხვა მიზნებისათვის გამოყენების საშუალებას იძლევა.

МЕТЛАХСКАЯ ПЛИТА მეტლახის ფილა – გამოძვარი თიხის გლუვზედაპირიანი, ფერადი, მცირე ზომის ფილა, რომელსაც, ჩვეულებრივ, იატაკზე დასაგებად ხმარობენ.

МЕТОП(А) მეტოპი (ბერძ.) – დორიული ფრიზის ელემენტი, რომელიც წარმოადგენს ტრიგლიფებს შორის მოთავსებულ სწორკუთხა, ჩვეულებრივ, კვადრატულ, ხშირად ფერწერული ან სკულპტურული რელიეფით შემკულ ფილას. თავდაპირველად ასე ეწოდებოდა ხის შენობის ფასადზე გამოსულ კოჭების თავებს შორის მოქცეულ სიბრტყეს.

МЕТРО მეტრო იხ. *метрополитен*.

МЕТРОПОЛИТЕН მეტროპოლიტანი (ფრანგ.) – მიწის ქვეშ ან მიწიდან განსაზღვრულ სიმაღლეზე გაყვანილი რკინიგზა, რომელიც შიდასაქალაქო ტრანსპორტს წარმოადგენს მგზავრების ჩქაროსნული გადაყვანისათვის. პირველი მ. აშენდა ლონდონში (1860-1863), შემდგომ კი ნიუ-იორკში (1868). ასევე უძველესია ბუდაპეშტის (1896), პარიზის (1897) მ-ები. თბილისის მ-ის პირველი რიგი გაიხსნა 1966 წ.

МЕТРОПОЛИЯ მეტროპოლია (ბერძ.) – ძველბერძნული ქალაქ-სახელმწიფოს დასახელება მის მიერ სხვა ტერიტორიებზე დაარსებულ დასახლებათა მიმართ.

МЕЧЕТЬ მეჩეთი (არაბ.), მიზბითი – მუსლიმანთა სამლოცველო, ტაძარი.

МИКРОАЙОН მიკროაიონი (ბერძ., ფრანგ.) – თანამედროვე ქალაქის სამოსახლო ნაწილის პირველადი ერთეული, რომლის ტერიტორიაზე საცხოვრებელი სახლების ჯგუფების გარდა განლაგებულია მოსახლეობის ყოველდღიური მომსახურების დაწესებულებები. მის საზღვრებს წარმოქმნის მაგისტრალის და ქუჩების წითელი

ხაზები, ხოლო მოსახლეობა არ აღემატება 20 ათასს. თავდაპირველად მ-ის ცნება ჩამოყალიბდა კლარენს პერის მიერ 1929 წ. ნიუ-იორკში მწვანე სარტყელში განლაგებული საცხოვრებელი მა-სივის მიმართ.

МИЛИАРНЫЙ მილიარული (ლათ.) – ქვის ბოძები, რომლებსაც რომაელები ყოველ ათას ნაბიჯზე დგამდნენ. აქედან მოდის მილი – სიგრძის საზომი ერთეული.

МИНБАР მინბარი (არაბ.) – საგანგებო კათედრა მეჩეთში, საიდანაც ყურანს კითხულობენ და ქადაგებენ.

МИНИАТЮРА მინიატურა (ფრანგ.) – 1. მეტად მცირე ზომის და მხატვრული ხერხების დახვეწილობით გამორჩეული სახვითი ხელოვნების ნაწარმოები; 2. ხელით შესრულებული მცირე ზომის ფერადი სურათი და სხვადასხვა სახის დეკორატიული ელემენტები. მაგ., მთავრული ასო ძველ ხელნაწერში.

МИХРАБ მიხრაბი (არაბ.) – ნახევარწრიული, მრავალწახნაგა, იშვიათად – სწორკუთხა გეგმის მქონე ნიში მეჩეთის იმ კედელში, რომელიც მოქცეულია მექასკენ, რათა ამ წმინდა ადგილისკენ იყოს მიმართული მუსლიმან მორწმუნეთა მზერა ლო-

ცვის დროს. ნიში დაგვირგვინებულია ნახევარსფეროთი, უხვად არის დაფარული ორნამენტით, ინკრუსტაციით, ფერწერით. აქედან იკითხება ყურანი.

МНОГОЛОПАСТНАЯ АРКА მრავალფრთიანი თალი

— თალი, რომლის წარმმართველი რამდენიმე რკალისგან შედგება.

МОГИЛЬНИК საპაროვანი

— დასაფლავების ადგილი.

МОДЕЛЬ მოდელი (ფრანგ.)

— 1. ნიმუში, რომელიც წარმოადგენს ეტალონს, სტანდარტს შემდგომი მასიური წარმოებისათვის; 2. მაქსიმი — რაიმეს (მაგ., შენობის) მოცულობითი ასახვა მასშტაბში; 3. ხელოვნებაში — გამოსახულების საგანი („ნატურა“, მენატურე ქალი ან ვაჟი).

МОДЕРН მოდერნი (ფრანგ.)

— მიმართულება ხელოვნებაში (უმთავრესად არქიტექტურაში), რომელიც გავრცელდა ევროპის მრავალ ქვეყანაში XIX და XX სს-ის მიჯნაზე და წინ უსწრებდა კონსტრუქტივიზმს. მოდერნიზებული ხელოვნების მიმდევარნი ცდილობდნენ შეექმნათ ახალი სტილი და ხაზგასმით იყენებდნენ არქიტექტურული ელემენტების აღიარებული წყობის ნებისმიერი გარდაქმნით შექმნილ მანერულ ფორმებს. სამკაულში ბატონობდა სიმბოლიკა,

ცალკეული ფორმების და მოტივების სტილიზაცია. მ. უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებდა უტილიტარული ფორმის მხატვრულ გამომსახველობას. მისი პრინციპების არსია სასარგებლოს გარდასახვა მშენიერში, ტექნიკური გარდასახვა, ტექნიკური განახლება, როგორც გარემოს შექმნის ერთ-ერთი საშუალება, რომელიც აქტიურ ზეგავლენას ახდენს ადამიანზე და ამით მთელი საზოგადოების გარდაქმნაზე. ამასთან ერთად, მ. ხასიათდება უკიდურესი ინდივიდუალიზმით, სპეციფიკური დამოკიდებულებით ტექნიკისადმი. ამასთან დაკავშირებით უნდა ვახსენოთ მ-ის პროგრამის უტოპიური ხასიათი და მისი საწყისების წინააღმდეგობანი, სადაც აღიარებდნენ ხელოვნებას ყველასათვის და ყველაფერში და ისწრაფოდნენ მსოფლიოს გარდაქმნისაკენ მისი „სილამაზით“ გავსების გზით. მ-ის ოსტატები და თეორეტიკოსები იყვნენ ო. ვაგნერი, ა. ვან დე ველდე, ლ. სოლოვენი, ფ. შეხტელი და სხვ. მოდერნის სათავეში იდგა არქიტექტურის თეორეტიკოსი უილიამ მორისი (1834-1896), რომელიც თავის თავს მარქსისტს უწოდებდა. მ-ის მიღწევებმა საცხოვრებელი სახლების მშენებლობაში დიდი გავლენა იქონია შემდგომი თაობების არქიტექტორების აზროვნებაზე. ცალკე ოჯახებისათვის განკუთვნილი, მოხერხებული, კომფორტაბელური ბინების შექმნა, სადაც გათვალისწინებულია ჰიგიენური მოთხოვნები და ახალი

ტექნიკური აღჭურვილობა, მ-ის უთუო შენაძენია. მ-ის ხანაში ქარხნები და ფაბრიკები პირველად აღმოჩნდა არქიტექტორთა დაინტერესების სფეროში. ამასთან, თანამედროვე არქიტექტურაში შესაძენი კვალი დატოვა მოდერნისტული ხელოვნების ნიჰილისტურმა დამოკიდებულებამ ძველი არქიტექტურისადმი. ისევე, როგორც მ-მა გაწვეოთა კლასიცისტური კანონების ჯაჭვი, კონსტრუქტივიზმაც (შესაძლოა, მეტად დაუნდობლად) უარყო მოდერნის კანონები. მ-ის სტილმა კვალი დატოვა საქართველოს ქალაქებში, განსაკუთრებით თბილისში, და ბევრი – პროფესიონალურად გამართულიც.

МОДУЛЬ МОДУЛИ (ლათ.)

– პირობითი სიდიდე ან ნაგებობის ელემენტი, რომელიც, შენობის ძირითადი ნაწილების ჯერადობის განსაზღვრის მიზნით, მიღებულია ზომის ერთეულად. მოდული ნაგებობებისათვის თანაზომიერების მინიჭების საშუალებას იძლევა, აადვილებს მათ აწყობას ცალკეული, ზუსტად დამზადებული ნაწილებისაგან, ხელს უწყობს მშენებლობის ტიპიზაციას და სტანდარტიზაციას (იხ. *единая модульная система*). კლასიკურ არქიტექტურულ ორდერში მოდულად სვეტის ქვედა ნაწილის რადიუსია მიჩნეული, ხოლო დორიულ ორდერში მ. ზოგჯერ ტრიგლიფის სიგანეს უდ-

რის. მოდულის თეორიაზე ჯერ კიდევ რომელი ვიტრუვიუსი და ალორძინების ხანის თეორეტიკოსები მუშაობდნენ. თანამედროვე მშენებლობაში ერთიანი მოდულის სისტემის საფუძვლად მიღებულია ერთეული, რომელიც 100 მმ-ის ტოლია.

МОДУЛЬНАЯ СЕТКА მოდულის ბადე – სიბრტყეზე განლაგებული საკოორდინაციო ღერძების ერთობლიობა.

"МОДУЛЬЕР" „მოდულიორი“ (ფრანგ.) – ლე კორბუზიეს და მისი სკოლის მიერ შექმნილი პროპორციების სისტემა, რომელიც ცალხელაწეული ადამიანის სხეულის აღნაგობას იყენებს, და რომელსაც თვით კორბუზიე ასე განმარტავს: „მოდულიორი“ – განზომილების საშუალებაა, რომლის საფუძველს წარმოადგენს ადამიანის სიმაღლე და მათემატიკა. ადამიანი ზეაწეული ხელით გააძლევს წერტილებს, რომლებიც განსაზღვრავს დაკავებულ სივრცეს: ფეხი, მზის წნული, ზეაწეული ხელის თითების წვერი – სამი ინტერვალი, რომლებიც იძლევა ოქროს კვეთის სერიას, „ფობონაჩოს რიგად“ წოდებულს. მეორე მხრივ, მათემატიკა გვთავაზობს ზოგიერთ ცვლილებებს, მეტად მარტივს და ამავე დროს მეტად არებითს: მარტივი კვადრატის, გარეგნა და ორი ოქროს კვეთი“. „მოდულიორში“ ადამიანის სიმაღლე მიღებულია 113

სმ, ზოლო მანძილი ტერფიდან ზეაწეული ხელის თითების წვე-
რომდე – 226 სმ. ამგვარად მი-
ღებული დონეები იძლევიან სამ
სიდიდეს: 113, 71, 43, რომლებიც
შეესატყვისება ოქროს კვეთს
($43+70=113$ ან $113-70=43$ და
ჯამში იძლევიან $113+70=183$,
 $113+70+43=226$). აქ, კორბუზიეს
თქმით, განზომილება 113-70 გან-
საზღვრავს ოქროს კვეთს და
ე.წ. „წითელ რიგს“: 4-6-16-27-
43-70-113-183-296 და ა.შ. მაგრამ
თუ მხედველობაში მივიღებთ მე-
ორე, ჩამოშვებულ ხელსაც, მი-
ვიღებთ კიდევ ერთ წერტილს,
რომლის სიდიდე (მანძილი ტერ-
ფიდან ჩამოშვებული ხელის თი-
თებამდე) 86 სმ-ია. მაშინ მივი-
ღებთ ოქროს კვეთს $140-86$ სა-
თანადო (ე.წ. „ცისფერი“) სერი-
ით: 3-33-53-86-140-226-366-592
და ა.შ. „მოდულორის“ პრაქტი-
კული გამოყენებისათვის ლე კორ-
ბუზიე იძლეოდა საგანგებო ტა-
ბულებს.

МОДУЛЬОН მოდულიონი

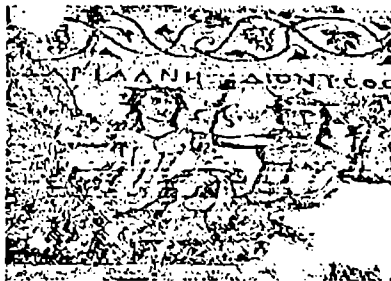
(იტ.) – არქიტექტურულად და-



მუშაებული კონსოლი (კრონ-
შტეინი), რომელზედაც დაყრ-
დნობილია კორინთული ან კომ-
პოზიტური ორდერის კარნიზის
დამაგვირგვინებელი ნაწილი.

МОЗАЙКА სოშიის კენჭი,

საროთი, მოზაიკა – 1. მონუ-
მენტური ფერწერის სახეობა,
სადაც გამოსახულება მიიღება
სხედასხვა მასალის (მარმარი-
ლო, მინა, კენჭები და ა.შ.)
ნაჭრების მჭიდროდ შეერთებით;
2. ასეთივე წესით მიღებული
კედლის, იატაკის და ა.შ. ზე-
დაპირი.



МОКРАЯ ТОЧКА სველი

წერტილი – შენობის, ბინის ის
სადგომი, სადაც წყალგაყვანი-
ლობაა (მაგ., სააბაზანო, პირსა-
ბანი, საპირფარეშო და ა.შ.).

МОЛЕЛЬНЯ სამლოცვე-

ლო – რელიგიური წესის შე-
სასრულებლად განკუთვნილი
სადგომი.

МОЛЮРЫ მოლურები

(ფრანგ.) – იგივეა, რაც არქი-

ტექტურული პროფილი – არქიტექტურული პროფილი.

МОНАСТЫРСКИЙ СВОД
სამონასტრო კამარა – იგივე,
რაც სარკული კამარა. იხ.
зеркальный свод.

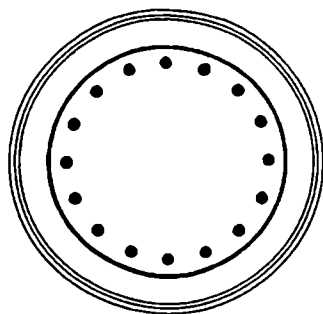
МОНАСТЫРЬ მონასტერი
(ბერძ.) – გალენით შემოფარ-
გლული ტერიტორია, რომელზე-
დაც განლაგებულია ბერ-მონა-
ზონთა თემის ძირითადი ნაგებო-
ბები. უძველესი ბუდისტური მ-
ები ჯერ კიდევ ძვ.წ. I ათას-
წლეულის მეორე ნახევარში და-
არსდა ინდოეთში.

МОНОЛИТ მონოლითი
(ბერძ.) – ქვის მთლიანი ზოდი.
ქვის მთლიან ზოდში გამოთლი-
ლი ნაგებობა (ძეგლი), სვეტი,
ქანდაკება და ა.შ.

МОНОЛИТНАЯ КОНСТРУКЦИЯ მონოლითური კონსტრუქცია – ერთ მთლიან სხეულად ჩამოსხმული კონსტრუქცია. მაგ., რკინა-ბეტონის სართულშუა გადახურვა.

МОНОПТЕР მონოპტერი-
სი (ბერძ.) – საკულტო საგნების
შესანახი ანტიკური შენობა, რომელიც წარმოადგენს წრიული ან სწორკუთხა გეგმის მქონე გადახურულ სვეტნარს, დადგმულს საფეხურებად დანაწევ-

რებულ პოდიუმზე. ანტიკურ ხანაში ამ ტიპის ნაგებობამ ფართო გავრცელება არ ჰყოვა. ბაროკოსა და ამპირის ხანაში ხშირად დგამდნენ პარკებში.



МОНОХРОМИЯ მონო-
ქრომია (ბერძ.) – ხელოვნების
ნაწარმოების რაიმე ფერის ერთი
ტონით ან მისი ტონალური გრა-
დაციებით შესრულების კოლო-
რისტული მანერა.

МОНТАЖ მონტაჟი (ლათ.)
– ნაგებობის ან მისი ნაწილის
მზადება დეტალებით ადგილზე აწყო-
ბა. მაგ., ანაკრები სახლის მ.,
კარკასის მ. და ა.შ.

МОНУМЕНТ მონუმენტი
(ლათ.) – ისტორიული ამბის აღ-
სანიშნავად ან გამოჩენილი პი-
როვნების უკვდავსაყოფად აღ-
მართული დიდი ზომის მემო-
რიალური ნაგებობა. მაგ., 300
არაგველის მ. თბილისში.

МОНУМЕНТАЛЬНОЕ ИСКУССТВО მონუმენტური

სელოვნება – კლასტიკური ხელოვნების სახეობა, რომლის ნაწარმოები, როგორც წესი, გამოირჩევა გრანდიოზული ფორმებით და იქმნება ხანგამძლე მასალით. მ.ხ.-ას მიეკუთვნება ძეგლები, მონუმენტები, ქანდაკებები, შენობის მოზაიკური მორთულობა, ვიტრაჟები.

МОНУМЕНТАЛЬНОСТЬ
მონუმენტურობა (ლათ.) – ხელოვნების ნაწარმოების მხატვრული სახის ესთეტიკური კატეგორიის თვისება – სიდიადე, შთამბეჭდავი პროპორციები. არ უნდა მოხდეს მონუმენტური ხელოვნების და მონუმენტურობის ცნებების აღრევა, თუმცა მონუმენტურობა დამახასიათებელია მონუმენტური ხელოვნებისათვის.

МОРГ მორბი (ფრანგ.) – საღგომი, სადაც ცხედარს ათავსებენ დაკრძალვამდე.

МОСТ ხიდი – მდინარის, არხის, ხევის და მისთ. ერთი ნაპირიდან მეორეზე ხალხის, ტრანსპორტის გადასაყვანი ერთ ან მრავალმალიანი ნაგებობა. ჯერ კიდევ მიკენური კულტურა იცნობდა მცირე, შეისრული ქვის ხიდების მშენებლობის ხელოვნებას. ძვ.წ. V ს-ში რომაელებმა ტიბროსზე ააგეს ხის ხიმინჯებზე დაყრდნობილი ხიდი. ბრწყინვალე შედეგს მიაღწია რომაელ-

მა არქიტექტორმა დამასკოელმა აპოლიდორმა, რომელიც ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა ახ.წ. II ს-ის დასაწყისში იმპერატორების ტრაიანეს და ადრიანეს ხანაში. მან ააშენა ხიდი ღუნაიზე სიგრძით 1070 მ, რომელიც ერთმანეთისაგან 50-60 მ-ით დაცილებულ 20 ბურჯზე იყო დაყრდნობილი.



МОСТИК ბოგა – „მცირე ხიდი“ (საბა).

МОСТКИ კიპორჭი, წანწალბ – თხრილზე ან რუზე გაღასასვლელად გადებული ძელი.

МОСТОВАЯ ქუჩის ფენილი, ქვაფენილი – თლილი ან ყორე ქვით ან ასფალტით დაფარული ქუჩის სამგზავრო ნაწილი, მისი ზედა ფენა. ქვაფენილებს მესოპოტამიაში აწყობდნენ ბრინჯაოს ხანიდან, ძვ.წ. II ათასწლეულიდან. კლასიკურ და ელინისტურ საბერძნეთში ქ. ეწყობოდა სატაძრო და საეაჭრო მოედნებზე, „წმინდა გზებზე“, რომლებიც ქალაქიდან საკულტო ნაგებობებისკენ მიემართებოდნენ. ქ. ფართოდ იყო გავრცელებული

ძველ რომში, სადაც იგი მაღალ ტექნიკურ დონეზე სრულდებოდა. საქართველოში ერთ-ერთი უძველესი ქვაფენილი აღმოჩენილია ვანში, ქალაქის კარიბჭის კომპლექსთან.

МОСТОВОЙ КРАН **ხიდური ამწე** – ამწე-სატრანსპორტო საშუალება, რომლის მუშაურიკა მოძრაობს საამქროს განივად გადებული ხიდის გასწვრივ (მაღლის მიმართულებით). ხიდი კი საამქროს გრძივი მიმართულებით გადაადგილდება რკინა-ბეტონის ან ლითონის ამწისქვეშა კოჭებზე დამაგრებულ რელსებზე. ამგვარად, ხ.პ.-ს შეუძლია ტვირთის გადაადგილება სამი მიმართულებით: ვერტიკალურად, საამქროს განივად და გრძივად. ხ.პ.-ს ტვირთამწეობა 5 ტონიდან 350 ტონამდე აღწევს.

МОТЕЛЬ **მოტელი** (ინგლ.) – ავტოტურისტებისათვის განკუთვნილი სასტუმრო, სადაც ჩვეულ მომსახურეობასთან ერთად გათვალისწინებულია ავტოსადგომები და მანქანების პროფილაქტიკისა და შეკეთებისათვის საჭირო სახელოსნობები.

МОТИВ **АРХИТЕКТУРНЫЙ** **იხ.** *архитектурный мотив*.

МУЛЮРЫ **მულიურები** (ფრანგ.) – იგივეა, რაც არქიტექ-

ტურული პროფილები. **იხ.** *архитектурный профиль*.

МУЛЬТИМОДУЛЬ **მულტიმოდული** (ლათ.) – გამსხვილებული მოდული. მშენებლობის უნიფიკაციისა და სტანდარტიზაციის ერთ-ერთ საფუძველს შეადგენს ნაკეთობების მოდულური კოორდინაცია. ამგვარად მიღებული სტანდარტი უზრუნველყოფს სამშენებლო ნაკეთობების ზომების რაოდენობას და ურთიერთშეთანხმებულობას. ძირითადი მოდულის სიდიდედ მიღებულია 100 მმ და აღინიშნება ასოთი „მ“. სამშენებლო ნაწარმის უნიფიკაციის ეფექტურობის თვალსაზრისით მიღებულია აგრეთვე წარმოებული სიდიდეებიც: 3 მ, 5 მ, 12 მ, 30 მ, 60 მ, რომლებიც სათანადოდ შეეფარდება 300, 600, 1200, 1500, 3000, 6000 მმ-ს. შდრ. *субмодуль*.

МУТУЛ **მუტულუსი** (ლათ.) – ღორიული ორდერის კარნიზის ელემენტი – ბრტყელი გამოწვევრი, რომელსაც ეყრდნობა კარნიზის გამოწვეული ფილა. მის პროტოტიპს, შესაძლოა, წარმოადგენს ოქქანობიანი სახურავის ნივნივის თავი. **მ.** განლაგებულია **ტრიკლიუის** ზემოთ და იგივე სიგანისაა.

МЯКИНИЦА **საბპალი** – ბზის, თივის შესანახი სამეურნეო ნაგებობა.

НАБЕРЕЖНАЯ სანაპირო

– 1. საინჟინრო ნაგებობა, რომელიც იცავს რომელიმე წყალსატევის (მდინარის, ტბის, ზღვის) ნაპირს წალეკვისაგან; 2. გზა წყალსატევის ნაპირის გასწვრივ.

НАБРОСОК მონახაზი –

წარმოსახვით, მეხსიერებით ან ნატურიდან მარდად შესრულებული მცირე ზომის გრაფიკული, ფერწერული ან ძერწული ნაწარმოები.

НАВЕС ფარდული, ჩარღახი – ბოძებზე დაყრდნობილი, გადახურული (უკედლებო) სამეურნეო დანიშნულების ნაგებობა ან საჩრდილობელი.

НАГЕЛЬ ფპირა – ხის ნაწილების შემაკავშირებელი ხისვე წვრილი ღერო, ხის ლურსმანი.

НАДГРОБИЕ საფლავის ძმა – მიცვალებულის ხსოვნის აღსანიშნავად საფლავზე დადგმული ქანდაკება, სტელა, მცირე ხუროთმოძღვრული ფორმა ან კომპოზიცია.

НАДСТРОЙКА დანაშენი, ზედნაშენი – ნაგებობის ძირი-

თადი მოცულობის აგების შემდეგ დაშენებული შენობის ზედა ნაწილი (სართული ან ნახევარსართული), რომელიც არ იყო თავდაპირველად გათვალისწინებული.

НАКАТ ქელფენილი, ქელჭირი – გადახურვის კოჭებს შორის მოქცეული ნაწილის მზიდი ელემენტი, მჭიდროდ დალაგებული ძელაკების ან ნამორების სახით.

НАЛИЧНИК საპირა – ფანჯრის, კარის ღიობების დამისთ. გლუვი ან პროფილირებული მოჩარჩოება.

НАОС ნაოსი (ბერძ.) – ანტიკური ბერძნული ტაძრის მთავარი სათავსი, სადაც ღვთაების ქანდაკება იდგა (შეესატყვისება ლათინურ ცელას).

НАРТЕКС ნართექსი (ბერძ.) – ჩვეულებრივ, ქრისტიანული ტაძრის დასავლეთ მხარეზე მოწყობილი შესასვლელი. თავდაპირველად იგი განკუთვნილი იყო იმათთვის, ვისაც უფლება არ ჰქონდათ შესულიყვნენ ტაძრის ძირითად ნაწილში (მაგ., მომნანიებლებათათვის, ახლად მოქცეულთათვის). რომანულ ეკლესიაში ნ-ს უფრო მოსაცდელის

ფუნქცია ეკისრებოდა. აქ პი-
ლიგრიმები ეკლესიაში შესვლის
რიგს ელოდებოდნენ. იხ. *при-
твор*.

НАСЕЛЕННЫЙ ПУНКТ
დასახლებული პუნქტი – იმ
ადგილის საერთო დასახელება,
სადაც ხალხი ცხოვრობს (ქალა-
ქი, სოფელი, დაბა).

НАСЛОННЫЕ СТРОПИ-
ЛА დაყრდნობილი ნიჰნიჰები
– კონსტრუქციული სისტემა
წარმოადგენს პარალელურად გან-
ლაგებულ დახრილ კოჭებს (ნიე-
ნიეებს), რომლებიც ქვედა ბო-
ლოებით გარე კედლებზე დამაგ-
რებულ ძელებს – მაურლატებს
ეყრდნობა, ხოლო ნიჰნიეების ზე-
და თავების ჭდობა – კეხის
სწერივად გამავალ თავბანდს
(კეხის ქვეშ განლაგებულ ძელს).

НАСТЕННАЯ ЖИВОПИСЬ
კედლის ფერწერა – ბათქაშის
ზედაპირზე *ფრესკის*, *სე-
კოს*, *ენკაუსტიკის* ან
ტემპერას ტექნიკით შესრუ-
ლებული ფიგურული თუ ორნა-
მენტული მოხატულობა. ცნობი-
ლი იყო ძველ საბერძნეთში ძვ.წ.
V-IV სს-დან.

НАСТИЛ ნაშენი, შენილი
– ფიცრების, ფილების და მისთ.
მიჯრით დალაგებული ფენა.
მაგ., იატაკის შ.

НАСЫПЬ ზმინული, მრინ-
ლი – მიწით ან სხვა ფხვიერი
მასალით ხელოვნურად შექმნი-
ლი შემაღლება.

НАТУРА ნატურა (ლათ.) –
სინამდვილეში არსებული ობიექ-
ტები (ადამიანი, შენობა, საგნები,
ლანდშაფტი და სხვ.), რომლებ-
საც მხატვარი ათვალიერებს მა-
თი წარმოსახვისას.

НАТУРНЫЙ РАЗМЕР ნა-
ტურული ზომა – ნაკეთობის ფა-
ქტური ზომა, რომელიც განს-
ხვავდება კონსტრუქციულისგან.
განსხვავება დამოკიდებულია ნაყე-
თობის დამზადების კლასზე და
რეგლამენტირებულია ნორმებით
თითოეული მათგანისათვის. იხ.
конструктивный раз-
мер, номинальный раз-
мер.

НАТЮРМОРТ ნატურ-
მორტი (ფრანგ.) – სახვითი
ხელოვნების ჟანრი, რომლის ნა-
წარმოებებში ასახულია კომპო-
ზიციურად ერთიან ჯგუფად წარ-
მოდგენილი და საცხოვრებელ გა-
რემოში მოთავსებული საყოფა-
ცხოვრებო საგნები, თაიგულად
შეკრული ყვავილები, მოკლული
ფრინველი, თევზი და სხვ. ნ.
ფრანგულად მკედარ ნატურას
ნიშნავს.

НЕБОСКРЕБ ცაშამაჯენი
– მაღლივი შენობა, რომლის სი-

მალე რამდენიმე ათეულ მეტრს აღემატება. ც-ების მშენებლობა დაიწყო ამერიკის შეერთებულ შტატებში 1880-იან წლებში, ლითონის კარკასისა და ლიფტის გამოყენებასთან ერთად. მათი მშენებლობა გამოწვეულია განაშენიანების სიმჭიდროვის პირობებში ძვირად ღირებული მიწის ნაკვეთის მაქსიმალურად გამოყენების აუცილებლობით.

НЕКРОПОЛЬ ნეკროპოლი

(ბერძ.) – „მკვდრების ქალაქი“, ვრცელი სასაფლაო ეგვიპტური, ეტრუსკული, რომაული ქალაქების განაპირას. სამარხი ნაგებობების უდიდეს კომპლექსს წარმოადგენს გიზეს ნ. მეფისის სიახლოვეს, რომლის ძირითად ბირთვს წარმოადგენს ფარაონების – ხეოფსის, ხეფრენის და მიკერინის პირამიდები.

НЕОБРУТАЛИЗМ ნეობრუტალიზმი

ბრუტალიზმი (ლათ.) – მიმართულება, რომელიც გავრცელდა დასავლეთეუროპულ არქიტექტურაში 1950-იანი წლების დასაწყისში „ფუნქციონალიზმი“ ფარგლებში. მისი იდეები თავდაპირველად ჩამოყალიბდა ინგლისში. მოძრაობის ინიციატორებად ითვლებიან ცოლ-ქმარი ელისონ და პიტერ სმიტსონები. ნ. წარმოადგენდა რეაქციას კონფორმიზმის და გამარტივებული კომერციული არქიტექტურის მიმართ. ბრუტალიზმი უარყოფს ესთეტიკას, როგორც

მაინტენიანებელ საწყისს. არქიტექტურა მიჩნეული იყო ცხოვრების წესის უშუალო შედეგად. აქედან მომდინარეობს კომპოზიციის გაერთიანების იდეა არა ფორმების ვიზუალური ორგანიზაციით, არამედ – კომუნიკაციური სისტემების უწყვეტობით. შენობა არ მალავს თავის ფუნქციონალურ დანიშნულებას. კონსტრუქციები გაშიშვლებულია. არქიტექტურა კვლავ უბრუნდება გარე მზიდი სისტემების ტექტონიკას, მაგრამ ნაკლებად გვაკონებს წარსულის ნიმუშებს. ამ ტენდენციას გააჩნია განსხვავებული სტილისტური მახასიათებლები, რაც ძირითადად განისაზღვრება ინდუსტრიული კონსტრუქციების გაშიშვლებით და მონოლითური რკინაბეტონის პლასტიურობით. ბრუტალიზმის ნიშნებით ხასიათდება სკოლა ნორფოლკში (ავტორები ე. და პ. სმიტსონები, 1954 წ.), ობლების სახლი ამსტერდამში (ავტორი ალდო ვან ეიკი), ეკლესია „ღარიბების მადონა“ მილანში (ავტორები ლ. ფიჯინი და დ. პოლინი), ლესტერის უნივერსიტეტის საინჟინრო ფაკულტეტი (ავტორი ჯ. სტერლინიგი, 1963 წ.) და სხვ. ნ-მა მნიშვნელოვნად გაამდიდრა „თანამედროვე არქიტექტურის“ ფორმალური ზერხების არსენალი.

НЕОКЛАСИЦИЗМ ნეოკლასიციზმი

კლასიციზმი (ფრანგ.) – მიმართულება 60-იანი წლების ამერიკულ არქიტექტურაში, სადაც

გამოვლინდა ზოგადი მინიშნება ე.წ. „რეტროზე“, კლასიკური არქიტექტურის სრულიად განზოგადოებული ტიპოლოგიური ნიშნების – სიმეტრიის, რიტმული მწკრივის, ორდერულ სისტემასთან მიმსგავსების (რაც სქემებადღა დაყვანილი) გამოყენებით. ამ მიმართულების პირველი მაგალითებია: აშშ-ს პავილიონის პროექტი ბრიუსელის გამოფენისათვის, ამერიკული საელჩო დელიში (არქიტექტორი ე. სტრონი, 1958 წ.). განსაკუთრებით თვალსაჩინო მაგალითია ლინკოლნის სახელობის კულტურული ცენტრი ნიუ-იორკში, რომელიც აშენებულია 1962-1968 წლებში უ. პარისონის ფირმის პროექტით.

HEOPEHECAHC ნეორენესანსი (ფრანგ.) – კლასიციზმისაგან განსხვავდებოდა როგორც ფორმით, ასევე არქიტექტურის კონცეფციის წინამძღვრებით. თუმცა ნ-მა უარყო ანტიკური ხანის და შუა საუკუნეების იდეალური ნიმუშები, მაგრამ მაინც ეყრდნობოდა ფორმათა წარმოქმნის ისტორიულ პრინციპებს. შთაგონების მთავარ წყაროდ იტალიური არქიტექტურა იქცა. კლასიციზმის მკაცრი და ნათელი კომპოზიციების ნაცვლად გაჩნდა დანაწევრებული ნაგებობები და დეტალები, იყენებენ ორდერული და თაღური სისტემების კომბინაციებს, ამავე დროს წარმოებს არქიტექტურის გამდიდრება სახვითი ხელოვნების ნაწარმოებებით. ნ-ის სტილის

პირველი ქმნილებები გამოჩნდა XIX ს-ის 30-იან წლებში. მათ რიცხვს ეკუთვნის ხელოვნების სკოლა პარიზში (არქიტექტორი ე. დიუბანი) და 1870-იან წლებში გ. ზემპერის პროექტით აშენებული თეატრი დრეზდენში. გ. ზემპერი გერმანიის გარდა აშენებდა ვენაში და ციურიხში. XIX ს-ის შუა ხანებში პარიზში აშენდა ახალი ნეორენესანსული ნაგებობები ლიონის კონსტრუქციების გამოყენებით. მათ რიცხვს მიეკუთვნება 1969 წ. დანგრეული პარიზის ბაზარი, ჩრდილოეთის ვაგზალი, წმ. ეფენეიევას და ნაციონალური ბიბლიოთეკები. ამ სტილის შენობებს განეკუთვნება საეკსპოზიციონოა წითელ მოედანზე მოსკოვში, რომელიც 1869-1871 წლებში აშენდა მ. პომერანცევის პროექტით. ამ ეპოქას აგრეთვე ეკუთვნის მსხვილი ევროპული ქალაქების რეკონსტრუქციაც. პარიზში პრეფექტ ოსმანის და არქიტექტორ ე. ალფანის ხელმძღვანელობით დამთავრდა ქალაქის სივრცითი და სატრანსპორტო სტრუქტურის გარდაქმნა. აქ 1853-1870 წწ. შეიქმნა განიერი, გრძელი, სწორხაზოვანი და წრიული ბულვარების და ქუჩების სისტემა, რომელმაც გეომეტრიული ბაღით დაფარა პარიზის შუასაუკუნოვანი დაგეგმარება და მოიცვა ჯერ კიდევ კლასიციზმის პერიოდში შექმნილი მოედნები. თამამ ქალაქმშენებლურ ღონისძიებებს დაერთო ერთიანი არქიტექტურული იერსახის მქონე

ქუჩების შექმნა. ანალოგიური ღონისძიებები განხორციელდა ვენაშიც.

НЕОЛИТ ნეოლითი (ბერძ.)

– ქვის ხანის ბოლო პერიოდი, ახალი ქვის ხანა, რომელიც ხასიათდება მოსახლეობის ბინადრობით, მიწათმოქმედების დაწესებით, მეთუნეობის დაწყებით.

НЕРВИОРА ნერვიორა

(ფრანგ.), გურტი (გერმ.) – ჯვარული კამარის წიბოებს საყრდენად აყობებული პროფილირებული ქვის კარკასი. გოთიკური ნ. წააგავს რომაული ჯვრული კამარის კარკასს, მათი დანიშნულება სრულიად განსხვავებულია. რომაელებთან კარკასი დროებითია; იგი აღიქვამს ქარგილებზე მოსული დატვირთვების ნაწილს; სამუშაოების დამთავრების შემდეგ იგი ჩაირთვება კამარის სისქეში და კამარა მუ-



შაობს როგორც მონოლითური კონსტრუქცია. გოთიკის ზურთმოძღვრები ნებს მნიშვნელოვან და მუდმივ ადგილს ანიჭებს – სწორედ მათ ეყრდნობა კამარა. ამასთან, ნ. გარეთ არის გამოვლენილი და თვით კამარის მასივი გაცილებით მსუბუქია.

НЕРВИОРНЫЙ СВОД ნერვიორიანი კამარა, გოთიკური

კამარა – ნერვიურებისგან შედგენილ ჩონჩხზე ამოყვანილი ჯვრული კამარა. რომანული ჯვრული კამარის ამოყვანის სირთულე მდგომარეობდა წიბოს ქვების წყობაში, რომელიც აკავშირებდა კამარის ნაწილებს. გოთიკის არქიტექტორი ამ საზრუნავს გაურბის და რომანულ კამარას ნერვიურებს ამატებს. ამის შედეგად განბრჯენა ლოკალიზდება საყრდენ სვეტებზე. ნ.პ. გაცილებით მსუბუქია ჩვეულებრივ ჯვრულ კამარასთან შედარებით. იგი მეტად მოქნილია და უკეთ იტანს ჯდომას.

НЕСУЩАЯ КОНСТРУКЦИЯ მზიდო კონსტრუქცია –

სამშენებლო ნაწილების ერთიანობა, რომელიც სხვადასხვა ძალების ზემოქმედების მიუხედავად შეუცვლელად ინარჩუნებს თავის სიხისტეს, ფორმებს და სხვა თვისებებს. ტერმინი გულისხმობს ნაგებობის იმ ნაწილებს, რომლებზედაც დაკისრებულია ეს სტატიკური ფუნქციები. მ.პ. – მატერიალური სუბსტანციაა.

მაგ., კონკრეტული რკინა-ბეტონის თალი, ფოლადის ფერმა, ხის კოჭი, სვეტი, კედელი, გადახურვები. მ.პ-ის ერთობლიობა ქმნის სივრცით მზიდ სისტემას. იზ. *несущая система*.

НЕСУЩАЯ СИСТЕМА
მზიდი სისტემა — მას წარმოქმნის მზიდი კონსტრუქციების და მათი ურთიერთკავშირის კომპლექსი, რომელიც უზრუნველყოფს მზიდი კონსტრუქციების ფუნქციების რეალიზაციას, წარმოქმნის ხისტ სივრცით ჩონჩხს.

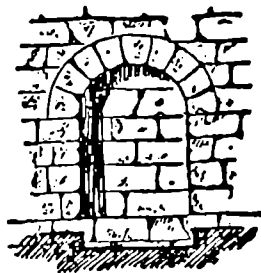
НЕСУЩАЯ СТЕНА მზიდი კედელი — კაპიტალური კედელი, რომელიც აღიქვამს ვერტიკალურ და პორიზონტალურ დატვირთვებს და მათ გადასცემს საძირკვლებს.

НЕФ ნიში (ფრანგ.), ნაში — ბაზილიკური ტიპის შენობის ინტერიერის ერთ-ერთი გრძივი ნაწილი, რომელიც ერთი ან ორი მხრიდან გამოყოფილია სვეტებით ან ბურჯებით, და რომელიც უპირატესად გადახურულია კამარით.

НИМФЕЙ ნიმფონი (ბერძ.) — ბუნების ძალების განმასახიერებელი უმცროსი ქალღმერთების — ნიმფებისადმი მიძღვნილი ანტიკური ტაძარი, რომელიც, ჩვეულებრივ, წყაროს თავ-

ზე შენდებოდა აუზის პირას მდგომი საკურთხეველის სახით. ძვ.წ. პირველი საუკუნისათვის ნ. წარმოადგენდა არქიტექტურულად დამუშავებულ კედელს ნიშებით და შადრევანს. ზოგჯერ ამგვარი ნაგებობა დამშვენებული იყო კორტალებით და ექსედრებით, ნიმფების და წყლის სხვა ღმერთების ქანდაკებებით. ნიმფები ზევსის ქალიშვილებად ითვლებოდნენ, დროს ატარებდნენ ბუნების წიაღში, ზოგჯერ თან ახლდნენ ბუნებასთან დაახლოებულ ღმერთებს — აპოლონს, დიონისეს, არტემიდეს. ნიმფები აღამიანებს ანიჭებდნენ ნაყოფიერებას, რის სიმბოლოდ წყალი ითვლებოდა.

НИША ნიში (ფრანგ.) — სწორკუთხა, მრგვალკუთხა ან წრიული მოხაზულობის გეგმის მქონე შეღრმავება კედელში, რომელიც გამოიყენება დეკორატიული (ქანდაკების, ლარნაკის დასადგმელად) ან უტილიტარული (განჯინის, წალოს მოსაწყობად) მიზნებისათვის.



НОВОСТРОЙКА ახალშენი – 1. ახლად გაშენებული დასახლებული პუნქტი; 2. მშენებარე შენობათა ჯგუფი ან შენობა.

НОВЫЙ БРУТАЛИЗМ ახალი ბრუტალიზმი – იხ. *нео-брутализм*.

НОМИНАЛЬНЫЙ РАЗМЕР ნომინალური ზომა – საპროექტო მანძილი შენობის პირობით ღერძებს შორის. იხ. *конструктивный размер, натурный размер*.

НОРМА ნორმა (ლათ.) – ცნება გულისხმობს წესს, ნიშნებს, საზომს, რაოდენობას, რისამე ზო-

მას. არქიტექტურასა და მშენებლობაში იგი მეცნიერულად დასაბუთებული და დაკანონებული ფართობის, მოცულობის, წონის ოპტიმალურ მაჩვენებლებს მიაწვდის. მაგ., ერთ მოქალაქეზე (მაცხოვრებელზე) გათვალისწინებული ფართობი სხვადასხვა სახის შენობებში (საცხოვრებელ სახლში, თეატრში, სამრეწველო შენობის სანგამტარში და ა.შ.), სასინათლო ღიობის შეფარდება სათავის ფართობთან, სანტექნიკური მოწყობილობების დანადგარების გაბარიტები და ა.შ. ნების გამოყენება ხელს უწყობს მშენებლობის დაგეგმვას.

ОБВЯЗКА 1. შეიმკრავი, შემოსაპრავი – ძელებისგან შედგენილი ჩარჩო, რომელიც შენობის პერიმეტრზე კრავს კარკასული კედლის დგარების ზედა და ქვედა თაეებს; 2. ბაზო – ჩარჩო კარის გულფიცრის ირგვლივ.

ОБЕЛИСК ობელისკი (ბერძ.) – ძველ ეგვიპტეში წარმოქმნილი მემორიალური ნაგებობა, რომელიც წარმოადგენს ზევითკენ დაწვრილებულ ქვის წახნაგოვან (უმეტესად კვადრატული კვეთი) ბოძს, პირამიდულად წაწვეტილებული დაბოლოებით.

ОБЛИЦОВКА მოპირკეთება, პირნაპმთობა – ბუნებრივი ან ხელოვნური მასალებით შექმნილი ნაგებობის გარე საფარველი შრე, რომელიც მოპირკეთებულ ზედაპირს იცავს მექანიკური და ატმოსფერული ზეგავლენისგან და ემსახურება შენობის არქიტექტურული გაფორმების მიზნებს.

ОБЛОМЫ იხ. *архитектурные профили*.

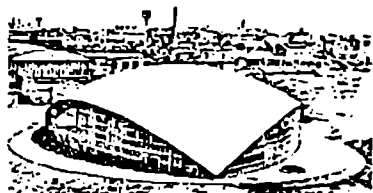
ОБМЕРЫ ანაზომები – ნაგებობის ზუსტად ფიქსირებული ყველა დეტალის დატანა ნახაზზე,

ზე, რაც არქიტექტურული ნაწარმოების რესტავრაციის და აღდგენის შემთხვევაში ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს წყაროს და, ამავე დროს, არქიტექტურული ფორმების წყობის კანონზომიერების ანალიზისათვის საჭირო მასალას წარმოადგენს.

ОБОИ შპალერი – ქარხნული წესით დამზადებული, კედლის შესამოსი, მოხატული ქაღალდი.

ОБОЛОЧКА გარსი – სივრცითი კონსტრუქცია, თხელკედლიანი, მრუდხაზოვანი, კამაროსანი ტანი, რომელიც მიიღება ერთი ან მეტი მრუდხაზოვანი წარმომქმნელით. გარსს ზოგჯერ მრუდ ფირფიტას უწოდებენ. თხელტანიანი რკინა-ბეტონის კონსტრუქციების პირველ შესანიშნავ მაგალითებს შორის აღსანიშნავია 1916-1924 წწ-ში ე. ფრეისინეს პროექტით შესრულებული ელინგების 80 მეტრიანი მაღის გადახურვა – პარაბოლოიდური ნაკეცი გარსი ორლიში, პარიზის ახლოს. 1920-1930-იან წლებში იწყებენ ორმაგი სიძრუდის ბელების გამოყენებას. ორმაგი სიძრუდის ბ., კიპერბოლური პარაბოლოიდების სახით, დამუშავდა საფრანგეთში 1920-იანი წლების ბოლოს. 1930-იან წლებში ბეების

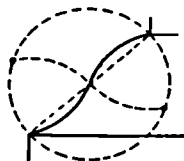
განვითარებაში დიდი დამსახურება მიუძღვით ესპანელ ინჟინერ ე. ტოროხეს და შვეიცარელ რ. მაიარს. მათ მიერ შექმნილი ორიგინალური თხელტანიათი კონსტრუქციები შემდგომში რკინაბეტონის ფორმათწარმოქმნის საშუალებათა ძიების სტიმულად იქცა. შესაძლებელია გაეარჩიოთ გლუვი, წიბოვანი და ბადისებრი ბ-ები; მათი ამოყვანის მეთოდის მიხედვით – მონოლითური, ანაკრები და ანაკრებ-მონოლითური ბ-ები. გლუვი ბ-ები, როგორც წესი, მონოლითურია.



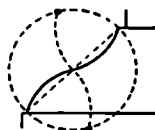
ОБОЧИНА თანთანა, გზისპირი – „თანთანა – საქვეითო ბილიკი გზის აქეთ-იქით“ (დ. ჩუბინ.).

ОБРАТНАЯ АРКА უკუთაღი, ყირითაღი – გადმოყირავებული თაღი. იგი, ჩვეულებრივ, კედლის წყობაშია ჩამარხული და საძირკველს გადაცემს ცალკე მდგომი საყრდენების დატვირთვებს. განმტკიცრთავი თაღის სახეობა. იხ. *разгрузочная арка*

ОБРАТЫЙ ГУСЕК უკუცეული ბატიყელა – 180 გრადუსით გადმობრუნებული ბატიყელას მოხაზულობის მქონე არქიტექტურული პროფილი, რომელიც, ჩვეულებრივ, საყრდენის (ბაზისის, ცოკოლის და მისთ.) ელემენტებია. იხ. *гусек*.



ОБРАТНЫЙ КАБЛУЧЕК უკუცეული ქუსლი – არქიტექტურული პროფილი, რომელიც წარმოადგენს 180 გრადუსით შეტრიალებულ ქუსლს და შედგება ორი შეუღლებული რკალისგან, რომელთაგან ზედა ჩაზნექილია, ხოლო ქვედა ამოზნექილია. იხ. *каблучек*.



ОБРЕШЕТКА მოლარტყვა – ლარტყეებით შექმნილი ცხაური, მაგ., ნივნივებზე კრამიტის დასამაგრებლად.

ОБСЕРВАТОРИЯ ობსერვატორია (ლათ.) – საგანგებო ხელსაწყოებით აღჭურვილი შე-

ნობა, საიდანაც წარმოებს დაკვირვება ცის სხეულებზე.

ОБСТАНОВКА მოწყობილობა – ოთახში მოთავსებული ავეჯის ერთობლიობა.

ОБХОДНАЯ ДОРОГА ასაქმავში გზა – გზატკეცილი ან რკინიგზა, რომელიც გარს უვლის დასახლებულ ადგილს და მას ჩიხური შესასვლელებით უკავშირდება.

ОБЩЕСТВЕННОЕ ЗДАНИЕ საზოგადოებრივი შენობები – შენობები, რომლებიც განკუთვნილია მოსახლეობის სოციალური მომსახურებისათვის, ადამიანის სხვადასხვა სახის მოღვაწეობისათვის, ადმინისტრაციული და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების განთავსებისათვის. მათ რიცხვს ეკუთვნის სასწავლო, საეაჭრო, კულტურულ-საგანმანათლებლო, სამკურნალო, ადმინისტრაციული, სპორტული, სატრანსპორტო და სხვ. დანიშნულების შენობები.

ОБЩЕСТВЕННЫЙ ЦЕНТР საზოგადოებრივი ცენტრი – ქალაქის ნაწილი, სადაც თავმოყრილია ადმინისტრაციული, კულტურულ-საგანმანათლებლო, საეაჭრო და მისთ. დაწესებულებები, რომელთაც დაკისრებული აქვს ქალაქის მთელი მოსახლეობის მომსახურება და, ჩვეულებრივ, გამოირჩევა არქიტექტურულ-მხა-

ტერული მახასიათებლებით და მასშტაბით.

ОБЪЕДЕНЕННЫЙ САНУЗЕЛ იხ. *совмещенный санузел*.

ОБЪЕЗД ასასვში – შარავზის განსაზღვრულ ნაწილზე მოწყობილი, რაიმე ადგილის (მაგ., სარემონტო სამუშაოების ჩატარებისას) ასაქცევი გზა.

ОБЪЕМ ЗДАНИЯ შენობის მოცულობა – იხ. *кубатура здания*.

ОВИН კალოს სახლი, არღვემული – ნაგებობა, სადაც პურის ძნებს აწყობენ გასაშრობად გაღეწვამდე. „არღვემული – კალოს სახლი. კარაპანი სომხურია, ქართულად არღვემული ჰქვია კალოს სახლსა“ (საბა).

ОВЧАРНЯ შარქისი – ცხვრის ზამთრის სადგომი.

ОВЫ ოვები (ლათ.), იონიკები (ბერძ.) – ნაოთხალ ლილვზე გამოყვანილი ჩუქურთმა, ოვალური ამოზნექილობების, ისრიისებრი წიბოების და ფოთლოვანი მოტივების შენაცვლების სახით.

ОГНЕСТОЙКОСТЬ ЗДАНИЙ

შენობის ცაცხლმამბობა — შენობის ხანძრისადმი მედეგობა დამოკიდებულია ძირითადი კონსტრუქციის ანთობადობის უნარზე და მისი ცეცხლგამძლეობის ზღვარზე. შ.ც-ის მიხედვით შენობები ხუთ კატეგორიად იყოფა. პირველი კატეგორია შეესაბამება უდიდეს ცეცხლგამძლეობას, მეხუთე — უმცირესს. პირველ სამ ჯგუფს მიეკუთვნება ქვის შენობები. მათგან პირველი ორი კატეგორიის შენობების კედლები, საყრდენები და ტიხრები უწყვადია, მესამე კატეგორიის სახლებში უწყვადია კედლები და საყრდენები, ხოლო გადახურვები და ტიხრები ძნელად წვადია (მაგ., შელესილი ხის). მეოთხე ჯგუფს ეკუთვნის ხის შელესილი შენობები, ხოლო მეხუთე კატეგორიას — ხის შეუღესავი სახლები.

ОГОЛОВОК 1. სათაზისი

— რისამე დამამთავრებელი ნაწილი, მაგ., ხის ხიშინჯის თავზე შემოკრული ლითონის სალტე; 2. გვიში — ჭის თავზე მოთავსებული თიხის, ფიცრის ან წნულის ცილინდრული დანადგამი.

ОГРАДА ბალავანი, ზღუდე

— ქალაქის, ციხის, ეზოს, ცალკეული არქიტექტურული კომპლექსის (სასახლის, მონასტრის და ა.შ.) გარშემო შემოვლებული კედელი.

ОГРАЖДАЮЩИЕ КОНСТРУКЦИИ

შემოზღუდავი კონსტრუქციები — კონსტრუქციების დანიშნულებათა გამოყოს შენობის სივრცე გარემოსაგან, დაყოს ეს სივრცე ცალკეულ სათავსებად და დაიცვას ეს სათავსები და შენობა ყველა სახის არაძალისმიერი ზეგავლენისაგან (ატმოსფერული ნალექებისგან, ზმარისა და ვიბრაციისაგან, ტემპერატურული ცვალებადობისაგან და ა.შ.). შ.ძ-ების ზოგიერთი სახეობა ერთდროულად ასრულებს როგორც შემომზღუდავ, ასევე მზიდ ფუნქციებს.

ОГРАЖДЕНИЕ — იგივეა, რაც *ограда*.

ОДЕОН ოდეონი (ბერძ.)

— გადახურული თეატრი მუსიკალური წარმოდგენებისა და ღეკლამაციისათვის. უძველესი ო. საბერძნეთში ააშენა პერიკლემ ათენის აკროპოლისის სამხრეთ-აღმოსავლეთ კალთაზე დაახლოებით ძვ.წ. 455 წელს.

ОКЛАД მოჭადილობა

— ოქროს, ვერცხლის ჭედურობით და ძვირფასი ქვებით ან მათი იმიტაციით დამშენებული ხატის ან წიგნის ოქროს, ვერცხლის, მოოქროვილი თუ მოვერცხლილი სპილენძის ღეკორატიული საფარი.

ОКНО ფანჯარა, სარკმელი – შეშენილი ღიობი კედელში ჩარჩოთი და ალათებით. იხ. *арочной о., глухое о., готическое о., слуховое о.*

ОКОННАЯ ПЕРЕМЫЧКА ფანჯრის ზღუდარი, გაშირი – ხის, ლითონის ან რკინა-ბეტონის ძელი, რომელიც გადახურავს ფანჯრის ღიობს.

ОКОННАЯ РЕШЕТКА ბაღისასხე – ფანჯრის დასაცავი ლითონის ბადე, გისოსი. „რკინის ფანჯარა“ (საბა).

ОКОННЫЕ ПЕРЕПЛЕТЫ ფანჯრის ალათებები – მინის დასამაგრებელი მოძრავი კარკასი, რომელიც უძრავ ჩარჩოზეა შეკიდული.

ОКРАЙНА გარეუბანი, შემოგარენი – ქალაქის ან სოფლის განაპირა ნაწილი.

ОКТАСТИЛЬ ოქტასტილოსი (ბერძ.) – ბერძნული ტაძრის სახეობა, რომლის მთავარ ფასადზე რვა სვეტია განლაგებული.

ОПАЛУБКА ყალიბი – რკინა-ბეტონის კონსტრუქციის ან ამგვარივე შენობის ნაწილის ჩამოსასხმელი ხის ფორმა.

ОПИСТОДОМ ოპისტოდომოსი (ბერძ.) – სადგომი ბერძნულ ტაძარში, რომელიც განლაგებულია მთავარი შესასვლელის საწინააღმდეგო (დასავლეთის) მხარეზე, გამოყოფილია ნაოსისაგან კედლით, დამოუკიდებელი შესასვლელი გააჩნია და ხშირად სახაზინოს დანიშნულება კქონდა.

ОПОРА საყრდენი – კონსტრუქცია, რომელზედაც ნაგებობის რაიმე ნაწილი მაგრდება, ებჯინება (ბურჯი, სვეტი, კედელი და მისთ.).

ОППИДИУМ ოპიდუმი – 1. თბილისით და მიწის ზეინულით გარშემორტყმული დროებითი ციხე-სიმაგრე რომის იმპერიაში; 2. ძვ.წ. II-I სს-ის გეგმაში მართკუთხა კელტური ციხე-სიმაგრე, ქვის გალავნით და სატაძრო კომპლექსით.

ОРАНЖЕРЕЯ ორანჟერეა (ფრანგ.) – საგანგებო ნაგებობა, სადაც სინათლის და სითბოს საჭირო პირობების დაცვით ხელოვნურად აშენებენ თბილი ქვეყნების მცენარეულობას.

"ОРГАНИЧЕСКАЯ АРХИТЕКТУРА" „ორგანული არქიტექტურა“ – 1939 წლისათვის რ. დ. რაიტმა ჩამოაყალიბა ე.წ. „ორგანული არქიტექტურის“ იდეა, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის წინ გავრცელებული

ბული ფუნქციონალიზმის თეორიული კონცეფციის წინააღმდეგ იყო მიმართული. „ო.ა.“ მოითხოვდა თანასწორობას მის მატერიალურ და ფსიქიკურ მახასიათებლებს შორის, შენობის არსის ახლებურ გაგებას, რასაც რაიტი ხელავედა კედლებით და ჭერიით შექმნილ სივრცეში ორგანიზებულ ცხოვრებაში. რაიტი მოუწოდებდა ისეთი ჰარმონიული სივრცის შექმნისაკენ, რომელიც უპასუხებდა პოეტიზირებული ატმოსფეროს შექმნის სურვილს. ამგვარი შენობის მაგალითია ცნობილი ვილა „ჩანჩქერი“. 1940-იან წლებში ინდივიდუალიზმმა და თვითმყოფადობამ რაიტი მიიყვანა ფორმალურ სტრუქტურებამდე, რომლებიც წააგავდა ზოგიერთი ბუნებრივი ფორმების აღნაგობას (არ უნდა გავაიგოთ ე.წ. არქიტექტურულ ბიონიკასთან). სპირალის და კრისტალის მოტივები ხშირად გვხვდება რაიტის ამ პერიოდის შემოქმედებაში. მისი ბოლო ნაწარმოებებიდან აღსანიშნავია ჰუგენკეიპის მუზეუმი ნიუ-იორკში. ანალოგიური შეხედულებანი არქიტექტურაზე ჰქონდათ რ. ნეიტრას, ლ. ჟაკს, ე. საარინენს და სხვებს.

ОРДЕР იხ. *архитектурный ордер*.

ОРНАМЕНТ ორნამენტი (ლათ.), ჩუქურთმა — ფერწერით, გრაფიკურით, ჭრით, მოქარგვით, ძერწვით და ა.შ. შესრულებული, ჩვეულებრივ, რიტ-

მულად განმეორებული ელემენტებისგან შემდგარი სამკაული. იგი უმეტესად წარმოადგენს რეალური სამყაროს — მცენარეულობის, ცხოველების და სხვა გამოსახულებათა მკვეთრად სტილიზებულ განზოგადებას ან გეომეტრიული ფიგურების შეუღლებას. ჩუქურთმაში თავის გამოსახულებას პოვნებს როგორც სტილისტური თავისებურება, ასევე ნაციონალური კოლორიტი. ორნამენტს იყენებენ სხვადასხვა საგნების (იარაღის, ჭურჭლეულობის, წიგნის და სხვ.), არქიტექტურული ნაგებობების, პლასტიკური ხელოვნების ნაწარმოებების შესამკობად. ო-ის აღმოცენება უძველეს ეპოქებს განეკუთვნება. მისი ჩანასახები დამოწმებულია პალეოლითის ხანაში, ხოლო ნეოლითში ო. ფორმების მრავალსახოვნებას აღწევს. ნახატის მიხედვით ო-ს არჩევენ: გეომეტრიულს, რომელიც აბსტრაქტული ფორმებისაგან (წრეებისაგან, რომბებისაგან, სპირალებისაგან, მრავალკუთხედებისაგან) შედგება; მცენარეულს — ფოთლების, ყვავილების, ნაყოფის სტილიზაციის სახით (პალმეტა, აკანთი და სხვ.); ზოომორფულს, რეალური თუ ფანტასტიკური ცხოველების გამოსახულებით. ო-ის მოტივებად აგრეთვე იყენებენ ადამიანის ფიგურების, იარაღის, ემბლემების, არქიტექტურული ფრაგმენტების გამოსახულებებს, სტილიზებულ წარწერებს და ა.შ. იხ. *геральдический о., гротеск, зооморфиче-*

*სკიი ო., არაბესკა,
ლენტოჩნიი ო., მეანდრ*

ОРНАМЕНТИКА ორნამენტიკა (ლათ.) – ამა თუ იმ ძეგლის, შენობის სხვადასხვა სახის ორნამენტების ერთობლიობა.

ОРОСИТЕЛЬНЫЙ КАНАЛ სარწყავი არხი – არხი, რომელსაც წყალსატევიდან წყალი სარწყავად გადაყავს მიწებსა და ბაღებში.

ОРХЕСТРА ორკესტრა (ბერძ.) – 1. მომღერალთა გუნდისათვის განკუთვნილი წრიული ბაქანი ბერძნულ თეატრში, მაყურებელთა სავარძლებსა და სცენას შორის, რომლის ცენტრში ჩვეულებრივ დიონისეს საკურთხეველი იდგა; 2. ნახევარწრიული ფორმის ბაქანი, რომელზედაც ძველი რომის სენატორების სავარძლები იდგა.

ОСАДОЧНЫЙ ШОВ ჯდომის ნაპირი – სადეფორმაციო ნაკერების სახეობა, რომელიც იქმნება შენობის განსხვავებული სიმაღლის ნაწილების აშენებისას არაერთგვაროვან გრუნტზე, ახალი შენობის ძველთან მიშენებისას. ჯ. ნ., ტექპერატურულიდან განსხვავებით, შენობას კეთის მთელ სიმაღლეზე, საძირკველის ჩათვლით.

ОСВЕТИТЕЛЬНАЯ АРМАТУРА სანათი არმატურა

– სანათი მოწყობილობის – ჭალის, კანდელის, ბრას, შანდლის კარკასი, კონსტრუქცია.

ОСНОВАНИЕ ფუძე – საძირკვლის ქვეშ განლაგებული გრუნტის მასივი, რომელიც აღიქვამს ნაგებობის დატვირთვას. ფ. უნდა იყოს უძრავი, იზოლირებული გრუნტის წყლებიგან, უნდა გააჩნდეს საკმარისი მზიდი თვისებები. ჯდომის სიდიდე და უთანაბრობა არ უნდა აღემატებოდეს ნორმატიულ სიდიდეებს. არსებობს ბუნებრივი და ხელოვნური ფუძეები. მათგან პირველი არ მოითხოვს რთულ წინასწარ მომზადებას, მეორე შემთხვევაში კი ფუძეებს ამაგრებენ მექანიკური შემჭიდროვებით, ჰიმინჯების ჩასმით, გრუნტში სხვადასხვა ზსნარების დამჭირხნით და სხვა გზით.

ОСОБНЯК ცალკე სახლი

– მცირე ზომის, კეთილმოწყობილი ქალაქური ტიპის სახლი, რომელიც ეკუთვნის ერთ ოჯახს ან ცალკე დაწესებულებას.

ОССУАРИЙ ოსუარიუმი

(ლათ.) – 1. მიცვალებულის ფერფლის ან ძვლების მოსათავსებელი ქვის ან თიხის ყუთი; 2. ნეშტის მოსათავსებელი ნიშბიანი კედელი.

**ОТДЕЛКА შპიონსა, ბაიო-
ყვანა** – რაიმე ზედაპირის მხატ-
ვრული, დეკორატიული დამუშა-
ვება.

ОТДУШИНА საკვამლე,
სასულე – ღუმელიდან პაერის
გასაყვანი ზერეტი.

ОТЕЛЬ ოტელი (ფრანგ.) –
1. სასტუმრო, ქადაქში დროებით
ჩამოსულთა საცხოვრებლად გან-
კუთვნილი შენობა; 2. საცხოვ-
რებელი ოთახების, საზეიმო
დარბაზების და სასამსახურო
სათავსების შემცველი სახლის
დასახელება ფრანგულ არქიტექ-
ტურაში.

ОТМОСТКА შპიონსაპირ-
ყლი – შენობის გარშემო გაკე-
თებული ვიწრო, ქანობიანი ზო-
ლი კედლისგან ზედაპირული
წყლების მოსაცილებლად.

ОТМЫВКА ამორეცხვა –
არქიტექტურული გრაფიკის სა-
ხეობა, რომელიც ნაგებობის მო-
ცულობითი ფორმების, დეტალებ-
ის რელიეფურად გამოსახვის,
მხატვრული სახის გამოვლენის
საშუალებას იძლევა. ამორეც-
ხვას იყენებენ ფასადების, არქი-
ტექტურული კრილების და
პერსპექტივების გამოსახვისას.
ბ. წარმოადგენს გრაფიკული შე-
სრულების ყველაზე რთულ სა-
ხეობას, მოითხოვს გარკვეულ
თანმიმდევრობას, პერსპექტივის
კანონების, ჩრდილთა თეორიის

და ამორეცხვის ტექნიკის ცოდ-
ნას.

ОТСТОЙНИК სალქპარი,
საწლომი – აუზი ან რეზერ-
უარი, რომელშიც ზდება სით-
ხის დაწდომა, მისი განთავი-
სუფლება შედარებით მძიმე მინა-
რეებისგან, ღინების სიჩქარის
შემცირებისას ან სითხის მოძრა-
ობის მთლიანად შეწყვეტისას.
სალქპარი გამოიყენება წყლის
გასაწმენდად, წყალსადენის, ჰი-
დროკვანძების სისტემებში, ჩამ-
დინარე ან მრეწველობაში გამო-
ყენებული წყლების გასაწმენდად
და ა.შ.

ОФОРТ ოფორტი (ფრანგ.)
– გრაფიკის სახეობა, რომე-
ლიც მზადდება მჭავეებით ამო-
ყვანილი ლითონის ზედაპირზე.
პირველი ცნობილი ო-ები შეს-
რულებულია XVI ს-ის დასაწყ-
ისში გერმანიაში დ. ზოლფერის
და ა. დიურერის მიერ. თავდა-
პირველად იყენებდნენ რკინის
დაფებს, XVII-XVIII სს-ში –
უმეტესად სპილენძისას, ხოლო
XIX ს-ში თუთიის ფირფიტებს.
უკანასკნელი შედარებით მარტი-
ვად მუშავდება.

ОЧАГ კირა – 1. მიწის
იატაკის ის ადგილი, სადაც
ცეცხლს ანთებენ. 2. ღუმელის,
ბუხრის ის ნაწილი, სადაც
ცეცხლს ანთებენ.

ПАВИЛЬОН პავილიონი

(ფრანგ.) – 1. მცირე, მსუბუქი კონსტრუქციის, ბუნებასთან დაკავშირებული ბაღ-პარკული ნაგებობა; 2. დამოუკიდებელი სახურავით დახურული სასახლის ნაწილი; 3. საგამოფენო ექსპოზიციისათვის განკუთვნილი შენობა; 4. კინო ან ფოტოგადაღებისათვის საგანგებოდ მოწყობილი შენობა.

ПАГОДА პაგოდა – ბუდისტური მემორიალური ნაგებობა და რელიქვიების საცავი. პირველი პეები აშენდა ჩინეთში ჩვენი წელთაღრიცხვის დასაწყისში, შემდგომ გავრცელდა იაპონიაში, კორეაში, სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნებში. აქვს პავილიონის ან მრავალღირსიანი კოშკის ფორმა, რომელსაც გვერდში საფუძვლად უდევს კვადრატი ან მრავალკუთხედი. საშენ მასალად იყენებდნენ ხეს, ქვას, აგურს. გარდა ამისა, სუნის ეპოქაში (960-1280 წწ.) შენდებოდა რკინის და ბრინჯაოს პეები, რაც ჩინური ხუროთმოძღვრების ერთ-ერთ თავისებურებას შეადგენს. ტიან-იან-სიანის ცამეტსართულიან რკინის პეს არქიტექტურაში იკითხება სამხრეთ-ჩინური სტილის ახალი ნიშნები. კერძოდ, იგულისხმება მანამდე უცნობი გაღუნული სახურავები ცალკეული იარუსების თავზე.

ПАЗ კილო – ღარი ხის ძეგლის, ფიცრის გასწვრივ, რომელშიაც ჯდება მეორე ძელი თუ ფიცრის ვიწრო შევრილი (კოტა, სოგმანი) ძელების ან ფიცრების ერთიმეორესთან დასაკავშირებლად, ჭდობისათვის.

ПАКГАУЗ პაკგაუზი

(გერმ.) – რკინიგზის სადგურთან ან ნავსადგურთან ტვირთის ღრობით შესანახი სასაწყობო შენობა.

ПАЛАДИАНСКАЯ ЛЕСТНИЦА პალადიოს კიბე

– წარმოადგენს საერთო სართულშუა ბაქნის მქონე ორი ორსულიანი კიბის ურთიერთკავშირს. იგი გამოიყენება საზოგადოებრივ შენობებში ხალხის ნაკადის გაწვრივებისათვის.

ПАЛАС ფარდაგი – უხალხოხისმაგვარი, მსხვილი ძაფით ნაქსოვი.

ПАЛАТА პალატი (ლათ.)

– 1. საგანგებოდ, ძვირფასად მორთული დარბაზი სასახლეში. 2. ოთახი საავადმყოფოში, სადაც ავადმყოფები წვანან.

ПАЛАЦО პალატო (იტ.)

– იტალიური სასახლის სახეობა, რომელიც ჩამოყალიბდა

აღორძინების ხანაში და წარმოადგენს ორ ან სამსართულიან შენობას შიდა ეზოთი, სადაც დამხმარე სათავეები განლაგებულია პირველ სართულზე, ხოლო პარადული და საცხოვრებელი ოთახები – ზედა სართულებზე. შიდა ეზო, ჩვეულებრივ, გარშემორტყმულია თაღოვანი გალერეებით. სასახლის სახელწოდება დაკავშირებულია პალატინის ბორცვთან რომში, სადაც ძველი რომის იმპერატორები სასახლეებს იშენებდნენ. იტალიის სხვადასხვა ოლქებში ჩამოყალიბდა პ-ს სახესხვაობები. ერთ-ერთ კლასიკურ მაგალითს წარმოადგენს XV ს-ის პალაცო სტროცი ფლორენციაში.

ПАЛЕСТРА პალესტრა

(ბერძ.) – ფიზიკური აღზრდის სკოლა ანტიკურ საბერძნეთში, რომელიც სპორტული ნაგებობების კომპლექსს წარმოადგენდა.

ПАЛИСАД იხ. *палисадник*.

ПАЛИСАДНИК 1. მესერი

– მიჯრით ჩასობილი სარების, მარგილების ღობე; 2. ხის ღობით გამოყოფილი ბაღჩა სახლის წინ.

ПАЛИТРА პალიტრა

(ფრანგ.) – 1. სწორკუთხა ან ოვალური ფორმის თხელი ხის ფიციარი ან ლითონის, ფაიფუ-

რის, ქაშანურის ფირფიტა, რომელზეც მხატვარი საღებავების (ძირითადად ზეთის) შერევას ახდენს; 2. გადატანითი მნიშვნელობით – ამა თუ იმ მხატვრის ფერწერული მანერისათვის დამახასიათებელი ფერების შერჩევა, ფერადოვანი გამა.

ПАЛЬМЕТА პალმეტა

(ფრანგ.) – სკულპტურული ან ფერწერული ორნამენტული მოტივი, რომელსაც საფუძვლად უდევს მცენარის (ჩვეულებრივ, პალმის) ფოთლის სტილიზებული გამოსახულება. პ. ფართოდ იყო გავრცელებული წინა აზიის ქვეყნების, ანტიკური საბერძნეთის და შემდგომში ევროპის არქიტექტურაში.

ПАМЯТНИК ქეზლი – 1.

პიროვნების, პიროვნებათა ჯგუფის ან რაიმე ამბის უკვდავსაყოფად დადგმული ქანდაკება ან არქიტექტურული ნაგებობა – პირამიდა, ობელისკი, ტრიუმფალური თაღი და ა.შ.; 2. ტერმინი იხმარება წარსულის უმნიშვნელოვანესი ნაწარმოებების მიმართ, რომელთაც განსაზღვრული კულტურული, მხატვრული, ისტორიული ღირებულება გააჩნია. ტიპოლოგიური თვალსაზრისით არჩევენ ისტორიის, არქეოლოგიის, ქალაქთმშენებლობის და ხუროთმოძღვრების, ხელოვნების, დამწერლობის ძეგლებს.

ПАНДУС პანდუსი (ფრანგ.)

– სწორი ან მრუდხაზოვანი მოხაზულობის დახრილი სიბრტყე, რომელიც ეწყობა გარედან, ცოკოლის დონეზე, სადარბაზოსთან ტრანსპორტის მისასვლელად, ავტომანქანების ასასვლელად მრავალსართულიან გარაეებში, ცალკეულ შემთხვევებში – კიბეების ნაცვლად. პ. კიბესთან შედარებით მეტ ფართობს და მოცულობას იკავებს. პ-ის ქანობი არ უნდა აღემატებოდეს 1 : 7 შენობის შიგნით და 1 : 8 გარეთ. თბილისში ერთ-ერთი პანდუსთაგანი მოწყობილია მთაწმინდის პლატოსთან დამაკავშირებელი საბაგირო გზის ქვედა სადგურზე.

ПАНЕЛЬ პანელი (გერმ.)

– 1. მოპირკეთებით გამოყოფილი კედლის ქვედა ნაწილი ოთახში; 2. კედლის შემადგენელი ელემენტი ანაკრებ მშენებლობაში, რომელიც წარმოადგენს წიბოზე დადგმულ ფილას. კედლის პ. ასრულებს ერთდროულად მზიდ და შემომზღუდავ ან მხოლოდ შემომზღუდავ ფუნქციებს; 3. გადახურვის ანაკრები ელემენტი დიდი ზომის (მაგ., ოთახის ფართობის ტოლი) რკინა-ბეტონის ფილის სახით; 4. ტროტუარში – ასფალტის, ქვის ან ხის ფენილი ქუჩის ნაპირზე ქვეითად მოსიარულეთათვის.

დელი – მრავალი სანათისგან შემდგარი დიდი ზომის საეკლესიო ჭალი ან ხატების წინ მოთავსებული მრავალტოტიანი შანდალი – კანდელაბრი.

ПАННО პანო (ფრანგ.) –

1. ძერწული ან ფერწერული ჩარჩოთი გამოყოფილი კედლის ნაწილი, რომელიც შეესებულია სკულპტურული გამოსახულებით ან ფერწერით; 2. ზეთით, ტემპერათი ან სხვა ხერხით შესრულებული სურათი, რომელიც განკუთვნილია კედლის თუ ჭერის განსაზღვრულ ნაწილზე განსათავსებლად.

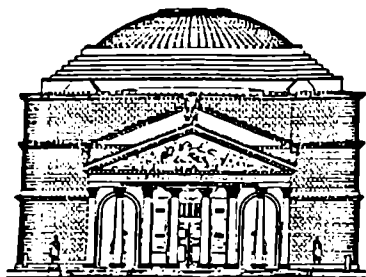
ПАНОРАМА პანორამა

(ბერძ.) – მოცულობითი გამოსახულებებით, ბუტაფორიული ან რეალური საგნებით დამუშავებული წინა პლანის მქონე სურათი, რომელიც წრიული შენობის კედელზეა მოთავსებული და რომელიც შენობაში მყოფ მაყურებელს პორიზონტის მთელ წრეზე რეალური სივრცის ილუზიას უქმნის, რასაც ხელს უწყობს სათანადოდ განლაგებული ხელოვნური განათება. პირველი პ. შეიქმნა XVIII ს-ში ედინბურგში ირლანდიელი მხატვრის რ. ბარკერის მიერ.

ПАНТЕОН პანთეონი (ბერძ.)

– 1. „ყველა ღმერთის ტაძარი“ ძველ რომში. შემდგომში შენობა გამოყენებულ იქნა გამოჩენილი

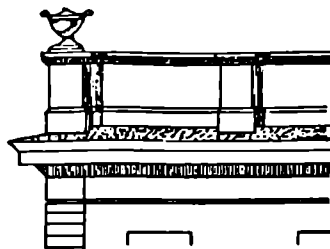
პიროვნებების სამარხად. გულის-
ხმობენ, რომ რომის პ. ააშენა
აპოლოდორ დამასკოელმა ახ.წ.
125 წელს. პ-ის გუმბათის ღია-
მეტრი 43,2 მ-ია. ეს მიღწევა
XX ს-მდე არ იქნა გადაღახუ-
ლი. ამ შენობაში ბრწყინვალედ
განხორციელდა თამამი კონსტ-
რუქციული და მხატვრული ჩა-
ნაფიქრი; 2. გამოჩენილი ადამია-
ნების საძვლე.



ПАПЕРТЬ სტოპა (ბერძ.),
ნართექსი (ბერძ.) – სვეტებიანი,
კამაროსანი ნაგებობა – ტაძრის
მთავარი შესასვლელი. დროთა
განმავლობაში მისი პირვანდელი
სახე შეიცვალა, კედლებმა და-
იკავეს სვეტნარის ადგილი.

ПАРАМЕТРЫ ЗДАНИЯ
შენობის პარამეტრები (ბერძ.)
– შენობის დამახასიათებელი
ზომები – სიგრძე, სიგანე, სი-
მაღლე, მაღის სიდიდე, სვეტე-
ბის ბიჯი, სართულის სიმაღლე
და სხვ.

ПАРАПЕТ პარაპეტი (იტ.)
– მოაჯირი ან დაბალი ყრუ კე-
დელი, რომელიც სახურავის,
ტერასის, სანაპიროს გასწვრივ
ეწყობა.



ПАРАСКЕНИЙ პარასკე-
ნიში (ბერძ.) – ანტიკური თე-
ატრის სცენის გვერდებზე გამო-
წეული ნაწილები, რომლებიც
აუმჯობესებდნენ აკუსტიკას და,
შესაძლოა, გამოყოფდნენ დეკო-
რაციების ან სხვა თეატრალური
ინვენტარის დასაწყობ ადგილს.

ПАРАСТАЗА პარასტაზი-
სი (ბერძ.) – ანტიკური ბერძნუ-
ლი სახლის შიდა ეზოს შესას-
ვლელში მოთავსებული სვეტე-
ბის რიგი; 2. ძველბერძნული
ტაძრის გარშემო მდგომი კო-
ლონადა, პტერომა.

ПАРК პარკი (ინგლ.) – 1.
დიდი დეკორატიული ბაღი, კო-
რომებით, მიწებით, სასეირნო
ბილიკებით, ქანდაკებებით, აუზე-
ბით, ბაქნებით თამაშებისათვის,
გასართობი ატრაქციონებით და
სხვ. პარკები დაგეგმარებისა და

კომპოზიციური წყობის მიხედვით შესაძლოა ორ ძირითად სახეობამდე დავიყვანოთ: *რეგულარული პ.* და *პეიზაჟური პ.* იხ. *регулярный п.*, *пейзажный п.*; 2. ადგილი ავტომანქანების, რკინიგზის და ტრამვაის ვაგონების სადგომად და შესაკეთებლად.

ПАРКЕТ პარკეტი (ფრანგ.)

– 1. პატარა ზომის, ოთხკუთხა ან სხვა ფორმის ხის (წიფელის, მუხის) ბრტყელი ფიკრები. ასეთი ფიკრების მიჯრით დალაგებით შექმნილი განსაზღვრული ნახატის მქონე იატაკი; 2. რეგულარული პარკის პარადულ ნაწილში განთავსებული ოთხკუთხა ფორმის ყვავილნარი XVIII ს-ის ბალ-პარკულ ხელოვნებაში.

ПАРНИК კვალსათბური –

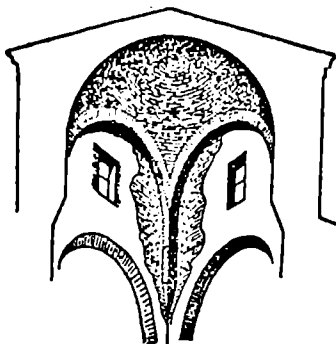
სათბურის სახეობა, რომელიც წარმოადგენს შემინული ჩარჩოებით დახურულ კვლებს ადრეული ბოსტნეულის თუ მწვანილის მოსაყვანად.

ПАРТЕР პარტერი (ფრანგ.)

– 1. პარკის ღია, რეგულარული დაგეგმარების მქონე, გაშლილი ადგილი, აუზების, გაზონების, ბილიკების სახით; 2. მაყურებელთა დარბაზის ნაწილი, სადაც მაყურებელთა ადგილები პორიზონტალურ სიბრტყეზეა განლაგებული.

ПАРУС აზრბ, პანდატივი

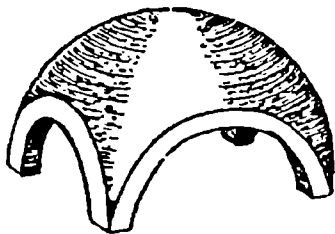
– სფერული სამკუთხედი, რომლის წვერო მიმართულია ქვევით და აესებს სივრცეს გუმბათის საყრდენ თაღებს შორის. აფრების მეშვეობით ხდება გუმბათის დაყრდნობა გუმბათქვეშა კედელ-რატზე ან ოთხ სვეტზე.



ПАРУСНЫЙ СВОД აზრი-

ანი ძამბრა – სფერული ზედაპირი, რომელიც მიიღება ნახევარსფეროს ორი ურთიერთმართობული სიბრტყით გადაკვეთით. შემდგომში ამ ტანის თარაზული სიბრტყით გადაკვეთით მიღებული თაღების მხებად წარმოიქმნება წრე, რომელზედაც შესაძლებელია გუმბათის ამოყვანა (იხ. *купол на парусах*). ამ ოთხი სფერული სამკუთხედის მეშვეობით გუმბათის ვერტიკალური დატვირთვები ნაწილდება თაღებზე და თავს იყრის საყრდენ წერტილში. ოთხ სვეტზე აფრიანი კამარის მეშვეობით

დაყრდნობილი გუმბათის კონსტრუქციული სისტემა წარმოადგენს ბიზანტიური ზურთობოძღვრების მნიშვნელოვან მიღწევას. ამ სისტემის ბრწყინვალე მაგალითს წარმოადგენს გრანდიოზული გუმბათოვანი ბაზილიკა კონსტანტინოპოლში (532-537 წწ.), რომელიც ააშენეს იმპერატორ იუსტინიანეს მმართველობის ხანაში. 31 მ-ის დიამეტრის და 14 მ-ის შემაღლების ისრის მქონე გუმბათი აფრიან კამარაზეა დაყრდნობილი.



ПАРЦЕЛА პარცელა

(ფრანგ.) – მეტად მცირე ზომის, ჩვეულებრივად, საკარმიდამო მიწის ნაკვეთი.

ПАСС პასი (ფრანგ.) – გოთიკური სამკაულის შემაღდგენელი ნაწილი, რომელიც სამფურცლა მცენარის სტილიზებულ გამოსახულებას წარმოადგენს.

ПАССАЖ პასაჟი (ფრანგ.)

– ძირითადად სავაჭრო, ზოგჯერ კი საქმიანი შენობის სახეობა, რომლის სათაესები იარუსებადაა განლაგებული, ჩვეულებრივ, ზე-

მოდან განათებული და პარალელურ ქუჩებზე გამავალი გალერეის ორთავე მხარეზე. პასაჟების მშენებლობა დაიწყო ევროპაში XIX ს-ის მეორე ნახევარში. ფრანგულად პ. გასასვლელს, გადასასვლელს ნიშნავს.

ПАСТАДА პასტაღი (ბერძ.)

– 1. გვერდებიდან კედლებით შემოსაზღვრული პორტიკი. 2. ანტიკური ბერძნული სახლის სათაესი, რომლის მეშვეობით საცხოვრებელი ოთახები შიდა ეზოს უკავშირდება.

ПАСТЕЛЬ პასტელი

(ფრანგ.) – ფერწერა, რომელიც სრულდება მშრალი, რბილი, ფერადი ფანქრებით, რომლებიც წარმოადგენს ღეროებად დაწნეხილი პიგმენტების ფხვნილს, გუმბარაბიკს, ზოგჯერ ცარცის დამატებით. 2. ამგვარი ფანქრებით შესრულებული ნახატი. პასტელის ფანქრებით ხატავენ ზორკლიან ქაღალდზე, მუყაოზე, დაგრუნტულ უხეშ ტილოზე, პერგამენტზე. ზოგჯერ ფერადოვან შრეს ამაგრებენ ფიქსატივებით.

ПАТЕРНОСТЕР პატერნოსტერი (გერმ.) – შენობის ვერტიკალური ტრანსპორტის სახეობა, რომელიც წარმოადგენს განუწყვეტლივ მოძრავ, ბაგირზე შეკიდულ, ღია კაბინების რიგს.

ПАТИО პატიო (ესა.) – ხმელთაშუაზღვისპირულ ქვეყნებში და ლათინურ ამერიკაში გავრცელებული საცხოვრებელი სახლის გალერეებით გარშემორტყმული შიდა ეზო.

ПЕЙЗАЖ პეიზაჟი (ფრანგ.) – 1. ადგილმდებარეობის ხასიათი, ზედი გარემომცველ ბუნებაზე; 2. სახვითი ხელოვნების ჟანრი, მხატვრული ნაწარმოები, სადაც ბუნებაა ასახული. პ-ში აისახება ადგილის, არქიტექტურული ნაგებობის, ქალაქის (ე-დუტა), ზღვის (მარინა) და სხვა არსებული ან წარმოსახვითი ხედები.

ПЕЙЗАЖНЫЙ ПАРК პეი-ზაჟური პარკი – იგივეა, რაც ლანდშაფტური პარკი, ინგლისური პარკი. არარეგულარული დაგეგმარების მქონე პარკი, სადაც დაცულია ბუნებრივი ლანდშაფტი, ან, პარკული ელემენტების შეტანასთან ერთად, ხელოვნურად იქმნება. ბუნებრივი გარემოცვა ტყით, პატარა მინდვრებით, ხეებით, ბორცვებით, კლაკნილი ბილიკებით. პ.პ-ის სამშობლოდ ინგლისი ითვლება (1725-1735 წწ-ში ინგლისელმა მხატვარმა უილიამ კენტმა რამდენიმე ასეთი პარკი გააშენა); გაცილებით ადრე პეიზაჟური კომპოზიციები გავრცელებული იყო შორეული აღმოსავლეთის ქვეყნებში – იაპონიაში, ჩინეთში, კორეაში.

ПЕНТАСТИЛЬ პენტასტილი (ბერძ.) – ბერძნული ტაძრის სახეობა, ხუთსვეტიანი პორტიკით მთავარ ფასადზე.

ПЕРГОЛА პერგოლა (იტ.), თალარი, ტალავერი – ბალკონი ნაგებობა, მცენარეულობით დაფარული ფანჯატური, ან ზემოდან მოღარტყვით შეერთებული თაღების ან ჩარჩოების რიგი, რომლის გაყოლებით დარგულია ხვიათა მცენარეები.

ПЕРЕГОРОДКА ტისარი – თხელი, დაუტეირთავი შიდა კედელი, რომელიც უშუალოდ სართულშუა გადახურვას ეყრდნობა და შენობის შიდა სივრცეს ყოფს სათავსებად.

ПЕРЕДНЯЯ წინპარი, წინათახი – ხათავის ბინაში, რომლითაც საცხოვრებელი ოთახები კიბეს უკავშირდება.

ПЕРЕКЛАДИНА კაღონი, ხარისა – ორ საყრდენზე გადებული ძელი. „ხარიზა – მისაყრდნობელი“ (საბა).

ПЕРЕКРЕСТНЫЕ СИСТЕМЫ გადაკვეთი სისტემები – გადახურვის მ.ს. შედგება გეგმაში 90 ან 60 გრადუსით გადაკვეთილი მზიდი ხაზოვანი სიბრტყითი ელემენტებისაგან. თუ კონსტრუქცია შედგება კედარა-

ტის ან მრავალკუთხედის გვერდების პარალელურად განლაგებული მზიდი ელემენტებისაგან, რომლებიც კვადრატულ უჯრედებს წარმოქმნის, მას ორტოგონალი ეწოდება, ხოლო როდესაც კვადრატული ბადე კონტურთან 45 გრადუსიანი კუთხით არის მიმართული – დიაგონალური. ბ.ს-ის დაყრდნობა შესაძლებელია როგორც მთელ კონტურზე, ასევე ცალკეულ საყრდენებზე.

ПЕРЕКРЕСТНО-РЕБРИСТОЕ ПЕРЕКРЫТИЕ გადამკვეთ-წიბოვანი გადახურვა – მზადდება მონოლითური ან ანაკრეფი რკინა-ბეტონისაგან. ეს უკანასკნელი გადმოყირავებული კოლოფა ელემენტებით აიწყობა უშუალოდ ხარაჩოებზე, ხოლო მცირე მალეებისას კი (24 მ) შესაძლებელია მათი აკრეფა მიწაზე, შემდგომი აწევით საპროექტო ნიშნულებზე. კოლოფებს შორის 10-15 სმ-იანი შრის არმატურით და ბეტონით შევსებისას კონსტრუქცია გადაიქცევა ხისტად დამონოლითებულ გადაკვეთ-წიბოვან გადახურვად.

ПЕРЕКРЕСТНО-СТЕРЖНЕВОЕ ПЕРЕКРЫТИЕ გადამკვეთ-ღეროვანი გადახურვა – მზადდება ლითონის მილებით ან ნაგლინით. გეგმაში ეს კონსტრუქცია წარმოადგენს ირიბანებით შეერთებულ ორ პარალელურ კვადრატულ ან სამ-

კუთხა ბადეს, რომელთაგან ქვედა ბადე გადაადგილებულია ნახევარი უჯრედით. დატვირთვების უკეთ განაწილების მიზნით წერტილოვანი საყრდენების თავზე გათვალისწინებულია თავისებური კაპიტელების მოწყობა ირიბანისაგან.

ПЕРЕКРЕСТЕК გზაჯვარი-რქილი – ადგილი, სადაც გზები ერთმანეთს გადაკვეთს ან სადაც გზა იყოფა.

ПЕРЕКРЫТИЯ გადახურვები – შენობის მზიდი, თარაზული კონსტრუქციები, რომლებიც მას სართულებად ყოფენ, აღიქვამს საკუთარ, ზაღზის, ავეჯის, დანადგარების წონას და მას მზიდ კედლებს გადასცემს. ამავე დროს ბ. ასრულებენ ხისტი პორიზონტალური დიაფრაგმების როლს და გარკვეულწილად უზრუნველყოფს შენობის სივრცით მდგრადობას. არჩევენ სარდაფის, სართულშუა, სხვენის გადახურვებს.

ПЕРЕЛАЗ ალაგმა, საბიჯელი – ღობეზე გადასასვლელი, გადასაბიჯებელი ადგილი.

ПЕРЕМЫЧКА ზღუდარი – კოჭოვანი ან თაღოვანი კონსტრუქციული ელემენტი, რომლითაც გადაიხურება კედლის ღიობი (ფანჯარა, კარები), აღიქვამს ზემოთ მდებარე კედლის

ნაწილის დატვირთვას და მას გადასცემს შუაქედლისებს. ს. შეიძლება იყოს აგურის, ქვის (თაღოვანი, სოლისებრი), ლითონის (შეღებრი, ორტყეობრი კეეთის), ე.წ. „რიგითი“, არმოქვის, რკინა-ბეტონის. თანამედროვე მშენებლობაში იყენებენ ანაკრებ რკინა-ბეტონის ს-ებს.

ПЕРЕМЫЧНЫЙ БЛОК ზღუდარის ბლოკი – მსხვილ-ბლოკური კედლის ელემენტი, ბლოკი, რომელიც გადახურავს ღიობს და ზღუდარის დანიშნულებას ასრულებს.

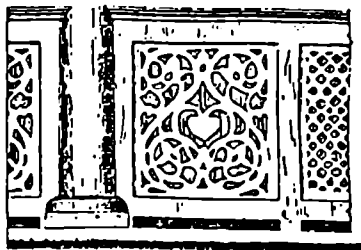
ПЕРЕПЛЕТЫ იხ. *оконные переплеты*.

ПЕРЕУЛОК შესასვში – ქუჩის ვიწრო განშტოება.

ПЕРЕХОД გადასასვლელი – 1. საგანგებოდ გამოყოფილი და აღნიშნული ზოლი ქუჩის ერთი მხრიდან მეორეზე გადასასვლელად ფეხით მოსიარულეთათვის; 2. ქუჩის ერთი მხრიდან მეორეზე გადასასვლელად საგანგებოდ მოწყობილი მიწისქვეშა გვირაბი; 3. შენობების შემაერთებული ნაგებობა დერეფნის, შუშაბანდის, ღია გალერეის, მიწისქვეშა გვირაბის სახით.

ПЕРИЛА მოაჯირი – აივნის, კიბის, ხიდის და მისთ. შე-

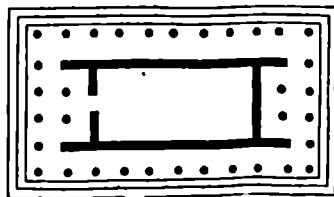
მომზლუდავი, ზმირად ცხაური კონსტრუქცია.



ПЕРИМЕТР პერიმეტრი (ბერძ.) – მიწის ნაკვეთის ან შენობის გარე მოხაზულობა.

ПЕРИМЕТРАЛЬНАЯ ЗАСТРОЙКА პერიმეტრული განაშენიანება – ისეთი სახის განაშენიანება, სადაც სახლები კვარტალის პერიმეტრზე, ქუჩების გასწვრივაა განლაგებული.

ПЕРИПТЕР პერიპტეროსი (ბერძ.) – ანტიკური ტაძრის ნაირსახეობა, რომელიც მთელ პერიმეტრზე გარშემორტყმულია კოლონადით. ტაძრის ამ ტიპის განვითარების მწვერვალს წარმოადგენს ძვ.წ. 447-438 წწ. აშენებული პართენონი ათენის



აკროპოლისზე. იგი ყველაზე დიდი ტაძარია აკროპოლისზე და საერთოდ ბერძნულ მეტროპოლიაში. მისი ზომებია სტილობატის დონეზე 30,86 x 69,51 მ., ხოლო კოლონების სიმაღლეა 10,43 მ.

ПЕРИСТАСИС პერისტასისი (ბერძ.) – სვეტნარი, რომელიც გარს ერტყმის ანტიკურ ტაძარს, კ ტ ე რ ო ნ ს .

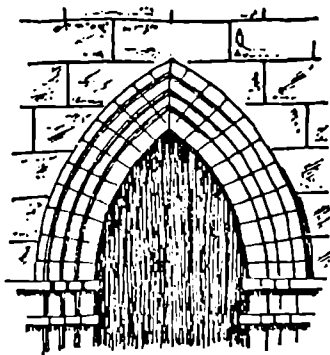
ПЕРИСТИЛЬ პერისტილი (ბერძ.) – 1. სვეტნარით გარშემორტყმული შიდა ეზო, დარბაზი ან მოედანი ანტიკურ საბერძნეთში. ასევე ფართო გავრცელება ჰპოვა რომის არქიტექტურაში; 2. თვით სვეტნარი, რომელიც გარს ერტყმის ასეთ ეზოს ან მოედანს.

ПЕРРОН პერონი (ფრანგ.) – რკინიგზის ლიანდაგის გასწვრივ მოწყობილი ბაქანი მატარებლის გაჩერების ადგილზე.

ПЕРСПЕКТИВА პერსპექტივა – სამგანზომილებიანი სხეულის ან ბუნების სიბრტყეზე გამოსახვის სისტემა. კლასიკური სახით იგი ჩამოყალიბდა აღორძინების ხანაში.

ПЕРСПЕКТИВНАЯ АРКА პერსპექტიული თაღი – კედლის სიღრმისკენ თანმიმდევრულად შემცირებული თაღების ერ-

თობლიობა. ამგვარი თაღებით, ჩვეულებრივ, ამკობდნენ შენობის კ ო რ ტ ა ლ ს . განსაკუთრებული გავრცელება ჰპოვა გოთიკურ არქიტექტურაში.



ПЕТЛЯ მარაშუში – 1. კარის საგდულის ან ფანჯრის ალათების ჩარჩოზე ჩამოსაკიდი მოწყობილობა; 2. კარის საკეტის ერთი (ხვრეტიანი) ნაწილი, რომელსაც რაზა გადაეცემა.

ПЕТРОГЛИФЫ პეტროგლიფი (ბერძ.) – კლდის ზედაპირზე ამოღარული ცხოველების, ფრინველების, თევზების, მემორების და ზოგჯერ გაურკვეველი ფიგურების და ნიშნების გამოსახულებანი. უძველესი ბ. პალეოლითის და ნეოლითის ხანით თარიღდებიან.

ПЕЧЬ ღუმელი – ოთახის გასათბობი ან კერძის მოსამზადებელი ქვის, აგურის ან რკინის გასახურებელი მოწყობილობა.

ПЕШТАК ბეშთაპი (სპარ.)

— შუა საუკუნეებში ახლო აღმოსავლეთისა და შუა აზიის ქვეყნების საზოგადოებრივი და საეკლტო შენობების პორტალის სახეობა. იგი წარმოადგენს ვერტიკალურად განვითარებულ მართკუთხედს, რომელიც ზოგჯერ აღემატება შენობის სიმაღლეს და გაჭრილია თაღოვანი ნიშით. იგიბ ჩვეულებრივბ მდიდრულად არის დეკორირებული მაიოლიკით ან მოუჭიქავე კერამიკით.

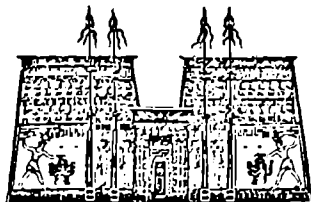


ПИАЛА შიალი (ფრანგ.) — გოთიკური შენობის ელემენტი — ჯვარედი ყვავილით შემკული წვეტი.

ПИКНОСТИЛЬ პიკნოსტილი (ბერძ.) — ანტიკური ტაძრის სახეობა, რომლის სვეტებს შორის მანძილი სვეტის 1,5-2 დიამეტრის ტოლია.

ПИЛОН პილონი (ბერძ.) — 1. მასიური ბოძი, რომელიც წარმოადგენს კამარის, გუმბათის ან სხვა კონსტრუქციის ელემენტის ერთ-ერთ საყრდენს; 2. ხიდის ბურჯი; 3. ტრაპეციის ფორმის მქონე მონუმენტური კოშ-

კური მოცულობა. ბეები, ჩვეულებრივ, ორი მხრიდან ზღუდავენ შენობის შესასვლელს, რაც დამახასიათებელი ელემენტია ძველი ეგვიპტის ზუროთ-მოძღვრებისათვის.



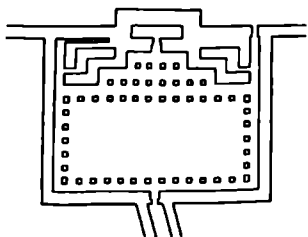
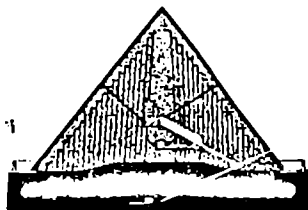
ПИЛЯСТРА პილასტრი (ლათ.) — კედლის სიბრტყიდან გამოწეული, მართკუთხა კვეთის ვერტიკალური ზოლი, რომელიც წარმოადგენს კოლონის იმიტაციას, კედლის კონსტრუქციული შესქელებაა გადახურვის კოჭების დაყრდნობის ადგილებში და კედლის მდგრადობის გასაზრდელად მისი განფენილობის შემთხვევაში. პ. ასრულებს არქიტექტურულ-მხატვრულ დანიშნულებასაც, კედლის დანაწევრებით სასურველი მასშტაბურობის მიღწევით. იყენებდნენ რომულ არქიტექტურაში და ასევე რენესანსის, ბაროკოს და კლასიციზმის ხანაში.

ПИНАКЛЬ პინაკლი (ფრანგ.) — გვიანრომაული და გოთიკური ტაძრების კონტრაფორსებზე დადგმული დეკორატიული ელემენტი, წვეტიანი პირა-

მიღით დაგვირგვინებული კომ-
კურას სახით.

ПИНАКОТЕКА პინაკოთე-
კა (ბერძ.) – ფერწერული ნა-
წარმოებების საცავი.

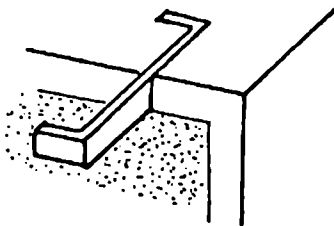
ПИРАМИДА პირამიდა
(ბერძ.) – ძველი ეგვიპტის ფა-
რაონების აკლდამა. რომელიც
უმეტესწილად ამავე სახელ-
წოდების გეომეტრიული ფიგუ-
რის ფორმისაა და ასახავს მმარ-
თველის ზედაპირად დიდებას.
ამგვარი აკლდამების უდიდეს
კომპლექსს წარმოადგენს ნეკ-
როპოლისი გიზეზში, მემფისის
სიახლოვეს, რომლის ძირითად
ელემენტებს შეადგენს ფარაო-
ნების სამი პირამიდა (ძვ.წ.
2900-2700 წწ.), რომელთაგან
ქეოფსის აღწევდა 147 მ-ის სი-



მაღლეს, ფუძის გვერდი – 233
მ-ის სიგრძეს. სულ ნაგებობას
2,5-3 ტონიანი 300 ათასი ბლო-
კი დაჭირდა. პეები ძირითადად
სამი სახისაა: საკუთრივ პირამი-
დის ფორმის (გიზეზი), ტეხილი
ფორმის პ. (დაშური) და შეკი-
ბული (საკარა). ისევე, როგორც
მასტაბაში, პ-ის გარე სიბრ-
ტყეები ქვეყნის მხარეებზეა
ორიენტირებული.

**ПИРАМИДАЛЬНАЯ КРЫ-
ША** პირამიდული სახურავი
– მრავალკალთიანი წვეტიანი
სახურავი, რომელსაც პირამიდის
ფორმა აქვს.

ПИРОН პირონი (ბერძ.),
სამსჯჳლი – ლითონის ღერო,
რომელიც სპეციალურ კილოებ-
ში მოთავსებით აკავშირებს ქვის
ბლოკებს.



ПИРС პირსი (ინგლ.) –
ნავსადგურის ნაგებობა, რომე-
ლიც ვიწრო ზოლად არის შე-
ჭრილი წყალში და ორივე გრძივ
მხარეზე ნავსაბმელი აქვს მოწყ-
ობილი.

ПИШТАК იგივეა, რაც
peштak.

ПЛАН გეგმა – 1. განსაზღვრულ მასშტაბში შესრულებული შენობის სართულის თარაზული ჭრილის გრაფიკული გამოსახულება. 2. შესაძლოა ასახავდეს კედლების, საყრდენების, გადახურვების (კოჭების, ფილების, ნივნიეების) კონსტრუქციებს, ავეჯის განლაგებას სათავსებში, ტექნოლოგიური პროცესების სქემას სამრეწველო შენობებში და ა.შ.; 2. შენობების, უბნების, ქუჩების, ტერიტორიის გამწვანების ურთიერთგანლაგების მაჩვენებელი, მასშტაბში გამოხაზული გამოსახულება, ტრანსპორტის მოძრაობის სქემა და ა.შ. იხ. *генплан, ситуацияный план*.

ПЛАНИРОВКА ღებგეგმა-რება – არქიტექტურული კომპოზიციის გეგმაზე ასახვის მეთოდი, დასაზღვრული ადგილის, მისი შემადგენელი ნაწილების (უბნის, მიკრორაიონის და მისთ.) განაშენიანების პროექტი, სადაც აღნიშნულია შენობის განლაგება, ქუჩების ქსელი, გამწვანება და ა.შ.

ПЛАНКА თამასა – ხის ბრტყელი და ვიწრო ზოლი.

ПЛАСТИКА პლასტიკა (ბერძ.) – 1. მოცულობითი ფორ-

მების (მაგ., ქანდაკების) შექმნის ხელოვნება; 2. რბილი მასალის ქანდაკების ტექნიკა; 3. ქანდაკების მხატვრული გამომსახველობა, პარმონიული თანაფარდობა, ფორმების ღინამიკურობა.

ПЛАСТИНА შირშიტა – მკერივი მასალის (მაგ. ლითონის) თხელი ზოლი.

ПЛАТФОРМА პლატფორმა (ფრანგ.) – 1. შემადგენელი ბაქანი. მაგ., სადგურზე, რკინიგზის გასწვრივ; 2. მცირე ზომის რკინიგზის სადგური.

ПЛАФОН პლაფონი (ფრანგ.) – ფერწერით ან რელიეფით შემკული ნებისმიერი ფორმის (ბრტყელი, კამაროვანი, გუმბათოვანი) გადახურვა, ჭერი.

ПЛАЦ პლაც (გერმ.) – მოედანი ჯარის სავარჯიშოდ და სააღლუმოდ.

ПЛЕТЕНКА წნული – 1. წკეპლების, მავთულის და მისთ. გადახლართვით შექმნილი ფარი, გოდორი და ა.შ.; 2. დაწნული ორნამენტი, რომელსაც საფუძვლად უდევს მცენარეული გამო-სახულება.

ПЛЕТЕННАЯ ИЗБА ფაცხა, ლარი – ისლით დახურული წნული ქოხი. „ფაცხა, – წნული სახლი“ (საბა). „ლარი, ლარული

– იმერ. ფაცხა, წნელით დაწნული სახლი“ (დ. ჩუბინ.).

ПЛЕТЕННЫЙ ЩИТ ლასტი, ჩაღტი – წნულით შექმნილი ფარი.

ПЛЕТЕНЬ რაბში – წნელეზის და ტოტების წნულით შექმნილი ღობე.

ПЛИНТ პლინთი (ბერძ.) – კოლონის ბაზისის ქვედა ნაწილი, რომელიც წარმოადგენს კვადრატულ ან მრავალწახნაგოვან ფილას.

ПЛИНТУС პლინთუსი (ბერძ.) – კედლის და იატაკის პირაპირის საფარი პროფილირებული თამასა.

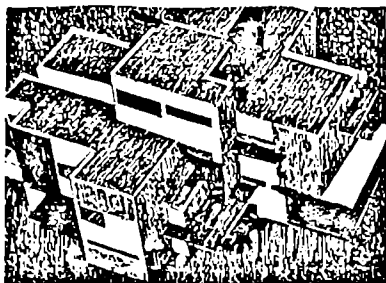
ПЛИТА შილა – ქვის, რკინა-ბეტონის, ლითონის, ხის ბრტყელი ნაჭერი, ნაკეთობა.

ПЛИТА ПЕРЕКРЫТИЯ გადახურვის შილა – ასაწყობი გადახურვის ელემენტი – ბრტყელი რკინა-ბეტონის ნაკეთობა, ფილა.

ПЛИТКА შილაკი – მცირე ზომის (მაგ., მოსაპირკეთებელი) ფილა.

ПЛОСКАЯ КРЫША ბანი, ბრტყელი სახურავი – შენო-

ბის თარაზული, მცირეკანობიანი (2-3 %) სახურავი.



ПЛОСКОСТНЫЕ КОНСТРУКЦИИ სიბრტყითი კონსტრუქციები – ასე ეწოდება კონსტრუქციებს, რომლებიც საყრდენებზე გამავალ ერთ ვერტიკალურ სიბრტყეში მუშაობენ. მათ რიცხვს ეკუთვნის კოჭები, ფერმები, ჩარჩოები, თალები. გარდა ამისა, მათ რიცხვს შეიძლება მიეკუთვნოთ ის კონსტრუქციებიც, რომლებიც შეიძლება პირობით გაკვეთით მალის გასწვრივ ცალკეულ ელემენტებად, რომლებიც იმუშავენ როგორც სიბრტყითი კონსტრუქციები. მაგ., ვერტიკალური სიბრტყეებით სიგრძეზე გაჭრილი გადახურვის ფილა შეიძლება წარმოვიდგინოთ როგორც ცალკეული კოჭების რიგი, ხოლო ანალოგიურად გაკვეთილი კამარა, როგორც მიჯრით განლაგებული ავტონომიური თალების რიგი.

ПЛОТИНА კაშხალი, საზუბარი, ჯაბირი – ქვის, მიწის, ბეტონის ნაგებობა, რომე-

ლიც ელობება წყლის დინებას, ამაღლებს მდინარის დონეს და ქმნის წყალსაცავს. კონსტრუქციული თვალსაზრისით განიხილავენ კაშხალების სამ სისტემას: გრავიტაციულს, თაღოვანს და კონტრფორსულს. იხ. *арочная п., гравитационная п., контрфорсная п.*

ПЛОТНОСТЬ ЗАСТРОЙКИ განაშენიანების სიმჭიდროვე – პროცენტებში გამოსახული განაშენიანების ფართობის შეფარდება მთლიანად სამოსახლო ტერიტორიასთან, შენობების მიერ დაკავებული ფართობის ჩათვლით.

ПЛОТНОСТЬ ЗАСЕЛЕНИЯ დასახლებულობის სიმჭიდროვე – მაცხოვრებელთა რაოდენობა 1 კა სამოსახლო ტერიტორიაზე

ПЛОЩАДКА ბაჰანი – 1. ბალ-პარკებში, ეზოებში, სამრეწველო დაწესებულებების ტერიტორიებზე და ა.შ. გარკვეული მიზნებისათვის გამოყოფილი მცირე მოედანი; 2. მიწაყრილით ან სუბსტრუქციებით შექმნილი მიწის ზედაპირიდან ამაღლებული თარაზული სიბრტყე; 3. კიბის სკლებს შორის მოქცეული მცირე სიბრტყე. იხ. *лестничная площадка.*

ПЛОЩАДКА ЛЕСТНИЧНАЯ იხ. *лестничная площадка.*

ПЛОЩАДЬ მოედანი (საარ.)

– არქიტექტურულად ორგანიზებული ღია სივრცე დასახლებულ ადგილას. შეკრული პერიმეტრული მოშენებით ხასიათდება ბერძნული აგორა და რომაული ფორუმი. ასევე ჩაკეტილი ხასიათი ქონდათ შუა საუკუნეების მოედნებს. გეომეტრიული გეგმით გამოირჩევა რენესანსის ხანის მოედნები. შედარებით რთული კონფიგურაცია ახასიათებთ ბაროკოს ეპოქის მოედნებს. სხვადასხვა დანიშნულების მ-ის თვალსაჩინო მაგალითები შეიქმნა კლასიციზმის პერიოდში. მ-ის კომპოზიციაში ხშირად არის ხოლმე ჩართული მონუმენტალური ხელოვნების ნაწარმოებები, მწვანე პარტერი და ა.შ.

ПЛОЩАДЬ ЗАСТРОЙКИ განაშენიანების ფართობი – ერთი ან რამდენიმე შენობის მიერ მიწის ნაკვეთზე დაკავებული ფართობი, რომელსაც განსაზღვრავენ შენობის გარე კონტურზე ცოკოლის ღონეზე.

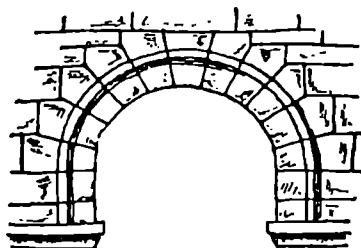
ПЛЯЖ პლაჟი (ფრანგ.) – მზის აბაზანების მისაღებად მოხერხებული ქვიშნარი ან კენჭნარი ზოლი მდინარის, ტბის, ზღვის გასწვრივ.

ПНЕВМАТИЧЕСКИЕ ПЕРЕКРЫТИЯ პნემატური ბა- დასურვები (ბერძ.)

— ასე ეწოდება რბილ კამარებს, რომელთა მზიდი ფუნქციები უზრუნველყოფილია მათ სისქეში წნევის ქვეშ მოქცეული ჰაერით. ამგვარი გადახურვის მასალაა ჰაერგუმბარი ქსოვილის, ჩვეულებრივ — არმირებული სინთეტიკური აფსკი. პ.მ.-ის უპირატესობას შეადგენს მცირე წონა და მცირე მოცულობა გაუბერავ მდგომარეობაში, რაც აადვილებს მათ ტრანსპორტირებასა და მონტაჟს და რთული სამშენებლო დანადგარების გარეშე ხორციელდება. პ.მ. შეადგენს ორ მკვეთრად განსხვავებულ ჯგუფს: ჰაერზე დაყრდნობილ კამარებს და ჰაერით გაბერილ გადახურვებს. პირველ შემთხვევაში ჰაერის წნევა შექმნილია გადახურვის ქვეშ, ხოლო მეორეში — მხოლოდ მზიდ პნევმობალონებში. პირველ შემთხვევაში მიმართავენ ცილინდრული და სფერული ფორმის კამარებს, ხოლო მეორე ჯგუფის გადახურვებს შეადგენს პნევმოკარკასები, პნევმოლეიბები და პნევმოლინზები.

ПОВЫШЕННАЯ АРКА ამაღლებული თაღი

— თაღი, რომლის შიდა წარმმართველი რკალის ცენტრის ქვევით ქუსლებამდე სწორხაზოვანი მონაკვეთებით გრძელდება. ასეთ თაღს ჯერ კიდევ ძველ სპარსულ ხუროთმოძღვრებაში იყენებდნენ.



ПОВЫШЕННЫЙ СВОД ამაღლებული კამარა

— კამარა, რომლის ისრის მალთან ფარდობა $1 : 2$ -ზე მეტია და რომლის წარმომქმნელი ამაღლებული თაღის მოყვანილობისაა.

ПОГРЕБ სარდაფი

— ცალკე მდგომი ან საცხოვრებელი სახლის, სამეურნეო შენობის ქვეშ მოწყობილი, მიწაში ჩაღრმავებული სათავსი, სარდაფის სახეობა, რომელიც გამიზნულია სანოვაგის შესანახად.

ПОГРЕБЕНИЕ სამარხი

— ძველი საფლავი ან სასაფლაო.

ПОДБАЛКА ბუღაური

— სვეტისთავზე დადებული ხის ნაჭერი — ბალიში, რომელზედაც კოჭია დაყრდნობილი. „... იგი აბაკის შესატყვისია“ (ივ. ჯავ.).

ПОДВАЛ სარდაფი (სპარ.)

— შენობის პირველი სართულის ქვევით, მიწაში ჩაღრმავებული სათავსი.

ПОДВАЛЬНЫЙ ЭТАЖ
სარდავის სართული – სადგომების ჯგუფი, რომელიც მიწის ღონეზე დაბლაა განლაგებული.

ПОДВЕСНАЯ АРКА შპი-
დული თალი – თალი, რომლის კონტური ორი სხვადასხვა ცენტრიდან შემოხაზული რკალებით წარმოიქმნება. დარკალეების გადაკვეთა თალის უმაღლესი წერტილის ქვევით ხდება.

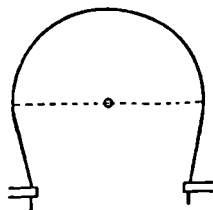
ПОДВЕСНОЙ ПОТОЛОК
კიდული ჭერი, შპიდული ჭერი – გადახურვის მზიდ ელემენტებზე – კოჭებზე ფერმების ქვედა სარტყელზე, შპიდული საკიდარებზე დამაგრებული ჭერი. ძ.ა.წ-ის დანიშნულებაა დამალოს ჭერის ქვეშ განლაგებული საინჟინრო ქსელები და მოწყობილობები, გააუმჯობესოს სადგომის აკუსტიკური თვისებები და მხატვრული გამომსახველობა, გამოთიშოს ფერმებს შორის სივრცე შენობის გასათბობი მოცულობისაგან.

ПОДВОРЬЕ 1. ფუნდუკი (ბერძ.) – სასტუმრო მოგზაურთათვის, ქარავნებისათვის. 2. მუტოქი – სამონასტრო ეკლესია, ქალაქის ეკლესია, რომელიც ეკუთვნის სხვაგან განლაგებულ მონასტერს. ასე, მაგ., თბილისის ჯვარის მამის ეკლესია იერუსალიმის წმინდა ჯვარის მონასტრის მონაზონთათვის აშენდა.

ПОДИЙ, ПОДИУМ პოდიუმი (ლათ.) – შენობის ძირი მაღალი ბაქნის სახით, რომლის ერთ მხარეზე კიბეა მოთავსებული და რომელზედაც რომაული ტაძარი იდგა. შეესატყვისება ბერძნულ სტერეობატს.



ПОДКОВОООБРАЗНАЯ АРКА ნალისებრი თალი – თალი, რომელიც ფორმით ნალს წააგავს. მისი წარმმართველი წარმოადგენს ნახევარწრიულ რკალს, რომელიც ცენტრის ქვევით თალის შუაგულისკენ დაცერილი სწორი მონაკვეთებით გრძელდება. თელიან, რომ ამ ფორმის თალი თავდაპირველად ირანში ჩამოყალიბდა, შემდეგ კი არაბულ ქვეყნებში და ესპანეთში გავრცელდა.



ПОДКРАНОВЫЕ БАЛКИ
აპწისპვეშა კოჭეზი – საამქროს კარკასის სვეტებზე დაყრდნობილი კოჭები, რომლებზედაც დამონტაჟებულია ლიანდაგი ხიდური ამწის გადასადგილებლად.

ПОДЛОКОТНИК სანიშა-ყვე – სავარძლის სახელური, რომელზედაც სავარძელში მჯდომი ნიდაყვით ეყრდნობა.

ПОДМОСТКИ 1 შიშარნა-ბი, შიშარშენილი – მიჯრით დალაგებული ფიცრებით შექმნილი ზედაპირი; 2. სცენა – თეატრალური წარმოდგენებისათვის განკუთვნილი ბაქანი.

ПОДОКОННИК რაშა (არაბ.) – ფანჯრის ღიობის მოწარჩობის ქვედა თარაზული ნაწილი, კედლის სიბრტყიდან უმნიშვნელოდ გამოწეული ფიცრის ან ფილის სახით.

ПОДОКОННЫЙ БЛОК
რაშის ბლოკი – მსხვილბლოკური კედლის ელემენტი, რომელიც რაფის ქვეშ არის მოთავსებული.

ПОДОШВА ФУНДАМЕНТА
საძირკვლის ძირი – სიბრტყე, რომლითაც საძირკველი გრუნტს ეყრდნობა. ს.ძ-ის ჩაღრმავება განისაზღვრება გრუნტის ფენის

სიმკვრივით. ს.ძ-ის ფართის შერჩევა ხდება იმ ანგარიშით, რომ გრუნტზე გადაცემული დატვირთვა არ აღემატებოდეს გრუნტის ამ სახეობისათვის დასაშვებ ძაბვას, რაც, ჩვეულებრივ, 1-3 კგ/სმ² შეადგენს.

ПОДПОРКА საბრჯენი, ბიჯბი, ბოქონი, ბოქინტი, ხაშარი – რისამე დასამაგრებლად ან დასაკავებლად შეყენებული ძელი.

ПОДПОРНАЯ СТЕНА საყრდენი კედელი – საინჟინრო ნაგებობა, რომელიც მის უკან მდებარე გრუნტს იკავებს. დამახასიათებელია მთაგორიან რელიეფზე განლაგებული ქალაქისათვის.

ПОДПРУЖНАЯ АРКА საბრჯენი თაღი – თაღი, რომელიც ეყრდნობა ბოძს ან კედელს და აღიქვამს კამარის და გუმბათის დატვირთვებს. ს.მ. გავრცელებული კონსტრუქციაა რომანულ ხუროთმოძღვრებაში ცილინდრული კამარის ამოყვანისას.

ПОДСВЕЧНИК შანდალი, სასანთლუ – სანთლის დასამაგრებელი არმატურა.

ПОДСОБНАЯ ПЛОЩАДЬ
დამხმარე ფართობი – ბინის დამხმარე სადგომების (სამზარე-

ულოს, სანიტარული კვანძის, სა-
კუჭნაოს, ღერეფნის და მისთ.) სა-
ერთო ფართობი. ბინის ფართობი
საცხოვრებელი ფართობის გამოკ-
ლებით. იხ. *Жилая пло-
щадь, полезная пло-
щадь*.

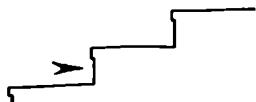
ПОДСТАВКА ქვესაფუძველი

– ის, რასაც რაიმეს ქვეშ უდ-
გამენ ან რაზედაც დგამენ რაი-
მეს.

ПОДСТРОПИЛЬНАЯ КОНСТРУКЦИЯ ნიჰენიშპიშუა

კონსტრუქცია – მზიდი ფერმე-
ბის ან კოჭების საყრდენი კონ-
სტრუქცია გამოიყენება იმ შემთ-
ხვევაში, როდესაც კარკასის
სვეტების ბიჯი აღემატება გა-
დახურვების მზიდი კონსტრუქ-
ციების – ფერმების ან კოჭების
ბიჯს. რკინა-ბეტონის ნ.ძ-ები
წარმოადგენენ 150 სმ სიმაღლის
კოჭებს ან 220-230 სმ სი-
მაღლის ფერმებს. ნ.ძ-ს იყენებენ
იქ, სადაც ტექნოლოგიური პრო-
ცესი მოითხოვს საყრდენების გა-
ზრდილ ბიჯს. ფერმებს აყრ-
დნობენ ნ.ძ-ის ქვედა სარტყელს,
რაც შენობის სიმაღლის შემცი-
რების საშუალებას იძლევა.

ПОДСТУПЕНОК საფეხუ- რის უბედი – კიბის საფეხუ-



რის ვერტიკალური სიბრტყე, სა-
ფეხურის სიმაღლე, რაც დამო-
კიდებულია კიბის დანიშნულება-
ზე.

ПОДЪЕЗД 1. საღმრბაზო

– შენობაში შესასვლელი; 2.
მისასვლელი შენობასთან, ტრან-
სპორტით მისადგომი გზა.

ПОДЪЕМ აღმართი – და-
სახლების ცენტრიდან აღმა
მიმავალი ქუჩა (დაღმართისაგან
განსხვავებით). მაგ. ბარათაშვილის
აღმართი თბილისში. შღრ.
спуск.

ПОДЪЕМ (арки, свода) იხ.
стрела (арки, свода).

ПОЖАРНАЯ ВЫШКА სა-
ხანძრო კოშკი – სამეთვალყუ-
ერო კოშკი სახანძრო საამ-
ქროში.

ПОЖАРНАЯ ЛЕСТНИЦА
სახანძრო კიბე – სტაციონა-
რული აწკალას ტიპის რკინის
კიბე, რომელიც მრავალსართუ-
ლიანი სახლის სახურავზე ასას-
ვლელად ეწყობა გარე კედლის
ყრუ ნაწილზე. ასეთი კიბე იწ-
ყება მიწიდან 2,5 მ-ის სიმაღ-
ლეზე.

ПОКРЫТИЕ გაფასურება

– ბურულით დაფარული
შენობის ზედა შემოშლულადვი
ნაწილი, რომელიც იცავს მას

გარე კლიმატური ფაქტორისაგან, აღიქვამს საკუთარ და თოვლის წონას. ზედა სართულის გადახურვის თავზე გასასვლელის არსებობისას მას სხეუნიანს უწოდებენ. ზედა წყალგაუმტარ შრეს, რომელიც უშუალოდ იცავს ატმოსფერული ნალექებისაგან – ბურულს.

ПОЛ იატაკი – სართულშუა გადახურვის ზედა ფენა, ზედაპირი.

ПОЛАТИ ბალახნა, ფიტარნაზი – რუსული გლეხური სახლის ელემენტი, რომელიც წარმოადგენს განსაზღვრულ სიმაღლეზე, ანტრესოლის მსგავსად მოწყობილ ფიცარფენილს ღუმელსა და გვერდით კედელს შორის. იგი გამოიყენება დასაწოლად ან საოჯახო ნივთების შესანახად.

ПОЛЕЗНАЯ ПЛОЩАДЬ სასარგებლო ფართობი – წარმოადგენს კედლებსა და ტიხრებს შორის მოქცეულ ყველა ფართობის ჯამს. იგი მოიცავს დამხმარე სათავსების, ანტრესოლების, გალერეების და მისთ. ფართობებსაც. შდრ. *жилая площадь, подсобная площадь*.

ПОЛИГОН პოლიგონი (ბერძ.) – 1. მრავალკუთხედი; 2. სხვადასხვა დანიშნულების საგან-

გებოდ მოწყობილი ადგილი. იხ. *строительный п., крепостной п.*; 3. არტილერიის სასროლი ადგილი.

ПОЛИХРОМНАЯ პოლიქრომიზი (ბერძ.) – მრავალფეროვნება დეკორატიულ-გამოყენებით ხელოვნებაში, რასაც აღწევენ სხვადასხვა ფერის მასალის გამოყენებით ან არქიტექტურული ფორმების და ქანდაკების ნაწილების შეღებვით.

ПОЛКА თარო – კედელზე ან ნიშში (დოლაბში) დამაგრებული ფიცარი, წიგნების, ჭურჭლის და მისთ. დასადებად; 2. *არქიტექტურული პროფილი* – სწორკუთხა კვეთის გამონაშეერი. მაგ., კარნიზზე *ნათხალი ლილვის* დამაგვირგვინებელი შ.

ПОЛОВИЦА ცალფიტარი – ხის იატაკის შემადგენელი ფიცარი.

ПОЛОГАЯ **АРКА** დამრბი თაღი – თაღი, რომლის ქუსლები სხვადასხვა დონეზეა დაყრდნობილი.

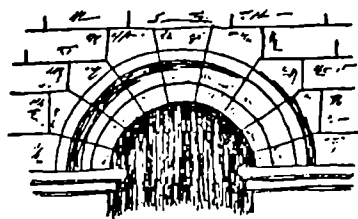
ПОЛУКОЛОННА ნახევარსვეტი – კედლის სიბრტყიდან თავის საგულისხმო სისქის (დიამეტრის) ნახევარზე მეტად გამოწეული სვეტი.

ПОЛУПОДВАЛ ნახევარ-სარდაში – სართული, ჩაღრმეებული მიწის ზედაპირიდან თავისი სიმაღლის ნახევარზე ნაკლებად.

ПОЛУФРОНТОН ნახევარფრონტონი – ფრონტონის სახეობა, სადაც ამოღებულია კორიზონტალური ზოლურას შუა ნაწილი. დამახასიათებელია ბაროკოს ხუროთმოძღვრებისათვის.



ПОЛУЦИРКУЛЬНАЯ АРКА ნახევარწრიული თაღი, კოლორი – ნახევარი წრის მოხაზულობის თაღი.



ПОЛУЦИРКУЛЬНЫЙ СВОД ნახევარწრიული კამარა – იხ. *цилиндрический свод*.

ПОМЕСТЬЕ ადგილ-გამგზავნი, გამგზავნი – მიწა-წყალი, რომელიც ვინმეს საკუთრებაშია.

ПОМЕЩЕНИЕ სადგომი, სათავსი – ოთახი, კედლებით გამოყოფილი სივრცე შენობაში.

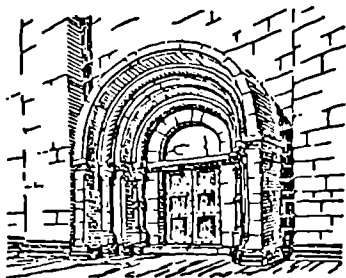
ПОМОСТ ფიცარნაბი – ფიცარუენილით შექმნილი მემალელებული ადგილი, ბაქანი.

ПОПУЛИЗМ პოპულიზმი (ლათ.) – დასავლეთში გავრცელებული მომხმარებელთან ურთიერთობის მეთოდია პროექტირების პროცესში, რომელიც დაფუძნებულია არაფორმალურ კონტაქტებზე და სოციალური ჯგუფების ინტერესების შესწავლაზე. პ-ს ზოგჯერ „თანამონაწილეობის არქიტექტურასაც“ უწოდებენ.

ПОРОГ ზღერბლი – კარის ჩარჩოს ქვედა ძელი ან ის უხილავი ხაზი, რომელიც გასდევს დახურულ კარს იატაკზე.

ПОРТ ნავსადგომი, პორტი (ლათ.) – გემების მასასვლელი და სადგომი ნაკეობა.

ПОРТАЛ პორტალი (ლათ.),
პარიზში - არქიტექტურულად
დამუშავებული შესასვლელი შე-
ნობაში.



ПОРТАЛ СЦЕНЫ სცენის
პორტალი - ლიობი სცენასა და
მაყურებელთა დარბაზს შორის,
რომლის დარბაზისკენ მოქცე-
ული მხარე არქიტექტურულად
არის ხოლმე დამუშავებული.

ПОРТИК პორტიკი (ლათ.)
- შენობის ნაწილი, რომელიც
ცალმხრივ ან სამი მხრიდან შე-
მოფარგულია ფრონტონით ან
ატიკით დაგვირგვინებული სვეტ-
ნარით. გაერცელებული იყო ან-
ტიკურ ხანაში. პ-ის თემამ
კელაე ჰპოვა ფართო გაერცელე-
ბა ევროპის კლასიციზტურ არ-
ქიტექტურაში.

ПОРТШЕЗ პორტშეზი
(ფრანგ.) - მსუბუქი, გადასატანი
საეარძელი, რომელზედაც შესამ-
ლებელია ნახევრად წამოწოლი-
ლი ჯდომა.

ПОРТЬЕРА პორტიერა
(ფრანგ.), პრეტსაბეშლი - მკრი-
ვი, მძიმე ფარდა კარის ღიობის
წინ.

ПОРУЧЕНЬ სახელური -
მოაჯირის ზედა, ხელის საყრდ-
ნობი ნაწილი.

ПОСЕЛЕНИЕ დასახლება
- სამოსახლო ადგილი საცხოვ-
რებელი და სხვა შენობებით.

ПОСЕЛОК დაბა - ქა-
ლაქის ტიპის მუშათა დასახ-
ლება სამრეწველო საწარმოების
გარშემო.

ПОСТАВЕЦ ბუჯპირი - ქე-
დელში ჩატრილი ჭურჭლის და-
საწყობი კარადა.

ПОСТАМЕНТ კმარცხლ-
ბეპი, პოსტამენტი (გერმ.) -
ქანდაკების, ლარნაკის, ობელის-
კის არქიტექტურულად გააზრე-
ბული ქვესაფუძველი.

ПОСТМОДЕРНИЗМ
პოსტმოდერნიზმი (ფრანგ.) -
ტერმინი, რომელიც პირველად
1975 წელს გამოიყენა უ. ჯენკს-
მა, გულისხმობს „თანამედროვე
არქიტექტურის“ მოდერნიზმისადმი
დაპირისპირებას. თანამედროვე
პ-ის პირველწყაროდ ასახელებენ
1974 წელს გარდაცვლილი გამო-
ჩენილი ზუროთმოდერის ლუის
კანის შემოქმედებას, თან იმასაც

დასძენენ, რომ 1970-იანი წლების პ. დღევანდლობის ფონზე ძველმოდურ იდეალიზმად გეჩვენებათო, თუმცა თითქმის პოეზიის ენაზე მოლაპარაკე ამ ამერიკელი არქიტექტორის შემოქმედება ერთხანს გაუგებარი და უცხო იყო საზოგადოებისათვის. პ-ის ნიშანდობლივი თვისებათაგანია არქიტექტურული ფორმის სიმბოლური როლის ხაზგასმა. ამერიკელი თეორეტიკოსები გამოყოფენ ამ მიმდინარეობის სამ პრინციპს: 1. „კონტექსტუალიზმ“, რაც გულისხმობს შენობის დამორჩილებას გარემომცველი გარემოს დამახასიათებელი ფაქტორებისადმი; 2. „ალუზიონიზმით“ აღნიშნავენ არქიტექტურულ კომპოზიციაში ისტორიული ასოციაციების ჩართვას, ციტირებას; 3. „ორიენტალიზმი“ კვლავ უბრუნებს არქიტექტურას გამოსახულებებს, რომლებიც არ მონაწილეობს კონსტრუქციის მუშაობაში. თვით პ-ის მიმდევარნი „თანამედროვე არქიტექტურისგან“ გამმიჯნავ საზღვრად არქიტექტურის ისტორიისადმი ინტერესს თვლიან. პ. მკვეთრად განსხვავდება 60-იანი წლების ნეოკლასიციზმიდან, რომლის დროსაც ცდილობდნენ „უნივერსალური ფორმის“ და კლასიციტური დეკორაციის გამარტივებული მოტივების შექმნას. პოსტმოდერნისტები, ტრადიციების უშუალო გამოყენების ნაცვლად, მიმართავენ რთულ, ხშირად შორეულ ასოციაციებს, დაშიფრულ სიმბოლიკას. პ. უამ-

რავ დინებას („რომანტიკულ ანტიმოდერნიზმს“, „დეკამოდერნიზმს“, „ილუზიონიზმს“, „რეტრო-ავანგარდიზმს“ და სხვ.) მოიცავს, რომელთა შორის განმასხვავებელი ნიუანსის გარჩევა მეტად რთული ამოცანაა. პოსტმოდერნიზმისათვის ეკლექტიკა ქაოტური ძიების პროდუქტს კი არ წარმოადგენს, არამედ მის პრინციპს, მისი ესთეტიკის ალფასა და ომეგას შეადგენს. ამ თვალსაზრისით დამახასიათებელია არქიტექტორების რ. ვენტურის, ფ. ჯონსონის, დ. სტირლინგის, ჩ. მურის, რ. სტერნის, მ. გრეივზის, რ. კრიეს, ა. როსის შემოქმედება. ამ მიმდინარეობის ნაწარმოებთა შორის აღსანიშნავია: ვაალის სახლი უტრეხტში (ჰოლანდია, არქიტექტორი ა. ალბერტი), საცხოვრებელი კომპლექსი „თაღები ტბაზე“ (საფრანგეთი, არქიტექტორი რ. ბოფილი), „იტალიის მოედანი“ ახალ ორლეანში (არქიტექტორი ჩ. მური) და სხვ.

ПОСТРОЙКА შენობა, ნაგებობა, ნაშენი – ის, რაც აშენებულია.

ПОТАЙНОЙ ШИП ქილიპი – კბილი, რომლითაც ხორციელდება ფიცრების მალული ჭდობა.

ПОТОЛОК ჭიბრი – ზოგჯერ მოხატვით ან რელიეფით დამუშავებული გლუვი ზედაპირი, რომელიც ზემოდან საზ-

ღვრავს სათავსს. იხ. *кессонный потолок, подвесной потолок*.

ПРЕДЕЛА პრედელა (იტ.)

– შემადღება კათოლიკური ეკლესიის საკურთხეველის უკანა ნაწილში ლიტურგიული ჭურჭლის დასადგმელად.

ПРЕСБИТЕРИЙ პრესბიტერიონი (ბერძ.) – ადრექრისტიანული და კათოლიკური ეკლესიის საკურთხეველის უკან განლაგებული ნაწილი, განკუთვნილი სასულიერო პირთათვის, რიგებად დალაგებული საჯდომებით.

ПРЕСТОЛ ტახტი – 1. შემაღლებულ ადგილზე მდგომი სავარძელი, რომელშიაც მეფე ჯდებოდა ოფიციალური მიღების, ზეიმის და მისთ. დროს. 2. ტრაპეზი – სავარძელი კათედრალურ ტაძარში უმაღლესი სასულიერო პირთათვის.

ПРИВОКЗАЛЬНАЯ ПЛОЩАДЬ პავზლის მოედანი – მოედანი, რომელზედაც ვაგზლის შენობები გამოდის.

ПРИВЯЗКА ჰდანია შენობის მიბმა – შენობის მორგება ადგილთან, მისი კონსტრუქციების კორექტირება ადგილის ტოპოგრაფიული და ფიზიკო-

კლიმატური პირობების შესაბამისად.

ПРИГОРОД ქალაქის გარემუხანი – დასახლება, რომელიც უშუალოდ ესაზღვრება დიდ ქალაქს.

ПОСТРОЙКА იხ. *сооружение*.

ПРИДЕЛ ეპვდერი, ეპვტერი – ეკლესიის სიახლოვეს აგებული ან ეკლესიას მიშენებული მცირე ნაგებობა სალოცავად. „მცირე სამწირვალ“ (საბა).

ПРИКЛАДНОЕ ИСКУССТВО გამოყენებითი ხელოვნება – იხ. *декоративно-прикладное искусство*.

ПРИЛАВОК ღახლი – გამყიდველის დაზგა მაღაზიაში და ასეთი ღ-ით გამოყოფილი ადგილი.

ПРИСТАНЬ ნავმისადგომი – ადგილი ნაპირზე, რომელიც ნაგების და გემების მისადგომად არის საგანგებოდ მოწყობილი.

ПРИСТРОЙКА მიწაშენი – შენობის ნაწილი, რომელიც აგებულია, მიშენებულია ძირითადი ნაგებობის აშენების შემდეგ.

ПРИТВОР კარიბჭე, ნარ-
თქისი (ბერძ.) – სვეტიბიანი,
გვერდლია, კამაროსანი ნაგებობა
– ტაძრის შესასვლელი. დროთა
განმავლობაში პირვანდელი სახე
შეიცვალა და სვეტებს შორის
ადგილი კედლით ამოშენდა. იხ.
нартекс.

ПРИТОЛОКА – იგივეა
რაც *косяк*.

**ПРИУСАДЕБНЫЙ УЧА-
СТОК** საპარმიდამო ნაკვეთი
– პირად სარგებლობაში მყოფი
მიწის ნაკვეთი საცხოვრებელი
სახლის, სამეურნეო ნაგებობების
დასადგმელად და დამხმარე მე-
ურნეობის მოსაწყობად.

ПРИХОЖАЯ წინაპარი,
წინმოთხნი – უშუალოდ ბინაში
შესასვლელთან განლაგებული
სათავისი, რომელიც ბინას
კიბესთან აკავშირებს.

ПРИЧАЛ ნავსაბმელი –
ადგილი, სადაც ნაევების (გემე-
ბის) მისადგომი და დასამაგ-
რებელია მოწყობილი.

ПРОВИНЦИЯ პროვინცია
(ლათ.) – ასე უწოდებდნენ რომა-
ელები იტალიის ფარგლებს გა-
რეთ მდებარე დაპყრობილ ქვეყ-
ნებს, რომლებსაც რომიდან წარ-
გზავნილი ნაცვლები მართავდ-
ნენ. დღეს ტერმინი გულისხმობს
დედაქალაქს თუ მსხვილ ადმი-

ნისტრაციულ-კულტურულ
ცენტრს დაშორებულ მცირე ქა-
ლაქს, სოფელს, ასეთ დასახ-
ლებათა განზოგადოებულ აღნიშ-
ვნას.

ПРОГОН 1. ბამსტყვინი,
ბრძიპა, შამწარი – სვეტების ან
სხვა სახის საყრდენების დამა-
კავშირებელი პორიზონტალური
კონსტრუქციული ელემენტი,
რომელსაც ეყრდნობა გადახურ-
ვის კოჭები, ნივნივები და მისთ;
2. საწმელე – მზიდი კედლების
განივად გადებული მსხვილი ძე-
ლი გადახურვის მოსაწყობად ან
ჭერის წელის გასამაგრებლად.

ПРОДУХ – იგივეა, რაც
продушина.

ПРОДУШИНА სასულე,
საპარო – ხერეტი შენობიდან
ჰაერის გასასვლელად, გასანი-
ვებლად.

ПРОЕКТ პროექტი (ლათ.)
– ასაშენებელი შენობის, დასახ-
ლებული ადგილების დაგეგმარე-
ბის ამსახველი, წინასწარ შედ-
გენილი ნახაზები. იხ. *проек-
тное задание, рабо-
чий проект, типовый
проект*.

ПРОЕКТНОЕ ЗАДАНИЕ
საპროექტო მოცულობა –
პროექტირების პირველი სტა-
დია, სადაც ელინდება კონკრე-

ტულ ადგილზე ნაგულისხმევი მშენებლობის ტექნიკური და ეკონომიკური მიზანშეწონილობა, დასაბუთებულია სამშენებლო ბაქნის არჩევანი, სამშენებლო მასალით, ენერგიით მომარაგების წყაროები, უზრუნველყოფა ტრანსპორტით, კონსტრუქციული და არქიტექტურულ-მხატვრული თვისებები, მშენებლობის საერთო ღირებულება.

ПРОЕКЦИЯ პროექცია (ლათ.) – რაიმე საგნის გამოსახულება სიბრტყეზე.

ПРОЕМ ღიობი – ფანჯრის, კარის და მისთ. ხერეტი კედელში.

ПРОИЗВОДСТВЕННОЕ ЗДАНИЕ საწარმოო შენობა – შენობა, სადაც შექმნილია ნორმალური პირობები საწარმოო პროცესისათვის, დანადგარების და აქ მომუშავე ადამიანების დასაცავად ატმოსფერული ნალექებისგან და მუშაობის კომფორტული გარემოს უზრუნველყოფისათვის. საწარმოებს განეკუთვნება სხვადასხვა დანიშნულების მთავარი და დამხმარე სამრეწველო შენობები.

ПРОЛЕТ მაღი – მანძილი ორ მზიდ კედელს, სვეტს ან სხვა საყრდენს შორის.

ПРОМЕНАД პრომენადი (ფრანგ.) – სასეირნო ადგილი.

ПРОМЫШЛЕННАЯ ЗОНА სამრეწველო ზონა – ქალაქის ტერიტორიის ნაწილი ან მისი მიმდებარე ტერიტორია, სადაც კონცენტრირებულია სამრეწველო საწარმოები. ასეთი ზონა საშუალოდ ქალაქის ტერიტორიის 15-30 %-ს იკავებს, ხოლო ინდუსტრიულ ქალაქებში კი – 50-60 %-ს.

ПРОМЫШЛЕННОЕ ЗДАНИЕ სამრეწველო შენობა – მრეწველობის დარგის მიუხედავად სამრეწველო შენობები იყოფა ოთხ ძირითად სახეობად: საწარმოო, ენერგეტიკულ, სატრანსპორტო-სასაწყობო და დამხმარე შენობებად.

ПРОНАОС პრონაოსი (ბერძ.) – ანტიკური ტაძრის ცალმხრივ გახსნილი ნაწილი **პ ო რ ტ ი კ ს ა** და **ნ ა ო ს ს** შორის.

ПРОПИЛЕИ პროპილეები (ბერძ.) – ნიშნავს კარიბჭის წინ განლაგებულ ნაგებობას. იგი წარმოადგენდა მონუმენტალურ შესასვლელს ანტიკურ ტაძარში, ციხე-სიმაგრეში, აგორაზე, ჰიმნასიუმში და სხვ. განთქმულია ათენის აკროპოლისის მარმარილოს პროპილეები, აგებული ხუროთმოძღვარ მნესიკლეს მიერ

ძვ.წ. 437-432 წწ. იგი წარმოადგენდა ნაგებობების კომპლექსს, რომელიც ქმნიდა საზეიმო შესასვლელს აკროპოლისში. მთავარი ელემენტებია ორივე მხარეზე მოწყობილი პორტიკები, რომელთა შორის დახურულ ნაწილში დადგმულია იონიური კოლონების ორი რიგი.

ПРОПОРЦИИ პროპორცი-
ები (ლათ.) – ნაწილების თანა-
ზომიერება, განსაზღვრული ურ-
თიერთშეფარდება. პროპორციები
არქიტექტურაში წარმოადგენს სი-
დიდეების სიერციითი თანაფარდო-
ბების ერთობლიობას, ე.ი. ცალ-
კეული ნაწილების შეფარდებას
ერთმანეთთან და მთელთან
სიმაღლეში, სიგანეში, სიგრძეში.
ისინი კონკრეტულად გამოისახება
როგორც ხაზოვანი ზომების,
ფართობების, მოცულობების თანა-
ფარდობა. მათემატიკური და არქი-
ტექტურული ცნებები ყოველთვის
არ თანხვდება ერთმანეთს. მათე-
მატიკაში პროპორციები განი-
საზღვრება როგორც ორი თანა-
ფარდობის ტოლობა: $a : b = c : d$. ამგვარი პროპორციები არქი-
ტექტურაშიც არის გაერცელე-
ბული. არქიტექტურული პრო-
პორციების სისტემები ორ ჯგუ-
ფად იყოფა: არითმეტიკულ, რი-
ცხობრივ (ანუ მოდულურ) და
ირაციონალურ ჯგუფებად. მოდუ-
ლური სისტემებისათვის დამახა-
სიათებელია შენობების, მათი
კონსტრუქციული და არქიტექ-
ტურული ფორმების განსაზღვრა
ნატურალურ ზომებში. ასე, მაგ.,

პროპორციების ამგვარი სისტემა
საფუძვლად უდევს არქიტექტუ-
რული ორდერის წყობას. თა-
ნამედროვე სამშენებლო ტექნი-
კის განვითარებამ განაპირობა
სამშენებლო მოდულის შემოღე-
ბის აუცილებლობა (იხ. *едина-
ная модульная систе-
ма*). ირაციონალურ პროპორ-
ციულ სისტემებში გადამწყვეტი
მნიშვნელობა აქვს გეომეტრიულ
წყობას. ამ დარგში არსებობს
სხვადასხვა თეორიები და სის-
ტემები. იხ. "*модуль*"

ПРОСЕЛОК თემშარა –
სოფლის შარაგზა, გრუნტის გზა
მცირე დასახლებულ ადგილებს
შორის.

ПРОСПЕКТ გამზირი, პრო-
სპექტი (ლათ.) – ქალაქის სწო-
რი, განიერი და გრძელი ქუჩა.

ПРОСТАДА პროსტადა
(ბერძ.) – ბერძნული საცხოვერ-
ბელი სახლის მთავარი დარ-
ბაზის წინ განლაგებული, შუა
ეზოსკენ მიმართული კორ-
ტიკი.

ПРОСТАЗА პროსტაზა
(ბერძ.) – ბერძნული სახლის და-
მაკავშირებელი ღია კორიდორი.

ПРОСТЕНОК უშაკედლი-
სი – ღიობებს შორის მოქცეული
ყრუ კედელი.

ПРОСТИЛЬ პროსტილოსი (ბერძ.) – ანტიკური ტაძრის სახეობა, რომელსაც პორტიკი მხოლოდ მთავარ ფასადზე აქვს. შტრ. *амфипростиль*.



ПРОСТРАНСТВЕННАЯ ЖЕСТКОСТЬ სივრცითი სი-სისტემა – კონსტრუქციული სისტემის ერთ-ერთი მახასიათებელი, რომელიც აღნიშნავს დეფორმაციებისადმი წინააღმდეგობის გაწევის უნარს, ანუ მის უნარს შეინარჩუნოს გეომეტრიულად უცვლელი ფორმა.

ПРОСТРАНСТВЕННЫЕ ПЕРЕКРЫТИЯ სივრცითი გადახურვები – სიბრტყითი კონსტრუქციებისგან განსხვავებით, ს.ბ. ერთდროულად მუშაობს ორი ან რამდენიმე მიმართულებით. მათ რიცხვს მიეკუთვნება: გადაკვეთი სისტემები, გარსები, ნაკეცი, შეკიდული გადახურვები, პნევმატური კონსტრუქციები და სხვ.

ПРОСТУПЬ საბიჰელი, საბჰენი – საფეხურის თარა-ზული ზედაპირი. ს-ის ზომა და

შეფარდება საფეხურის სიმაღ-ლესთან დამოკიდებულია კიბის დანიშნულებაზე.

ПРОСЦЕНИУМ პროსცენიუმი (ბერძ.) – ანტიკური თეატრის წინ მოთავსებული ბაქანი მსახიობების გამოსვლისათვის.

ПРОТИВОПОЖАРНАЯ СТЕНА ხანძარსაწინააღმდეგო კედელი – იხ. *брандмауэр*.

ПРОТОМА პროტომა (ბერძ.) – ცხოველის სხეულის წინა ნაწილის სკულპტურული გამოსახულება.

ПРОТОРЕНЕСАНС პროტორენესანსი (ფრანგ.) – ტერმინი, რომელიც ხელოვნებათმცოდნეობაშია მიღებული, აღნიშნავს რენესანსის წინამორბედ ზანას, როდესაც თავს იჩენს მხატვრული გადატრიალების მომასწავებელი პირველი სიმპტომები (XIII ს-ის ბოლო მეხამედი და XIV ს-ის დასაწყისი). პ-ის მახასიათებელი ნიშნები ვლინდება ფერმწერის ჯოტოს, მოქანდაკეების ნიკოლო და ჯოვანი პიზანოს, არნოლფო დი კამბიოს შემოქმედებაში, სადაც პროგრესული, რეალისტური და ჰუმანური ტენდენციები მეტწილად ჯერ კიდევ რელიგიურ ფორმებშია გახვეული.

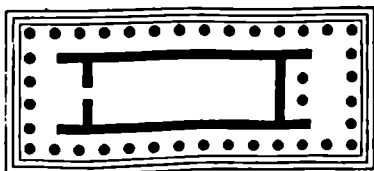
ПРОУЛОК – იგივეა, რაც *переулок*.

ПРОХОДНАЯ – საგანგებო სასამსახურო სათაესი, რომლითაც შედიან ქარხანაში, მშენებლობაზე მოსახედრად.

ПРУД გუბურა, ტბორი – ბუნებრივი ან ხელოვნური, გაუმდინარე, მცირე წყალსატევი პარკში, ტყეპარკში და მისთ.

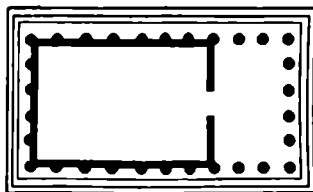
ПСЕВДОГОТИКА უსპვ-ფოგოთიბა, ცრუ გოთიბა – ერთ-ერთი მიმართულება ევროპის არქიტექტურაში XVIII-XIX საუკუნეებში, რომელიც ისწრაფოდა გოთიკის ფორმების, დეკორის, ზოგჯერ, კონსტრუქციული თავისებურებების აღორძინებისაკენ. შ. დაკავშირებული იყო ხელოვნებაში რომანტიზმის ჩასახვასთან, რამაც გააღვიძა ინტერესი შუა საუკუნეების ხუროთმოძღვრების მიმართ. შ. XIX ს-ის ეკლექტიკური არქიტექტურის ერთ-ერთ მთავარ მიმართულებათაგანი იყო.

ПСЕВДОДИПТЕР უსპვ-ფოდიპტროსი (ბერძ.) ბერ-



ძნული ტაძრის სახეობა, რომელსაც, დიპტეროსისგან განსხვავებით, არ გააჩნია სვეტების შიგა რიგი, ხოლო სვეტნარი განლაგებულია ნაოსის გარშემო ორმაგი სვეტშორისის მანძილზე, თითქოსდა ადგილია დატოვებული შიგა რიგისათვის.

ПСЕВДОПЕРИПТЕР უსპვფოპერიპტროსი (ბერძ.) – ანტიკური რომაული ტაძარი, პორტიკით მთავარ ფასადზე და, ქერიპტეროსისაგან განსხვავებით, კედლიდან ნახევრად გამოწეული კოლონებით (ნახევარკოლონებით) გვერდით და უკანა ფასადებზე.



ПТЕРОМА პტერომა (ლათ.) – იგივეა, რაც *перистазис*.

ПУРИЗМ В АРХИТЕКТУРЕ პურიზმი არქიტექტურაში – მხატვრული მიმართულება, რომლის სათავეებთან იდგნენ მხატვარი ა. ოზანფანი და არქიტექტორი, შ. ჟანერე, რომელმაც შემდგომში თავის თავს ლეკორბუზიე უწოდა. ამ მიმდინარეობის პათოსი გამოიხატე-

ბოლა ობიექტის საგნობრიობის აღდგენაში, რაც კუბიზმმა დაკარგა, და მასობრივი საგნების ესთეტიკური ღირებულების დამკვიდრებაში. ეს მიმართულება აღიარებდა, რომ არქიტექტურაში და ხელოვნებაში საჭიროა არა დეფორმაცია, არამედ ფორმირება შერჩევისა და სრულყოფის გზით, რასაც მიჰყავდა ფორმის ეკონომიისა და სტანდარტის თეორიისაკენ, რაც პურისტული ესთეტიკის ერთ-ერთ ძირითად გამოვლენას წარმოადგენს. პურიზმის ძირეული თეზა ლე კორბუზიემ და ა. ოზანფანმა ჩამოაყალიბეს 1918 წ. შრომაში: „კუბიზმის შემდგომ“. ეს მიმართულება თვალსაჩინოდაა წარმოდგენილი არქიტექტორ ა. ლოსის შემოქმედებაში, მაგ., მისი ვილები – მიურერისა პრადში და ტრისტან ცაარესი მონმარტრზე პარიზში (1926 წ.).

ПУТЕПРОВОД გზასიდი – სხედსხეა ღონეზე მოქცეული გზების გადაკეთის ადგილზე მოწყობილი ხიდი.

ПУЭБЛО კუპბლო (ესპ.) – საგვარეულო სახლის სახეობა მექსიკაში. ტერმინი დაკავშირებულია ჩრდილოეთ მექსიკაში მცხოვრები ინდიელი ტომების ზოგად სახელწოდებასთან.

ПЬЕДЕСТАЛ კპარცხლბეკი – ქანდაკების, სვეტის, ობელისკის, ლარნაკის ქვესადგამი.

ПЯТА (арки, свода) ქუსლი (თალის, კამარის) – თალის ან კამარის საყრდენი ნაწილი.

РАБАД რაბადი (არაბ.) – გალანით გარშემორტყმული ვაჭარ-ხელოსანთა დასახლება შუა საუკუნეების მუსლიმანური ქალაქის კედლებთან, შახრის-ტანის ფარგლებს გარეთ.

РАБАТ რაბათი (არაბ.) – შუა საუკუნეების არაბული გამაგრებული ბანაკი, რომელსაც მართკუთხა გეგმა ჰქონდა და კედლებით და კოშკებით იყო გარშემორტყმული.

РАБОЧИЙ ПРОЕКТ სამუშაო (მუშა) პროექტი – პროექტირების დამამთავრებელი სტადია, რომელიც გათვალისწინებულია სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოების საწარმოებლად. საპროექტო დოკუმენტაცია და ნახაზები სრულდება სათანადო ნორმების და წესების მიხედვით.

РАВЕДИН რავედინი (ფრანგ.) – დამხმარე საფორტიფიკაციო ნაგებობა (სიმაგრე) თავდაცვითი გალანის უკან.

РАДИАТОР რადიატორი (ლათ.) – ცხელი წყლის და ორთქლის გამტარი, სექციებისგან შედგენილი, გამაზვრებელი დანადგარი.

РАЕК რაიოპი – ქანდარა თეატრში, მაყურებელთა დარბაზის ზედა იარუსი.

РАЗБИВОЧНЫЕ ОСИ ღაკვალვის ღირძები – ღერძული ხაზები გეგმაზე და ჭრილზე, რომლებიც განსაზღვრავს ძირითადი მზიდი ელემენტების განლაგებას. მშენებლობა იწყება ხოლმე ამ ღერძების ღატანით ადგილზე, შენობის ღაკვალვით.

РАЗВАЛИНЫ ნანგრძელები – ნაგებობის რაიმე მიზეზით ნგრევის შემდეგ ღარჩენილი ნაშთები.

РАЗВЕРТКА განშლა, განშენა – ქუჩის ან მისი ნაწილის, მოედნის და ა.შ. მოშენების ფრონტალური ხედის გრაფიკული ასახვა. მოედნის ბ. ასახავს ხოლმე რამდენიმე მხარის ხედს ერთ სიბრტყეში.

РАЗГРУЗОЧНАЯ არკა განმტმირთაში თაღი – თაღი, რომელიც, ჩვეულებრივ, კედლის წყობაშია ღაყოლებული და შენობის ზედა ნაწილების ღატვირთვებს ცალკე მღგომ საყრდენებს გაღასცემს ან, პირიქით, ცალკეული საყრდენების ღატვირთვებს სამირკელებს გაღასცემს.

РАЗДВИЖНЫЕ ДВЕРИ ბასაშული კარები - მრავალკარედი, რომელიც იკეცება და იშლება თეჯირის (შირმის) მაგივრად.

РАЗДВИЖНАЯ СТЕНА ბასაშული კედელი - რამდენიმე მოძრავი ფარისგან შედგენილი კედელი (ტიხარი), რომელიც იკეცება შირმის მაგივრად, რაც აუცილებლობის შემთხვევაში ორი ან მეტი ოთახის სივრცეში გაერთიანების საშუალებას იძლევა.

РАЗЖЕЛОБОК - იგეგმა, რაც *ендова*.

РАЗРЕЗ ჭრილი - პროექტის ნაწილი, ნახაზი, რომელიც პირობითად ასახავს შენობის ვერტიკალურ კვეთს, შენობის მოცულობათა წყობის და კონსტრუქციების გამოსავლენად. ჭრილების რაოდენობა დამოკიდებულია შენობის კონსტრუქციებზე, მოცულობითი კომპოზიციის ხასიათზე, შენობის კონფიგურაციაზე.

РАЙОН რაიონი (ლათ.) - ადმინისტრაციულ-ტერიტორიალური ერთეული.

РАЙОНИРОВАНИЕ რაიონირება - სამოსახლო ტერიტორიის დაყოფას საცხოვრებელ რაიონებად, ხოლო უკანასკნე-

ლის - მიკრორაიონებად, ეწოდება (გეგმარებითი) რაიონირება, რაც ქალაქის დაგეგმარების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ამოცანას შეადგენს. იგი სამოსახლო ტერიტორიაზე ყველა სახის საზოგადოებრივი შენობის თანაბარი განაწილების საფუძველია, ხელს უწყობს განაშენიანების საინტერესო არქიტექტურულ-გეგმარებითი კომპოზიციის შექმნას და მოძრაობის რაციონალური სქემის დადგენას.

РАЙОННАЯ ПЛАНИРОВКА რაიონული დაგეგმარება

- ქალაქთმშენებლობის დარგი, რომელიც განიხილავს მრეწველობის, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების და დასახლებული ადგილების გეგმურ განაწილებას, ეკონომიკური თუ ადმინისტრაციული რაიონის მოწყობის კომპლექსურ პროექტირებას, მისი გეგმარებითი სტრუქტურის ფორმირებას, რაც უზრუნველყოფს რაიონის ოპტიმალურ განვითარებას, მეურნეობის დარგების, ქალაქებისა და სოფლების რაციონალურ განლაგებას, რაიონის ბუნებრივი რესურსების, სატრანსპორტო კავშირების, კლიმატისა და ლანდშაფტის გათვალისწინებით. ტერმინი რ.დ., რომელიც საბჭოურ ქალაქთმშენებლობაში 1920-იან წლებში ივანიცკიმ შემოიღო, ინგლისურიდან არის სიტყვა-სიტყვით ნათარგმნი - regional planning. სხვადასხვა ქვეყნებში და

სხვადასხვა დროს ამ ცნებაში აქცენტების გადანაცვლება ხდებოდა. ასე, მაგ., აშშ-ში 30-იან წლებში ლუის მამფორდმა საკმაოდ ფართოდ განსაზღვრა იგი: „რაციონული დაგეგმარება წარმოადგენს ყველა სახის მოღვაწეობის შეგნებულ განსაზღვრას და ერთობლივ ინტეგრაციას, რაც ეფუძნება მიწის, როგორც საცხოვრებელი ადგილის, რესურსის და სტრუქტურის გამოყენებას“ და შემდეგ: „დაბალანსებული ქალაქის კონცეფცია უნდა გაფართოვდეს დაბალანსებულ რაიონამდე“. ამასთან, დასავლეთის ქვეყნებში დაგეგმარების ფუნქციაში ჩართულია მრავალი ისეთი საკითხი, რომლებიც ჩვენში ცნება „დაგეგმვას“ განეკუთვნება. ინგლისში, რომელსაც რაციონული დაგეგმარების სამშობლოდ აღიარებენ, იგი კომპლექსურ დაგეგმარებას მოიცავს და ითვალისწინებს ფიზიკურ, სოციალურ და ეკონომიკურ ცვლილებებს.

РАКОВИНА 1. ნიშარა – ბალ-პარკული ნაგებობა, რომელიც წარმოადგენს პარაბოლური ფორმის გადახურვის მქონე ესტრადას, ღია პაერზე კონცერტების და სხვა ღონისძიებების ჩასატარებლად; 2. ბაბანო – წყალსადენის სანტექნიკური მოწყობილობა ონკანის ქვეშ მოთავსებული ჯამის სახით, წყლის შესაგულებლად ან გასატარებლად.

РАКУРС რაბჰურსი (ფრანგ.)

– 1. საგნის ასახვა თვალზედის განსაზღვრული წერტილიდან, მაყურებლისაგან დაცილებული ნაწილების შემცირებით; 2. არქიტექტურაში – შენობის, მისი ნაწილების აღქმის თავისებურება, რომელიც დამოკიდებულია რელიეფის ხასიათზე, მანძილზე, ადამიანის თვალის თავისებურებებზე.

РАМА ჩარჩო – 1. მიეკუთვნება ძირითად გამბრჯენ კონსტრუქციებს. იგი სხვადასხვა მოხაზულობისაა, თუმცა ძირითადად იყენებენ რუსული I-ს მაგვარ კონფიგურაციის ჩარჩოს. იგი შეიძლება იყოს უსახსრო, საყრდენების ხისტი ჩამაგრებით საძირკვლებში, ორსახსრიანი (საძირკვლებში სახსროვანი ჩამაგრებით) და სამსახსრიანი, სადაც საძირკვლების გარდა, სახსარი მოთავსებულია მალის შუა ნაწილში. უსახსრო ჩარჩოები განსაკუთრებით მგრძნობიარე კონსტრუქციებია არათანაბარი ჯდომებისაღმ და ამიტომ მათ იყენებენ მყარი ფუძეების არსებობისას, თუმცა ასეთი ჩარჩოები სახსრიანებთან შედარებით ეკონომიურობით გამოირჩევა. სახსრიანი ჩარჩოები ნაკლებად განიცდის გრუნტის მცირე ჯდომას, განსაკუთრებით საიმედოა სამსახსრიანი ჩარჩოები; 2. ძეგლებისგან შედგენილი მართკუთხედი. მაგ., ფანჯრის ალათების ან კარის შესაკიდად.

РАМПА რამპა (ფრანგ.) – აეანსცენის კიდულის გასწვრივ მოთავსებული სცენის გასანათი არმატურის სისტემა.

РАНД-БАЛКА რანდკოჭი, საპირკმლის კოჭი – წყვეტილ საძირკველზე დაყრდნობილი რკინა-ბეტონის ძელი, რომელიც აღიქვამს მზიდი ან თვითმზიდი კედლის დატვირთვებს და მათ წერტილოვან საძირკვლებს გადასცემს.

РАППОРТ რაპორტი (ფრანგ.) – ქსოვილზე, ხალიჩაზე, შპალერზე, კერამიკულ ნაკეთობაზე დატანილი ნახატის, ორნამენტის განმეორებადი ნაწილი.

РАСКОС ირიბანა – სამშენებლო კონსტრუქციის (ფერმის, კარკასის) ელემენტი, რომელიც ერთმანეთს აკავშირებს კონსტრუქციის ორ შემადგენელ ნაწილს და განსაზღვრული კუთხით არის მიმართული დგარებისა და პორიზონტალი სარტყლის მიმართ.

РАССЕЛЕНИЕ განსასლმება – მოსახლეობის განთავსება, დასახლება მათი შრომითი საქმიანობის, პროფესიული ინტერესების მიხედვით ქვეყნის, რაიონის ან დასახლებული ადგილის ტერიტორიაზე.

РАСТАБАЗАР რასტაბაზარი (სპარს.) – სპარსული წარმოშობის სიტყვაა და ერთ ხაზზე განლაგებულ სავაჭროებს გულისხმობს. თბილისის რ. იწყებოდა სიონის ქუჩაზე და მთავრდებოდა ბატონის მოედანთან (დღევანდელი ერეკლეს მოედნის სიახლოვეს). შდრ. *ყორყ.*

РАСТРУБ მილკაბრა – მის ღობის ძაბრისებრი გაფართოებული ნაწილის შეპირაპირებისათვის.

РАТУША რატუშა (პოლ.) – ევროპის მთელ რიგ ქვეყნებში მიღებული დასახლება შენობისა, სადაც თავსდება ქალაქის თვითმმართველობა. რის შუასაუკუნეებრივი ტიპი ჩამოყალიბდა XII-XIV სს-ში, და, ჩვეულებრივ, წარმოადგენდა ორსართულიან შენობას მეორე სართულზე განლაგებული მაღალი კოშკურათი, სხდომათა დარბაზით, არქივით და სხვა ოთახებით. ზოგჯერ სარდაფის სართულზე მუნიციპალური საპატიმრო იყო განთავსებული. შესანიშნავი რატუშებია აგებული ბრუსევიკში, მიუნსტერში, ბრიუსელში, გენტში, ლუბეკში.

РЕБРИСТЫЙ СВОД წიბოვანი კამარა – თაღოვან კარკასზე, წიბოებზე ამოყვანილი კამარა.

РЕВАЛОРИЗАЦИЯ ЗАСТРОЙКИ მოშენების რეპარირისაცა (ფრანგ.) – ქუჩის, მოედნის ან მათი ნაწილის მოშენების პირვანდელი არქიტექტურულ-მხატვრული ღირებულების აღდგენა. ამ შემთხვევაში ნასესხებია ეკონომიკური ტერმინი.

РЕВЕРБЕРАЦИЯ რეპერბერაცია (ლათ.) – დახურულ შენობაში არაერთგზის არეკლილი, მიღევადი ბგერის გაერთელება ბგერის ძირითადი წყაროს ჩაქრობის შემდეგ. ამ მოვლენის გათვალისწინებას დიდი მნიშვნელობა აქვს სამაყურებლო დარბაზების აკუსტიკური თვისებების გაუმჯობესებისათვის, რაც თავისთავად გავლენას ახდენს დარბაზის მოყვანილობასა და მოცულობაზე.

РЕГЕНЕРАЦИЯ ЗДАНИЯ შენობის რეპერმერაცია (ლათ.) – იგულისხმება ძველი შენობის აღდგენა, მისთვის პირვანდელი ფუნქციის დაბრუნებით.

РЕГИОНАЛЬНАЯ ПЛАНИРОВКА რეგიონალური დაგეგმვარება – იგივეა, რაც *районная планировка*.

РЕГУЛА რეგულა (ლათ.) – დორიული ორდერის დეტალი – ტრიგლიფის ქვეშ მოთავსებული გუტებით (ცილინდრის ან

კონუსის ფორმის სამკაულით) დამშენებული თარო.

РЕГУЛЯРНАЯ ЗАСТРОЙКА რეგულარული განაშენიანება – რეგულარული გეგმარების მქონე განაშენიანება. იხ. *регулярная планировка*.

РЕГУЛЯРНАЯ ПЛАНИРОВКА რეგულარული დაგეგმვარება – დასახლებული ადგილის, მისი ნაწილის, პარკის და ა.შ. ისეთი დაგეგმარება, სადაც ქუჩების ქსელის სისტემა ძირითადად ემყარება განსაზღვრულ გეომეტრიულობას ან რაიმე ღერძის სიმეტრიულად არის განაწილებული.

РЕГУЛЯРНЫЙ ПАРК რეგულარული პარკი – ხეივანების, ყვავილნარების და სხვა ელემენტების გეომეტრიული დაგეგმარებისა და კონფიგურაციის მქონე პარკი, სადაც სჭარბობს დეკორატიული მცენარეულობა. მაკერი რეგულარობით გამოირჩეოდა ჯერ კიდევ ძველი ეგვიპტის ბაღები, სადაც კომპოზიციური ღერძი – მთავარი, სწორხაზოვანი ხეივანი აკავშირებდა შესასვლელს მთავარ ნაგებობასთან. ამ ღერძის ორთავ მხარეზე მოწყობილი იყო მართკუთხა ფორმის წყალსატევი. ძველ საბერძნეთში რეგულარული ბაღები დამშენებული იყო სვეტნარებით, ჭანდაკეებით, შადრევნებით. შუა საუკუნე-

ებში რეგულარულ ბაღებს აშენებდნენ არაბულ ქვეყნებში, შუა აზიაში. აღორძინების ხანაში ევროპაში შემუშავდა რეგულარული ბაღის გაშენების პრინციპები, მონუმენტური კიბეების, წყლის კასკადების, ხელოვნურად შექმნილი პერსპექტივების, ქანდაკებების გამოყენებით. რენესანსული ხერხების შემდგომი განვითარება მუდგანდება ბაროკოს ეპოქის ვილებში. რაციონალისტურმა პრინციპებმა ადგილი დაიკვიდრა საფრანგეთის ბაღ-პარკულ ხელოვნებაში (XVII ს.), სადაც თითქმის აბსოლუტში იყო აყვანილი რეგულარული დაგეგმარება (ე.წ. „ფრანგული პარკი“). ა. ლენოტრის მიერ ვერსაილის პარკის დაგეგმარებაში ჩაქსოვილმა იდეებმა მომდევნო საუკუნეებში განვითარება ჰპოვეს ევროპის ბაღ-პარკულ მშენებლობაში.

РЕЗЕРВУАР რეზერვუარი (ფრანგ.), სტაბში – სითხის ან აირის სათავსი აუზის, აუზის ან ბაღონის სახით.

РЕЗИДЕНЦИЯ რეზიდენცია (ლათ.) – სახელმწიფოს ან მთავრობის ხელმძღვანელის, აგრეთვე მნიშვნელოვან ადმინისტრაციულ პოსტზე მყოფი პიროვნების მუდმივი ადგილსამყოფელი.

РЕЗЬБА ჭრა, ამოჭრა, მოწეპერტმება – 1. რაიმე გამოსახულების, ორნამენტის ამო-

ჭრა ხეზე, ლითონზე; 2. ასეთი ტექნიკით შესრულებული ნაწარმოები.

РЕЙКА ლარტა, ლატანი

– მცირე, ოთხკუთხა კვეთის ბრტყელი ძელი. „ლატანი – წვრილი და გრძელი ძელი“ (საბა). მაგ., გამოიყენება ნივნივებზე კრამიტის ან ლითონის სახურავის მოსაწყობად.

РЕКОНСТРУКЦИЯ რე-

კონსტრუქცია (ლათ.) – 1. შენობის არქიტექტურული კომპლექსის, ქალაქის ძირეული გადაკეთება ახალი პრინციპების, ნორმების, მოთხოვნების შესაბამისად; 2. არქიტექტურული, სკულპტურული ან სხვა ძეგლის გრაფიკულად აღდგენის ცდა, რასაც მეცნიერული და შემეცნებითი მნიშვნელობა აქვს და რეკტაგრატიი საგან განსხვავებით არ ისახავს მიზნად ძეგლის ნატურაში აღდგენას.

РЕКРЕАЦИЯ რეკრეაცია

(ლათ.) – სადგომი ან სადგომების ჯგუფი საზოგადოებრივ შენობაში დასვენებისა და ურთიერთობებისათვის. მაგ., სკოლაში ის ადგილებია (კორიდორები, პოლები), სადაც მოსწავლეები ატარებენ შესვენებას აკვეთილებს შორს.

РЕЛЬЕФ რელიეფი (ფრანგ.)

– 1. ქვის, ლითონის, ხის სიბრტყეზე ამობურცული ან ჩაღრმავ-

ვებული სკულპტურული გამოსახულება. გამოსახულების და სიბრტყის მჭიდრო კავშირი წარმოადგენს რელიეფის ფიზიკურ საფუძველს და ქანდაკების სახეობის თავისებურებას. რ. შეიძლება ჩართული იქნას კედლის, ჭერის, კამარის არქიტექტურულ-მხატვრულ კომპოზიციაში და, ასევე, შესაძლებელია წარმოადგენდეს დამოუკიდებელ ნაწარმოებს. სიბრტყესთან (ფონთან) გამოსახულების ურთიერთობის მიხედვით არსებობს ამობურცული და ჩაღრმავებული რელიეფი. ეს უკანასკნელი გავრცელებული იყო ძველ ეგვიპტეში, აღმოსავლეთის და ანტიკურ ხელოვნებაში. ამობურცული რ. იყოფა ორ ჯგუფად: დაბალ (ბარელიეფი) და მაღალ (გორელიეფი) რელიეფად; 2. მიწის ზედაპირის ხასიათი.

РЕМЕСЛЫ მასშები – დო-რიული კაპიტელის ექვნი ს ქვედა ნაწილზე გარშემორტყმული, ოდნავ ამოწეული რგოლები.

РЕНЕСАНС რენესანსი (ფრანგ.) – იხ. *возрождение*.

РЕПЕР რეპერი (ფრანგ.) – ადგილზე (ბოძზე, ბოძკინტზე, ცოკოლზე და ა.შ.) დამაგრებული ნიშანი, რომელიც წარმოადგენს საყრდენ წერტილს ნიველირებისას.

РЕСТАВРАЦИЯ რესტავ-რაცია (ლათ.) – ისტორიული და კულტურული ძეგლების პირვანდელი (ან ერთ-ერთი პირვანდელი) სახის აღდგენა. რ-ის მეცნიერული მეთოდის განვითარებაში დიდი წვლილი აქვს ფრანგ არქიტექტორს ე. ვიოლე-ლე-დიუკს, რომელმაც დაასაბუთა როგორც აღსადგენი ძეგლის, ასევე მთლიანად მისი შემქმნელი ეპოქის სტილისტიკის და სამშენებლო ტექნიკის ღრმა შესწავლის აუცილებლობა. რ-ის მეცნიერული თეორია, რომელიც ეყრდნობა ძეგლების დოკუმენტალურ უტყუარობას, ძირითადად ჩამოყალიბდა XIX ს-ის ბოლოს და XX ს-ში.

РЕСТОРАН რესტორანი (ლათ.) – მაღალი კლასის კვების ობიექტი.

РЕТИКУЛАТ რეტიკულატი (ლათ.) – შენობის ფასადის სწორკუთხა ქვებით მოპირკეთების სისტემა ძველ რომში, რომელიც წარმოქმნის სწორხაზოვან, რეგულარულ ბადეს. შდრ. *иницерт*.

РЕЧНЫЕ СООРУЖЕНИЯ საჰიდნარო ნაშენობები – ნაგებობები, რომლებიც არეგულირებენ წყლის დინებას, რეჟიმს – კაშხალი, სანაპირო დამბები, სათავე რეგულატორი, სალექარი, გემთგამტარი რაბები, პიდრო-

სადგურის სათავე კვანძი, ნაპირ-
სამაგრი ნაგებობები.

РЕШЕТКА გიხოსი, ცხაშ-
რი – ბადისებრი სახის ან რი-
კულებით შეკრული ხის ან ლი-
თონის ზოლები.

РИГА არღვმული, კაღოს
სახლი – ხორბლეულის შესანახი
შენობა. „არღვმული – საცხ-
ველი სახლი, კარაბანი“ (დ. ჩუ-
ბინ.).

РИГЕЛЬ რიგელი (გერმ.),
მწეპოჭი – მზიდი კარკასის თა-
რაზული ელემენტი – სვეტების
შემაერთებელი ძელი.

РИЗАЛИТ რიზალიტი
(იტ.) – ფასადზე კედლის მთელ
სიმაღლეზე გამოწეული ნაწილი
არქიტექტურული კომპოზიციის
მრავალსახეობის შესაქმნელად.

РИЗНИЦА საღოშიარო
(ბერძ.), საღარო – ანაფორების
და საეკლესიო ჭურჭლის შესა-
ნახი სათავსი ეკლესიაში. „საღო-
შიარო ბერძნულ-ქართული ტერმი-
ნი არის. „დოხოონ“ ეწოდება სა-
მონასტრო საღაროს“ (ივ. ჯავ.).

**РИМСКО-ДОРИЧЕСКИЙ
ОРДЕР** რომაულ-დორიული
ორდერი – ბერძნული დორიული
ორდერისაგან განსხვავებით, კო-
ლონები გამოირჩევა ტანწერწე-
ტი პროპორციებით, ხოლო ან-
ტაბაკე მენტი – ნაკლები სი-
მაღლით. განსხვავება იყო ცალ-
კეულ ელემენტებშიც. კოლონებს
უმეტეს შემთხვევებში არ გააჩნ-
და კანელურები და ეყრდნო-
ბოდა ბაზისებს.

**РИМСКО-ИОНИЧЕСКИЙ
ОРДЕР** რომაულ-იონიური ორ-
დერი – უმეტეს ნაწილში იმეო-
რებს ბერძნული ნიმუშების
ფორმებს და პროპორციებს.
ამასთან, რამდენადმე გართუ-
ლებულია ცალკეული ელემენ-
ტების (მაგ., კარნიზის) წყობა
და პროპორციები.

РИСТАЛИЩЕ ასპარეზი,
სარბიშლი – სპორტული თამა-
შების ან სხვა სახის შე-
ჯიბრების ჩასატარებლად გამიზ-
ნული მოედანი (ავტოდრომი, სტა-
დიონი, ველოდრომი, ჰიპოდრომი
და ა.შ.).

РИСУНОК ნახატი, სურა-
თი – ქაღალდზე, ტილოზე, კე-
დელზე და მისთ. ფანქრით, სა-
ღებავით და ა.შ. შესრულებული
რაიმე გამოსახულება. არსებობს
ნახატის მრავალსახეობა ზატვის
მეთოდების, თემების, ჟანრების,

დანიშნულების, შესრულების ტექნიკის მიხედვით.

РИТМ В АРХИТЕКТУРЕ რიტმი არქიტექტურაში (ბერძ.)

— პირდაპირი გაგებით ნიშნავს ტაქტს, სიმწყობრეს. მის უმნიშვნელოვანეს ნიშანთვისებებს წარმოადგენს ელემენტების ან ფორმების განმეორებადობა და მათი შენაცვლების წესი. არქიტექტურაში რიტმი თავისებურად, სპეციფიურად ვლინდება. მისთვის დამახასიათებელია შენაცვლებული ფორმების, მოცულობების ურთიერთგანლაგების კანონზომიერება ან მათი თვისებების ასევე კანონზომიერი სახეცვალებადობა. რიტმული რიგობრიობა შეიძლება ვითარდებოდეს როგორც პორიზონტალურად, ასევე ვერტიკალურად. რიტმული წყობის უმარტივესი მაგალითია ფანჯრების და შუაკედლისების შენაცვლების ხასიათი ფასადზე. სიმეტრიულ კომპოზიციაში ელემენტების რიტმის გაძლიერებამ შესაძლოა ხაზი გაუსვას მის ღერძს, ან პირიქით, შესაძლოა გაანეიტრალოს იგი. რიტმული კანონზომიერება არქიტექტურაში კომპოზიციის მხატვრული ნაირსახეობის შექმნის მდიდარ შესაძლებლობებს ქმნის. განსაზღვრული რიტმული წყობის მისაღწევად იყენებენ სხვადასხვა თანაფარდობებს, კონტრასტს, ნიუანსებს, პროპორციებს. რიტმი მელანდება ტერიტორიის დაგეგმარებაში, ანსამბლებში, ცალკეული შენობების მოცულობით-სივრცით

სტრუქტურაში, სვეტების, ღიობების, ორნამენტების განლაგებაში, კედლის დანაწევრების ხასიათში და ა.შ. რიტმული რიგობრიობის გამოყენების შესაძლებლობები მეტად მრავალფეროვანია.

РОГОЖА კელმენი —

მსხვილად დაწული ჭილობი. „ჭილთაგან წნული საფენი, რომელისაცა სუფთას და კეთილს ეწოდება ნეჭა, ცუდსა კელმენი“ (დ. ჩუბინ.).

РОЗА ВЕТРОВ ქართა

სქამა, ქართა კვეთა — კონკრეტული ადგილმდებარეობისათვის დადგენილი ქარების სიჩქარისა და სიხშირის საშუალო თვიური. წლიური სიდიდეების გრაფიკული გამოსახულება ქვეყნის მხარეების გათვალისწინებით. სათანადო სიდიდეები გამოისახებ. შესაბამისი ვექტორების სახით (განმეორადობის პროცენტებში გადატანით) 8 ან 16 რუმბის მიმართულებით.

РОЗАРИЙ სპარსი

პარღნარი, როზარიუმში (ლათ.

— ვარდებისათვის ცალკე გამოყოფილი ადგილი. „სავარდე ვარდის ადგილი“ (საბა).

РОЗЕТКА როზეტი (ფრანგ.

— ორნამენტი სტილიზებული ყვავილის სახით, რომელიც უძველესი დროიდან ფართოდ არის

გავრცელებული დეკორატიულ ზე-
ლოვნებაში.

РОКАНЛ როკანილი (ფრანგ.)

– 1. ორნამენტული მოტივი, რომელსაც საფუძვლად უდევს გამოსახულება; 2. ტერმინი, რომელიც ზოგჯერ იხმარება როკოკოს სტილის აღსანიშნავად.

РОКОКО როკოკო (ფრანგ.)

– სტილისტური მიმართულება, რომელშიაც ბაროკო გადაიზარდა XVIII ს-ის პირველ ნახევარში. პირველყოელისა იგი გამოვლინდა პარიზის სახლების არქიტექტურაში, უმეტესად კი – შენობების ინტერიერებში. სტილი ხასიათდება დანაწევრებული, პლასტიკური და კეკლუსი დეკორით. ასევე დამახასიათებელია თეთრი, ცისფერი, რუხი, ოქროს, მარგალიტის ფერები. ტერმინი დაკავშირებულია ამ პერიოდში გავრცელებული ორნამენტული მოტივის – როკაილის (ნიჟარის) სახელწოდებასთან. როკოკოს სტილშია აშენებული არტისტული საზოგადოების (აწინდელი რუსთაველის საზ. თეატრის) შენობა თბილისში. სტილის მახასიათებელი ნიშნები იკითხება როგორც გარე ფასადზე, ასევე ინტერიერებში. თეატრი აშენდა არქიტექტორების კ. ტატიშჩევისა და ა. შიმკევიჩის პროექტით. თეატრი აკურთხეს 1901 წლის 6 თებერვალს.

РОМАНСКИЙ СТИЛЬ
რომანული სტილი – ასე უწოდებდნენ XI-XIII საუკუნეების დასავლეთ ევროპის არქიტექტურას. ამ სტილის პირველი ნაგებობები XI საუკუნის დასაწყისში ჩნდება ხმელთაშუაზღვისპირა ოლქებში და შემდეგ ევროპის თითქმის ყველა ქვეყანაში ვრცელდება. სტილის დასახელება აიხსნება ქალაქ რომის ლათინური სახელწოდებით, რადგან ეს სტილი აღმოცენდა იმ ტერიტორიაზე, რომელიც ადრე რომის იმპერიას ეკუთვნოდა. ახალი სტილის ჩამოყალიბებაში მონაწილეობდნენ ევროპის ყველა კულტურული ერები. სტილის განვითარება რთული გზით წარმოებდა და მრავალი განშტოება გააჩნდა. და მაინც, საფრანგეთში იყო კულტურის ის კერა, რომელმაც გადამწყვეტი როლი შეასრულა ახალი სტილის აღმოცენებაში. აქ ჩაისახა ახალი იდეები, რომლებმაც ბიძგი მისცა იმდროინდელი მხატვრული და ტექნიკური განვითარების შესაძლებლობებს. ძირითადად ტექნიკურ პრობლემას შეადგენდა ეკლესიების შიდა სივრცის გადახურვა, რაც ჯერ ცილინდრული კამარების და გუმბათების მეშვეობით, ხოლო მოგვიანებით – ჯვაროვანი კამარების, აფრების, შეისრული თაღების, კონტრფორსების გამოყენებით ხორციელდებოდა. რომანული არქიტექტურის განვითარება ხასიათდება შიდა სივრცისა და მთლიანად მოცულობის ორგანიზაციის სა-

ხეცვლილებით, რაც განსაკუთრებით მკაფიოდ გამომჟღავნდა იმ დროის ყველაზე მნიშვნელოვან ნაგებობებში – ბაზილიკებში. ამ პერიოდის საფრანგეთში მნიშვნელოვან ეკონომიკურ და კულტურულ ცენტრს ბურგუნდია წარმოადგენდა, სადაც განსაკუთრებით იგრძნობოდა რომის ეკლესიის გავლენა. სამონასტრო კომპლექსმა კლიუნში უდიდესი გავლენა იქონია რომანული ტაძრის განვითარებაზე. ბურგუნდიულ სკოლას აგრეთვე ეკუთვნის მადლენას ეკლესია ვეზელში (XII საუკუნის დასაწყისი). იგი ერთ-ერთი პირველ მაგალითთაგანია, სადაც შენობის ნაგები გადახურულია ჯვაროვანი კამარებით. საფრანგეთის სამხრეთ და სამხრეთ-დასავლეთ ოლქებში (პროვანსი, ლანგედოკი, ოვერნი, აქვიტანია), სადაც რომანულ პერიოდში შენარჩუნებული იყო კავშირები ხმელთაშუაზღვის ქვეყნებთან, იტალიასთან და ბიზანტიასთან, შემუშავდა საკუთარი არქიტექტურული ტრადიციები და კონსტრუქციული ხერხები. აქ ფართოდ გავრცელდა დარბაზოვანი ტიპი. თაღების და კამარების კონსტრუქციებში ჩნდება შეისრული ფორმა, რომელიც სხვა პროვინციებშიც გავრცელდა. რეინის და განსაკუთრებით საქსონიის არქიტექტურული სკოლები გამოირჩევა ფორმების მასიურობით და სიმარტივით. აღსანიშნავია ტაძრები გილდესგეიმში (XII ს.), მაინცში (XI-XII სს.),

ვორსმში (XI-XIII სს.) და სხვ. გერმანული ეკლესიების საწინააღმდეგოდ რომანული ნაგებობები იტალიაში გამოირჩევა ფორმების პლასტიკურობით და კაზმულობით. ფასადების და ინტერიერების დამუშავებაში ფართოდ იყენებდნენ კლასიკურ ფორმებს – თაღებს, კოლონადას, ანტიკურ დეტალებს და ა.შ. გავრცელდა მსუბუქ ფორმებში დამუშავებული თაღოვანი გალერეები. ბაზილიკების (ტაძარი პიზაში, XI ს.) პარალელურად ფართოდ ვრცელდება ბაქტისტერიუმის ცენტრული ნაგებობები (სან-ჯოვანი ფლორენციაში, 1069 წ., პიზაში, XII ს.). რომანულ ეპოქაში ყალიბდება სამონასტრო კომპლექსები, რომლებიც ტაძრების გარდა მოიცავს სატრაპეზოებს, საავადმყოფოებს, ბიბლიოთეკებს, საჯინიბოებს და სხვა ნაგებობებს. ძირითადი ნაგებობები ჯგუფდება შიდა ეზოს – კლუატრას ირგვლივ. რომანული პერიოდისათვის ასევე დამახასიათებელია ფეოდალური საცხოვრებლების – ციხე-დარბაზების მშენებლობა. მათი ფუნქციონალური არქიტექტურა გამოირჩეოდა ზეიადი უბრალოებით.

РОМАНТИЗМ В АРХИТЕКТУРЕ რომანტიზმი არქიტექტურაში – მიმართულება, რომელიც გავრცელდა XIX ს-ში და რომელსაც თავდაპირველად ცვალებადი ხასიათი გააჩნდა. გადაგება ინდივიდუალიზმს და შემოქმედებით თავისუფლებას. იგი

ცნობდა იმ კულტურების ღირებულებას, რომლებიც მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა ბერძნულ-რომაული ანტიკურობისაგან. დიდი ყურადღება ექცეოდა აღმოსავლეთის კულტურას, რომლის მხატვრულ და არქიტექტურულ მოტივებს შეუგუებდნენ ზოლმე ევროპულ გემოვნებას. ამ დროს ხდება შუასაუკუნოვანი არქიტექტურის მნიშვნელობის გადაფასება და გოთიკის მხატვრული და ტექნიკური მიღწევების აღიარება. ბუნებასთან კავშირის თეორიამ საფუძველი ჩაუყარა ინგლისური პარკის კონცეფციას და ჩინური და იაპონური ბაღების დაგეგმარების პოპულარობას. კლასიციზმის გამარტივებული და ჩაკეტილი ფორმების ნაცვლად შემოთავაზებულია რთული სილუეტი, ფორმების სიმდიდრე, გეგმარების თავისუფლება, სადაც სიმეტრია და მსგავსი ფორმალური კომპოზიციები კარგავენ მნიშვნელობას. მიუხედავად იმისა, რომ რომანტიზმმა ფართო ინტერესი გამოიწვია სხვადასხვა კულტურებისადმი, რომლებიც მანამდე ევროპელების თვალთახედვის გარეთ რჩებოდა, მისი დაინტერესების ძირითად ობიექტს მაინც გოთიკა შეადგენდა. რომანტიზმის აკვანი ინგლისში დაირწა, საიდანაც იგი მთელ ევროპაში გავრცელდა. მაგალითებად შეიძლება დავასახელოთ ჩინური ჩაის სახლი პოტსდამში, ნეოგოთიკური ცარიცინო მოსკოვთან, ნეორომანტიკული ბაზილი-

კა მუინხენში და სხვ. რომანტიზმის გამოჩენილ წარმომადგენლად საფრანგეთში ითვლება ვიოლე-ლე-დიუკი – არქიტექტორი, თეორეტიკოს-რესტავრატორი.

РОСПИСЬ მოხატულობა

– კედელზე, ჭერზე, კამარაზე და საყოფაცხოვრებო დანიშნულების ნივთებზე შესრულებული ფერწერა.

РОСТВЕРК ფშკე-ჩარჩო,

როსტპერკი (გერმ.) – მზიდი კედლის ქვეშ მოწყობილი ბალიში, კოჭი, რომელიც კრავს ხომინჯების თავებს და რომლის მეშვეობით დატვირთვები ხომინჯებს გადაეცემა.

РОСТРА როსტრა (ლათ.)

– დეკორატიული მოტივი – გემის წინა ნაწილის სკულპტურული გამოსახულება.

РОСТРАЛЬНАЯ КОЛОННА როსტრიანი სვეტი

– ცალკე მდგომი კოლონა, სვეტი, რომლის ტანი შემკულია გემის წინა ნაწილის სკულპტურული გამოსახულებით. ეს არქიტექტურული მოტივი გავრცელებული იყო ძველ რომა და ამპირის ეპოქაში. ამგვარ სვეტებს აღმართავდნენ საზღვაო გამარჯვების აღსანიშნავად ან როგორც საზღვაო ფლოტის ძღვეამოსილების სიმბოლოს.

РОТОНДА როტონდა (იტ.)

– წრიული გეგმის მქონე, ჩვეულებრივ, გუმბათით დაგვირგვინებული ცენტრული შენობა.

РУНДУК კიდობანი

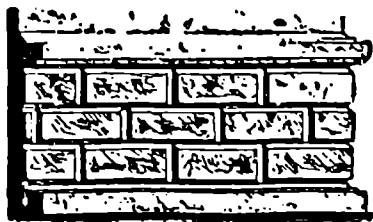
– დიდი ზომის სახურავიანი ყუთი რისამე შესანახად. „მუნ აბჯარი ყოვლი-ფერი ასრე იღვა, ვითა მწნილი, შიგან ერთი კიდობანი დაბეჭდილი, არ-გახსნილი“ (ვეფხ.).

РУСТ რუსტი (ლათ.)

– კედლის მოსაპირკეთებელი ქვა, რომელსაც წინა პირი ამოზრცული და უხეშად დამუშავებული აქვს.

РУСТИКА რუსტიკა (ლათ.)

– კედლის მოპირკეთება ამოზრცულ ზედაპირიანი კვადრებით, რუსტებით. რუსტები აცოცხლებენ ჩრდილ-სინათლით კედლის ზედაპირს და ამავე დროს შენობას მასიურობის ხასიათს ანიჭებენ.



РЯДОВАЯ ПЕРЕМЫЧКА

რიგითი ზღუდარი – იგი აგურებით გადახურავს 2 მ-დე სიგანის ლიობს. გადახურვის ქვეშ, ცემენტისა და ქვიშის ნარევის 30 მმ-იან სისქის ხსნარში ეწყობა მრგვალი ან ზოლოვანი არმატურა, არანაკლებ ერთი დეკანტი ყოველი აგურის ქვეშ. დეკანტი ბოლოები შეყავთ შუა-კედლისის წყობაში არანაკლებ 25 სმ-ის სიღრმეში.

РЯДОВАЯ СЕКЦИЯ რიგითი სექცია

– გრძელად განვითარებული მრავალსექციური სახლის შუა ნაწილში მოქცეული განმეორებადი სექცია, რომელიც თავისი გეგმარებით გამოირჩევა შენობის ტორსულ ნაწილებში ან კუთხეში მოთავსებული სექციისაგან.

РЯЖ ძელყორი

– ძელებითა და ქვის წყობით ამოყვანილი ზღუდე. „ძელყორე – ქვითა და ძელით მოზღუდვილი“ (საბა).

САД ბაღი – შემოკავებული მიწის ნაკვეთი საგანგებოდ დარგული ხეხილით (ან სხვა ხეებით), ბუჩქებით, ყვავილებით, სასიარულო ბილიკებით.

САДОВО-ПАРКОВОЕ ИСКУССТВО ბაღ-პარკული ხელოვნება – ბაღების, პარკების, სკვერების, ხეივნების და სხვა გამწვანებული ნაკვეთების შექმნის ხელოვნება. გამწვანებული ნაკვეთების ორგანიზაციის გარდა, ბაღ-პარკული ხელოვნება გულისხმობს მცენარეულობის შერჩევას სხვადასხვა კლიმატური პირობების გათვალისწინებით, მცენარეების შეჯგუფებას და განაწილებას ნაგებობების, წყალსატევების, გზების, ბაქნების, ქანდაკებების ერთიანი სქემის მიხედვით. მრავალფეროვანი კომპოზიციები შეიძლება ორ დიდ ჯგუფად დაიყოს: რეგულარულ და პეიზაჟურ პარკებად. გამწვანების ხელოვნება ჩაისახა ჯერ კიდევ მონათმფლობელურ ეპოქაში. შემდგომ საუკუნეებში ბაღ-პარკული ხელოვნების განვითარებას ატყვევია როგორც დროისათვის, ასევე ქვეყნისათვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები.

САДЫ СЕМИРАМИДЫ სემირამიდას ბაღები – ასურეთ-ბილონში არსებული და მეშვიდე საოცრებად აღიარებული

კიდული ბაღების ერთ-ერთი სახელწოდება. იხ. *висячие сады*.

САКРИСТИЯ საღარო, საჭურჭლე – სათავსი ეკლესიაში ან ცალკე მღვდომი შენობა, სადაც ინახება ჭურჭლეულობა, სამოსელი და ა.შ. საეკლესიო საცავი.

САЛОН სალონი (ფრანგ.) – 1. მდიდრულად გამართულ სახლში სტუმრების მისაღები საზეიმო ოთახი; 2. პერიოდული სამხატვრო გამოფენების სახელწოდება პარიზში XVII ს-დან. ჯერ ეწყობოდა ლუერში, ხოლო შემდგომ – ელისეს მინდვრებზე დიდ სასახლეში. XIX-XX სს-ის მიჯნაზე აღმოცენდა ახალი ავანგარდისტული სალონები. ეს სახელწოდება დაერქვა მხატვრული ნაწარმოებების გამოფენას ზოგიერთ სხვა ქვეყნებშიც.

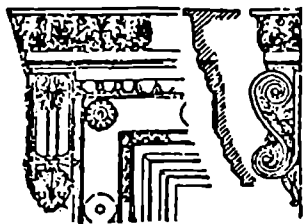
САЛОННОЕ ИСКУССТВО სალონური ხელოვნება – გარეგნულად ლამაზი, ჭეშმარიტ მხატვრულ ფასეულობათა იმიტაციის განზოგადოებული განსახლვრა. ტერმინი გავრცელდა XIX ს-ის მეორე ნახევარში და თავდაპირველად გულისხმობდა იმ ნაწარმოებებს, რომლებსაც მხარს უჭერდა პარიზის სალონის ჟიური და იწონებდა ხელი-

სუფლება. შემდგომში ტერმინი აღნიშნავდა მხატვრული პროექციის შესაბამისობას დაბალი მოთხოვნილების მქონე გემოვნებასთან, მიმბაძველობას, დამოკიდებულებას მოარულ მოდაზე.

САМОНЕСУЩАЯ СТЕНА
თვითმეზიდი კედელი – კარკასულ კონსტრუქციებში ეყრდნობა საძირკვლის კოჭს ან რიგელს. მას არ გადაეცემა კონსტრუქციული დატვირთვები, საკუთარი წონის გარდა.

САНАТОРИЙ სანატორიუმი (ლათ.) – სამკურნალო და დასასვენებელი დაწესებულება აგარაკზე.

САНДРИК სანდრიკი (ლათ.) – კარის ან ფანჯრის თავზე მოთავსებული მცირე ზომის კარნიზი – კლასიკური არქიტექტურული მოტივი, რომელიც გამოიყენება როგორც ინტერიერის, ასევე ფასადების დამუშავებისას. სანდრიკი ზოგჯერ დაყრდნობილია კონსოლებზე და დაგვირგვინებულია ფრონტონით.

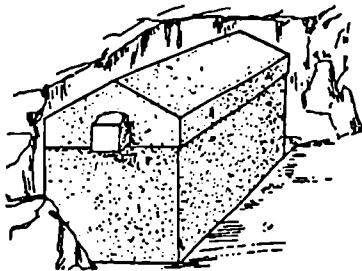


САНИТАРНЫЙ УЗЕЛ სანიტარული კვანძი – ერთად თავმოყრილი აბაზანა, პირსაბანი და საპირფარეშო საცხოვრებელ ბინაში ან სხვა სახის შენობაში.

САНУЗЕЛ სანკვანძი იხ. *санитарный узел*.

САРАЙ შარდული – გადახურული, ზოგჯერ უკედლებო, ნაგებობა თივის, შემის, მასალის შესანახად.

САРКОФАГ სარკოფაგი (ბერძ.) – მოხატვით ან რელიეფით შემკული მონუმენტური კუბო ან მცირე აკლდამა. აღსანიშნავია ძველევგვიპტური სარკოფაგები, რომლებიც თავდაპირველად განასახიერებდნენ საცხოვრებლის ფორმას. ეტრუსკულ ხელოვნებაში სახურავზე ათავსებდნენ მიცვალებულის ფიგურის გამოსახულებას, ხოლო ელინისტურ და რომაულ ეპოქებში – რელიეფებს და არქიტექტურულ დეკორს. სარკოფაგების შემდგომი განვითარება და ფორმების გართულება ხდება აღორ-



ძინების და ბაროკოს პერიოდებში.

СБОРНЫЕ КОНСТРУКЦИИ ასაწყობი კონსტრუქციები – ქარხნული ან პოლიგონური წესით დამზადებული შენობის ნაწილები, საკედლე ბლოკი, პანელი, გადახურვის ფილა, კოჭი და მისთ., რომელთა მონტაჟი (აწყობა) სწარმოებს მშენებლობის ადგილზე.

СБОРНЫЙ ДОМ ასაწყობი სახლი – სახლი, რომელიც ადგილზე მთლიანად ან უმეტესწილად ასაწყობი კონსტრუქციების და დეტალების მეშვეობით მონტაჟდება.

СВАЙНЫЙ ФУНДАМЕНТ ხიმინჯიანი საძირკველი – ხიმინჯებისა და როსტვერკის (ფუძე-ჩარჩოს) ერთობლიობით წარმოქმნილი საძირკველი, რომელსაც მიმართავენ სუსტი გრუნტების არსებობისას თუ მყარი გრუნტის ღილ სიღრმეზე განლაგებისას. იხ. *СВАЯ*.

СВАЯ ხიმინჯი – მიწაში ჩასობილი ხის, ბეტონის ან (იშვიათად) ლითონის ბოძი, ფუძის გასამაგრებლად ან შენობის დატვირთვის გრუნტზე გადასაცემად. ძირითადად არჩევენ ორი სახის – ჩასასობ და სატენ ხიმინჯებს. მათგან ჩასასობი ხიმინჯი წინასწარ მზადდება და

შემდგომ ჩაიჭედება გრუნტში, ხოლო სატენი ხიმინჯი უშუალოდ გრუნტში წარმოიქმნება.

СВЕТИЛЬНИК ლამპარი – სანათი მოწყობილობა.

СВЕТОВОЙ КАРМАН სანათი უბე – კორიდორისკენ გახსნილი, ბუნებრივი შუქით განათებული სადგომი ადმინისტრაციულ თუ საზოგადოებრივ შენობაში.

СВЕТОВОЙ КОЛОДЕЦ სანათი ჭა – სარდაფის ან ნახევარსარდაფის ფანჯრის წინ ამოღებული ჭა სადგომში დღის შუქის მოყვანის მიზნით.

СВЕТОВОЙ ФОНАРЬ საუქმო ფარანი, საუქმარანი – სათავსოს თუ სათავსების ჯგუფის (მაგ., საამქროების) ზედა შუქით განათების მიზნით მოწყობილი, შენობის გადახურვის სიბრტყიდან მკვეთრად გამოყოფილი შემინული ნაწილი. განიევკეთის მიხედვით არჩევენ სწორკუთხა, ტრაპეციულ, სამკუთხა, შედურ შუქფარნებს. მათგან სწორკუთხა ფარნებს (და შედურის ნაირსახეობას) ვერტიკალური შემინვა აქვთ, ხოლო სხვებს – დახრილი. ჩვეულებრივ შუქფარნებს აწყობენ საწარმოო მაღლის ღერძის გასწვრივ სამუშაო ადგილის თანაბრად განათებისათვის.

СВЕТОТЕХНИКА შუქთბ-

ჟნიპა – სამშენებლო შუქტექნიკის ამოცანას შეადგენს სადგომის ბუნებრივი განათებულობის განსაზღვრა პირდაპირი მზის სინათლით ან ცის კამარის დიფუზური (გაბნეული) შუქით.

СВОД კამარა – სივრცითი

კონსტრუქცია (გადახურვა), რომელსაც მრუდხაზოვანი, ამოზნეკილი ფორმა აქვს. კამარა ძირითადად კუმშვაზე მუშაობს, ხოლო საყრდენებზე გადასცემს ვერტიკალურ ან განბჯენ ძალებს. უმარტივეს და მეტად გავრცელებულ სახეობას წარმოადგენს ცილინდრული კამარა. კამარის ერთ-ერთ სახეობას არსებითად გუმბათიც წარმოადგენს. უძველესი ცილინდრული კამარა წარმოიქმნა ძველ ეგვიპტესა და მესოპოტამიაში, შემდგომ ძველ რომში გავრცელდა, სადაც ასევე იყენებდნენ შიგარულ და ჯვარედინა კამარებს. ბიზანტიაში ამოყვდათ როგორც ჯვარედინა, ასევე აფრიანის კამარები. არსებობს კამარების მრავალი ნაირსახეობა, რომელთაც განსხვავებული მრუდხაზოვანი განივკვეთი აქვთ.

იხ. *бочарный с., веерный с., звездчатый с., зеркальный с., коробовый с., крестовый с., ложный с., нервюрный с., парусный с., новышенный с., сомкнутый с., стрельчатый с.,*

трехцентровый с., цилиндрический с.

СВОДЧАТАЯ ГАЛЕРЕЯ

კამაროვანი გალერეა – კამარებით (მაგ., შიგარული კამარებით) გადახურული გალერეა.

СВЯТИЛИЩЕ საელოცე-

ლო, ტაპარი, ბაზინი – საელოცო ნაგებობა, სადაც რელიგიური წესჩვეულებები სრულდება. „ბაზინი საერთოდ წარმართების, არაქრისტიანების სამლოცველოს ნიშნადა“ (ივ. ჯავ.). „ძველადვე ბაზინი მეორე ტერმინის, საკერპოს შესატყვისადაც გეზდებოდა ნახშირი ე.ი. იმ სამლოცველოსი, სადაც კერპები იყვნენ დადგმული და სადაც თაყვანს სცემდნენ კერპებს“ (ივ. ჯავ.).

СГРАФИТО სბრაშიტო,

ბრაშიტო (იტ.) – კედელზე ფერწერის სახეობა, რომლის შესრუ-



ლების ტექნიკა მოითხოვს კედლის ზედაპირზე ორი სხვადასხვა ფერის მობათქაშების შრის დადებას და შემდგომში ზედა თხელი ფენის განსაზღვრული ნახატით გაფხეკას, რაც წარმოებს ქვედა ფენის გამოჩენამდე. ამგვარად მიიღება ორფერიანი გამოსახულება. ძველად ამგვარი

ხერხი გამოიყენებოდა კერამიკა-ში. XV-XVII სს-ში ეს მეთოდი გავრცელდა იტალიაში და შემდგომში ევროპის სხვა ქვეყნებში კედლების, განსაკუთრებით ფასადების, დასამშენებლად.

СЕГМЕНТНЫЙ ФРОНТОН სეგმენტური ფრონტონი

– ფრონტონი, რომელსაც სეგმენტის (და არა სამკუთხედის) მოხაზულობა აქვს.

СЕЙСМИЧЕСКИЙ ПОЯС სეისმური სარტყელი – იხ.

антисейсмический пояс.

СЕЙСМИЧЕСКИЙ РАЙОН სეისმური რაიონი – სეის-

მურს უწოდებენ ისეთ რაიონს, რომელიც მიწისძვრებს განიცდის. ჩვენში მიწისძვრის სიმძლავრე განისაზღვრება 12-ბალიანი სკალით. კრიტერიუმად მიიღება შენობათა ნაწილების დაზიანების ან ნგრევის ხასიათი. ტერიტორიაზე, სადაც 6 ბალიანი მიწისძვრაა მოსალოდნელი, კონსტრუქციებს განსაკუთრებულ მოთხოვნებს არ უყენებენ. სეისმომდგრადობის მისაღწევად აუცილებელ კონსტრუქციულ ღონისძიებებს მიმართავენ 7, 8, 9 ბალიან სეისმურ რაიონებში. კიდევ უფრო მეტად მაღალ სეისმურობის პირობებში კაპიტალური მშენებლობა აკრძალულია.

СЕЙСМИЧЕСКИЙ ШОВ სეისმური ნაპირი – იხ. *антисейсмический шов.*

СЕЙСМОСТОЙКОСТЬ

სეისმომაღებობა – ტერმინი გულისხმობს მზიდი კონსტრუქციის დაცულობას, სიმყარეს მიწისძვრებისას.

СЕККО სეკო (იტ.) – მშრალ ბათქაშზე შესრულებული ფერწერა.

СЕКЦИОННЫЙ ДОМ სე-

ქციური სახლი – ყველაზე მეტად გავრცელებული ქალაქური საცხოვრებელი სახლის ტიპი. იგი შედგება საცხოვრებელი სექციებისაგან, რომლებიც მოიცავენ ერთი კიბის უჯრედით გაერთიანებულ და სართულებზე განმეორებულ ბინებს.

СЕКЦИЯ სექცია (ლათ.) – რისამე (მაგ., მილგაყვანილობის, რადიატორის) განმეორებადი ნაწილი.

СЕКЦИЯ ЖИЛАЯ – იხ. *жилая секция.*

СЕЛЕНИЕ სოფელი – დასახლებული ადგილი, რომლის მოსახლეობა ძირითადად მიწათმოქმედებას მისდევს.

СЕЛИТЕЛЬНАЯ ЗОНА
სამოსასლო ზონა – ქალაქის
ნაწილი, რომელიც შედგება საც-
ხოვრებელ რაიონებად და მიკრო-
რაიონებად ორგანიზებული საცხო-
ვრებელი განაშენიანებისგან, სა-
ზოგადოებრივი შენობებისგან და
საერთო საქალაქო და სარაიონო
დანიშნულების ნაგებობებისგან.

СЕЛО – იგივეა, რაც
селение.

СЕНИ წინაპრი – სათავისი
სახლში შესასვლელ კარებსა და
საცხოვრებელ ოთახებს შორის.



СЕННИК სათიშვე – თივის
შესანახი ნაგებობა.

СЕРПАНТИН სერპანტინი
(ფრანგ.), იპანპელო – მთაგორი-
ან რელიეფზე ხრახნისებურად
კლაკნილი გზა. „იკანკელი, ესე
არს აღმართში მიმრეტად-მომრე-
ცად ასლუა და მიხვევით-მოხვევით
შეზევა, რათა არა დაშერეს“ (სა-
ბა).

СЕТКА КОЛОНН სვამტე-
ბის ბაღი – კარკასულ შენო-
ბაში სვეტების ღერძებს შორის

მანძილების (შალის, ბიჯის)
ერთობლიობა. სვეტების ბადის
ზომებს განსაზღვრავენ ფუნქცი-
ონალური (საზოგადოებრივ შე-
ნობებში) და ტექნიკური (საწარ-
მოო შენობებში) მოთხოვნილების
მიხედვით, ვინაიდან სვეტებს
შორის მანძილებზე დამოკიდებუ-
ლია სასარგებლო ფართის გამო-
ყენების ეფექტურობა. ამასთან,
სვეტების ბადის ზომები დამოკი-
დებულია აგრეთვე გადახურვის
მზიდი კონსტრუქციების შესაძ-
ლებლობებზე.

СЕЦЕССИОН სეცესიონი
(ლათ.) – ეს მიმართულება არ-
ქიტექტურაში არსებითად მოდერ-
ნის ავსტრიულ შტოს წარმოად-
გენს. მისი წარმოშობა და სახელ-
წოდება დაკავშირებულია ახალ-
გაზრდების მისწრაფებასთან კაე-
შირი გაეწყვიტათ წინა თაო-
ბების ოფიციალური ხელოვნების
ტრადიციებთან. „სეცესიონი“ გან-
ხეთქილებას ნიშნავს. მოძრაობის
ცენტრს XIX ს-ის 90-იან
წლებში ვენა წარმოადგენდა. ამ
სტილის არქიტექტურისათვის და-
მახასიათებელია თავისუფალი
კომპოზიციის მქონე მცენარეუ-
ლი ან გეომეტრიული ბრტყელი
დეკორი. განსაკუთრებული ყუ-
რადლება ექცეოდა ზედაპირს და
ღეტალს, იმ დროს, როდესაც
თავდაპირველად დაგეგმარება და
სივრცითი კონცეფცია არსები-
თად უცვლელი რჩებოდა და
გვიანდელი ნეორეალიზმის ტრა-
დიციებს პასუხობდა. მოძრაობას

სათავეში ედგა არქიტექტორი
კენიდან – ო. ვაგნერი.

СЖАТАЯ АРКА კუმეშილი
თაღი – თალი, რომლის წარმართ-
თველი რკალის ცენტრი მის ქუს-
ლებს ქვევით მდებარეობს.

СИДЕНЬЕ საჯდომი, და-
საჯდომი – ადგილი, საგანი,
ავეჯი, რაზედაც ჯდებიან.

СИЛУЭТ სილუეტი (ფრანგ.)
– 1. საგნის, შენობის, განაშენი-
ანების გარე მოხაზულობა, რომე-
ლიც, ჩვეულებრივ, მკვეთრად აღიქ-
მება კონტრასტულ ფონზე (მაგ.,
ცის, გამწვანების ფონზე); 2. აღა-
მთანის, საგნის ერთფეროვანი, სიბ-
რტყითი ნახატი ან გამოჭრილი
გამოსახულება. ტერმინის წარმო-
შობას უკავშირებენ XVIII ს-ის
ფრანგი მინისტრის ე. დე სილუ-
ეტის სახელს, რომლის კარიკა-
ტურა დაწრილული პროფილის
სახით შეუსრულებიათ.

СИМА სიმბ (ბერძ.) – 1.
კლასიკური კარნიზის გამოტანილ
ფონზე გაყვანილი წყალშემკრები
ღარი; 2. რომაული კარნიზის
დამაგვირგვინებელი პროფილი.

СИММЕТРИЯ სიმეტრია
(ბერძ.) – 1. ერთნაირი ნაწი-
ლების მკაცრად კანონზომიერი
განაწილება ამ ნაწილების (სი-
ბრტყეების ან მოცულობების)
გეომეტრიულ ცენტრზე გატარე-

ბული ღერძის მიმართ. ს. კომ-
პოზიციის ერთიანობის მიღწევის
ერთ-ერთი საშუალებაა. ს-ს ვერ-
ტიკალური ღერძები მკაფიოდ
იკითხება ხოლმე ცენტრულ შე-
ნობებში. მაგ., ვილა როტონდა,
სპორტის სასახლე თბილისში და
სხვ.; 2. ანტიკურ ხელოვნებაში ს.
არ გულისხმობდა სარკულ არე-
კლას, როგორც ეს ღლეს არის
მიღებული, არამედ ითვალისწინებ-
და ცალკეული ნაწილების ურთი-
ერთპროპორციულობას.

СИНАГОГА სინაგოგა (ბერძ.)
– იუდეველთა სამლოცველო სა-
ხლი.

СИНТЕЗ ИСКУССТВ სე-
ლოვნების სინთეზი (ბერძ.) –
არქიტექტურის და სახვითი ხე-
ლოვნების სხვადასხვა დარგის
(ფერწერის, ქანდაკების, მოზაი-
კის და ა.შ.) ნაწარმოებთა ორგა-
ნული ურთიერთკავშირი, დამყა-
რებული სტილისტური მონაცე-
მების ერთიანობაზე, მასშტაბე-
ბის და პროპორციების თანწყობა-
ზე, მთავარი მიზნის – წამყვანი
იდეის გამოვლენის მიზნით.

СИСТИЛЬ სისტინი (ბერძ.)
– ანტიკური ტაძარი, რომლის
სვეტშორისი სვეტის დიამეტრის
ტოლია.

СИТИ სიტი (ინგლ.) – ინგ-
ლისური ქალაქის საქმიანი ცენ-
ტრი.

СКАМЕЙКА მერსი – რამდენიმე ადამიანის დასაჯდომი ავეჯი ბოძიანებზე დამაგრებული გრძელი ფიცრის სახით.

СКАМЬЯ – იგივეა, რაც *скамейка*.

СКАТ КРЫШИ სასურავის კალთა, სასურავის ფერდი – სახურავის დახრილი სიბრტყე.

СКВАЖИНА ჭაბურღილი – ღრმა და ვიწრო ხერელი ნიადაგში, რომელიც საბურღი ხელსაწყოთა ჩათხრილი.

СКВЕР სკვმრი (ინგლ.) – მცირე ზომის საზოგადოებრივი ბაღი ქალაქში.

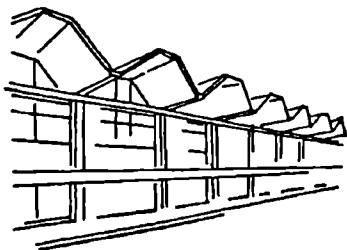
СКЕНЕ სკენე (ბერძ.) – სადგომი ანტიკურ ბერძნულ თეატრში რეკვიზიტის შესანახად და მსახიობების გადასაცმელად.

СКИТ სკამანე – სამოსახლოებს დამორებული მცირე მონასტერი.

СКЛАД საწყობი – საგანგებო სადგომი რისამე შესანახად.

СКЛАДЧАТЫЕ КОНСТРУКЦИИ ნაკეპი კონსტრუქციები – ხისტი სივრცითი კონსტრუქციული სისტემების განსა-

კუთრებული სახეობა, რომელიც წარმოადგენს ბრტყელი ან მრუდხაზოვანი, თხელტანიანი ელემენტებისაგან შედგენილი ტრაპეციების, სამკუთხედების ან სხვა ფორმის კვეთის მქონე სხეულების რიგს. ამგვარი კონსტრუქციით შეიძლება დიდი მანძილის (20-დან 100-მდე მ-ის) გადახურვა და, მასალის საგრძნობი ეკონომიისას, იგი განსაზღვრავს ნაგებობის არქიტექტურულ-მხატვრულ სახეს.



СКЛЕП აპლდაპ – ეკლესიის ქვეშ ან სასაფლაოზე მიწაში ამოყვანილი სათავსი, სადაც კუბოს ათავსებენ.

СКОБА ბამირი, კაპი, ჩანბალი – მოღუნული რკინის ზოლი, ნაგებობის ზის ნაწილების დასაკავშირებლად.

СКОБЯНЫЕ ИЗДЕЛИЯ კაპეშული – რკინის მსუბუქი ნაკეთობანი.

СКОЦИЯ სქოცია (ბერძ.) – მრუდხაზოვანი არქიტექტურული პროფილი, რომელიც მიიღება სხვადასხვა რადიუსის მქონე ორი რკალის შეუღლებით. მაგ., სკოცია წარმოქმნის იონიური ორდერის ბაზისის ერთ-ერთ ელემენტს. ბერძნულად ს. ჩრდილს ნიშნავს.

СКРИПТОРИЙ სკრიპტორიუმი (ლათ.) – ოთახი შუასაუკუნეების მონასტერში, ბიბლიოთეკის გვერდით, სადაც ბიბლიოთეკარის ზედამხედველობით გადაიწერებოდა ხელნაწერები.

СКУЛЬПТОР მოქანდაკე – ხელოვანი, სპეციალისტი ქანდაკების დარგში.

СКУЛЬПТУРА ქანდაკება, სკულპტურა (ლათ.) – სახვითი ხელოვნების სახეობა, ნაწარმოები, რომელსაც მოცულობითი ფორმა აქვს და სრულდება მკვრივი (ქვა) ან პლასტიკური (თიხა) მასალისაგან. როგორც წესი, გამოსახულების ობიექტს წარმოადგენს ადამიანი, იშვიათად ცხოველი (ანიმისტური ჟანრი). ქანდაკება ორ ჯგუფად იყოფა, მრგვალი ქ., რომელიც სივრცეში აღიქმება, და რელიეფი, სადაც გამოსახულება განთავსებულია სიბრტყეზე, რომელიც ქანდაკების ფონს წარმოქმნის. გარდა ამისა, არჩევენ მონუმენტალურ, მონუმენტალურ-დეკორატიულ, ღაზ-

გურ და მცირე ფორმების ქანდაკებას.

СЛЕЗНИК საცმრპ, საცრემელე – სივრცითი ამონადარი კედლიდან გამოშვებული კარნიზის ფილის ქვეშ, რომელიც წყლის წვეთს მოწყვეტს და კედელზე გადასვლის საშუალებას არ აძლევს.

СЛЕПОК ტვიზრი, პირი – ქანდაკების ნაწარმოების ასლი, რომელიც მიიღება ორიგინალისაგან ფორმის გადაღებით თაბაშირში, ცვილში, პლასტილინში და ა.შ. ან მასში თაბაშირის ან სინთეზური მასის ჩასხმით. იყენებენ სამუზეუმო ექსპოზიციებში, რესტავრაციაში, დამხმარე სახელმძღვანელოდ.

СЛИК-ТЕК სლიკ-თექი (ინგლ.) – 1970-იან წლებში ამერიკის შეერთებულ შტატებში „თანამედროვე არქიტექტურის“ მრავალი ალტერნატიული ძიება აღინიშნა. ერთ-ერთ ასეთ ალტერნატივად უნდა მივიჩნიოთ „სლიკ-თექი“ („სარკული არქიტექტურა“, „გლუვი არქიტექტურა“). თუკი 1950-იან წლებში „თანამედროვე არქიტექტურამ“ წარმოაჩინა შენობის კარკასი, ხაზი გაუსვა შენობის კონსტრუქციულ ჩონჩხს, მასზე შეიკრული მინის პანელებით, „სლიკ-თექი“ მაღავს კარკასს შემინვის უკან. ამგვარი, უმეტესად, კონსტრუქციული ხასიათის შენო-

ბების გარე პერანგს წარმოადგენს პოლარიზებული მინა, რომელიც დღის სინათლეზე გარემოს არეკლავს და მხოლოდ შიგნიდან არის გამჭვირვალე. ამ შენობების ფასადები გიგანტურ სარკეებს წარმოადგენენ. სარკისებრი ფასადების მქონე შენობები აღიქმებიან როგორც მთლიანი აისბერგის მსგავსი მონოლითები. ამავე დროს შენობების ფასადებზე მკაფიოდ არეკლილი მოძრავი ღრუბლები, გარემოს ფერები და სურათები თითქოს ალღობენ უზარმაზარ მასებს. მეტად შთაბეჭდავი ვარიაციები შექმნა არქიტექტორმა ჯონ პორტმენმა (რენესანს-ცენტრი დეტროიტში, სასტუმრო „ბონოვანტური“ ლოს-ანჯელესში და სხვ.). ასევე დამახასიათებელი შენობებია: კომპანია „კოლეჯ-ლაიფს“ მმართველობის პირამიდალური შენობები ინდიანაპოლისის მიდამოებში (1976 წ.), 55-სართულიანი ცათამბეჭენი გაერთიანებული ერების მოედანზე ნიუ-იორკში (1976 წ.), რომლებიც დააპროექტა კევინ რომამ, ნ. ფოსტერის პროექტით 1975 წ. აგებული ფეიბერის ოფისი ინგლისში. ამ მიმართულების ლიდერად აღიარებულია ს. პელი.

СЛУХОВОЕ ОКНО სამშენ-
სებლო - ეწყობა სახურავში
შემინული ღიობის სახით, სხვე-
ნის გასანათებლად, გასანიაველად
და სახურავზე გასასვლელად.

СОБОР საკათედრო ტაძარი - ქალაქის ან მონასტრის მთავარი ტაძარი, სადაც ღვთისმსახურებას ატარებს უმაღლესი სასულიერო პირი (პატრიარქი, არქიეპისკოპოსი და სხვ.). მაგ., სიონი თბილისში, სვეტიცხოველი მცხეთაში, პარიზის ღვთისმშობლის ტაძარი - ნოტრდამი, წმ. პეტრეს ტაძარი რომში და ა.შ.

СОВМЕЩЕННАЯ КРЫША შეთავსებული სახურავი

- სახურავი, რომელიც შეთავსებულია შენობის ზედა სართულის გადახურვასთან, ე.ი. არ გააჩნია სხვენი ან ტექნიკური სართული.

СОВМЕЩЕННЫЙ САНУЗЕЛ შეთავსებული სანაპან-

ძი - ერთ სადგომში განთავსებული აბაზანა, პირსაბანი და უნიტაზი, რაც დასაშვებია მხოლოდ ერთოთახიან ბინაში, სასტუმრო ნომერში. იგივეა, რაც *объединенный санузел* (გაერთიანებული სანკვანძი).

"СОВРЕМЕННАЯ АРХИТЕКТУРА" „თანამედროვე

არქიტექტურა“ - XX საუკუნის არქიტექტურის ძირითადი მიმართულება - „საერთაშორისო სტილი“, რომელსაც ზოგჯერ *ინტერნაციონალურ სტილსაც* უწოდებენ. 1920-იანი წლების ბოლოს ფუნ-

კეიონალიზმის პრინციპები გავრცელდა სკანდინავიაში, დანიაში, ინგლისში, შვეიცარიაში, იტალიაში, ესპანეთში, რუმინეთში, უნგრეთში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, სამხრეთ ამერიკაში, იაპონიაში, პოლონეთში. ფუნქციონალიზმის გავრცელებას მთელ მსოფლიოში ხელი შეუწევს ცნობილმა არქიტექტურულმა ჟურნალებმა, საერთაშორისო გამოფენებმა და თეორიულმა გამოკვლევებმა. 1932 წ. ნიუ-იორკში გამართულ საერთაშორისო გამოფენაზე გამოქვეყნდა პუბლიკაცია სათაურით: „ინტერნაციონალური სტილი“, რომელიც შემდგომში გადაიქცა საერთაშორისო ცნებად და გულისხმობდა 30-იანი წლების და შემდგომი პერიოდის ფუნქციონალისტურ არქიტექტურას. უფრო ადრე ე.წ. „საერთაშორისო სტილის“ გავრცელებას ხელი შეუწყო 1928 წ. შვეიცარიაში გამართულმა არქიტექტორების კონგრესმა, რომელზედაც შემუშავდა „თანამედროვე არქიტექტურის“ ქარტია, სადაც ხაზგასმული იყო სუროთმომდევრების სოციალური, თავისებურებები, ორიენტაცია ახალ ტექნიკასა და მასალებზე, სტანდარტიზაციაზე, ეკონომიკაზე, ხელმისაწვდომი ბინების შექმნაზე, „თანამედროვე არქიტექტურის“ მთავარი ლოზუნგია არქიტექტურული ფორმის, კონსტრუქციის და ფუნქციონალურად დასაბუთებული, სივრცითი სტრუქტურის ერთიანობა. ამ მიმართულების ფუ-

ძემდებლები იყვნენ: გერმანიაში – არქიტექტურული სკოლა „ბაუჰაუზი“ (არქიტექტორები ე. გროპიუსი, ლ. მის ვან დერ როე და სხვ.), ნიდერლანდებში – არქიტექტურული ჯგუფი „სტილი“ (არქიტექტორი ი. აუდი და სხვ.). ძირითადი პრინციპები ჩამოყალიბდა ლე კორბუზიეს ხელმძღვანელობით შემუშავებულ საგანგებო დოკუმენტში – ე.წ. „ათენის ქარტიაში“.

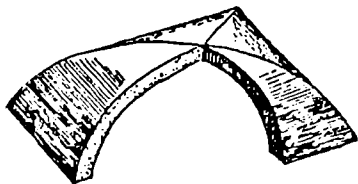
СОКРОВИЩНИЦА საბანძური, სალარო, საუნჯე, საჭურჭლე, სადოშიარო – განძეულის შესანახი საგანგებო სათავსი. „სადოშიარო – ბერძნულ-ქართული ტერმინი არს; „დოხეიონ“ ეწოდებოდა სამონასტრო სალაროს“ (ივ.ჯავ.). „პოვეს საჭურჭლე უსახო, კელა უნახავი თვალისა, მუნ იღვა რიყე თვალისა, ხელწმინდად განათალისა“ (ეფეს.).

СОЛЕЯ სოლჟა (ლათ.) – ოდნავ შემაღლებული ბაქანი კანკელის წინ.

СОЛЯРИЙ სოლარიუმი (ლათ.) – 1. რომაული საცხოვრებელი სახლის სამხრეთ მხარეზე მოწყობილი ტერასა ან ბრტყელი სახურავი; 2. მზის აბაზანების მისაღებად განკუთვნილი ბაქანი.

СОМКНУТЫЙ СВОД შეპრული კამარა – მართკუთხა

სათავის მთელ პერიმეტრზე დაყრდნობილი კამარა, რომელიც ჩაისახა ანტიკური რომის არქიტექტურაში.



СООРУЖЕНИЕ НАБЕГЛОБА,
ნაშენი — ხაზოვანი, სიბრტყითი, მოცულობითი სამშენებლო სისტემა, რომელიც შედგება მზიდი, ზოგჯერ შემოშლულადეი კონსტრუქციებისაგან, სხვადასხვა საწარმოო პროცესების შესასრულებლად, მასალების შესანახად, ადამიანების დროებით სამყოფელად. მაგალითებად შეიძლება დავასახელოთ ჰიდროტექნიკური ნაშენი, სითხის შესანახი რეზერვუარი, მილსადენი, საკვამური, გაზგოდერი, წყალსაწევი კოშკი და სხვ.

"СОПРОТИВЛЕНИЕ МАТЕРИАЛОВ" „მასალათა გამძლეობა“ — მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის მასალების სიმტკიცეს და დეფორმაციას.

СОСТАМЕНТ სორტამენტი (ფრანგ.) — სხვადასხვა ხარისხის, სახეობის და ზომის ერთგვაროვანი ნაკეთობების ნუსხა.

СОФА სოფა (თურქ.) — დაბალი, განიერი ღივანი.

СОФИТ სოფიტი (იტ.) — 1. კოჭების, თაღის, კამარის, ლავგარდანის და შენობის სხვა ნაწილების ქვევიდან ხილული, არქიტექტურულად დამუშავებული ზედაპირი; 2. სცენის თავზე ან მის გვერდებზე განლაგებული სანათების რიგი.

СПАЛЬНЯ საწოლი ოთახი — ოთახი, სადაც სძინავთ. „საწოლს შემოვე, ხელქმნილსა ღონე არ მქონდა ძილისა“ (ვეფხ.).

СПИНКА საზურგე, ზურგი — საჯდომი ავეჯის (სავარძლის, სკამის და მისთ.) ზურგით მისაყრდნობი ნაწილი.

СПЛОШНОЙ ФУНДАМЕНТ მთლიანი საძირკველი — უმეტესად წარმოადგენს შენობის ქვეშ მთელ ფართობზე მოწყობილი რკინა-ბეტონის ფილას, რომელიც დიდ ფართობზე გადაანაწილებს დატვირთვებს.

СПОРТЗАЛ სპორტდარბაზი — სპორტული ვარჯიშისათვის განკუთვნილი დარბაზი.

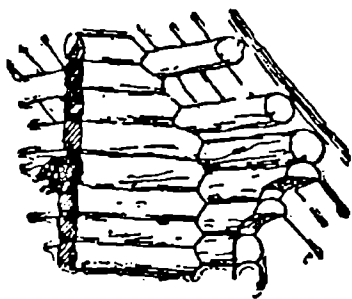
СПОРТИВНЫЕ СООРУЖЕНИЯ სპორტული ნაგებობები — სხვადასხვა სპორტული შეჯიბრებების, წრთვის, გამაჯანსაღებელი მეცადინეობების ჩასა-

ტარებლად გამიზნული ცალკეული შენობები ან ნაგებობათა კომპლექსები. თანამედროვე ს.ნ.-ის წინამორბედი იყო ანტიკური პალესტრა, კიძნასიუმი, სტადიონი, იპოდრომი, ცირკი, ამფითეატრი.

СПУСК ღაღმართი – დასახლების ცენტრიდან დაღმა ჩამავალი ქუჩა (მაგ., ვერის დაღმართი თბილისში).

СРЕДОКРЕСТИЕ შუაჰვარპიშინი – ტაძრის ნაწილი, რომელიც წარმოიქმნება გრძივი ნავისა და ტრანსეპტის (განივი ნავის) გადაკვეთაზე.

СРУБ კელური – ძელებით ან მორებით ნაშენი ნაგებობა (სახლი, ბოსელი და ა.შ.). იხ. *колодезный сруб*.



СТАВЕНЬ ღარაბა – ფიცრის ან რკინის ფარი, რომლითაც იფარება ფანჯარა ან კარები.

СТАВНЯ იგივეა, რაც *ставень*.

СТАДИОН სტადიონი

(ბერძ.) – ნაგებობათა კომპლექსი, რომელიც მოიცავს ძირითადად საასპარეზო ბირთვს, მაყურებელთა ტრიბუნებს, სპორტული თამაშების ბაქნებს, დამხმარე სადგომებს და სხვ. ანტიკურ საბერძნეთში ამ ტერმინით თავდაპირველად აღნიშნავდნენ მანძილს, რომელიც მორბენალს უნდა გაერბინა. ოლიმპიაში იგი უდრიდა 192,28 მ-ს, დელფოში – 177,5 მ-ს. შემდგომში ასე უწოდებდნენ იმ ადგილს, სადაც სპორტული შეჯიბრებები ეწყობოდა. მას ჰქონდა სწორკუთხედის ფორმა, გვერდების შეფარდებით 1 : 7. დიდი სტადიონები გარშემორტყმული იყო მიწაყრილით, სადაც მაყურებელთა ადგილები იყო განლაგებული.

СТАЛАКТИТЫ სტალაკტი

ტიტები (ბერძ.) – დეკორატიული მოტივი შეკიბულად განლაგებული პრიზმული ფიგურების სახით, რომლებიც ბუნებრივ სტალაქტიტებს მოგვაგონებს. ეს მოტივი ფართოდ არის გამოყენებული მუსლიმანურ არქიტექტურაში, ლავგარდანის და სხვა, ჩვეულებრივ, გამოწეული ნაწილების დამუშავებისას.

СТАНДАРТ სტანდარტი (ინგლ.) – ტიპიური ნიმუში, რომელსაც უნდა შეესაბამებოდეს ესა თუ ის ნაწარმი ნიშანდობლივი თვისებებით, ხარისხით, ზომებით.

СТАНДАРТИЗАЦИЯ სტანდარტიზაცია (ინგლ.) – ნაკეთობის, კონსტრუქციის მრავალსახეობის დაყვანა მცირერიცხოვან ტიპურ სახეობებამდე, რაც წარმოების (მშენებლობის) შეტად რაციონალური ორგანიზაციის საშუალებას იძლევა. ჯერ კიდევ ბრინჯაოს ხანაში ფართოდ იყენებდნენ სხვადასხვა ინსტრუმენტების ჩამოსასხმელ ფორმებს. ანტიკურ ხანაში ს. ლებულობს შემდგომ განვითარებას და პირველ ყოვლისა მონეტების დასამზადებლად. ეაჭრობაშიაც წარმოიშვა საზომის ერთიანი სისტემის შემოღების აუცილებლობა. მაგ., გაჩნდა ღვინის შესანახი და გადასაზიდი სტანდარტული ამფორები. უკვე ძვ.წ. IV ს-ში წინევის მეთოდით უშვებდნენ იაფფასიან სტანდარტულ ფართო მოხმარების საგნებს. ხარაზები ასევე სარგებლობდნენ სტანდარტებით. ელინისტურ ეოქაში მეომრებისათვის შემოღებული იყო შეიარაღების და ჩატმულობის ერთიანი სტანდარტები.

СТАПЕЛЬ სტაპელი (ინგლ.), გამხარისხ – დახრილი ბაქანი

გემის ასაშენებლად, სამონტაჟოდ მისი წყალში ჩაშვების წინ.

СТАТУЭТКА სტატუეტი (ფრანგ.) – ადამიანის ან ცხოველის მცირე ზომის ქანდაკება, რომელიც ინტერიერისათვის არის გათვალისწინებული და შესრულებულია ქვაში, ტერაკოტაში, მინაში, ძეაღში და ა.შ. ანტიკურ ხანაში გამოსახავდნენ საკულტო კერაებს, იყენებდნენ სამკაულად, სათამაშოდ.

СТАТУЯ ქანდაკება – ცალკე მდგომი ადამიანის ფიგურის ან ცხოველის მოცულობითი გამოსახულება, რომელსაც ჩვეულებრივ კვარცხლბეკზე ათავსებდნენ.

СТВОР – იხ. *створка*.

СТВОРКА საბღული, ფრთა – კარების, ფანჯრის, დარაბის მოძრავ ნაწილთა განი.

СТЕЛЛА სტელა (ბერძ.) – შეუღად დაყენებული ქვის ფილა წარწერით ან რელიეფური გამოსახულებით. ძველ ეგვიპტეში, ბაბილონში, ასურეთში, საბერძნეთში მას სამანის (მიჯნის აღმნიშვნელი ქვის) დანიშნულება გააჩნდა, ღვამდნენ რაიმე ღირსშესანიშნავი ადამის აღსანიშნავად, აყენებდნენ საფლავზე. ეს დანიშნულება ს-ას დღესაც შემორჩა.

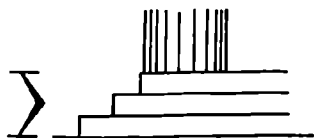
СТЕЛЛАЖ სტელაჟი (გერმ.), თარონი – კედელზე ჩამოკიდებული ან მასზე მიდგმული იარუსებად განლაგებული თაროების ერთობლიობა.

СТЕНА კედელი – შენობის ვერტიკალური ელემენტი, რომელიც შემოზღუდავს სახლს გარე სივრცისაგან (გარე კედელი), ყოფს შენობის მოცულობას (შიდა კედელი, ტიხარი), აღიქვამს კონსტრუქციულ დატვირთვებს (მზიდი კედელი). იხ. *городская стена, подпорная стена*.

СТЕНД სტანდი (ინგლ.) – ფარი, რომელზედაც მოთავსებულია გამოფენის ნიმუშები, დიაგრამები, პროექტები და ა.შ.

СТЕННОЙ ШКАФ განჯინა – კედელში დატანილი კარადა.

СТЕРЕОБАТ სტერეობატი (ბერძ.) – ანტიკური შენობის ან კოლონადის ძირი, ცოკოლი, რომელიც ძველ საბერძნეთში სამ საფეხურად იყოფოდა და რომლის ზედაპირს სტილობატი ეწოდება.



СТЕРЖНЕВЫЕ ПРОСТРАНСТВЕННЫЕ КОНСТРУКЦИИ ღეროვანი სივრცითი კონსტრუქციები – მილებისაგან ან კუთხოვანი ღეროებისაგან აწყობილი ზისტი სივრცითი კონსტრუქცია (ღეროვანი „ფილა“), რომელიც დიდი სივრცეების გადახურვის საშუალებას იძლევა. განსაკუთრებული გავრცელება ჰპოვა ბოლო ათწლეულებში. ცნობილია მთავარი პავილიონი 1970 წლის საერთაშორისო გამოფენაზე ოსაკაში (არქიტექტორი კ. ტანგე), სადაც გადახურვა წარმოადგენდა 30 მ-ის სიმაღლეზე ატანილ მილოვან ფილას, გეგმაში ზომებით 100 x 191,6 მ, რომელიც ეყრდნობოდა ექვს ცხაურა საყრდენს.

СТИЛИЗАЦИЯ სტილიზაცია (ფრანგ.) – 1. რომელიმე სტილის გარეგანი, ფორმალური წაბაძვა; 2. მხატვრული ნაწარმოები, სადაც რეალურ მოთხოვნილებებს სჭარბობს განსაზღვრული სტილის დეკორატიული მოტივები.

"СТИЛЬ" „სტილი“ – მოძრაობა, რომელიც წარმოიშვა 1916 წელს პოლანდიაში ჟურნალ „სტილის“ გარშემო დაჯგუფებული მხატვრების და არქიტექტორების ინიციატივით. ჯგუფი ისწრაფოდა უტოპიური იდეალისკენ, რომელიც წარმოადგენდა სუბიექტივიზმისაგან გამონათვისუფლებულ ჰარმონიას. მხატვ-

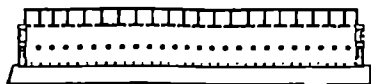
რულ პროგრამას საფუძვლად დაედო ფერმწერის პიტ მანდრონის „ნეოპლასტიციზმი“, რაც წარმოადგენდა სუფთა, ელემენტარული ფერებით შედგენილი სიბრტყეების გეომეტრიულ კომბინაციებს – აბსტრაქციებს, გამოიყენეს ე.წ. „არა ფერის“ (ე.ი. შავი, ნაცრისფერი, თეთრი) ზოლებით. არქიტექტურაში გარემოს ფორმირების საშუალებად მიჩნეული იყო სწორკუთხა სიბრტყეების სისტემა, რომლის ყოველი ელემენტი „სუფთა“ ფერით იყო დაფარული. ლაკონიზმი მიჩნეულ იქნა პრინციპულ ხარისხად. ეს პრინციპი პრაქტიკულად ერთადერთ ნაგებობაში იქნა „ქრესტომატულად“ განხორციელებული. მხედველობაშია მხატვარი ქალის შრედერის ვილა უტრეხტში, რომელიც 1924 წ. ააშენა არქიტექტორმა გ. რიტფელდმა.

**СТИЛЬ АРХИТЕКТУР-
НЫЙ** იხ. *архитектур-
ный стиль*.

СТИЛЬ "ЛИБЕРТИ" სტილი „ლიბერტი“ – მოდერნის იტალიური შტო.

СТОА სტოა (ბერძ.) – საზოგადოებრივი დანიშნულების ნაგებობა ანტიკურ საბერძნეთში, რომელიც წარმოადგენდა კედლის გასწვრივ ერთ ან ორ რიგად განლაგებულ, გადახურულ კოლონადას. ს-ს ზმირად ამკობ-

დნენ ქანდაკებებით და ფერწერით; 2. ბარნობჟე, ნართიქსი – სვეტებიანი, გვერდლია, კამაროსანი ნაგებობა – ტაძრის მთავარი შესასვლელი ან გარშემოსავლელი. დროთა განმავლობაში სტოას პირვანდელი სახე შეიცვალა და სვეტებს შორის ადგილი კედლით ამოშენდა.



СТОЙКА ღბარი, ბიზი, ბიჯბი – რისამე დასამაგრებლად ან დასაკაებლად შეყენებული ძელი.

СТОЙЛО ახორი – ბოსელში, საჯინბოში ერთი ცხოველისათვის გამოყოფილი, მოღობილი ადგილი. „ახორი – ცხენის ბაგა“ (საბა).

СТОЛБ ბოძი – სვეტად აღმართული კონსტრუქცია.

СТОЛБЧАТЫЕ КОНСТРУКЦИИ სვეტოვანი საძირკველი – მზიდი კედლების ქვეშ სვეტებად განლაგებული კონსტრუქცია. აწყობენ იმ შემთხვე-

ვაში, როდესაც შენობის წნევა გრუნტზე ნორმატიულად დასაშვებზე ნაკლებია ან როდესაც საფუძვლად ვარგისი გრუნტის ფენა დიდ სიღრმეზეა ჩაწოლილი, რაც ეკონომიურად გაუმართლებელს ხდის ლენტური საძირკვლის გამოყენებას. ასეთი საძირკვლები აგრეთვე ეწყობა შენობის ცალკე მდგომი საყრდენების და კარკასული ნაგებობების კოლონების ქვეშ. ს.ს. შეიძლება იყოს მონოლითური და ასაწყობი.

СТОЛИЦА დედაქალაქი – სახელმწიფოს, ქვეყნის მთავარი ქალაქი, მთავრობის და უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს ადგილსამყოფელი.

СТОЛОВАЯ სასადილო – 1. ოთახი ბინაში, სადაც სასადილო მაგიდა დგას და სადილობენ; 2. ასეთი ოთახის ავეჯეულობა; 3. საზოგადოებრივი კეების დაწესებულება.

СТОЛП ბურჯი – მზილი კონსტრუქცია მასიური სვეტის სახით. მაგ., ხიდის ბ., გუმბათის ქვეშ მდგომი ბ.

СТОРОЖКА ბურჯბანა – ერთოთახიანი პატარა შენობა, ჯიხური (მაგ., გუშაგისათვის).

СТОЯК 1. ღებარი – შვეული ძელი კონსტრუქციაში რისაშე დასაყრდნობად; ფერმის, ნივნივების

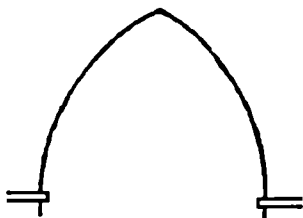
სისტემის შვეული ღერო; 2. მილღებარი – მილების სისტემის (მაგ., წყალსადენის სისტემის) ვერტიკალური ელემენტი.

СТОЯНКА სადგომი – 1. ქვის ხანის სახლობის ნარჩენები; 2. მანქანების გასაჩერებელი ადგილი ქალაქში.

СТРЕЛА (арки, свода) ისარი (თალის, კამარის) – თალის ან კამარის სიმაღლე ქუსლიდან (საყრდენიდან) უმაღლეს წერტილამდე.

СТРЕЛЬЧАТАЯ **АРКА** ისრული თაღი – კუთხით გადაკვეთილი ორი ერთნაირი რკალის ფორმის მქონე თაღი. მას ზოგჯერ *გოთიკურ თაღსაც* უწოდებენ. ისრული პროფილი ამცირებს გამბჯენ ძალებს თაღში, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია თალის ქარგილის გარეშე ამოყვანისას. გარდა ამისა, თალის ამგვარი ფორმა ზრდის კონსტრუქციის მდგრადობას სეისმური ბიძგების დროს, ვინაიდან ასეთი თალის *საჭეკი* (ზედა წერტილი) შედარებით „მოქნილია“ და ნაკლებად განიცდის დეფორმაციას ნახევარწრიულ თაღთან შედარებით. ი.მ. გავრცელდა ირანში და იმ ქვეყნებში, რომლებიც ირანის გავლენას განიცდიდნენ, და სადაც აგური ქვამ შეცვალა. ი.მ. აგრეთვე არაბული თალის ჩვეული ფორმაა. სირიაში ი.მ. ჯერ კიდევ

რომაელების ხანაში ჩნდება, თუმცა ფართო გავრცელებას აქ მხოლოდ XI ს-ში პოულობს. მეტად დამახასიათებელია გოთიკური ხუროთმოძღვრებისათვის, რითაც აიხსნება მისი მეორე სახელწოდება.



СТРЕЛЬЧАТЫЙ СВОД
 ისრული კამარა – ისრული თაღის მოხაზულობის მქონე კამარა. გარდა იმისა, რომ ი.პ. ოვალურთან შედარებით მდგრადია, მისი შემდგენელი ქვები შეიძლება ერთი და იგივე თარვით გამოიკეთოს. სწორედ ამიტომაც, რომ ი.პ. ძირითადად იმ რეგიონებში გავრცელდა, სადაც სამშენებლო მასალას ქვა წარმოადგენდა (მაგ., სირიაში). ძველ ეგვიპტეში ისრულ ფორმას ანიჭებდნენ ე.წ. ცრუ გუმბათებს, რომლებიც ამოყავდათ თანდათან შემცირებული დიამეტრის მქონე რგოლების რიგებით, რომლებიც უმნიშვნელოდ იყო გადმოკიდებული ქვედა რიგების მიმართ.

СТРЕМЯНКА აშქანდა, აშკალა – ხის ან ლითონის გადასატანი, მისადგმელი კიბე.

СТРОЕНИЕ იხ. *сооружение*.

СТРОИТЕЛЬНАЯ МЕХАНИКА სამშენებლო მექანიკა – მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ნაგებობის სიმტკიცის და მდგრადობის ანგარიშის მეთოდებს.

СТРОИТЕЛЬНАЯ ПЛОЩАДКА სამშენებლო მოედანი – ნაგებობის ასაშენებლად გამოყოფილი ტერიტორია, სადაც მშენებარე ობიექტის გარდა განლაგებულია სამშენებლო ეზო, საწყობები და ა.შ.

СТРОИТЕЛЬНАЯ ФИЗИКА სამშენებლო ფიზიკა – ფიზიკის გამოყენებითი დარგი, რომელიც განიხილავს შენობებსა და კონსტრუქციებში სითბოს გადაცემის საკითხებს.

СТРОИТЕЛЬНО-КЛИМАТИЧЕСКОЕ РАЙОНИРОВАНИЕ სამშენებლო-კლიმატური რაიონირება – ქვეყნის ტერიტორიის დაყოფა კლიმატური მახასიათებლების მიხედვით, რომლებიც გავლენას ახდენს პროექტირებისა და მშენებლობისადმი წაყენებულ განსაკუთრებულ მოთხოვნებზე, რამაც ასახვა პპოვა სათანადო ნორმებში და წესებში.

ასე, მაგ., ამიერკავკასია, შუა აზია და ყირიმის სამხრეთი ზოლი მოქცეულია ერთ სამშენებლო-კლიმატურ სარტყელში.

СТРОИТЕЛЬНЫЙ ДВОР
სამშენებლო ეზო – მშენებლობის დამხმარე, დროებითი საწარმო (მაგ., სახერხი საამქრო), რომელიც უშუალოდ სამშენებლო მოედანზეა განლაგებული.

СТРОИТЕЛЬНЫЙ ОБЪЕМ
სამშენებლო მოცულობა

– იანგარიშება მოშენების ფართობის გამრავლებით სიმაღლეზე, პირველი სართულის დონიდან სხვენის გადახურვის ზედაპირამდე ან (უსხვენო გადახურვისას) სახურავის ზედა ნიშნულამდე. ს.მ.-ში აგრეთვე შედის სარდაფების და შეუჭარების მოცულობებიც.

СТРОИТЕЛЬНЫЙ ПОЛИГОН
სამშენებლო პოლიგონი

– ვრცელი ნაკვეთი, რომელიც განკუთვნილია სხვადასხვა სახის სამშენებლო კონსტრუქციების დასამზადებლად და გამოსაცდელად.

СТРОИТЕЛЬСТВО მშენებლობა, აღმშენებლობა – ნაგებობის ამოყვანა.

СТРОЙКА იგიჟეა, რაც *строительство*.

СТРОПИЛА ნიჰნიჰი –

ქანობიანი სახურავის მზიდი კონსტრუქცია, რომელიც წარმოადგენს დახრილ, ზედა ბოლოებში ერთმანეთთან შეერთებულ ძეგლებს, რომელთა ქვედა ბოლოები გარე კედლებს ეყრდნობა და ქმნის სახურავის ჩონჩხს. იხ. *всякие стропила, наклонные стропила*.



СТРОЧНАЯ ЗАСТРОЙКА

პოქარული გაშენება – ისეთი სახის განაშენიანება, სადაც სახლები ერთმანეთის პარალელურად არიან განლაგებული კვარტლის შემოღმარგვლელი ქუჩების მიმართულების მიუხედავად.

СТРУКТУРАЛИЗМ

სტრუქტურალიზმი (ლათ.) – შენობის სტრუქტურის გამოვლენის და გამომსახველობითობის ძიება 1960-70-იან წლებში. იგულისხმება არა მარტო კონსტრუქციული სისტემების მხატვრული იერის ძიება, არამედ შენობის სივრცით წყობაში და პლასტიკაში ცალკეული სტრუქტურულ-ფუნქციონალური ელემენტების ზაზგასმასაც. კომუნიკაციების და სხვა ელემენტების ევრტიკალური მოცულობების გამოვლენაზე დაფუძნებული სტრუქ-

ტურალიზმი გარკვეულწილად უკვე ახასიათებდა არქიტექტორების ლუის კანის, პოლ რუდოლფის შემოქმედებას. ლ. კანის განსაკუთრებით ცნობილ შენობაში – ფილადელფიის სამედიცინო კვლევის ცენტრის არქიტექტურაში (1958-1960) მკვეთრად ამოიკითხება ლაბორატორიების და კომუნიკაციური შახტების ნათელი სტრუქტურული დანაწევრება, რაც ნაგებობას ანიჭებს ფუნქციონალურ მკაფიოებას და მონუმენტურობას. ასევე დამახასიათებელია კ. ტანგეს მიერ აშენებული რადიოცენტრის და გამომცემლობა „იამანასის“ შენობა კორფუში (იაპონია, 1967), სადაც შექმნილია დინამიკური სტრუქტურა, გათვალისწინებული მომავლის ქალაქზე. შენობის განვითარება ნაგულისხმევია არა იმდენად სიგრძეში, რამდენადაც სიმაღლეში. ამიტომ წამყვანი მნიშვნელობა აქვს ვერტიკალურ საყრდენებს – შახტებს, რომლებშიც კომუნიკაციებია (ლიფტები, კიბეები, მილგაყვანილობა და ა.შ.) განლაგებული. ხიდურ კონსტრუქციებში შახტებს შორის მოთავსებულია სამუშაო ბლოკები. შენობის განვითარება შესაძლებელია როგორც სიმაღლეში, ასევე შახტებს შორის სივრცეების შევსებით.

СТРУКТУРНАЯ АРХИТЕКТУРА სტრუქტურული არქიტექტურა – კოსტმოდერნიზმის ერთ-ერთი განშტოება, რომელიც ისტორიული სტილუ-

ბის ციტირებას მიმართავს. „ციტატები“ – ფასადის სქემები, მოტივები და არქიტექტურული ელემენტებია, რომლებიც ასოციატიურად შეეფარებიან ამა თუ იმ ისტორიულ პროტოტიპს. ციტირება ორგვარად ხდება: ერთ შემთხვევაში ციტატა ფუნქციონალურ-კონსტრუქციულ სქემაზე წარმოქმნილი დანაშრეგია, სხვა დროს – ციტატა წარმოქმნის სრულიად დამოუკიდებელ „ყალბ კედელს“, რომელსაც ძირითადად სიმბოლური გამომსახველობის ფუნქცია აკისრია. სწორედ ამ უკანასკნელს უწოდებენ ხოლმე სტრუქტურალურს (ეკლექტიკისაგან განსხვავებით). ეს გზა საშუალებას იძლევა აწარმოონ ისტორიული სახის მოდელირება არქიტექტურული საშუალებებით, რაც ისტორიული პროტოტიპების საკმაოდ განზოგადოებულ ინტერპრეტაციას წარმოადგენს. ამ მიმართულების დამახასიათებელ წარმომადგენლად გვევლინება არქიტექტორი რობერტ ვენტური. მაგალითებად შეიძლება დავასახელოთ ბრტყელი „ტოსკანური“ და „დორიული“ კოლონები ბერმუდის ბანანტაუნში, ოპაიოს მუნიციპალიტეტის წინ მოთავსებული მეტად თხელი თაღი, ობერლინის კოლეჯის ზელოვნების მუზეუმის კუთხის „იონიური“ კოლონები. ჩამოთვლილი მაგალითები ისტორიული პროტოტიპების საკმაოდ განზოგადოებულ ილუსტრაციებს წარმოადგენს, რომლებიც, რ. ვენტურას თქმით, „მსუბუქი ირონიით

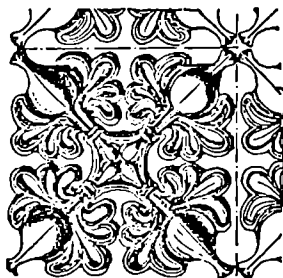
ხასიათდება“. მოყვანილ შემთხვევებში ისტორიულ სახეს გვაგონებს მხოლოდ სილუეტო, საერთო კონფიგურაცია, რაც იმავე ენტურის აზრით, „ყურადღებას ამახვილებს სიმბოლურ ფუნქცი-აზე“.

СТУДИЯ სტუდია (იტ.) –

1. მოქანდაკის ან მხატვრის სახელოსნო; 2. სკოლა, რომელიც მხატვრებს ან მსახიობებს ამზადებს.

СТУККО სტუკო (იტ.) –

მაღალხარისხოვანი ბატაში (ხელოვნური მარმარილო), რომელიც მზადდება დაფხენილი, გამომწვარი თაბაშირის, შაბის და წებოს ნარევისაგან, რასაც ზოგჯერ მარმარილოს ფხენილს უმატებენ. ამგვარად მიღებული ბატაში იძლევა გაპრიალების და საჭრისით დამუშავების საშუალებას. ფართოდ იყენებდნენ ძველი რომის, აღორძინების ხანის, ბაროკოსა და კლასიციზმის ხელოვნებაში.



СТУПЕНЬ(КА) სტუმსპრი

– კოსაურზე, ჩანაზე დამაგრებული ქვის, ხის, ლითონის, რკინაბეტონის კიბის განმეორებადი ელემენტი. კიბის შემადგენელი ეიწრო საბიჯელი ბაქანი.

СТЫК პირაპირი – ორი ნაწილის, დეტალის მიჯრის ხაზი.

СУБМОДЕЛЬ სუბმოდეული

(ლათ.) – თანამედროვე მშენებლობაში მიღებული ერთიანი მოდულის ჯერადი სიდიდე – $\frac{1}{4}$ მ, $\frac{1}{5}$ მ, $\frac{1}{10}$ მ, $\frac{1}{20}$ მ, $\frac{1}{50}$ მ, $\frac{1}{100}$ მ, რომლებიც სათანადოდ 25, 20, 10, 5, 2, 1 მმ-ის ტოლია. შდრ. *мультимодель*.

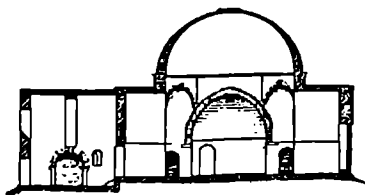
СУХАРИК იხ. *дентик-куль*.

СХОДНИ საბიჯელა –

ფიცარი, განივად დაჭედილი ლარტყებით, რომელიც გამოიყენება ხარაჩოებზე, გემზე ასასვლელად.

СФЕРИЧЕСКИЙ КУПОЛ სფერული გუმბათი

– გუმბათის ფორმა ნახევარსფეროს უახლოვდება.



СФИНКС სფინქსი (ბერძ.)

– ადამიანის თავის და ლომის სხეულის მქონე მითიური არსების ქანდაკება, რომელიც გავრცელდა ძველ ეგვიპტეში.



СЦЕНА სცენა (ლათ.) –

თეატრალური შენობის ნაწილი – ბაქანი, რომელზედაც წარმოდგენა იმართება. საბერძნეთში ს. მუდმივად ღია იყო, რომაელები კი იყენებდნენ ასაწევ ფარდას.

СЪЕМКА (местности) აბე-

მგზა (ადგილის) – ადგილმდებარეობის შესწავლა გეოდეზიური ხელსაწყოებით, მისი რელიეფის რუკის შედგენა, ადგილზე არსებული ნაგებობების და მცენარეულობის მითითებით.

Т

ТАБЕРНА ტაბერნა (ლათ.)

– სავაჭრო სადგომი, ზარაფხანა ძველ რომში.

ТАБЕРНАКЛЬ ტაბერნაკ-

ლი (ლათ.) – მღიდრულად მორთული, ჩუქურთმით და ქანდაკებით შემკული ნაგებობა კათოლიკურ ეკლესიაში თაყვანისცემის საგნების შესანახად. 2. კოშკის მაგვარი ღია მინაშენი ან არქიტექტურულად გაფორმებული ნიში გოთიკურ ტაძარში, მასში მოთავსებული წმინდანის ქანდაკებით. ტერმინი „კოშკი“ ნიშნავს.

ТАБЛИНИЙ ტაბლინიუმი

(ლათ.) – რომაული სახლის ატრიუმთან დიდი კარებით დაკავშირებული ოთახი, რომელიც თავდაპირველად სამინებელი იყო, ხოლო მოგვიანებით სასაღილო. მისი გავლით შესაძლებელი იყო სახლის სიღრმეში განლაგებულ ოთახებში მოხვედრა.

ТАБУЛАРИЙ ტაბულარი-

უმი (ლათ.) – სახელმწიფო არქივის შენობა ძველ რომში.

ТАМБУР კარსელი, ტამ-

ბური (ფრანგ.) – მცირე ზომის სადგომი შენობის შემოსას-

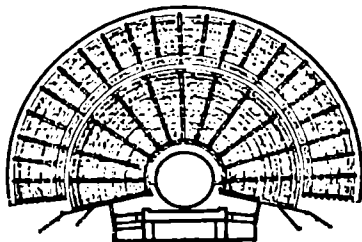
კულთან, რომელიც იცავს
შენობას ცივი პაერისგან.

ТВЕРДЫНЯ სიმაგრე —
ძლიერ გამაგრებული ადგილი.

ТВЕРСЕРОН ტვერსერონი
(ლათ.) — იგივეა, რაც *звездчатый свод*.

ТЕАТР თეატრი (ბერძ.) —
შენობა, სადაც თეატრალური წარ-
მოდგენები ეწყობა. ტერმინი ბერ-
ძნული *თეატრონიდან* მო-
დის, რაც ძველ ბერძნულ თე-
ატრში მთის კალთაზე ნახევარ-
წრიულად განლაგებულ მაყურე-
ბელთა ადგილებს ეწოდებოდა.
ვარაუდით, პირველი თეატრალუ-
რი ნაგებობები ძველ საბერძნეთ-
ში ძვ.წ. VI ს-ში აშენდა. მ. არ
იყო გადახურული და შედგებო-
და ორქესტრის (წრიული სასცე-
ნო ბაჟნის), ამფითეატრული თე-
ატრონისა და სკენისგან (რეკვი-
ზიტის შესანახი და მსახიობთა
გადასაცემელი მინაშენისაგან).
შემდგომში სათამაშო ბაჟნად
იქცა პროსკენიუმის ბრტყელი
გადახურვა (ლოგეიონი), ხოლო
ორქესტრა მომღერალთა გუნდს
დაეთმო. ბერძნული მ. საკმაოდ
ტევადი იყო. ასე მაგალითად,
ეფესოს თეატრი (ძვ.წ. IV-III
სს.) დაახლოებით 23 ათას მა-
ყურებელს იტევდა. რომაული თე-
ატრი ბერძნულ ტრადიციებს ემ-
ყარებოდა, მაგრამ მისგან განსხ-
ვავებით, წარმოადგენდა ცალკე
მდგომ შენობას, რთული სუბ-

სტრუქციებით, რომლებსაც ეყრ-
დნობოდა მაყურებელთა ადგი-
ლები. ამფითეატრი ნახევარწრი-
ულად გარს ერტყმოდა ორ-
ქესტრას და ებჯინებოდა სცენის
გვერდით გამოწეებებს. შუა სა-
უკუნეებში საგანგებო თეატრა-
ლური ნაგებობები აღარ შენდე-
ბა. მათი მშენებლობა აღსდგა
აღორძინების ხანაში. XVII ს-ში
პირველად გამოჩნდა პორტალით
გამოყოფილი სცენა კულისები-
თურთ. ეწყობოდა დამატებითი
სათაესები (ფოიე, ვესტიბული).
XIX ს-ში მოხდა თეატრალური
ჟანრების დიფერენციაცია (დრამა-
ტული, მუსიკალური, ბალეტი).



ТЕАТРОН თეატრონი
(ბერძ.) — მაყურებელთა ად-
გილები ძველ ბერძნულ თე-
ატრში, რომლებიც, ჩვეულებრივ,
ნახევარწრიულ რიგებად იყო
განლაგებული მთის კალთაზე.

ТЕКТОНИКА (архитек-
турная) იხ. *архитектур-
ная тектоника*.

ТЕЛАМОН ტელამონი

(ლათ.) – ატლანტი; კედელზე ან სვეტზე მიყრდნობილი მამაკაცის ქანდაკება, რომელსაც ეყრდნობა შენობის რაიმე ნაწილი. ბერძნულ მითოლოგიაში ტ. არგონავტების მოგზაურობის მონაწილე იყო.

ТЕЛЯТНИК სასტორი –
ზბორების სადგომი.

ТЕМНИЦА დილაგი – აღ-
გილი, სადაც ამწყვდევენ
ტყვეებს, პატიმრებს, საპყრობი-
ლე.

ТЕМПЕРА ტემპერა (იტ.)
– ნატურალურ ემულსიაზე
(წყალში გახსნილ კვერცხის
გულზე, ზეთთან შერეულ წყალ-
ში გახსნილ მცენარეულ ან
ცხოველურ წებოზე) დამზადე-
ბული საღებავით შესრულებული
ფერწერა. ტ. ცნობილი იყო
ძველ ეგვიპტეში. შუა საუკუ-
ნეებში ტ.-ს იყენებდნენ ხატ-
წერაში, ღაზგურ ფერწერაში და
შენობების მოხატვისას. ამჟამად
აგრეთვე იყენებენ დეკორატიულ-
გამოყენებით ხელოვნებაშიც. ტ.,
ზეთის საღებავებთან შედარებით,
უფრო მდგრადია გარეშე გაე-
ლენების მიმართ და მეტ ხანს
ინარჩუნებს თავდაპირველად სი-
ხასხასეს.

ТЕМПЕРАТУРНЫЙ ШОВ

ტემპერატურული ნაპირი –
გარე ტემპერატურის მნიშვნე-
ლოვანი ცვლებადობის დროს
დიდი სიგრძის კონსტრუქციული
ელემენტები შესაძინევ დეფორ-
მაციას განიცდის. ამის თავიდან
ასაცილებლად შენობას ყოფენ
ტ.ნ-ის მთელ სიმაღლეზე საძირ-
კელის გარდა. ჯდომის ნაკერის-
გან განსხვავებით, ტ.ნ. ითვა-
ლისწინებს არა ვერტიკალურ,
არამედ ჰორიზონტალურ გადად-
გილებას. მანძილი ტ.ნ-ებს შორის
დამოკიდებულია შენობის კონს-
ტრუქციის მასალაზე და ტემპე-
რატურულ პირობებზე.

ТЕНИЯ ტენია (ბერძ.) –
ღორიული ორდერის არქიტ-
რავის დამაგვირგვინებელი თა-
რო. ასე ეწოდებოდა, აგრეთვე,
თავზე მოსახვევს, რომელსაც
იკეთებდნენ ხოლმე როგორც
ღირსების ნიშანს ან როგორც
სამკაულს.

ТЕНТ ტენტი (ინგლ.) –
პლიაზე, გემბანზე გაპართული
ტილოს ფარდული მზისგან და
წვიმისგან თავის დასაცავად.

ТЕНТОВЫЕ ПОКРЫТИЯ
ტენტური გადახსურვები –
წარმოადგენს დაჭიმულ წყალგა-
უმტარ ქსოვილს, რომელიც ერ-
თი ბოლოთი მაგრდება შემადლე-
ბულ საყრდენებზე, ხოლო მეო-
რეთი – გრუნტში ჩამაგრებულ
ანკერებზე, საჭიმებზე და ა.შ.

ტ.შ.-ის მალი იშვიათად აღემატება 10 მ-ს და მათ, ჩვეულებრივ, იყენებენ დროებით ნაგებობებში.

ТЕПИДАРИЙ ტეპიდა-რიუმი (ლათ.) – თბილი აბანო რომის თერმებში, სადაც ასევე არსებობდა ცივი და ცხელი აბანოები.

ТЕПЛИЦА სათბური – შენობა მინის სახურავისა და კედლებით, სადაც სითბოსა და სინათლის საჭირო პირობების დაცვით ხელოვნურად აშენებენ მცენარეებს.

ТЕПЛОИЗОЛЯЦИОННЫЙ СЛОЙ თბოიზოლაციური შრე – საგანგებო თბოგამტარი მასალისგან შექმნილი შრე გადახურვაში, კედელში.

ТЕПЛОИЗОЛЯЦИЯ თბოიზოლაცია – საგანგებო ღონისძიება (თბოგამტარი შრის მოწყობა) შენობის ან სადგომის დასაცავად გარემოს ტემპერატურული გავლენისაგან.

ТЕПЛОПРОВОД თბოსა-ღენი – ცხელი წყლის, ორთქლის გადამცემი მილების და მოწყობილობების სისტემა.

ТЕПЛОФИКАЦИЯ ბათობა – სახლების, საწარმოე-

ბების, დაწესებულებების სითბოთი ცენტრალიზებული მომარაგება.

ТЕРЕМ – საცხოვრებელი სახლის ზედა სართულზე განლაგებული, ქალებისა და ბავშვებისათვის განკუთვნილი ვრცელი, ნათელი ოთახი.

ТЕРМЫ თერმები (ბერძ.) – ანტიკური სამყაროს საოჯახო ან საზოგადოებრივი აბანოები. ბერძნულ ქალაქებში ამგვარ აბანოებს იშვიათად აშენებდნენ და მათი რიცხვი მცირე იყო. ძველ რომში კი მ. დიდი პოპულარობით სარგებლობდა და რამდენიმე განყოფილებისგან შედგებოდა: პალესტრა (სპორტული დარბაზი), აპოლიტერიუმი (გასახდელი), კალდარიუმი (ცხელი აბანო), ტეპიდარიუმი (თბილი აბანო), ფრიგიდარიუმი (ცივი აბანო). სპორტული დარბაზების გარდა, აბანოების კომპლექსში შედიოდა დისპუტების ჩასატარებელი სათავეები, ექსედრები საუბრისა და კითხვისათვის. მ., როგორც საზოგადოებრივი შენობის ტიპი, ჩამოყალიბდა ძვ.წ. II ს-ში. დიდი სივრცეები გადახურული იყო ცილინდრული და ჯვრული კამარებით, გუმბათებით, უხეად იყო მორთული მოზაიკით, ქანდაკებებით. გათბობა ხდებოდა ცხელი ჰაერით, იატაკქვეშ და კედლებში ჩაყოლილი არხების მეშვეობით. ხშირად იყენებდნენ თერმულ წყლებს. ყველაზე კეთილმოწყობილი იყო საიმპერატორო მ., (მაგ., კარაკალას მ.).

ТЕРРАКОТА ტირაპოტა

(იტ.) – პირდაპირი თარგმნით იტალიურიდან გამომწვარ თიხას ნიშნავს. ტერმინით აღინიშნება კერამიკული, ფერადი, მოუჭიქავი ნაკეთობანი, რომელთაც გააჩნია როგორც საყოფაცხოვრებო, ასევე მხატვრული მნიშვნელობა (ჭურჭელი, ლარნაკები, ქანდაკება, მოსაპირკეთებელი ფილები, არქიტექტურული დეტალები, რელიეფები). ტ. გავრცელებული იყო ნეოლითის კულტურაში. სკულპტურული ფიგურები, სტატუეტები მზადდებოდა ძველ საბერძნეთში, რომში, შუა აზიაში, რელიეფური არქიტექტურული დეტალები და სკულპტურული პორტრეტები აღორძინების ხანაში. ტ-ს დღეს ფართოდ იყენებენ მცირე ფორმების პლასტიკაში.

ТЕРРАСА 1 ტირასა (ფრანგ.), ორომო – მთაგორიან რელიეფზე საფეხურებად გამოყვანილი ვაკე ადგილები. „ოროკო, მიწა ბაქანბაქნად მოვაკებული“ (საბა); 2. ტირასა – სამი მხრიდან გახსნილი, შენობაზე მიშენებული ღია ან სვეტებზე დაყრდნობილი, სახურავით გადახურული ბაქანი.

ТЕРРИТОРИЯ ტერიტორია

(ლათ.) – განსაზღვრულ საზღვრებში მოქცეული მიწის ნაკვეთი (მაგ., ქალაქის ტ., ქარხნის ტ.).

ТЕС ზაპარი – 13-25 მმ-ის სისქის ფიცარი, რომელსაც იყე-

ნებენ სახურავის მასალად ან კედლის შესამოსად.

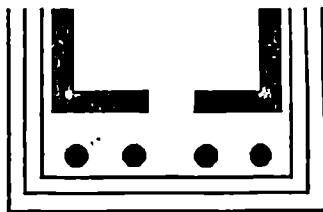
ТЕТИВА ჩანა – ხის კიბის მზიდი, დახრილი კოჭი, რომელზედაც საფეხურებია დამაგრებული.

ТЕТРАКОНХ ტმტრაპონჰი

(ბერძ.) – ცენტრული ტაძარი, სადაც კვადრატული გეგმის მქონე ცენტრალურ მოცულობას ოთხი აბსიდა უერთდება.

ТЕТРАПШЛОН ტმტრაპილონი (ბერძ.) – სატრიუმფო თაღი, ურთიერთმართებული გასასვლელებით.

ТЕТРАСТИЛЬ ტმტრასტილი (ბერძ.) – ანტიკური ტაძრის სახეობა ოთხსვეტიანი პორტიკით მთავარ ფასადზე.



ТЕТРАФОР ტმტრაფორი (ბერძ.) – ოთხი კარიატიდისაგან შედგენილი კომპოზიცია.

ТЕХНИЧЕСКИЙ ПРОЕКТ ტექნიკური პროექტი – პროექ-

ტირების მეორე (საპროექტო მოცემულობის შემდეგ) სტადია, სადაც მეტად ღრმად და მრავალმხრივად მუშავდება საპროექტო მოცემულობაში დადგენილი ტექნიკური, სამშენებლო და არქიტექტურულ-გეგმარებითი მახასიათებლები, ზუსტდება მშენებლობის მოცულობა და მისი ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლები.

ТЕХНИЧЕСКИЙ ЭТАЖ
ტექნიკური სართული – სართული, რომელიც გამოყენებულია საინჟინრო მოწყობილობების განსათავსებლად, კომუნიკაციების გასაცვანად შეიძლება მდებარეობდეს როგორც შენობის ქვედა, ასევე მის შუა ან ზედა (ტექნიკური სხვენი) ნაწილებში.

ТИМПАН ტიმპანონი (ბერძ.)
 – ფრონტონის სიღრმეში, თარაზულ და დახრილ ზოლურებს შორის მოქცეული სამკუთხა არე, სადაც ხშირად თავსდება ფერწერული გამოსახულება ან ქანდაკება.



ТИПИЗАЦИЯ ტიპიზაცია (ბერძ.) – ტექნიკური და ეკონომიკური მაჩვენებლებით ეფექტური

ცალკეული კონსტრუქციების თუ მთლიანად შენობის პროექტების დამუშავება და შერჩევა, რომლებსაც ტიპიურად მიიჩნევენ და რეკომენდაციას აძლევენ მშენებლობაში მასობრივი გამოყენებისათვის. ტ. მშენებლობის ინდუსტრიალიზაციის ერთ-ერთი უმთავრესი პირობაა.

ТИПОВОЙ ПРОЕКТ ტიპიური პროექტი – შენობის მაღალი ხარისხის, ეკონომიკურად გამართლებული პროექტი, მიზანშეწონილი მოცულობით-გეგმარებითი სტრუქტურით, პროგრესული კონსტრუქციებით, რომელიც გამიზნულია მასობრივი მშენებლობისათვის.

ТИР ტირი (ფრანგ.) – მიზანში სასროლად საგანგებოდ მოწყობილი დახურული ან ნახევრად ღია შენობა.

ТИСНЕНИЕ ტვიზრულობა – ტყავის, ფურცლოვანი ლითონის, მუყაოს, ხავერდის და ზოგიერთი სხვა მასალის ზედაპირზე წნეხვით რელიეფური გამოსახულების მიღების ტექნიკა.

ТОЛОС თოლოსი (ბერძ.) – წრიული გეგმის მქონე შენობა, რომელიც ღვას საფეხურებიან კოლიუმზე, მთელ პერიმეტრზე გარშემორტყმულია კოლონადით და, მონოპტეროსი სიგანე განსხვავებით, არ გააჩნია ცეცხლ.

ТОН ტონი – ფერის ერთ-ერთი ძირითადი მახასიათებელთაგანი, რომელიც განსაზღვრავს სპექტრის ელფერს.

ТОНАЛЬНОСТЬ ტონალობა – ფერის ელფერი, რომელიც განაზოგადებს და იზორჩილებს ნაწარმოების ყველა ფერს და მის კოლორიტს მთლიანობას ანიჭებს. ამა თუ იმ ფერების მოჭარბებისა და მათი შეხამების მიხედვით ტ. შეიძლება იყოს თბილი, ცივი, მოვერცხლისფრო, მოოქროსფრო და სხვ.

ТОНДО ტონდო (იტ.) – სიტყვა მრგვალს ნიშნავს. ტერმინი გულისხმობს წრიული ფორმის დეკორატიულ დეტალს ან ფერწერულ ნაწარმოებს. უძრავლეს შემთხვევაში ასე ეწოდება მდონას და ბავშვის გამოსახულების მრგვალ კომპოზიციას, რომელიც დამახასიათებელი იყო იტალიური ხელოვნებისათვის XV-XVI სს-ში.

ТОНИРОВКА ტონირება – ლითონში ჩამოსხმული ქანდაკების დამუშავება სხვადასხვა ქიმიური ნივთიერებებით პლასტიკური ფორმების სრულად და მკვეთრად გამოვლენის მიზნით. ტ-ს აგრეთვე ოქსიდირებას და პათინირებას უწოდებენ. ტ-ით ზემოქმედებას ახდენენ აგრეთვე თაბაშირის ტიფრზე, სხვა მასალის ფაქტურის და ფერის იმიტაციის მიზნით.

ТОНКОСТЕННЫЕ ПРОСТРАНСТВЕННЫЕ КОНСТРУКЦИИ თხელკედლიანი სივრცითი კონსტრუქციები – ასე უწოდებენ ისეთ კონსტრუქციებს, რომელთა სივრცითი ფორმა უზრუნველყოფს მათ მდგრადობას, მათი სისქის მინიმუმამდე დაფანასთან ერთად. მათ მიეკუთვნება გარსები და ნაკეცები. გარსებს უწოდებენ მრუდხაზოვანი ზედაპირებით შემოსაზღვრულ გეომეტრიულ ტანებს. ნაკეცები გარკვეული კუთხით შეუღლებული ბრტყელი, თხელკედლიანი ფილებისგან შედგება.

ТОННЕЛЬ იხ. туннель.

ТОПКА საცმისლე – ღუმელის ნაწილი, სადაც ცეცხლი ანთია.

ТОПОГРАФИЯ ტოპოგრაფია (ბერძ.) – 1. გეოდეზიის ნაწილი, რომელიც შეისწავლის ადგილის აგეგმვის მეთოდებს; 2. რომელიმე ადგილის ზედაპირი.

ТОР ტორუსი (ლათ.) – მრუდხაზოვანი კლასიკური არქიტექტურული პროფილი, ლილვი. მაგ., იონიური კოლონის ბაზისის ბალიშის პროფილი.

ТОРГОВЫЕ РЯДЫ საშაჭრო რიბები – შუასაუკუნოვან ქალაქებში ქუჩების გაყოფებით მიჯრით განლაგებული სავაჭრობი.

ТОРГОВЫЙ ЦЕНТР სავაჭრო ცენტრი – ფუნქციონალურად და სიერცობრივად ურთიერთდაკავშირებული სავაჭრო მომსახურების დაწესებულებების კომპლექსი. მის შემადგენლობაში მაღაზიების და საზოგადოებრივი კვების ობიექტების გარდა შესაძლოა იყოს საყოფაცხოვრებო და სხვა სახის მომსახურების დაწესებულებები. იგი უზრუნველყოფს მრავალმხრივ სერვისს, მოსახლეობის დროის ეკონომიასთან ერთად.

ТОРС ტორსი (იტ.) – ადამიანის ტანი ან მისი გამოსახულება (ნახატი, ქანდაკება).

ТОРШЕР ტორშერი (ფრანგ.) – იატაკზე დასაღმელი სანათი არმატურა.

ТОСКАНСКИЙ ОРДЕР ტოსკანური ორდერი – იგი ყველაზე მარტივია მხატვრული გამოსახულებით და შედარებით „მძიმეა“ რომულ არქიტექტურულ ორდერებს შორის. კოლონის ქვედა ნაწილის დიამეტრი მისი სიმაღლის $1/7$ შეადგენს. ერთი მოდულის სიმაღლის ბაზისი კვადრატული პლინთისა და გეგმაში მრგვალი ლილვი-საგან შედგება. ასევე ერთი მოდულის სიმაღლის კაპიტელი ერთნაირი ზომის სამი ნაწილისგან შედგება. ქვევიდან პირველი ნაწილი კაპიტელის ყელია, რომელიც კოლონის ტანის

გაგრძელებას წარმოადგენს, მეორე ნაწილი ნაოთხალი ლილვია, ხოლო დამაგვირგვინებელი ნაწილი – აბაკი, მთაერდება ფოსოთი და თაროთი. არსებითად წარმოადგენს დორიული ორდერის გამარტივებულ ვარიანტს კანელურების გარეშე, კოლონით და გლუვი ფრიზით.

ТОЧЕЧНЫЕ ФУНДАМЕНТЫ წერტილოვანი საძირკვლები – იხ. *столбчатые фундаменты*.

ТОЧЕЧНЫЙ ДОМ წერტილოვანი სახლი – წარმოადგენს მაღალ, ერთსექციურ სახლს, კომპაქტური გეგმით და მოცულობითი წყობით, სადაც ბინები კიბის და ლიფტების კვანძის გარშემოა განლაგებული. მიუხედავად იმისა, რომ ეკონომიური მაზასიათებლებით ასეთი სახლი სექციურთან შედარებით ნაკლებად ეფექტურია, მას ფართოდ იყენებენ ქალაქმშენებლური მანევრირების შესაძლებლობების გამო.

ТОЧКА ВОСПРИЯТИЯ აღქმის (ხედვის) წერტილი – მაყურებელთა დარბაზებში ხედვის პირობების შესამოწმებლად დარბაზის ფუნქციონალური დანიშნულების მიხედვით ადგენენ წერტილს, რომლის ნორმალური აღქმა მაყურებლის მიერ უზრუნველყოფს მთლიანად დარბაზის დამაკმაყოფილებელ მაზასიათებ-

ლებს სცენაზე, ეკრანზე, ასპარეზზე მიმდინარე მოქმედების აღქმის თალსაზრისით. ასე, მაგ., კინოთეატრში ა.წ. მოთავსებულია ეკრანის ქვედა კიდეის შუაში, ესტრადის თეატრში – სცენის სიბრტყიდან 50-60 სმ სიმაღლეზე და ა.შ.

ТРАВЕЯ ტრავეა (ფრანგ.)

– ჯერული ან შეკრული კამარით გადახურული სწორკუთხა გეგმის მქონე სივრცითი უჯრედი (ნეფის ნაწილი) რომანულ და გოთიკურ არქიტექტურაში.

ТРАВЕРС ტრავერსი (ფრანგ.)

– 1. პირობითი კუთხური ნაგებობა, რომელიც წარმოადგენს მდინარის ნაპირიდან ღინების ღრმა ადგილისკენ მიმართულ ჯებირს, და იცავს ნაპირს წყლის დონის ამადლებისას; 2. განივად გაღებული ძელი – საწელე.

ТРАДИЦИОНАЛИЗМ ტრადიციონალიზმი (ლათ.) – ტენდენციები, რომლებიც არქიტექტურას უბრუნებდნენ ტრადიციულ კომპოზიციურ პრინციპებს და კლასიციზტური ფორმების შესაძლებლობებს. ტ., რომელიც უკუდგა XX ს-ის პირველ მესამედში ავანგარდისტული მიმდინარეობის გავლენით, 40-იან წლებში კვლავ იწყებს გზის გაკვლევას. ამავე დროს, ამ ტენდენციების მატარებელ მთელ რიგ ნაწარმოებებში მკლავდებოდა ფუნქციონალური და სივრცით-კომპოზიციური მიზანშეწონილობა,

რაც დამახასიათებელი იყო ა. პერეს, ი. აუდის, ე. ასკლუნდის არქიტექტურისათვის. იტალიასა და გერმანიაში არქიტექტურულ ფორმებს აკადემიზმის ხასიათი მიეცა. XX ს-ის მეორე ნახევრის დასაწყისში ტ. განვითარდა სხვა ქვეყნებშიც. იგი იაპონურ არქიტექტურაშიც გამოვლინდა, სადაც რკინა-ბეტონში ამოყვანილ ნაგებობებში იყენებდნენ იაპონური ხუროთმოძღვრებისათვის დამახასიათებელ ფორმებსა და სტრუქტურებს. ბევრი არქიტექტორი (უ. პარისონი, ფ. ჯონსონი, მ. აბრამოვიჩი) ამერიკის შეერთებულ შტატებში მიმართავს არქიტექტურის და კლასიციზმის სტილისტურ პრინციპებს, რომელთა კონსტრუქციულ სქემებს და „დიდ ორდერს“ აზაუბენ თანამედროვე არქიტექტურული და კონსტრუქციული საშუალებებით.

ТРАЙЛЕР ტრაილერი (ინგლ.)

– თვლებზე შეყენებული გადასატანი სახლი.

ТРАКТ ტრაქტი (ლათ.) – ძვ.

დიდი, ფართო მაგისტრალური გზა. მაგ., საფოსტო ტ., ციმბირის ტ.

ТРАКТИР ტრაქტირი

(გერმ.) – ძვ. თავდაპირველად ღამის გასათევი, სასტუმრო, რომელსაც რესტორანიც გააჩნდა, შემდგომში – დაბალი რანგის რესტორანი.

ТРАНСЕПТ ტრანსეპტუმი

(ლათ.) – განივი ნაღვი ბაზილიკური ან ჯვრის სახიანი გეგმის მქონე შენობაში. წარმოიქმნა ადრექრისტიანულ არქიტექტურაში, როდესაც ლიტურგიის გართულებამ მოითხოვა სივრცის გაზრდა საკურთხეულის აბსიდის წინ.

ТРАНШЕЯ ტრანშეა (ფრანგ.)

– გრძელი და ღრმა თხრილი, მაგ., წყალსადენის მილის ჩასადებად.

ТРАП ტრაპი – 1. (პოლ.)

გეშე ასასვლელი კიბე; 2. (ინგლ.) წყლის მიძღები და გადასაყვანი მოწყობილობა.

ТРАПЕЗНАЯ სატრაპეზო

(ბერძ.) – საგანგებო შენობა ქრისტიანულ მონასტერში სასადილო დარბაზით და დამხმარე სათავეებით. „სატრაპეზო ჩვენ მხოლოდ X, XI და შემდეგ დროინდელ საუკუნეებში გვხვდება. უფრო ადრინდელ ხანაში, IX ს-ში, საოსტიგენი იხმარებოდა“ (ივ. ჯავ.).

ТРАССА ტრასა (გერმ.),

ბეჰნიშანი – 1. ადგილზე დაკავალული ან რუკაზე დატანილი ხაზი, რომელიც განსაზღვრავს მიწის ზეინულის, რკინიგზის, გზატკეცილის და მისთ. ღერძს. 2. არხის, მილგაყვანილობის და მისთ. მიმართულება, გეზი.

ТРАХЕЛИЙ ტრაქელეონი

(ბერძ.) – სვეტის ყელი.

ТРАФАРЕТ ტრაფარეტი –

1. თარგი, შაბლონი, არქიტექტურული დეტალის ნატურალური სიდიდით შესრულებული ნახაზი; 2. მუყაოს, ლითონის ან ცელულოზის ფირფიტა, რომელშიც ამოჭრილია სარეპროდუქციო ნახატი ან წარწერა. გამოიყენება სამღებრო საქმეში.

ТРЕБИЩЕ ბომონი, ბაბინი,

საქპრპი – წარმართთა სალოცავი.

ТРЕК ტრეკი (ინგლ.) –

ველორბოლისათვის საგანგებოდ მოწყობილი ბილიკი, ვირაჟებით. იხ. *велодром*.

ТРЕЛЬЯЖ ტრელაჟი (ფრანგ.)

– 1. ზვიარა მცენარეულობით დაფარული ცხაური; 2. სამკარელი სარკე.

ТРЕНОГА იგივეა, რაც

треножник.

ТРЕНОЖНИК სანჯიხა –

სამფეხიანი ქვესადგამი.

ТРЕХЛОПАСТНАЯ АРКА

სამშრთიანი თაღი – ურთიერთგადაკვეთილი სამი რკალის მოხაზულობის თაღი, რომელიც დამახასიათებელია არაბული ხელოვნებისათვის. ჩვეულებრივ გვხვდება ესპანეთში და მის სიახლოვეს მდებარე აფრიკის სანაპირო ქვეყნებში – მაროკოში, ალჟირში.

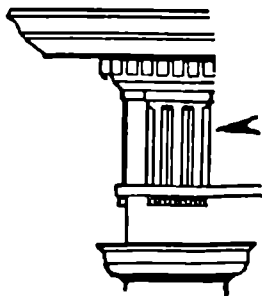
ТРЕХЦЕНТРОВАЯ АРКА
სამცენტრიანი თაღი – სამი ცენტრიდან მოხაზული რკალის ფორმის თაღი.

ТРОЧЕНТО ტროჩენტო (იტ.)
– ტერმინი მიღებულია აღორძინების ხანის წინამორბედი, XIV ს-ის იტალიური ხელოვნების აღსანიშნავად.

ТРИБУНА ტრიბუნა (ფრანგ.) – 1. ორატორისათვის საგანგებოდ მოწყობილი ადგილი. 2. საფეხურებად განლაგებული მაყურებელთა ადგილები სტადიონზე.

ТРИГА ტრიგა (ლათ.) – სამცხნიანი ეტლის ქანდაკება, რომელიც ზოგჯერ აგვირგვინებს შენობას.

ТРИГЛИФ ტრიგლიფი, ტრიგლიფოსი (ბერძ.) – სამკუთხა პროფილის მქონე ვერტიკალური ღარების დანაწევრებული,



სიმაღლეში ოდნავ აზიდული ფილა, რომელიც დორიული ორდერის ფრიზზე ენაცვლება კვადრატულ ფილას – მეტოპს, თავსდება კოლონების და სვეტ-შირისების ღერძების სწვრივად და ქვაში ასახავს ხის გადახურვის კოჭის თავებს.

ТРИКЛИНИЙ ტრიკლინიუმი (ლათ.) – სასადილო ოთახი რომაულ საცხოვრებელ სახლში.

ТРИКОНХ ტრიკონხი (ლათ.) – სამაფსიდიანი, სამკონქიანი შენობა. მაგ., მეტეხი თბილისში.

ТРИПТИХ ტრიპტიქი, ტრიპტიქოსი (ბერძ.) – ერთიანი მხატვრული იდეით გაერთიანებული, სამი ნაწილისგან შედგენილი (სამკარედი) სახვითი ხელოვნების ნაწარმოები.

ТРИУМФАЛЬНАЯ АРКА
ტრიუმფალური თაღი – ძველ რომში ყველაზე მეტად გავრცელებული მემორიალურ ნაგებობათაგანი, ცალკე მდგომი თავისებური კარიბჭის სახით, ერთ ან სამმალიანი თაღოვანი გასასვლელით, აგებული რომელიმე გამორჩენილი პიროვნების უკვდავსაყოფად ან რაიმე ისტორიული ამბის აღსანიშნავად. მაგ., ფლავიუსების ხანის ერთ-ერთ გამორჩენილ ნაწარმოებს წარმოადგენს ტიტეს ტრიუმფალური თაღი რომში, რომელიც ააგეს 81 წ.

იერუსალიმის აღების აღსანიშნავად.



ТРИУМФАЛЬНАЯ КОЛОННА იხ. *мемориальная колонна*.

ТРИФОРИЙ ტრიფორიუმი (ლათ.) – 1. სამფრთიანი თაღით დაგვირგვინებული საშაწილიანი გასასვლელი; 2. რომანული და გოთიკური ბაზილიკური ტაძრების ცენტრალური ნავის მეორე იარუსზე განლაგებული თაღები; 3. კამარების თავზე, გვერდითი ნაგებობის სახურავის ქვეშ მოწყობილი ვიწრო გალერეა.

ТРОМПЫ ტროპეპი (ფრანგ.) – ნახევარძარის, კონუსის ნაწილის ან სფერული გუმბათის ნაოთხალის ფორმის კამარები, რომლებიც კვადრატულგეგმიანი მოცულობიდან წრიული ან მრავალკუთხა გუმბათის ფელზე გადასვლის საშუალებას იძლევა. გავრცელებული იყო საქართველოში, სომხეთში, წინა აზიაში. მაგ., ასეთი კონსტრუქცია განხორციელებულია მცხეთის ჯვარზე (586-604 წწ.).

ТРОН ტახტი (სპარ.) – 1. სამეფო ტახტი; სავარძელი, რომელშიც მეფე იჯდა ოფიციალური მიღების, ზეიმის და მისთ. დროს. 2. სავარძელი საკათედრო ტაძარში უმაღლესი სასულიერო პირისათვის.

ТРОПА ბილიკი – 1. საცალფეხო გზა; 2. სასიერო გზა ბალაკებში.

ТРОПИКА იგივეა, რაც *тропа*.

ТРОС ბამბირი, გვირლი – ქერელის მსხვილი თოკი ან მეთულის მოქნილი წნული.

ТРОТУАР ტროტუარი (ფრანგ.) – ქუჩის საქვეითო ნაწილი.

ТРУБА მილი – ჩვეულებრივ მრგვალი კვეთის, გრძელი, ღრუტანიანი საგანი. მაგ., წყალსადენის მ.

ТРУБОПРОВОД მილსადენი, მილგაყვანილობა – მილებისგან შედგენილი ნაგებობა სითხის, აირის, ფხვიერი მასალის განსაზღვრულ მანძილზე გადასატანად.

ТРЮМ ტრიუმი (პოლ.) – 1. სათავსი თეატრის სცენის ქვეშ; 2. გემის ნაწილი ფსკერსა და ქვედა გემბანს შორის.

ТРЮМО ტრიუმო (ფრანგ.) –

1. კედელზე მიყრდნობილი დიდი სარკე; 2. ორნამენტულად დამუშავებული შუაქედლისი.

ТУАЛЕТ ტუალეტი (ფრანგ.)

– 1. სარკიანი მაგიდა, რომლის წინ ივარცხნიან, იცემავენ; 2. ზოგიერთ საზოგადოებრივ ადგილებში (თეატრში, კინოთეატრში, რესტორანში) მოწყობილი საპირფარეშო.

ТУМБА ბოქსინტი – რისამე

საყრდენი.

ТУННЕР ბჰირაბი – მიწის

ქვეშ გაყვანილი საქვეითო ან სატრანსპორტო გასასვლელი. „ქალაქსა შიგან მაგარი კლდე მალალი და გრძელია, მას კლდესა შიგან გვირაბი, ასაძრომელი ხერელია“ (ვეფხ.). ძველ ბერძნებს ბ. მხოლოდ წყალსადენებისათვის გაყვდათ, ხოლო რომაელებს ძვ. წ. 395 წ.-დან დაწყებული – ჰიდროტექნიკური ნაგებობების მშენებლობისას, კანალიზაციისა და გზების მოწყობისას.

ТУПИК ჩისი, ქუჩაბანდი –

ქუჩის განშტოება, რომელსაც არ გააჩნია გამჭოლი გასასვლელი.

ТУР ბოლორამო – ქვით

გავსებული დაწნული ჯიჩი მდინარის ნაპირის გასამაგრებლად ან წყალსატევის შესაქმნელად.

ТУШ ტუში (გერმ.) – წიწვო-

ვანი ხის, მცენარეული ზეთის და ფისის წვის შედეგად მიღებული ნაცრისაგან დამზადებული შავი საღებავი, რომელიც დროთა განმავლობაში არ კარგავს ტონის ინტენსივობას. გამოიყენება დასაფერად, სახაზავად, დასამტრიხად, ამოსარეცხად. ტ. უძველესი დროიდან გამოიყენებოდა ჩინეთში, შემდგომში იგი გავრცელდა იაპონიაში, ხოლო XV-XVII სს-ში – ევროპაში.

ТЮБИНГ ტიუბინგი (ინგლ.) –

თაღური სამაგრი; ლითონის ან რკინა-ბეტონის რგოლის ნაწილის მსგავსად მოღუნული, ფილის სახით დამზადებული გვირაბის ასაწყობი სამაგრი.

ТЮРБЕ თიურბე (არაბ.) –

აკლდამა, საძვალე მუსლიმანური აღმოსავლეთის ქვეყნებში, რომელიც, ჩვეულებრივ, წარმოადგენს გუმბათით ან კარვისებური გადახურვით დაგვირგვინებულ მცირე მაკზოლეს. მათგან უძველესი ნიმუშები სელჯუკების ხანას განეკუთვნება.

ТЯГА ზოლურა – კედლის

სიბრტყიდან უმნიშვნელოდ გამოწვეული, თარაზული, ხშირად არქიტექტურული დეტალების მომჩარჩოებელი, პროფილირებული (ქვის ან ბათქაშის) სარტყელი.

УБЕЖИЩЕ თავშესაფარი

– თავდაცვის მიზნით, ადამიანთა ღროებით შესაზიზნად საგანგებოდ აღჭურვილი სადგომი ან ნაგებობა.

УБОРНАЯ საპირფარეშო

– 1. ოთახი თეატრში, სადაც მსახიობები იცვამენ და იროვეზიან სცენაზე გასვლის წინ. „სახლი ტანთ ჩასაცმელი“ (დ. ჩუბინ.). 2. საგანგებოდ აღჭურვილი სათავსო ან ნაგებობა ბუნებრივი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად.

УКЛОН ქანობი – რაიმე სიბრტყის (მაგ., სახურავის კალთის), ქუჩის, მიწის ზედაპირის, კიბის, პანდუსის დახრის კუთხე ან პროცენტებში გამოსახული თანაფარდობა სიმაღლესა და ქვედაბოლო შორის.

УКРУПНЕННЫЙ МОДУЛЬ გამსვნილავალი მოდული –

იყენებენ შენობის ძირითადი ელემენტების პარამეტრების (სიგანის, სიგრძის, ბიჯის, მალის) დასადგენად. ამასთან, რაც მეტია შენობის ძირითადი ელემენტების პარამეტრები, მით უფრო დიდია გამსვნილებული მოდულის სიდიდე. ბ.მ. წარმოებულია ძირითადი მოდულისაგან და უდრის: 60 მ (6000 მმ), 30 მ (3000 მმ),

12 მ (1200 მმ), 6 მ (600 მმ), 3 მ (300 მმ), 2 მ (200 მმ).

УЛИЦА ქუჩა – ქალაქის გეგმარების ერთ-ერთი ძირითადი ელემენტი – სხვადასხვა დანიშნულების და ზომის კეთილმოწყობილი გზა.

УЛИЧНАЯ СЕТЬ ქუჩების ქსელი – ქუჩების ურთიერთგანლაგების, დაგეგმარების ხასიათი. მაგ., რეგულარული, არარეგულარული, რადიალურ-რგოლური და სხვ.

УНИВЕРМАГ უნივერსალური (ლათ.) – უნივერსალური მაღაზიის შემოკლებული დასახელება.

УНИВЕРСАМ უნივერსამი (ლათ.) – უნივერსალური მაღაზია, სადაც ნებისმიერი საქონელი შეიძლება გაიყიდოს.

УНИВЕРСАЛЬНЫЙ ЗАЛ უნივერსალური ღარბაზი – ღარბაზი, სადაც გათვალისწინებულია ტრანსფორმაციის საშუალება სხვადასხვა სახის (სპორტული, მუსიკალური და ა.შ.) ღონისძიებების ჩასატარებლად.

УНИФИКАЦИЯ უნიფიკაცია (ლათ.) – ტიპური კონსტრუქცია

რუქციული ელემენტების რიცხვის მაქსიმალურად შესაძლებელი შეზღუდვა, რაც ამარტივებს მათ დამზადებას და ამცირებს ღირებულებას. ამასთან, კონსტრუქციული დეტალების ზომების უნიფიკაცია ერთი გადაწყვეტილების მეორეთი შეცვლის საშუალებას იძლევა ადგილობრივი პირობების გათვალისწინებით, პროექტის ძირითადი პარამეტრების შეუცვლელად.

УПОР საბჭონი – ადგილი, საზედაც რისამე (მაგ., ნივნივის) საყრდენია მიბჯენილი.

УРАСА შრასა – იაკუტების საცხოვრებლის სახეობა, რომლის ჩონჩხს წარმოადგენს მიწაში ჩაფლული ბოძების რიგი.

УРБАНИЗМ შრბანიზმი (ფრანგ.) – 1. მეცნიერება, რომელიც ქალაქთმშენებლობის ყველა სფეროს მოიცავს; 2. ტერმინი დამკვიდრდა XX ს-ში, როგორც გარკვეული მიმართულების აღმნიშვნელი, რომლის წარმომადგენლები თანამედროვე ცივილიზაციაში განსახლების ფორმათა

შორის უპირატესობას ქალაქს ანიჭებდნენ და მაქსიმალურ ყურადღებას უთმობდნენ უკიდურესად გამსხვილებული ქალაქთმშენებლური სტრუქტურების დაპროექტებას, სადაც გათვალისწინებული იყო მოსახლეობის მაქსიმალური კონცენტრაცია. ურბანისტული თეორიის დამკვიდრებაში 1920-იან წლებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა ლე კორბუზიეს მოღვაწეობას.

УСАДЬБА კარ-მიღამო, სახლ-კარბი – ცალკე მდგომი სახლი, ეზოთი, დამხმარე ნაგებობებით და საყარგულებით.

УСТОЙ ბშრჯი – მძლავრი მზიდი კონსტრუქცია. მაგ., ხიდის ბურჯი.

УСЫПАЛЬНИЦА აპლდაზა, საძვალე – ნაგებობა, სადაც მიცვალებული ასვენია. ასეთივე ნაგებობა, სადაც ასვენია ერთი ოჯახის, გვარის წევრები.

ФАБРИКА შაბრიბა (ლათ.)

– მანქანების გამოყენებაზე დაფუძნებული მსხვილი სამრეწველო საწარმო. ტერმინი დამკვიდრდა XVII ს-ში შრომის განაწილების გაღრმავებასთან დაკავშირებით.

ФАКТУРА შაბტურა (ლათ.)

– კედლის, ჭერის, სხვა არქიტექტურული ფორმის, ელემენტის ან მხატვრული ნაწარმოების ზედაპირის დამუშავების ხასიათი.

ФАЛЬЦ ნარიმანდი, ნარანდი – ფიცარზე ან ძელზე ამოღებული სხვადასხვა ზომის და ფორმის გრძივი ღარი, რომელშიაც ჯდება მეორე ფიცრის გასწვრივი შვერილი ან კბილი.

ФАНЗА შანზა – ქვის ან ალიზის, ხის კარკასიანი სახლი ჩინეთის სოფელში.

ФАСАД შასადი (ფრანგ.)

– შენობის გარე მხარე. შ-ის მხატვრულ სახეს, პროპორციებს, ტექტონიკურ დანაწევრებას განსაზღვრავს შენობის დანიშნულება, კონსტრუქციული თავისებურებანი, სტილისტური კონცეფცია.

ФАСЦИЯ შასცია (ლათ.) – არქიტრავის თარაზულ ნაწილებად გამოყოფი ზოლურა.

ФАХВЕРК შახშერკი (გერმ.), ჩალანგარი – შემომზღუდავი კედლის კარკასი, რომელიც მას მდგრადობას ანიჭებს, ალიქვამს და ძირითად კარკასს გადასცემს კედლის წონას და ქარის დატვირთვებს.

ФЕРМА 1. შირმა (ფრანგ.),

შაშშე – გეომეტრიულად მდგრად სისტემაში გაერთიანებული ხის, ფოლადის ან რკინაბეტონის ღეროებისგან შემდგარი მზიდი კონსტრუქცია. ფერმის გეომეტრიული სქემა (სტრუქტურა) განისაზღვრება ზედა და ქვედა სარტყლების მოხაზულობით და ღეროვანი ელემენტების – დგარების და ირიბანების განაწილებით. არსებობს შ-ის მრავალი სტრუქტურული ნაირსახეობა (სეგმენტური შ., ორქანობიანი შ., ჰორიზონტალური პარალელური სარტყლებით, ტრაპეციისმაგვარი შ., სამკუთხა შ., თაღოვანი შ. და სხვ.; 2. შირმა – საწარმო, რომელიც სოფლის მეურნეობის განსაზღვრულ დარგს მისდევს (მეცხოველეობის შ., რძის შ. და ა.შ.); 3. შირმა –

სოფლის მეურნეობის კერძო საწარმო საკუთარ ან იჯარით აღებულ მიწაზე, რომელიც წარმოადგენს სასოფლო-სამეურნეო ნაგებობების კომპლექსს.

ФЕСТОН შისტონი (ფრანგ.)

— ფერწერული ან ძერწული სამკაული ტალღისებრი ორნამენტის, გირლანდის და სხვ. სახით.

ФИАЛ შიალი (ბერძ.)

გოთიკური არქიტექტურის დეკორატიული ელემენტი, პინაკლების, წვეტურების, კონტრაფორსების დაგვირგვინება — ჯვარედი ყვავილის (ფლერონის) გამოსახულებით, ფიგურული შპალით და ა.შ.

ФИЛЕНКА ლირსი — ჩარ-

ჩოში ჩასმული თხელი ფიცრის ფარი (მაგ., კარის ლირსი).

ФЛАГШТОК ფლაგშტოკი

(გერმ.), ბუნი — დროშის აღსამართავი ჭოკი.

ФЛЕРОН ფლერონი (ფრანგ.)

— გოთიკური ორნამენტი, რომელიც წარმოადგენს ჯერულად განშტოებული ღეროს მქონე სტილიზებული ყვავილის სკულპტურულ გამოსახულებას და აგვირგვინებს გოთიკური შენობის სხეადასხვა ნაწილებს (ვიმპერგს, წვეტურას).

ФЛИГЕЛЬ ფლიგელი

(გერმ.) — 1. საცხოვრებელი სახლის ფრთედი, გვერდითი მინაშენი; 2. საკარმიდამო სახლის ეზოში მოქცეული, მასთან ფუნქციონალურად დაკავშირებული მცირე სახლი.

ФОЙЕ შოიე (ფრანგ.)

— ყურებელთა დარბაზს მიკედლებული სათავსი, რომელიც განკუთვნილია მაყურებლების ან მსახიობების (არტისტული შ.) დასასვენებლად.

ФОЛОС იფოეა, რაც მო-

ლოს.

ФОЛЬВАРК ფოლვარკი

(გერმ.) — ცალკე დასახლება, კარმიდამო, მამული ევროპის ზოგიერთ ქვეყანაში.

ФОНАРЬ შარანი (ბერძ.)

1. კედელზე ან სვეტზე დამაგრებული საშუქი არმატურა ქუჩის გასანათებლად; 2. იხ. *свето-вой фонарь*.

ФОНТАН შაფრეშანი (სპარ.)

— დეკორატიული ნაგებობა, რომელიც წარმოადგენს წყლის მაღლა ატყორცნილი ჭავლის ან ჩამდინარე ნაკადის ფუძეს და მოჩარჩოებას; მხატვრულად მოთული შ. გავრცელებული იყო ანტიკურ, შუასაუკუნოვან ევროპულ ქალაქებში, ახლო და შუა აღმოსავლეთის ქვეყნებში, ინდო-

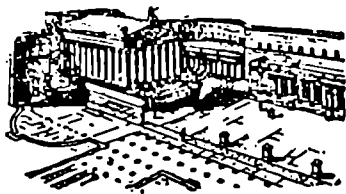
ეთში. XVI-XVIII სს-ში შეიქმნა შადრევნების უდიდესი კომპლექსები სასახლისეულ პარკებში (მაგ., ვერსალში, პეტერგოფში). მოძრავი წყლის შეხამება ქანდაკებასთან, არქიტექტურასთან და მწვანე ნარგავებთან მხატვრული საზოგნების შექმნის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საშუალებად იქცა არქიტექტურაში და ბალ-პარკულ ხელოვნებაში.

ФОРТИФИКАЦИОННОЕ СООРУЖЕНИЕ საფორტიფიკაციო ნაგებობა – თავდაცვით ნაგებობათა კომპლექსი.

ФОРТОЧКА სარკმელი, შუქში – ფანჯრის ნაწილი, რომელიც დამოუკიდებლად იღება და ოთახის გასანიავებლად არის გათვალისწინებული.

ФОРУМ ფორუმი (ლათ.) – თავდაპირველად სეაფრო, შემდგომში კი საზოგადოებრივი მოედანი, პოლიტიკური და კულტურული ცენტრი რომის ქალაქებში. მოედანზე თავმოყრილი იყო ქალაქის მფარველი ღმერთების ტაძრები, სასამართლოსათვის და სხვა მიზნებისათვის განკუთვნილი ბაზილიკები, მმართველობის შენობები. გამოირჩეოდა რომის მთავარი ფ. – ფორუმი რომანიუმი. ძვ.წ. VI ს-დან დაწყებული ფორუმების არქიტექტურა თანდათან იხვეწებოდა და რომის იმპერიის პერიოდში გადაიქცა პარადულ ანსამ-

ბლებად, რომლებიც გარშემორტყმული იყო პორტიკებით და ქანდაკებებით. ტრაიანეს ფ. რომში (III-III სს) წარმოადგენდა მეტად რთული კომპოზიციის ანსამბლს, ტრიუმფალური თაღით, ბაზილიკებით, ვრცელი პერისტილოსით და ტრაიანეს სვეტით.



ФРАМУГА ფრამუგა (პოლ.)

– 1. კარ-ფანჯრების თავზე მოთავსებული ალათების ყრუ ან მოძრავი ნაწილი. 2. შიდა კედლის ზედა ნაწილზე მოთავსებული სარკმელი მეორე შუქით გასანათებლად.

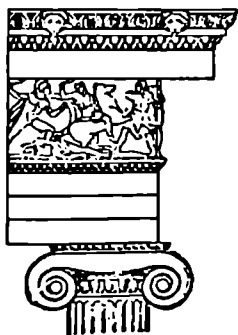
ФРАНЦУЗСКИЙ ПАРК შრანზული პარკი – იხ. *регулярный парк*.

ФРЕСКА ფრესკა (იტ.) – კედლის ნოტიო შელესვაზე წყლის საღებავით მოხატულობის შესრულების ტექნიკა. ასეთი ტექნიკით შესრულებული ნაწარმოები. ფრესკის ტექნიკა ცნობილი იყო ჯერ კიდევ ეგეოსურ ხელოვნებაში (ძვ.წ. II ათასწ.) და აღმავლობა განიცადა ანტიკურ ხელოვნება-

ში. ახალ აღმავლობას მიაღწია აღორძინების ხანაში (ჯოტო, მაზაჩო, რაფაელი, მიქელანჯელო). ე.წ. „მშრალი ფრესკა“ (ტუმპერას გამოყენებით) ჩაისახა ანტიკურ სამყაროში, შემდგომ გავრცელდა ევროპის ქვეყნებში, ბიზანტიაში, საქართველოში.

ФРИГИДАРИЙ შრიბიდა-რიუმი (ლათ.) – სადგომი რომაულ თერმებში ცივი წყლით საბანაოდ, კალდარიუმის-გან (ცხელი აბანოსგან) განსხვავებით.

ФРИЗ შრიზი (ფრანგ.) – არქიტრავსა და კარნიზს შორის მოქცეული ანტაბლე-მენტის პორიზონტალური ნაწილი. დორიულ ორდერში იგი დაყოფილია ტრიგლიფებად და მეტოპებად, ხოლო იონიურ და კორინთულ ორდერებში დატოვებულია გლუვად ან მთლიანად დაფარულია რელიეფით.



ФРОНТОН შრონტონი

(ფრანგ.) – ფასადის, პორტიკის დამაგვირგვინებელი სამკუთხა ან მშვილდის ფორმის სიბრტყე, რომელიც ლავგარდანით არის შემოფარგლული. ლავგარდანებს შორის მოქცეული სიბრტყე (ტიმპანო) ხშირად დაფარულია ქანდაკებით. დეკორატიული მცირე შ. ზოგჯერ აგვირგვინებს კარებს და ფანჯარას.



ФУНДАМЕНТ საპირკვე-ლი – ნაგებობის მიწისქვეშა საყრდენი ნაწილი, რომელიც შენობის დატვირთვებს ფუძეს გადასცემს. კონსტრუქციული სქემის მიხედვით ს-ის ძირითადი სახეობანია: ლენტური (უწყვეტი ლენტის სახით ყველა მზიდი კედლის ქვეშ), სვეტოვანი (ცალკეული სვეტების სახით), მთლიანი (ერთიანი ფილა მთელი შენობის ქვეშ) და ზიმინჯოვანი. ს-ის კონსტრუქციის შერჩევა დამოკიდებულია შენობის კონსტრუქციულ სქემაზე, დატვირთვებზე, სამშენებლო ბაქნის კიდროლოგიურ პირობებზე, ადგილობ-

რევი მასალების გამოყენების შესაძლებლობებზე და ა.შ.

ФУНДАМЕНТАЛЬНАЯ БАЛКА საძირკმლის კოჭი, რანდკოჭი – წვეტილ (სვეტოვან) საძირკველზე, კარკასის შვერილებზე ან საგანგებო სადგრებზე (ბოკონებზე) გადებული ხის (ღირე), ლითონის ან რკინა-ბეტონის ძელი, რომელიც კაპიტალური კედლის ან კარკასის შემავსებელი კედლის დატვირთვებს საძირკველს გადასცემს.

ФУНИКУЛЕР ფუნიკულიორი (ფრანგ.) – ქანობიან რელიეფზე მოწყობილი საბაგირო რკინიგზა. მაგ., თბილისის ფუნიკულიორი მთაწმინდაზე (1905, ინჟინერი ა. ბლაში, არქიტექტორი ა. შიმკევიჩი).

ФУНКЦИОНАЛИЗМ ფუნქციონალიზმი (ლათ.) – 1920-იანი წლების შუა ხანებში ევროპული ავანგარდისტული არქიტექტურის პროგრესული ძალები გაერთიანდნენ ფუნქციონალიზმის საერთო პროგრამის საფუძველზე. მოდერნის პრინციპებზე აღზრდილმა ახალმა თაობამ განაეითარა არქიტექტურის რაციონალობა. ინგლისელი კრიტიკოსის ი. ბენემის მტკიცებით, ტერმინი პირველად გამოიყენა იტალიელმა არქიტექტორმა ა. სარტორისმა 1923 წ. გამოსულ წიგნში. იგი ფართოდ დაინერგა 20-იან, 30-იან წლებში „ახალი

არქიტექტურის“ იდეოლოგიის ზ. გიდიონის მეცადინეობით. შ-ის მთავარი ლოზუნგი იყო: „ფორმა თან სდევს ფუნქციას“. ამ პერიოდის აღინიშნება მისწრაფება ადამიანისა და გარემოს შორის დამოკიდებულების განახლებისკენ, რამაც გამოიწვია თეორიული ინტერესი ცვლილებებისადმი არქიტექტურაში საზოგადოების სოციალური პირობების გარდაქმნასთან დაკავშირებით. საზოგადოებრივმა პრობლემატიკამ არქიტექტურა დააყენა საცხოვრებლის ახალი ფორმების ძიების აუცილებლობის წინაშე, რაც ფუნქციონალიზმის ცენტრალურ მოტივად იქცა. ამასთან ერთად, წარმოიშვა მისწრაფება ფართოდ დანერგათ რკინა-ბეტონის, ახალი კონსტრუქციული სისტემები და მასალები ახალი არქიტექტურული მორფოლოგიის შექმნის მიზნით. მშენებლობა განიხილებოდა, როგორც ცხოველქმედების ორგანიზაციის საშუალება ბიოლოგიური, სოციალური, ტექნიკური და ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით. ფუნქციონალიზმის თეორიული საფუძვლები ჩამოაყალიბა ლე კორბუზიემ. შ-ის პროგრამაში საგრძნობი წვლილი შეიტანა ბ ა უ ჰ ა უ შ ბ ა .

ФУТУРИЗМ В АРХИТЕКТУРЕ ფუტურისმი არქიტექტურაში (ლათ.) – იტალიაში ჩასახული რეაქცია მანიერიზმზე ხელოვნებაში და არქიტექტურაში, პირველი მოძრაობა, რომელიც ცდილობდა უკუეგდო სქე-

მატური ნეოკლასიციზმი და რომანტიზმი. ფუტურიზმისათვის დამახასიათებელი იყო გამოკვეთილი ინტერესი XX ს-ის დასაწყისის ტექნიკური ცივილიზაციისა და ცხოვრების მზარდი დინამიზმის მიმართ. ამ მიმართულების თვალსაჩინო წარმომადგენელი იყო იტალიელი ა. სანტ-ელია, 1914 წ. გამოქვეყნებული ფუტურისტული არქიტექტურის მანიფესტის ავტორი, სა-

დაც იგი არქიტექტორებს მოუწოდებდა შეექმნათ ფუტურისტული ქალაქი თავისებური, მოძრაობით აღსავსე ვეებერთელა ნავსაშენის სახით, ზოლო ფუტურისტული სახლი – გიგანტური მანქანის მსგავსად. ა. სანტ-ელია ცნობილია, როგორც ფუტურისტული ქალაქების ესკიზების ავტორი.

X

ХАЙ-ТЕК 3А0-МЯМ0 (ინგლ.)

– ამერიკულ პროფესიონალურ ჟარგონზე ნიშნავს თეატრალიზებულ სუპერტექნიციზმს. მის ძირითად თვისებას განსაზღვრავდა ის გარემოება, რომ ტექნიკა ვლინდება არა მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელ ფუნქციებში, არამედ – სიმბოლოების სისტემების და დეკორაციების როლშიაც კი. ამასთან, წარმოიქმნა ფსევდოტექნიკური ფორმები, რომლებსაც მხოლოდ და მხოლოდ დეკორაციული ფუნქციები გააჩნდა. ანტურაჟი, რომელიც თითქმის უცვლელად გვხვდება ყველა ვარიანტში, იქმნება მიწების, ლითონის კოჭების, დგარების, ფერების და მისთ. მეშვეობით. მაგალითები: 1977 წ. აშენებული არქიტექტორ პელმუტ შულტცის სახლი ბევერ-

ლი-ჰილზში (აშშ), არქიტექტორ ჰიუ ჰარდის მიერ აშენებული ფირმა „პარტი, პოლცმანი, პრეიზის“ შენობა და მისივე საბავშვო მუზეუმი ბრუკლინში (1976 წ.). სუპერტექნიციზმი არქიტექტურაში აღმოცენდა როგორც ამერიკული აზროვნებისათვის დამახასიათებელი ნიშანთვისება. 70-იან წლების დასაწყისში „ჰაი-თეკი“ აზიის და დასავლეთ ევროპის ქვეყნებშიაც გავრცელდა. ამ მიმართულების ერთ-ერთი ესთეტიკური კრედოა: „მანქანის გამოსახულება უფრო მნიშვნელოვანია, ვინემ თვით მანქანა“. ამავე დროს, რთული სილუეტი, სტრუქტურული დანაწევრება, ფორმების პლასტიკურობა საშუალებას იძლევა კონტრასტულად და ამასთან წინააღმდეგობების გარეშე ჩაწე-

როს შენობა ჩამოყალიბებულ გარემოში. ამის მაგალითებია: არქიტექტორების როჯერსის და პიანოს მიერ შექმნილი პომპიდუს ცენტრი პარიზში, რ. როჯერსის სადაზღვეო საზოგადოება „ლოიდის“ შენობა ლონდონში, ნ. ფოსტერის „შანზაიზანკი“ პონკიზში. მათ ტიპოლოგიური მსგავსება გააჩნიათ: პერიფერიკაზე გატანილი კომუნიკაციები, ცენტრალური ატრიუმი, მშენებლობის დაუმთავრებლობის სიმბოლიკა.

ХАНАКА ხანაბა (სპარ.) –

1. დერვიშების თავშესაფარი სახლი ახლო და შუა აღმოსავლეთის ქვეყნებში, მეჩეთით და სენაკებით. საქარენო გზებზე მდებარე ხ.-ები გარშემორტყმული იყო გალავნით. „ხანე“ სპარსულად სახლს ნიშნავს; 2. ძვ. ობოლთა და ქვრივთა თავშესაფარი სახლი. „ობლების საკრებულო სახლებია“ (საბა).

ХАНЕГА იგივეა, რაც

ханака.

ХАРЧЕВЕЯ საგბოლისი –

სასადილო, ტრაქტირი. „საგბოლისი – ბაზრის სამზარეულო“ (საბა).

ХАТА ქონი – გლეხის სახლი სამხრეთ რუსეთის, უკრაინის და ბელორუსიის სოფლებში.

ХИБАРА ქონმახი – უბადრუკი, ღარიბული სახლი.

ХИЖИНА ქონი, ხუნულა, გომური – მცირე ზომის ჩალით დაფარული სოფლის სახლი. „გომური – სახლი გლეხური“ (საბა).

ХИМЕРА ქიმერა (ლათ.) –

გოთიკური ტაძრის სამკაულის ელემენტი, რომელიც წარმოადგენს ბოროტი ძალების გამომსახველი ფანტასტიკური ურჩხულის ქანდაკებას.



ХЛЕВ ბოსელი, გომი, გომური, ფარეხი – საქონლის სადგომი.

ХОЛЛ ჰოლი (ინგლ.) –

1. შუა საუკუნეების ინგლისური სახლის ნაწილი, რომელიც წარმოადგენდა ორქანობიანი სახურავით დაფარულ დიდ სადგომს, სადაც თავს იყრიდნენ გვარის წევრები; 2. საერთო ოთახი, სას-

ტუმრო დარბაზი ტრადიციულ ინგლისურ სახლში, მეორე სართულზე ასასვლელი კიბით; 3. ერცელი სადგომი თანამედროვე საზოგადოებრივ შენობებში და სასტუმროებში მოსაცდელად, დასასვენებლად, შეხვედრებისათვის; 4. დარბაზი კრებების, კონცერტების ჩასატარებლად.

ХОРЫ საქმეველი, ქორო (ბერძ.) – ზედა (მეორე იარუსის) ღონეზე განლაგებული გალერეა ქრისტიანულ ეკლესიაში. შუა საუკუნეებში განკუთვნილი იყო საზოგადოების მაღალი ფენისათ-

ვის. შემდგომში აქ მგალობლები იმყოფებოდნენ.

ХРАМ ტაძარი – თავდაპირველად ღვთაებისადმი შეწირული მიწის ნაკვეთი, შემდგომში – შენობა, სადაც ღვთისმსახურება სრულდებოდა (ეკლესია, მეჩეთი, სინაგოგა და ა.შ.).

ХРАНИЛИЩЕ სატავი – რისამე განსაკუთრებულად შესანახი სათავსი. მაგ., მუზეუმში გამოყოფილი სათავსი განსაკუთრებით ძვირფასი ექსპონატის დასაცავად.

Ц

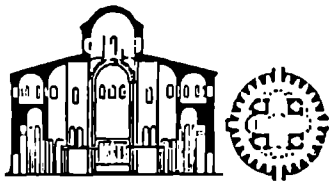
ЦАРСКИЕ ВРАТА ალსაჰლის ძარი – კანკელის სამკართაგან საშუალო.

ЦВЕТНИК ყვავილნარი – ყვავილებიანი, სხვადასხვა კონფიგურაციის მიწის ნაკვეთი.

ЦЕЛЛА ტელა (ლათ.) – რომაული ტაძრის მთავარი სათავსი, სადაც იდგა საკულტო ქანდაკება (ბერძნული *ნაოსი* ს შესატყვისი).

ЦЕНТРИЧЕСКИЕ СООРУЖЕНИЯ ცენტრული ნაგებობები – შენობის შუაგულში განლაგებული მთავარი მოცულო-

ბის ვერტიკალური ღერძის სიმეტრიულად განთავსებული სათავსების ერთიანობა. ასეთი ნაგებობების ტიპს განეკუთვნება ჯვარულ-გუმბათოვანი ტაძარი, როტონდა, ტეტრაკონქი, თოლონი და სხვ.



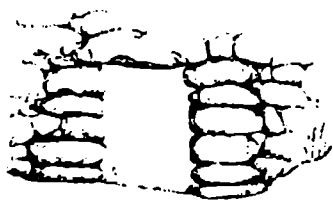
ЦЕРКОВЬ ეკლესია (ბერძ.) – 1. საყდარი, ტაძარი; საკულტო ნაგებობა, სადაც ღვთისმსახურება ტარდება. „საყდარი ეწოდე-

ბოდა ისეთ ეკლესიას, რომელიც ეპისკოპოსის ან ქორეპისკოპოსის საჯდომად ითვლებოდა. ძველ ქართულში „საყდარი“ თავდაპირველად საჯდომს ან ტახტს ეწოდებოდა. ამიტომ ასეთ ეკლესიას საეპისკოპოზო საყდარი ერქვა. ამგვარი მნიშვნელობა ამ ტერმინს დაახლოებით XIV ს-მდე ჰქონდა. XIV ს-ში უკვე ირევა საქმე და საყდარი და ეკლესია სინონიმებად არიან ქცეული“ (ივ. ჯავ.); 2. სარწმუნოებრივი ორგანიზაცია, სათანადო იერარქიული სტრუქტურით; 3. ანტიკურ საბერძნეთში ასე ეწოდებოდა სახალხო კრებების ჩატარების ადგილს, რომლებსაც აწყობდნენ სავაჭრო ადგილებში, თეატრებში, იშვიათად საგანგებო შენობებში. იგივე იყო ძველ საქართველოში. „თავდაპირველად ამ ტერმინს ძველ ქართულში სარწმუნოებრივი მნიშვნელობა არ ჰქონია. მაგ., ყრილობა როცა იმართებოდა ხოლმე, იმ ადგილს ეკლესია ეწოდებოდა და თავდაპირველად საერთოდ ეკლესია შესაკრებელი სახლის სახელიც იყო“ (ივ. ჯავ.). „შესაკრებელი“ (საბა).

ЦЕХ საბამრო – ქარხნის ან ფაბრიკის ნაწილი, ცალკე მდგომი ნაგებობის ან ერთ-ერთი მაღლის სახით, სადაც განსაზღვრული საწარმოო პროცესი მიმდინარეობს. მაგ., საამწყობო ს., სამსხმელო ს., სამჭედლო ს., საგლინო ს. და ა.შ.

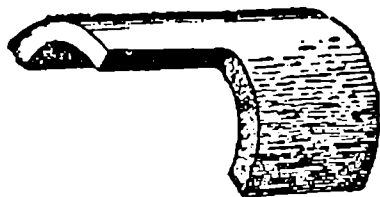
ЦИКЛИЧЕСКАЯ КЛАДКА ციკლოპური წყობა – დიდი ქვის ლოდებით წყობა. დასახელება დაკავშირებულია დიდი ძალის მქონე ფანტასტიკურ არსებებთან – ციკლოპებთან. *и. мегалитические сооружения.*

ЦИКЛОПИЧЕСКОЕ СООРУЖЕНИЕ ციკლოპური ნაგებობა – დიდი ქვის ლოდებით აშენებული ნაგებობა. ძველ საბერძნეთში ამგვარი ნაგებობის მშენებლობას მიაწერდნენ მითიურ გოლიათებს – ციკლოპებს.



ЦИЛИНДРИЧЕСКИЙ СВОД ცილინდრული კამარა – პარალელურ საყრდენებზე დაყრდნობილი კამარა, რომელიც მიიღება მრუდხაზოვანი მოხაზულობის წარმოქმნელის (წრის, რკალის, პარაბოლას, ელიფსის და ა.შ.) მოძრაობით სწორხაზოვანი წარმართველის გასწვრივ. უკვე მესამე ათასწლეულში მესოპოტამიაში ცრუ კამარასთან ერთად გავრცელდა სოლისებრი ელემენტებით უქარგილოდ ამოყვანილი ცილინდრული კამარა.

ისევე, როგორც ძველ ეგვიპტეში, ასეთი კამარა წარმოიქმნებოდა მიჯრით ამოყვანილი თალების შრეებით. ამასთან, პირველი შრე ხსნარით მაგრდებოდა განივი კედლის სიბრტყეზე. ც.ძ. გაერცელდა რომის რესპუბლიკაში. კამარის ჩონჩხს შეადგენენ მის სისქეში მოქცეული აგურის თალები შემდგომი ბეტონის შევსებით.



ЦИНОВКА ჭილოში – ჭილის, ნამჯის, ლელქაშის, ლაფანის და მისთ. მჭიდრო წნული. „ჭილთაგან წნული საფენი, რომელსაც სუფთას და კეთილს ეწოდება ნეჭა, ცუდსა კალმენი“ (დ. ჩუბინ.). „ჭილთაგან წნული. ჭილობიცა სამ-ოთხრიგია: ნეჭა – კეთილი და სუფთა; კელმენი სხვილი და ცუდი. სხუარიგნი“ (საბა).

ЦИТАДЕЛЬ ციტადელი (იტ.), დედაცინე, შიდა ცინე – 1. ციხე-სიმაგრის ყველაზე მეტად გამაგრებული ნაწილი, რომელიც ალყაშემორტყმულ დამცველთა უკანასკნელ თავშესაფარს წარ-

მოადგენს; 2. შუა საუკუნეების ქალაქში გაბატონებული ციხე-სიმაგრე ან ციხე-ღარბაზი.

ЦОКОЛЬ ცოკოლს (იტ.) – გარე კედლის ქვედა, ჩვეულებრივ ოდნავ გამოწეული ნაწილი, რომელიც იცავს კედელს წვეთის შხეფებისგან და თოვლის წარბისას წარმოქმნილი ტენიებისგან და ამიტომ ტენიანება მასალით აპირკეთებენ. სწრაფ ც. დეკორატიულად არის დამუშავებული რუსით, სხვადასხვა პროფილებით, მოპირკეთებულია ბუნებრივი ქვით. ც-ს არგატურული მნიშვნელობაც გააჩნია, რამდენადმე გამოწეული კედლის სიბრტყიდან იგი შენობის მდგრადობის მთავარი ფაქტორი იყო. ჩვეულებრივ, ც-ის ზედა შემონაჭრი დაპყრობით პირველი სართულის დატოვის დონეზე გადის, რაც ზანჯუსკამს შენობის მოცულობის ძირითადი ნაწილის საწყისს.

ЦОКОЛЬНЫЙ ЭТАЖ ცოკოლის სართული – ცოკოლს კედლის უკან მოქცეული საოჯახოების ჯგუფი, უმეტესად ნაწილად ვარსარდაფი – მიწის ზღაპირის მიმართ თავის სიმაღლის ნაწილზე ნაკლებად ჩაღრმავებული სართული.

ЧАСОВНЯ საჰამნო, ეკვ-
დერი, სალოცავი – ეკლესიის
სიახლოვეს აგებული ან ეკლესი-
ას მიშენებული მცირე ნაგებო-
ბა სალოცავად. „ეკვდერი, მცირე
სამწირვალ“ (საბა). ამგვარი
სალოცავის ბრწყინვალე ნიმუშია
დონატო ბრამანტეს მიერ 1502
წ. ერთ-ერთ მონასტერში აგებუ-
ლი, ტემპიეტოდ წოდებული შე-
ნობა.

ЧАСТОКОЛ მესმრი –
მიჯრით ჩასობილი სარების,
მარგილების ღობე.

ЧЕКАНКА ნათევი – ლი-
თონის ფურცელზე თევის და ჩა-
ქუნის მეშვეობით მიღებული გა-
მოსახულება.

ЧЕРДАК სსჰენი, თაჰენი –
შენობის ზედა სართულის გადა-
ხურვასა და სახურავს შორის
მოქცეული სივრცე. „რომელსა
ჭერსა და სახლშუა გაფიცრავენ
ანუ გალასტენ შესანახავად
ნივთთა“ (საბა).

**ЧЕРДАЧНОЕ ПЕРЕКРЫ-
ТИЕ** სსჰენის გაღასურვა –
გადახურვა, რომელიც გამოყოფს
შენობის ზედა სართულს სხვე-
ნისგან და, სართულშუა გადა-

ხურვისგან განსხვავებით, არ გა-
ანია იატაკი.

ЧЕРНАЯ ОТМЕТКА შავი
ნიშნული – მშენებლობისათვის
გამოყოფილი მიწის ნაკვეთის
რელიეფის არსებული ნიშნულე-
ბი პროექტით გათვალისწინებული
მიწის სამუშაოების ჩატარებამ-
დე. შდრ. *красная от-
метка*.

ЧЕРТЕЖ ნახაზი – 1. პრო-
ექტის გრაფიკული ნაწილი, რო-
მელზედაც ასახულია ასაგები შე-
ნობის მონაცემები, გეგმარებითი
და კონსტრუქციული თავისებუ-
რებანი, ტექნოლოგიური პროცე-
სები და ა.შ.; 2. რისამე გრაფი-
კული გამოსახულება.

“ЧИКАГСКАЯ ШКОЛА”
„ჩიკაგოს სკოლა“ – ასე ეწო-
დება ერთ-ერთ მიმართულებას
ამერიკის შეერთებული შტატე-
ბის არქიტექტურაში, რომლის
რაციონალისტური ექსპერიმენტები
ტარდებოდა ლოზუნგით: „ფორ-
მას არქიტექტურაში ფუნქცია
განსაზღვრავს“. ამ მიმართულე-
ბის იდეოლოგიად ითვლება არ-
ქიტექტორი ლ. სალიენი. შდრ.
функционализм.

ЧИКВИЧЕНТО ნინჰჰინენ-
ტო (იტ.) – ტერმინი, რომლი-
თაც აღნიშნავენ იტალიის კულ-
ტურას 1500 და 1600 წლებს შო-
რის და აგრეთვე – ალორძინების
ხანის აყვავების (მაღალი რენე-
სანსი 1490-1520) და გეიანდელი
ალორძინების (XVI ს-ის შუა
ხანიდან) პერიოდს.

ЧОРСУ ჩორსუ (სპარ.) –
ასე ეწოდებოდა დახურულ სა-
ეკპრო მოედანს, სადაც რასტა-
ბაზრისგან განსხვავებით, სხვა-
დასხვა დარგის ეაჭარ-ხელოს-
ნები იყვნენ თავმოყრილი. სპარ-
სეთში გზების გადაკეთაზე ბა-
ზარი იმართებოდა და იგი გუმ-

ბათით იხურებოდა. ამგვარი ორი
წ. ფეოდალური ხანის თბილის-
შიც იყო. შდრ. *растбазар*.

ЧУЛАН საკუჭნაო –
სამეურნეო დანიშნულების
მცირე სათავსი.

ЧУМ ჩუმი – რუსული სა-
ხელწოდება ჩრდილოელი ხალ-
ხის (ციმბირი და რუსეთის ევ-
როპული ნაწილის ჩრდილო-აღ-
მოსავლეთი) გადასატანი საც-
ხოვრებლისა, რომელიც წარმო-
ადგენდა ქეჩით, ტყავით დაფა-
რულ კონუსური ფორმის კა-
რავს.

Ш

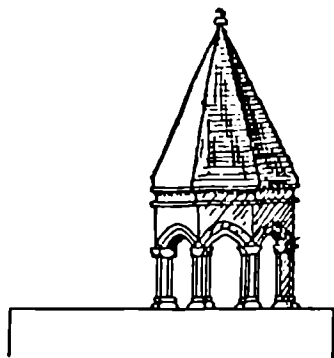
ШАБЛОН თარბი, შაბ-
ლონი (გერმ.) – 1. არქიტექ-
ტურული დეტალის ნატურა-
ლური სიდიდით შესრულებული
ნახაზი; 2. ნაკეთობის დასამზა-
დებელი ნიმუში. იხ. *тра-
фарет*.

ШАГ КОЛОНН სვეტების
ბიჯი – მანძილი მალის პერპენ-
დიკულარული მიმართულებით გან-
ლაგებულ სვეტების ღერძებს
შორის. შდრ. *пролет*.

ШАЛЕ შალე (ფრანგ.) –
1. სოფლის სახლი შვეიცარიის
ალპურ მთებში; 2. კლასიკური გ-
ლაქბარე სახლი, რომელიც დღე-
საც დასავლეთის ქვეყნების მცხოვ-
რეთა იდეალს წარმოადგენს.

ШАРНИР სახსარო – ხე-
ულის სახსარის ირგვლივ მოძრა-
ვით შერდება. სამშენებლო კონსტრუქ-
ციებში ს. ძირითადად იღვწავენ
კონსტრუქციის ელემენტებს კან-
სატვირთავად მღუნავი ძალების
გან. იხ. *рама*.

ШАТРОВАЯ КРЫША
 კარვისმბური სახურავი – იხ.
шатровое покрытие.



ШАТРОВОЕ ПОКРЫТИЕ
 კარვისმბური სახურავი – შე-
 ნობის დამაგვირგვინებელი კარვის
 ფორმის გადახურვა.

ШАХРИСТАН შაჰრისტა-
 ნი (სპარ.) – შუა აზიის, ირანის,
 ავღანეთის ფეოდალური ხანის
 ქალაქების კედლით შემოსაზღვ-
 რული ძირითადი ბირთვი, რომ-
 ლის ფარგლებში ციტადელია
 მოქცეული.

ШЕБЕКЕ შაბაკა (არაბ.) –
 1. ულურსმოდ (კოტეხით) შეერ-
 თებული ხის ელემენტებისგან დამ-
 ზადებული გეომეტრიულსახიანი
 გისოსი აღმოსავლეთის არქი-
 ტექტურაში, რომელიც ხშირად
 ფერადი მინით არის ხოლმე შევ-
 სებული; 2. ხეზე ჭრით დამუშა-
 ვებული აივნის ტიპიანი.

ШЕДОВАЯ КРЫША შე-
 დური სახურავი – ჩვეულებ-
 რივ, სამრეწველო შენობის სა-
 ვარცხლისებური პროფილის სა-
 ხურავი, რომლის ელემენტები
 სამკუთხა ფორმისაა. კერტიკა-
 ლური ან ოდნავ დახრილი სიბრ-
 ტყე შემინულია. ამგვარი სახუ-
 რავის მეშვეობით განათებისას
 გამორიცხულია საამქროში მზის
 პირდაპირი სხივების მოხვედრა,
 რასაც ხშირად ტექნოლოგიის
 თავისებურებები მოითხოვს. სა-
 თავსებში იქმნება თანაბარი დი-
 ფუზური განათება შემინული სი-
 ბრტყის ჩრდილოეთისკენ ორიენ-
 ტაციის გამო. გამოიყენება არმი-
 რებული მინა ან მინის პაკეტები
 რკინა-ბეტონის ან ლითონის ჩარ-
 ჩოებში. ასეთ სახურავს შედურ
 ფანრებსაც უწოდებენ.

ШЕДОВЫЕ ФОНАРИ შე-
 დური ფანრები – იხ. *ше-
 довая крыша.*

ШЕЙКА КОЛОННЫ კო-
 ლონის ყელი – დორიული ორ-
 დერის სვეტისთავის რგოლურ
 თასმებსა (ანულებს) და მრუდ-
 ხაზოვანი, ნაოთხალი ლილვის
 ფორმასთან მიახლოებულ ნა-
 წილს (ეჟინს) შორის მოქცეუ-
 ლი არე.

ШЕЛЫГА საჭაქი, სოშის
 კვამ – სოლისებრი ქვა თაღის
 უმაღლეს წერტილში.

ШЕСТ ლატანი, ლარტა

– გრძელი და ბრტყელი ძელი. „ლატანი, წვრილი და გრძელი ძელია“ (საბა). „ლარტყა, ბრტყელი ლატანი“ (საბა).

ШИП კოტა – მომიჯნავე

ხის ელემენტებში ჩაყენებული რიკი, მათ მჭიდროდ დასაკავშირებლად.

ШИРМА თიჯირი, შირმა

(გერმ.) – დასაკეცი დგამი, რომელიც ოთახის ღრობით გადატიხვრის ან ოთახში ცალკე კუთხის გამოყოფის საშუალებას იძლევა.

ШКАФ ქარაღა – ჭურჭლის, წიგნების, ტანსაცმლის და მისთ. შესანახი კარებიანი და თაროებიანი დგამი.

ШЛАГБАУМ შლაგბაუმი

(გერმ.) – გზის ჩასაკეტი მოწყობილობა, ასაწვე-დასაწვეი ან გამოსაწვეი ძელის სახით, რომელიც, ჩვეულებრივ, ეწყობა რკინიგზის და გზატკეცილის გადაკვეთაზე, განსაზღვრული მნიშვნელობის მქონე ობიექტებზე შესასვლელთან და ა.შ.

ШЛЮЗ რაბი – 1. პიდროტექნიკური ნაგებობა, რომელსაც მომიჯნავე ნაკეთურებში (კამერებში) წყლის დონის გათანაბრების გზით გემები ერთი დონიდან მეორეზე გადაყავს. 2.

კაშხალში, ჯებირში მოწყობილი მოძრავი ფარი წყლის დასაკავებლად ან გასაშუებად.

ШОССЕ გზატკეცილი –

ხრებით მოყვნილი და დატკეპნილი ან ასფალტირებული გზა.

ШПАЛЕРА შპალერი

(გერმ.) – განსაკუთრებული ტექნიკით ხელით ნაქსოვი უხაო ხალიჩა სიუჟეტური და ორნამენტირებული კომპოზიციით. შის დამზადება წარმოიშვა XII-XIII სს-ში დასავლეთ ევროპაში. ფართოდ იყენებდნენ საცხოვრებელი და პარადული სათავსების მონარტავად.

ШПАЛЕРНАЯ ИЗГОРОДЬ

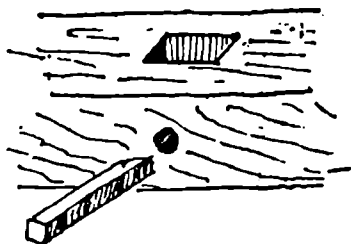
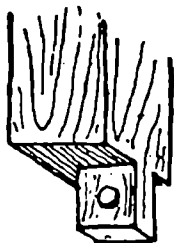
შპალერული ღობე – 1. გზის გაყოლებით დარგული ხეების, ბუჩქების რიგი, რომელთა ტოტები გაშლილია თავისუფლად მდგარ ცხაურზე; 2. ერთრიგად დარგული ბუჩქნარი, რომლის ტოტები ხელოვნურად არის შეზრდილი.

ШПИЛЬ შპილი (გერმ.),

შპიტი – შენობის ან მისი ცალკეული ნაწილის (კოშკის, ბელვედერის) წვეტიანი ვერტიკალური დაგვირგვინება, რომელიც ფორმით ვიწრო და მაღალ პირამიდას ან კონუსს წააგავს და მთავრდება ღრომით, ქანდაკებით ან ლითონზე ამოჭრილი გამოსახულებით.

ШПИНГАЛЕТ შპინგალე-
ტი (ფრანგ.) – ფანჯრის საკეტი.

ШПОНКА სოშმანი – ხის
ფიცრების (კოტა) ან ქვის ფილე-
ბის დამაკეცილებელი ჩანადგამი.
ს-ს სხვადასხვა ფორმა აქვს:
მრგვალი, სოლური, პრიზმული,
ოთხწახნაგა, კბილანა.



ШПРЕНГЕЛЬ შპრენგელი
(გერმ.) – დაჭიმული ლითონის
ღეროებით შედგენილი დამხმარე
კონსტრუქცია, რომელიც ზრდის
ძირითადი კონსტრუქციის (კო-
ჭის, ფერმის) სიხისტეს და ზიდ-
ვისუნარიანობას. ჩვეულებრივ, წარ-
მოადგენს ფერმის სახეობას, სა-
დაც ქვედა სარტყელი ფოლა-
დისაა, ხოლო ზედა სარტყელი
შედგენილია ხის კოჭებისგან.
შპრენგელური ფერმის სიმაღლე

მალის $1/6-1/8$ შეადგენს. ამგვარი
კონსტრუქცია გამოირჩევა დამ-
ზადების სიმაღლით და უფრო
საიმედოა.

ШПУНТ ნარანდი, ნარი-
მანდი – ფიცარზე ან ძელზე ამო-
ღებული სხვადასხვა ზომის და
ფორმის გრძივი ღარი, რომელ-
შიც ჯდება მეზობელი ფიცრის
(ძელის) გასწვრივი შვერილი.

ШТОРА შარლა, შტორი –
ჩვეულებრივ, მუქი ფერის, მკერდის
ჩამოსაფარი სარკმელზე ოთახის
დასაბნელებლად.

ШТОРКА – იგივეა, რაც
штора.

ШТУКАТУРКА ბათქაში,
მოგათქაშება, შპლესვა – გან-
საკუთრებული ხსნარის (გაჯის,
კირლამის ნარევის, ცემენტის)
შრე ჭერის და კედლის ზედა-
პირზე.

Щ

ШЕКОЛДА რაზა – მცირე, ბერკეტისმაგვარი კარის დასაკეთი რკინის ზოლი.

ЩЕЛЫГА სოფი, საჭეპი – სოლისებრი ქვა თალის წყობის უმაღლეს წერტილში. იგივეა, რაც *замковый камень, замлок*.

ЩЕПА ნაწოტი – ფიცრის თხელი ანათალი. „ზეთ ანახეთქი, ანათალი“ (საბა). *кровельная щепя* – სახურავის მოსაწყობი მოკლე ყავარი.

Э

ЭВАКУАЦИЯ **ЗДАНИЯ** შენობის ევაკუაცია – დროის გარკვეულ მონაკვეთში შენობის განთავისუფლება მასში მყოფი ადამიანებისგან, რაც საზოგადოებრივი ნაგებობებისადმი წაყენებული ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მოთხოვნაა. იგი, პირველყოვლით, ითვალისწინებს სანახაობით შენობებს – თეატრს, კინოთეატრს, სტადიონს და ა.შ., მაგრამ, ასე თუ ისე, შეეხება ყველა სახის საზოგადოებრივ შენობას.

ЩИПЕЦ წვეტურა – ორკანობიანი სახურავით დახურული შენობის გვერდითი ფასადის ზედა ნაწილი – ორი კანობით შემოფარგლული სამკუთხედი, რომელიც ქვემოდან, ფრონტონისგან განსხვავებით, გამოყოფილი არ არის კარნიზით.

ЩИТ შარი – ჩეულებრივ, მართკუთხა ფორმის, ბრტყელი ელემენტი (მაგ., ანაკები სახლის ელემენტები – კედლის, ტიხრის, ფენილის, სახურავების შემადგენელი ნაწილი, რაბის ჩასაკეტი).

შ.შ.-ს განახლება, როგორც ნორმალურს, რომელიც პასუხობს შენობაში მიმდინარე ფუნქციონალურ პროცესს, და ავარიულს, მაგ., ხანძრის შემთხვევაში. ავარიული ევაკუაცია გულისხმობს საშიშ სიტუაციაში შენობის მთლიან ევაკუაციას 4-6 წუთის განმავლობაში, რაც დამოკიდებულია შენობის დაგეგმარებაზე, საევაკუაციო გზების სიგრძეზე და შენობის სხვადასხვა ნაწილების გამშვებუნარიანობაზე.

ЭДИКУЛА პედიკულა (ლათ.)

- ფრონტონით დაგვირგვინებული და სვეტებით ან პილასტრებით შემოსაზღვრული ნიში, რომელშიც იდგმებოდა ქანდაკება ან ლარნაკი. ედიკულები ამშვენებდნენ კედლებს, რომაული თეატრების სცენის ფასადებს. შუა საუკუნეებში მ-ბი ეწყობოდა მხოლოდ რომანულ ქვეყნებში, ხოლო აღორძინების ხანაში გავრცელდა მთელ ევროპაში.

ЭКЛЕСИАСТЕР ეკლესია-სტაონი (ბერძ.) - ანტიკურ საბერძნეთში სახალხო კრებების ჩასატარებელი ადგილი სავაჭრო მოედნებზე, თეატრებში, ნაკლებად - საგანგებოდ ამ მიზნისათვის აგებულ შენობებში.

ЭКЛЕКТИЗМ В АРХИТЕКТУРЕ ეკლექტიზმი არქიტექტურაში - პირდაპირი გაგებით - ერთიანობის, მთლიანობის, თანმიმდევრობის უქონლობა. XIX საუკუნის მეორე ნახევარში ვითარდება წარსულის ძველი (რომანული, გოთიკური, ბაროკოს და სხვ.) ფორმების ფართოდ გამოყენების ტენდენცია. ეკლექტიზმში აკმაყოფილებდა იმ დროის საზოგადოების მოთხოვნილებებს, რაც გამოიხატებოდა შენობების მაქსიმალურ, თუნდაც მოჩვენებით, პარადულობაში. ეს გარემოება იმაშიაც ვლინდებოდა, რომ ხშირად მმართველნენ კლასიკურ სამშენებ-

ლო მასალის იმიტაციას, მდიდრულ ძერწულ სამკაულს და სხვა დეკორატიულ ფორმებს. „მრავალსტილიანობა“ ახასიათებს XIX ს-ის თბილისის განაშენიანებასაც.

ЭКСЕДРА ექსედრა (ბერძ.)

- 1. ნახევარწრიული მოხაზულობის ნიში დასაჯდომი მერხებით ან ასეთივე ფორმის დასვენებისა და საუბრისათვის განკუთვნილი ღია ანტიკური შენობა; 2. ანტიკური საცხოვრებელი სახლის პერისტილისკენ გახსნილი პარადული ოთახი.

ЭКСПЛИКАЦИЯ ექსპლი-

კაცია (ლათ.) - ნახაზებზე დატანილი პირობითი ნიშნების განმარტება ან რიცხვებით აღნიშნული ნაწილების გაშიფრვა. მ-ს ძირითადად მიმართავენ, რათა თავიდან აიცილონ ნახაზის წარწერებით გადატვირთა.

ЭКСПОЗИЦИЯ ექსპოზი-

ცია (ლათ.) - ხელოვნების ნაწარმოებების, სამუზეუმო მასალის, სამრეწველო ნაწარმის და სხვათა გამოფენა მოწყობილი განსაზღვრული სისტემით.

ЭКСПРЕССИОНИЗМ В АРХИТЕКТУРЕ ექსპრესიონიზმი არქიტექტურაში

(ფრანგ.) - XX ს-ის დასაწყისის ერთ-ერთი მიმართულება ევროპის ხელოვნებაში და ლიტერატურა-

ში, რომელიც ავანგარდიზმის სხვა ნაკადებთან ერთად ვითარდებოდა. ამ მიმართულების მიმდევარნი არქიტექტურაში აღიარებდნენ სკულპტურულ მოდელოებას. მთავარი ცენტრები იყო ჰოლანდიაში და გერმანიაში. დამახასიათებელია არქიტექტორების მ. დე-კლერკის, პ. კრაიმერის შემოქმედება.

ЭЛЕВАТОР ელემენტორი (გერმ.) – ღიდი რაოდენობის ხორბლის შესანახი ნაგებობა, აღჭურვილი მისაღებ, ასაწონი, დასამუშავებელი (გაშრობა, გაწმენდა და ა.შ.) და განსატიერთი მექანიზმებით.

ЭЛИНГ ელინგი (პოლ.) – 1. ნავსაშენის ძირითადი ნაწილი, სადაც წარმოებს გემების აწყობა და წყალში ჩაშვება; 2. ნავსადგურის სასაწყობო სათავსი.

ЭЛИНИЗМ ელინიზმი – ელინიზმის ეპოქა (ძვ.წ. 320-იანი წწ. - ძვ.წ. I ს.) აღმოსავლურ-ბერძნული მონარქიების და ელინისტური კულტურის ინტენსიური ექსპანსიის დროა მცირე აზიის ახალ ქალაქებში, რომლებიც ვაჭრობისა და კულტურული ცხოვრების მსხვილ ცენტრებად იქცა. არქიტექტურაში, ისევე როგორც მთელ ელინისტურ კულტურაში მიმდინარეობდა ბერძნული მეტროპოლიისათვის დამახასიათებელი კომპოზიციური ხერხების შერწყმა

დაპყრობილი ქვეყნების მხატვრულ ტრადიციებთან.

ЭЛИПТИЧЕСКАЯ АРКА ელიფსური თაღი – ელიფსის მოხაზულობის თაღი.

ЭМБЛЕМА ემბლემა (ბერძ.) – რაიმე ცნების, იდეის სიმბოლური გამოსახულება.

ЭМПОРЫ ემპორი (გერმ.) – შუა საუკუნეების ეკლესიის ინტერიერში, გვერდითი ნაგებობის ან შესასვლელის თავზე მოწყობილი გალერეა.

ЭНКАУСТИКА ენკაუსტისი – სიტყვა „ამოწევა“ ნიშნავს, ხოლო ხელოვნებაში მიუთითებს გაცხელებული ცვილის საღებავებით ხატვის ტექნიკაზე (მაგ., ცხელი საღებავის „ჩაღობით“ ხის საფუძველში).

ЭНОТЕКА ენოთეკა (ბერძ.) – საცავი, სადაც ღვინოების კოლექცია ინახება, „ღვინის ბიბლიოთეკა“.

ЭНТАЗИС ენტაზისი (ბერძ.) – კლასიკური კოლონის შესქელება მის ქვედა ნაწილში, რაც სვეტის დამაბულობის შთაბეჭდილებას ქმნის და, ამავე დროს, კოლონის მთელ სიმაღლეზე ერთნაირი სისქის შემთხვევაში შეზნექილობის შთაბეჭდილებას აქარწყლებს.

ЭПИГРАФИКА პიბრაფი-

პა (ბერძ.) – ისტორიული დის-
ციპლინა, რომელიც უძველეს
წარწერებს შეისწავლის.

ЭРКЕР პრპრმი (გერმ.) –

შენობის ფასადის სიბრტყიდან
გამოტანილი სხვადასხვა მოხა-
ზულობის (ნახევარწრიული, სამ-
კუთხა, წახნაგოვანი) შემინული
მოცულობა, რომელიც ზრდის
ძირითადი სადგომის ფართობს,
აუმჯობესებს მის განათებულ-
ობას და ინსოლაციას.

ЭРМИТАЖ პრმიტაში

(ფრანგ.) – პრავალი ქალაქ-
გარეთა ვილის, ბაღ-პარკული
ნაგებობისა და სხვათა სახელ-
წოდება.

ЭСКИЗ მსპიზი (ფრანგ.) –

მომავალი ნაწარმოების – არქი-
ტექტურული პროექტის, მხატვ-
რული ტილოს, ქანდაკების და
ა.შ. გრაფიკული, ფერწერული
ან სკულპტურული ჩანახატი,
სადაც დასახულია კომპოზიცი-
ური წყობა, სივრცითი მოცულო-
ბა, ფერადოვანი შეხამება და ა.შ.
ესკიზს ხშირად დამოუკიდებელი
მხატვრული ღირებულებაც გააჩ-
ნია.

ЭСКИЗНЫЙ ПРОЕКТ მს-

პიზში პროექტი – იხ. *про-
ектное задание*.

ЭСПЛАНАДА მსპლანადა

(ფრანგ.) – 1. ხეივანით გაშენებუ-
ლი ფართო ქუჩა; 2. მოედანი
დიდი ნაგებობის წინ.

ЭСТАКАДА მსტაკადა

(ფრანგ.) – 1. რკინიგზის, საავ-
ტომობილო გზის და სხვა კო-
მუნიკაციების რაიმე დაბრკოების
თავზე გადასაყვანი, აგრეთვე
სამრეწველო შენობების ზედა
სართულების დამაკავშირებელი
ნაგებობა; 2. ხომინჯებზე გა-
მართული ფიცარნაგი გემების
მისადგომად იმ ადგილებში, სა-
დაც წყლის მცირე სიღრმის გა-
მო გემები ნაპირს ვერ აღებიათ;
3. მშენებლობის წარმოებისას
ქუჩაზე გადასასვლელად მოწყო-
ბილი ფიცარნაგი.

ЭСТАМП მსტამპი

(ფრანგ.) – მხატვრული გრაფი-
კის დაზგური ნაწარმოები, ლი-
თოგრაფიული ან გრავირებული
ანაბეჭდი.

ЭСТЕТИКА მსთეტიკა (ბერძ.)

– მეცნიერება, რომელიც შეის-
წავლის მშენიერებას, ხელოვნე-
ბას, მხატვრულ შემოქმედებას,
იკვლევს ხელოვნების დამოკიდე-
ბულებას სინამდვილესთან, მშვე-
ნიერების არსსა და მის გამოვ-
ლინებას ცხოვრებაში და ხე-
ლოვნებაში, შეისწავლის ხე-
ლოვნების განვითარების კანო-
ნებს, მის საზოგადოებრივ მნიშ-
ვნელობას.

ЭСТРАДА მსტრადა

(ფრანგ.) – ორატორების, მსახიობების, გუნდების, ორკესტრების და სხვათა გამოსასვლელად განკუთვნილი შემადღებული ბაქანია.

ЭТАЖ სართული – შენობის ერთ დონეზე განლაგებული სათავსების ჯგუფი. იხ. *ат-тиковый э., бельэтаж, подвальный э., полу-подвал, технический э., цокольный э.*

ЭТАЖЕРКА მბაჟერი

(ფრანგ.), მბროშე – თაროებიანი დგამი.

ЭТЮД მტიუდი (ფრანგ.) –

ნატურიდან შესრულებული ნაწარმოები, ჩანახატი. გრაფიკული, ფერწერული, სკულპტურული მ. ხშირად წარმოადგენს მოსამზადებელ ეტაპს სურათზე, ქანდაკებაზე შემდგომი მუშაობისათვის. გამოჩენილი ოსტატების მიერ შესრულებულ მ-ს ხშირად თავისთავადი მხატვრული ღირებულება გააჩნია.

ЭХЕЙОН მემონი (ბერძ.) –

ტადრის კედელში ჩატანებული აკუსტიკური ჭურჭელი.

ЭХИН მჰინი (ბერძ.) –

ღირეული კოლონის კაპიტელის, გეგმაში წრიული მოხაზულობის, მრუდხაზოვანი პროფილის მქონე ნაწილი სვეტსა და აბაკს შორის.

Ю

ЮГЕНДСТИЛЬ იუგენდ-

სტილი (გერმ.) – მოდერნის სტილის თავისებური განშტოება გერმანიაში, რომელიც ჩაისახა 1892 წ. მიუნხენის არქიტექტორების ინიციატივით, რომლებიც შემდგომში დაჯგუფდნენ 1896 წ. დაარსებულ ჟურნალ „ახალგაზრდების“ გარშემო, საიდანაც მოდის მოძრაობის სახელწოდება. მოძრაობის წარმომადგენლები

იყვნენ გ. ოლბრისტი, ო. ეკმანი, ა. ენდელი.

ЮРТА იურტი (თურქ.),

ალაშოვი (თურქ.) – შუა აზიის მომთაბარეთა გადასატანი სადგომის სახეობა, რომლის ხის ჩონჩხედი და ლატნებით შექმნილი კონუსის ფორმის გუმბათი საკვამლე ზერეტით დაფარულია ქსოვილის ან ტყავის ნაჭრებით.

ЯПОНСКИЙ САД იაპონური ბაღი – მინიატიურული ბაღი, რომელიც წააგავს ბუნებრივ პეიზაჟს, სადაც ჯგუფურად დარგულია ნაგალა ხეები და მათ შორის მოწყობილია ასევე მინიატიურული ხიდეები, კედლები, კლდეები და ა.შ. იყენებენ პემზის ნატეხებს, ქვებს. ნაგალა ნაძვი, კვიპაროსი, ალუბალი გამოყავთ საყვავილე ქოთნებში და შემდგომში პაწაწინა ბაღებში გადააქვთ.

ЯРАНГА იარანგი – ჩრდილო-აღმოსავლეთ ციმბირის ხალხების კონუსის ფორმის სახურავიანი გადასატანი საცხოვრებელი.

ЯРУС იარუსი (ლათ.) – ერთმანეთის თავზე განლაგებული ერთ-ერთი განშეორებადი ნაწილი (მაგ., მაყურებელთა დარბაზში).

ЯСЛИ ბაბა – 1. დაწესებულება, სადაც დღის განმავლობაში მოსავლელად მშობლები ჩვილ ბავშვებს აბარებენ. 2. სანაყრე, საპირე; დაბმული საქონლისათვის განკუთვნილი საკვების წნული ან ფიცრული ჩასაყრელი.